

61559

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM SANATLARI BİLİM DALI**

**KONYA'DA SON ASIRDA KAYBOLAN
BAZI TÜRK YAPILARI**

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Fevzi GÜNÜÇ

HAZIRLAYAN

Mustafa YILDIRIM

KONYA-1997

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR	IV
ÖNSÖZ	V
KAYNAKLAR	VIII
GİRİŞ	1
KONYA	1
TARİHİ ESERLER BAKIMINDAN KONYA	11
Mescidler.....	15
Öğretim Kurumları.....	17
Bazı Hamamlar.....	18
Hastahaneler.....	18
Hanlar	19
Kütüphaneler.....	22
Mahkeme.....	24
Beylerbeyi Sarayı.....	25
KATALOĞ / KONYA'DA SON ASIRDA KAYBOLAN BAZI	
TÜRK YAPILARI	27
I. BÖLÜM	
İDARİ, SİVİL VE SOSYAL YAPILAR	27
I.1. KONYA SURLARI.....	27
İç Kale.....	28
Dış Kale.....	29
I. 2.KONYA KÖŞKÜ	35
I.3. KONYA ŞEHİR HANLARI VE TAŞ HAN.....	40

TAŞHAN.....	44
I.4. SU YAPILARI.....	46
A- TÜRBE HAMAMI.....	46
B- KAPI CÂMİİ ŞADIRVANI	50
I.5. KONYA BEDESTENİ.....	52
I.6. KONYA BAĞÇELERİ-DEDE BAĞÇESİ VE MİLLET BAĞÇESİ.....	54
Dede Bağçesi	55
Millet Bağçesi	56
I.7. SULTAN SELİM İMARETİ.....	57
I.8. KONYA KAHVEHANELERİ VE KAYIKLI KAHVE.....	59
Kayıklı Kahve.....	61
I.9. KONYA BUZHANELERİ.....	62
I.10. BUĞDAY PAZARI.....	64
I.11. BARUTHANE (GÜHERÇİLE YAPIMEVİ)	
I.12. MUVAKKİTHANE.....	68
I.13. KONYA EVLERİ.....	69
II.BÖLÜM	
DİNİ YAPILAR.....	76
II.1. ULVİ SULTAN MESCİDİ VE TÜRBEŞİ.....	76
II.2. EFLATUN MESCİDİ.....	79
II.3. ANBER REİS CAMİİ VE TÜRBEŞİ.....	83
II.4. TÂCÜ'L-VEZİR TÜRBE, HANKÂH, MESCİD VE MEDRESESİ	86
II.5. İNCEMİNARELİ MESCİD VE HÜCRELERİ.....	89
II.6. GAZEZLER TEKKESİ.....	92
II.7. SÖYLEMEZİN TEKKESİ	96
II.8. NALINCI BABA TÜRBEŞİ.....	97
II.9. AYABAKAN DEDE TÜRBEŞİ ve TEKKESİ	99

II.10.ŞEYH ŞEREFEDDİN TÜRBEŞİ.....	100
III. BÖLÜM	
EĞİTİM VE ÖĞRETİM YAPILARI.....	104
III.1. KEMALİYE (KÜÇÜK KARATAY) MEDRESEŞİ	104
III.2. SULTAN VELED MEDRESEŞİ	106
III.3.NİZAMİYE MEDRESEŞİ	108
III. 4. ZİYÂEDDİN / ZİYÂİYE MEDRESE-Î CEDÎD.....	110
III.5. KONYA HALKEVİ BİNASI.....	111
SONUÇ.....	113
DEĞERLENDİRME.....	114
BİBLİYOGRAFYA.....	126
KATALOG	
1.RESİM	
2.PLAN	
3.HARİTA	
ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

- a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
Bkz : Bakınız
C. : Cilt
cm. : Santimetre
Çev. : Çeviren
Edb. : Edebiyat
Env. : Envanter
Fak. : Fakülte
H. : Hicrî
İ. Ü. : İstanbul Üniversitesi
İst. : İstanbul
m. : Metre
M. : Milâdî
M. Ö. : Milattan Önce
M. S. : Milattan Sonra
M. Ü. : Marmara Üniversitesi
n. : Dipnot
R. : Rûmî
res. : Resim
s. : sayfa
S. Ü. : Selçuk Üniversitesi
T:T:K: : Türk Tarih Kurumu
v.s. : vesaire
Yay. : Yayınları

ÖNSÖZ

Konya'nın tarihi çok eskilere dayanmaktadır.Çatalhöyük, gelişkin bir neolitik kültürün temsilcisidir. Eflatun Pınarı, Fasıllar ve İvriz anıtları Konya'daki Hitit egemenliğinin belgeleridir. Sille yöresinin Bizans döneminde yoğun yerleşmeye sahne olduğu anlaşılmaktadır. Şehir, asıl önemini Selçuklular ve beylikler döneminde kazanmış ve Osmanlılarla devam ettirmiştir.

Konya'da, Selçuklu mi'marî ve süslemesinin orijinal örnekleri vardır. Selçuklu geleneğini daha sade bir üslupla sürdüren Karamanoğulları döneminden sonra Osmanlılar da güzide yapılarla şehre damgasını vurmuştur.

Anadolu Selçuklularının başkenti olan Konya, tümüyle bir Selçuklu şehri görünümünde olup dönemin önemli dînî, askerî, idarî, sivil ve eğitim yapılarıyla donanmıştır. Bu yapılar Türk sanatının tarihî gelişiminin uzantıları olmakla beraber coğrafyanın, iklimin ve devrin sanatkârıyla bedîf zevkin bir araya gelmesiyle Anadolu Selçuklu tarzını ortaya koymuşlardır. Osmanlılar devrinde de kültür merkezi olarak önemini koruyan Konya, külliye ve bağımsız yapılarla bezenmiştir.

Yaklaşık bin yıllık tarihî Türk şehri olan Konya, sanatın her dalında tebarüz etmiş olmakla beraber, özellikle mi'marî gelişim ve tezyîni zerâfet noktasında özel bir yere sahiptir. Yüzlerce Selçuklu, beylik ve Osmanlı eserine sahip olan şehrin, tarihî dokusu tam manasıyla muhafaza edilememiş ve nice mi'marî özellik taşıyan çeşitli yapılar günümüze ulaşamamıştır. Bu eserlerin bir kısmı korunamadığından ve bakımları yapılamadığından dolayı yok olmuşlarsa da bir çoğu şehrin imar faaliyetleri esnasında yıktırılmışlardır.

Bu doktora tezinin oluşumunda bilgi, belge ve fotoğraf temininde hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan ve kıymetli bilgi ve tavsiyelerini aldığım ilk danışman hocam **Yard. Doç. Dr. Hasan ÖZÖNDER**'e şükranlarımı arz ediyorum.

Hasan ÖZÖNDER Bey'in emekli olmasıyla danışmanım olan **Yard. Doç. Dr. Fevzi GÜNÜÇ Bey**'e bütün yardımlarından dolayı teşekkürü bir borç biliyorum. Ayrıca çeşitli döküman ve fotoğraf temininde yardımlarını esirgemeyen ve yine kıymetli bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim **Prof. Dr. Haşim KARPUZ** ve **A. Safa ODABAŞI**'na teşekkür ediyorum. Plânların çizimini yapan **Atilla CAN Bey**'e şükranlarımı sunuyorum.

Mustafa YILDIRIM

I.GİRİŞ

KONUNUN TANIMI, SEÇİMİ ve SINIRLARI

Biz bu çalışmamızda yok olan yapıların tamamını inceleme ve araştırma konusu yapmadık. Çünkü ilmî veriler ışığında hakkında bilgi, belge, fotoğraf ve yayın olan eserleri tesbit etmek, haklarında malumat vermek ve muhtemel planlarını ortaya koymayı amaçladık. O sebepten dolayı da konu başlığında "Bazı Türk Yapıları" İbaresini kullandık.Böylece de çalışmanın ana konusunun sınırlarını muhtevâ bakımından belirlemiş olduk.Sınırlama açısından bir başka düzenlemeyi de "Son Yüzyılda Kaybolan Yapılar" çerçevesinde ele aldık.

İnceleme ve araştırma konusu yaptığımız yapıların kaynağını; vakfiyeler, şer'îye sicilleri, yayınlar ve fotoğraflar teşkil etmektedir. Buna ilave olarak dönemin özellikleri gereği bazı benzetmeler ve tahminler de ortaya koymaya gayret ettik.İeri sürülen görüşler, subjektif olması sebebiyle genel bir hüküm ortaya koyamaz ve bir iddiadan öteye de geçemez.

Bir yapı hakkında sahip olmamız gereken veriler elde edilememişse, yani kısmî bilgilere ve detaydan uzak genel tariflere dayanıyorsa, onlar hakkındaki bilgileri de giriş bölümünde vermeyi uygun bulduk. Bir başka ifadeyle fotoğrafı olmayan ve belgeleyemediğimiz yapıları bazı örnekleriyle ifade etmekte fayda mütalaa ettik. Giriş kısmında Konya'nın adı, tarihi ve tarihî eserleri konularında bilgi vermeye çalıştık. Bunlar ilaveten çeşitli yayınlarda ismi geçen ilk yapılardan da örnekler verdik.

"İdârî ve Sivil yapılar" olarak ifade ettiğimiz mi'marî eserleri "I.Bölüm"de ele aldık ve burada yapıları konuyla ilgili literatürden istifade ederek tarihî gelişim süreci ve dönemindeki fonksiyonundan hareketle, yokolma tarihine kadar incelemeye tâbi tutumaya çalıştık. Mümkün olduğunca net ve ölçülü bilgi vermeye çalışarak fotoğraf ve Plân çalışmalarını katalog bölümünde verdik.

"Dinî Yapıları"; "II.Bölüm"de ele aldık ve örnekleri burada bilgi, belge ve fotoğraflarıyla birlikte işlemeye çalışarak muhtemel planlarını ortaya koymayı denedik.

"Eğitim ve Öğretim Yapıları" kısmını; "III.Bölüm"de birkaç örnek üzerinde durarak ifade etmeye çalıştık. Burada Medreseler ele alınmış ve halk eğitimi bakımından önem arzeden Halkevi binasına da burada yer verilmiştir.

İnceleme ve araştırma konusu edindiğimiz yapıların fotoğraf ve plânlarını bir katalogla verdik ve çalışmamızı nihayetlendirdik.

ÇALIŞMANIN ANA KAYNAKLARI

Tezimizin ana kaynaklarının birincisini, kronoloji ve önemi itibariyle vakfiyeler oluşturmaktadır. Bu konuda M. Altay Köymen'in "Selçuklu Devri Kaynakları Olarak Vakfiyeler"i, toplu bilgi vermesi açısından önem arzeder. Bunu takiben Osman Turan'ın yayınlamış olduğu vakfiyeler, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ve Konya Bölge Müdürlüğü Arşivleri gelir.

İkinci olarak, dönemin özelliklerini ve yapının kimliğini ortaya koyan kitabeler yer alır. Bu kitabelerin orijinaleri mevcut ise, buldukları müzelerde bizzat görülerek çözümlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca yayınlanmış kitabeler, C. Huart, F. Sarre, J.H. Loytvet, Muzaffer Erdoğan, Yusuf Akyurt ve İ.H. Konyalı gibi yazarların yayınlarından da istifade edilerek değerlendirilmiştir.

Yazılı kaynaklar olarak tarih ve coğrafya eserleri ile seyahatnâmeler, edebî eserler, menakıbnâmeler, Konya-salınâmeleri, Konya Şer'iye Sicilleri, mimarlık, sanat ve şehircilikle ilgili bütün yayınlardan istifade edilmeye çalışılmıştır. Buna ilave olarak, her türlü eski resim, harita, plan, gravür, fotoğraf ve buna benzer malzeme de kaynaklarımız arasında yer almıştır.

KONYA

“Konya”, binlerce yıldır adını sürdüren nadir şehirlerden birisidir. Türklerin, Bizans dönemlerindeki “İkonium”dan Türkçeleştirdikleri Konya adı, Phrig dilindeki “Kawania” veya Grekçe “Eikon” dan türediği kabul edilir¹. Türkler daha ilk dönemde bu adı, 1928’lere kadar devam eden imlası ile, yani “Qonya” diye kabul etmişlerdir². Çağdaş Latin kaynaklarında da “İconium” veya “Yconium” diye ifade edilir³. Devrin batı kaynakları da “Como”, “Cumyo”, “Cogno”, “Coine”, “Coyne” ve “Kon” şekillerinde de zikrederler⁴.

Konya, Asya’nın batısında yer alan Anadolu yarımadasının orta güney kısmında bulunmaktadır. Anadolu’nun kuzey ve güneyinde, doğu-batı istikametinde uzanan sıradağlar, iç kısımda yüksek (1000 m. civarında) bir yayla düzlüğü kenarında yer alır. Üzerinde bazı alçak dağ sıraları veya münferit sönmüş volkanlar bulunan bu düzlükte, birçok ova da vardır. Bu ovalar çoğunlukla dolmuş göl tabanları olup, bazı kısımları henüz bataklık veya göl halindedir⁵.

¹ Tuncer BAYKARA, *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Ankara, 1985, s.15; Paulys *Realencyclopaedia*, IX/1 (1914), s.990 - 991;

K. Levent ZOROĞLU; *Konya Adının Kaynağı*, T.T.K., yayınları Ankara, 1984, s.6-10

² Anonim; *Tarih-i Ali Selçuk* (Feridun Nafiz Uzluk; *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III*, Ankara, 1952) s.3; İbni Bibi (Hüseyn b. Muhammed b. Ali el-Caferi el-Rugedi), *el- Evamiru’l-Alaiyye Fi’l-Umuri’l Alaiyye* (Tıpkı basım), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1956,s.9

³ S. Saint-Quentin; *Histoire des Tartares*, neşr. J. Richard, Paris, 1965, s.68

⁴ P. Pelliot, *Nateson Marco Polo*, Paris, 1959, I/403-404

⁵ *Yurt Ansiklopedisi*, “Konya” Maddesi, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982-83, s.5099; Tuncer BAYKARA, a.g.e, s.16; Yakut el-HAMAVİ, *Mu’cemül-Buldan*, “Konya” maddesi, Mısır, 1906, s.309

Konya, bir göl tabanı olan ve kendi adıyla anılan bir ovanın batı kenarındadır. Burası aynı zamanda geniş bir iç düzlüğün de bitimi durumundadır. Konya'nın hemen batısındaki dağlar hayli yüksektir. Loras Dağı: 2010 m., Erenler Dağı: 2319 m. . Hâlbuki doğuda Aksaray'a kadar uzanan 140 km. civarındaki sahada sadece küçük tepelik silsileleri bulunmaktadır⁶.

Konya ovasının en çukur yeri, şehrin hemen kuzey - doğu kısmına yakın olan Aslım Bataklığı'dır⁷. 975 m. yükseklikte yer alan bu bataklık sahanın batısından itibaren tedricen yükselen arazi, şehrin ortasındaki Alâeddin Tepesi'nde 1080 metreye ulaşır. Ancak Konya şehrinin büyük kısmı 1020-1030 metrelerde yer almakta olup, şehrin yüksekliği bu arada kabul edilmektedir⁸.

Konya civarının en önemli akarsuyu, batıdaki dağlık mınıtkadan gelen Meram Deresi'dir. 50 km. uzunluğundaki bu dere, Konya bahçelerini suladıktan sonra doğudaki bataklığa dökülürdü. Sille Suyu hayli küçük olup, boyu ancak 11 km. kadardır⁹.

Konya, seyyahların da çok uğradığı merkezlerden biridir. Tarihin ilk devirlerinden XII. yüzyıla kadar Konya'ya dair esaslı bir seyahatnâme yok gibi ise de, Bizans ve Selçuklu kaynaklarında, Konya'nın ilk devirlerine ait, zamanın tarihçileri tarafından yazılmış bazı vesikalar mevcuttur¹⁰.

Konya'ya bizzat gelmiş ve seyahatnâmesinde Konya'dan bahsetmiş ilk

⁶ Afif EVREN, **Konya İçin**, Babalık Basımevi, Konya, 1944, s.11

⁷ Burası tarihi kaynaklarda göl olarak geçer

⁸ Anonim, **Konya İl Analitik Etütleri**, Ankara, (tarihsiz), s.6

⁹ **Türk Ansiklopedisi**; "Konya" maddesi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1974, XXII/195

¹⁰ Mehmet ÖNDER, **Seyahatnâmelerde Konya**, Yeni Kitap ve Basımevi, Konya, 1948 s.16;

Basri GÖKKAYA, "Seyahatnâmelerde Konya", **Ekekon Gazetesi**, sayı: 2875, 29 Eylül 1948

seyyah “Marko Polo”dur¹¹. Bu gezi XIII. yüzyılda gerçekleşmiştir. XIV. Yüzyılda “Pegolotti”¹², İbn-i Batuta¹³, ve “Hamdullah Mustavfi”¹⁴ gibi seyyahlar Konya’ya gelmişler ve izlenimlerini kaleme almışlardır. XV. Yüzyılda “Bertrandon de la Broquiere”, XVI. Yüzyılda “Radyuddin-el Gazzi”¹⁵, XVII. Yüzyılda “Evliya Çelebi”¹⁶ Konya’ya gelerek eserinde çok kıymetli bilgiler vermiştir. Ayrıca aynı yüzyılda “Kâtip Çelebi”de¹⁷ Konya’dan bahsetmiştir. Bu tarihten XX. yüzyıla kadar “Jean Otter”, “Oliver”, W.M.Leake” “Mareşal Fon Moltke”¹⁸, “Clement Huart”¹⁹, “Charles Texier”²⁰, “Colmar Freiher”, “Regis Delbeuf” vs. gibi onlarca seyyah Konya’ya uğramışlar, incelemelerde bulunmuşlar ve eserler ortaya koymuşlardır²¹.

Tarih öncesi devirlerde, Konya’nın durumu konusunda son yıllarda yapılan arkeolojik kazılar, bize yeni bilgiler vermiştir. Paleolitik (Yontma Taş) devrine ait eserlere, Konya ve çevresinde, şimdilik rastlanamamıştır. Bu çağa ait eserlerin, Tuz gölünün doğu yönünde Isparta ili sınırları içindeki Bozönü’nde ve Ankara-Eskişehir dolaylarında yer yer bulunması, Konya bölgesine komşu olması bakımından,

¹¹ A.J. Hcharignon, *Le Livre de Marco Polo*, Tomo I, Pekin 1924, s.28

¹² W. Hayd, *Histoire du Commerce du Levant*, II. Page 113-Pegolotti

¹³ İbni Batuta, *Seyahatnam-i İbni Batuta*, İstanbul, 1917-1919, s. 211

¹⁴ Hamdullah Müstafî, *Nüzhëtü’l-Kulub*, London, 1915, s.76

¹⁵ Kamil ERDEM “Gazzî-Mekkî Seyahatnâmesi”, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Semineri Dergisi 1 - 2, 1937, s.16

¹⁶ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, Üçdal Neşriyat İstanbul, 1986 III/2-12

¹⁷ Kâtip Çelebi, *Cihannuma*, İstanbul, 1732 s. 78

¹⁸ H. V. MOLTKE, *Briefe aus der Turkei* (1835-1839), Berlin 1911 (Ayrıca Türkiye’de durum ve olaylar üzerine mektuplar (1835-1839), İst.1969, s.56

¹⁹ C. HUART, *Mevlevîler Beldesi Konya*, Tercüman Yayınları, İstanbul, s.62

²⁰ C. TEXIER, *Küçük Asya III*, İstanbul, 1923 (Asie Mineure, Description Geographique, Historique et Arehedogique, Paris Liebrairie de Firmin-Didot et C, 1882, P:760+36)

²¹ Bu konuda daha geniş bilgi için Bkz. Mehmet ÖNDER, a.g.e., s.16-52

Konya'nın da bu devirde bir yerleşim kenti olabileceğini gösterir. Fakat bu devrin, Konya'da ne zaman başladığı ve ne zaman sona erdiği hakkında kesin bir bilgimiz yoktur²².

Neolitik (Cilalı Taş) Devri, Anadolu'da paleolitik devirlere nisbeten daha uzun bir dönemi kapsar. Son yıllarda Konya ve çevresinde yapılan arkeolojik kazılar sonucu Konya'nın Beyşehir İlçesine bağlı Çukurkent köyü höyüğünde, Konya Alâeddin Tepesi'nde ve Konya ili sınırları içindeki birçok höyüklerde neolitik çağ buluntularına rastlanmıştır. Bu buluntuların en önemlisi Çumra'ya bağlı Küçükköy civarındaki Çatalhöyük'te 1961-1963 yıllarında yapılan kazılarda ele geçmiştir. M.Ö. 6.000-7.000 yılları arasındaki bir devreyi kapsar²³.

Kalkolitik çağda Konya içinde bulunan höyüklerde, meselâ, Konya'nın güney batısındaki Bayat Köyü ve Saksas höyüklerinde çanak çömlek bulunmuştur. Bu çağ MÖ. 2600 yıllarına doğru son bulmuştur²⁴.

Bakır çağı özelliklerine Konya ilindeki sayıları pek çok olan höyüklerde daha çok rastlanır. Proto-Hitit ve Hitit'lerle bu çağ en verimli devresini yaşamıştır. Anadolu'da ilk siyasi birlik Hititlerle başlar. M.Ö. 1400-1200 yılları arasında Anadolu'nun büyük bir kısmını ellerinde bulundurmuşlar, Konya ve çevresinde de Hititler devrine ait pek çok yerleşim bölgelerinin bulunduğu anlaşılmıştır²⁵. Bunlar

²² **Türk Ansiklopedisi**, "Konya" Maddesi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1974, XXII/199 - 200

²³ J. MELLEART, **Çatal Höyük a Neolithic Townin Anatolia**, London, 1967, s.18; Mehmet TUNAY, "Çatalhöyük", **Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belleteni**, İstanbul, 1971, 31/310

²⁴ Besim DARKOT, "Konya" maddesi, **İslam Ansiklopedisi**, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları, İstanbul, 1977, VI/482

²⁵ Naci Fikret BAŞTAK, **Konya I.**, Yeni Kitap Basımevi, Konya, 1945, s.18

arasında Konya'nın 11 km. batısındaki Karahöyük'te 1954 yılından beri yapılan kazılarda, buranın etrafı surlarla çevrili zengin bir koloni şehri olduğu anlaşılmıştır²⁶.

Anadolu'da Hitit egemenliğine Phryg'ler son vermiştir. M.Ö. 1200 yıllarında, Anadolu'ya batıdan gelen ve Ankara Polatlı yakınındaki Gordion'u merkez yapan Phryg'ler, özellikle bu bölgede tümülüs, kaya mezarları ve çeşitli eserleriyle dikkati çekmektedirler. Konya'da özellikle Alâeddin Tepesi kazısı sırasında bol miktarda Phryg çanak çömleğine ve kalın bir Phryg oturma yerine rastlanmıştır²⁷.

Lidyalılar batı ve orta Anadolu'da parlak bir dönemi başlatan ilk devlet olarak anılır. Komşularıyla iyi ilişkiler kuran Lidya, kısa sürede çağının ekonomik bakımdan en güçlü devleti durumuna gelir. Konya Ovası'nın tarım ürünlerini ovanın kuzey ve doğusundan geçen ünlü Kral yolu ile Anadolu'nun her tarafına gönderme imkanı bulurlar. Lidya'lılar varlıklarını M.Ö. VI. yüzyıla kadar sürdürdüler. İran'da ortaya çıkan Persler, Anadolu'ya girerek Lidya devletine saldırdılar, M.Ö. 546 yılında Pers Kralı II. Kiras Lidya devletini ortadan kaldırdı²⁸.

M.Ö. 546 yılından, M.Ö. 334 yılına kadar Perslerin Anadolu hakimiyeti devam etti. M.Ö. 334 yılında Büyük İskender, Pers ordusunu Granikos (Biga) Çayı kıyılarında bozguna uğrattı ve Toros Dağlarına kadar olan bölgeyi kısa sürede istilâ

²⁶ Sedat ALP, "Konya Karahöyük Hafriyatının Neticeleri", VI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, Ankara, 1967 s.43

²⁷ Mahmut AKOK, "Türk Tarih Kurumu Adına, Konya Alâeddin Tepesinde 1941 yılında yapılmış olan Arkolojik kazıda Elde edilen Mimari Buluntular," VII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri I, Ankara, 1972, Naci Fikret BAŞTAK; a.g.e, s.27

²⁸ Anadolu Uygurlukları Ansiklopedisi, I, İstanbul, 1982, s.43; Füzûzan KINAL, Eski Anadolu Tarihi, Ankara 1962, s.23

etti. M.Ö. 334 tarihinden, M.Ö. 133 tarihine kadar Konya ve çevresi Kapadokya (Katpatukya-Güzel Attar ülkesi) Kralları ve Büyük İskender tarafından değişik tarihlerde yönetildi²⁹.

Romalılar zamanında gelişmesini sürdüren Konya, yeni binalar yapılarak imar edilmiş ve dini bir Merkez olarak gelişme göstermiştir. MS. 395 yılında Roma imparatorluğu ikiye ayrılır. Konya Doğu Roma (Bizans) sınırları içerisinde kalır. Bizans imparatoru Herakeios döneminde (MS. 610-641) imparatorluk toprakları yönetim kolaylığı bakımından bölgelere ayrılınca Konya, Anatolikon bölgesi içinde yer alır³⁰.

Emevi Halifesi I. Muaviye döneminde (661 - 680) Konya, bir ara Arapların eline geçti. Kısa bir süre sonra Bizanslılar yeniden çevreye hakim oldular. Araplar Konya'yı Halife Abdülmelik döneminde 704 yılında ikinci defa aldılar. I. Velid döneminde, üçüncü defa 708'de ellerine geçirdilerse de şehirde uzun süre kalamadılar³¹.

Konya, Abbasiler döneminde de Arap akınlarına uğradı. Halife Hârûn-ur-Reşid döneminde (786 - 809) Araplar, Anadolu üzerinde baskılarını artırdılar. Bu sırada Bizans tahtında bulunan İmparatoriçe İrene (797-802), Konya Ereğli'sinin gelirini Araplara vermeyi kabul etmek zorunda kaldı³². Ondan sonra tahta çıkan I.

²⁹ Osman YALÇIN, *Konya*, Özyürek yayınevi, İstanbul, 1957, s.5

³⁰ C. TEXIER, a.g.e., s.16; *Ancyclopedia Britanica*, "Konia" Maddesi, 1910, II/232; Sabahat ATLAN, *Roma Tarihinin Ana Hatları*, İstanbul, 1970, s.32

³¹ Ebû Cafer Muhammed b. Cerir et - TABERÎ *Tarihu'l - Umemi Ve'l - Muluk*, Daru'l - Fikir Yayınları, Lübnan, 1987, V/3-42; İbnü'l - Esir, *el - Kâmil Fi't - Tarih*, Çev.: Yunus APAYDIN, Bahar yayınları, İstanbul, 1986, V/107

³² Komisyon, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yayınları, İstanbul, 1986, II/222 - 293

Nikoforos (802-811) anlaşmaya uymayınca Hârûnu'r-Reşid 806'da Ereğli'yi uzun savaşlardan sonra ele geçirdi. Bizanslılar Halife Me'mun döneminde, (813-833) tarihine kadar Ereğli için Araplara vergi verdiler. Daha sonra Bizanslılar vergiyi ödemeyince Halife Memun 832'de Ereğli'yi ikinci defa aldı ve Bizanslıları vergi vermeye mecbur etti. Halife Muktefi döneminde (902-908) Konya yeni bir Arap saldırısına uğradıysa da kısa süre sonra yeniden Bizanslıların eline geçti. 965'te Bizans imparatoru II.Nikoforos Fokas, Arapların başlıca üssü durumundaki Tarsus'u aldıktan sonra Konya ve çevresi yüzyıla yakın bir süre Arap akınlarına uğramadı³³.

Türkler Konya'ya ilk defa 1069 yılında geldiler ve tahkimatı pek bulunmayan bu şehri alarak çok geçmeden geri döndüler³⁴. Fakat bu şehrin fethi 1071 tarihinden sonra gerçekleşti³⁵.

Konya'nın fethiyle ilgili bir Türk rivayeti de vardır. Konya'da bir tekkesi olan Ali Gav, Konya fatihi idi³⁶. Buna dair bir hikâye de vardır³⁷.

Konya, 1072 yılında Kutalmış oğlu Süleyman Şah tarafından kesin olarak fethedildi. Bu şehir, 1097'den 1308 yılına kadar 211 yıl Anadolu Selçuklu

³³ İrfan AYCAN - İbrahim SARIÇAM, *Emeviler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993, s.64; G. OSTROGORSKY, *Bizans Devleti Tarihi*, Ankara, 1981, s.120

³⁴ Mükrimin Halil YİNANÇ, *Anadolu'nun Fethi*, İstanbul 1944, s.67; Mehmet Altay KÖYMEN, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Ankara, 1962, s.262

³⁵ Faruk SÜMER - Ali SEVİM, *İslâm Kaynaklarına göre Malarzgit Savaşı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1971, s. 1-73

³⁶ Süheyl ÜNVER "Yetmiş Yıl Önce Konya", *Bellekten XXXI* (1967) s.201-220

³⁷ "Selçuklu Sultanı Konya Kalesini gavurdan alamamış, Ali Gav tekkesinde yatan zat bir gün öküz postuna bürünerek sığırlarla beraber kale kapısından içeriye girmiş, gece kapıyı Türk askerlerine açmış, onlar da kaleyi fethetmişler.

İ. Hakkı "KONYALI", *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Yeni Kitap Basımevi, Konya, 1964.s.913

Devletinin başkenti oldu³⁸.

III. Haçlı seferinde imparator Frierrich Barbarossa ordusu Konya'ya giderek şehri yağmaladı (1190) fakat fazla kalamadı. Bu sırada Konya topraklarını oğullarına taksim eden II. Kılıç Arslan'ın mirasçıları arasında Konya elden ele geçti. I. Alâeddin Keykubat zamanında gelişmenin en yüksek noktasına ulaştı. Köseadağ Savaşı'ndan (1243) sonra Selçuklular, Moğol hakimiyetini kabul etti. Bu devirde de Konya şehri önemini muhafaza etmeye devam etti. Celaleddin Karatay ve Sahipata Fahrettin gibi devlet adamları birçok eserler bırakırken, Mevlânâ Celaleddin ve Şems gibi İslam mutasavvıfları'da Konya'ya yerleşmişlerdi. XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Konya, güneydeki dağlık alanlarda yaşayan Karamanoğulları'nın saldırısına uğradı. 1327'de Karamanoğlu Mehmet Bey Konya'yı kuşatarak ele geçirdi. Daha sonra Selçuklu ailesinden Gıyaseddin Siyavuş'u Konya tahtına çıkarttı. Nihayet Selçukluların ortadan kalkmasıyla (1328) Karamanoğulları İlhanlılarla savaşarak Konya'yı tamamen aldılar³⁹.

Konya sık sık Osmanlı ve Karamanoğulları arasında el değiştirdi. Konya 1387 yılında I. Murat tarafından kuşatıldı. 1394 tarihinde I. Beyazid tarafından ele geçirildi. Osmanlı topraklarına katıldı ve yine Karamanoğullarına verildi. 1398'de tekrar Osmanlılar tarafından alındı. 1402 yılında Yıldırım Bayezid ve Timur arasındaki Ankara Savaşı'ndan sonra Konya, Timur tarafından Karamanoğullarına verildi. Çelebi Mehmet tarafından 1414 yılında tekrar Osmanlılara geçti ise de

³⁸ Osman TURAN, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, Boğaziçi yayınları, İstanbul 1993, s.167; Fuad KÖPRÜLÜ, *Anadolu Selçukluları Tarihinin yerli "Kaynakları" Türk Tarih Kurumu Belleteni VII (1943)s. 241*

³⁹ İbrahim KAFESOĞLU, *Selçuklu Tarihi*, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları, İstanbul, 1992, s.59-69; Erol GÜNGÖR, *Tarihte Türkler*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1988, s.90-96; Nevzat KÖSOĞLU *Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1990, s.93

Karamanoğullarına verildi. Konya, Fatih Sultan Mehmet tarafından 1465 yılında Osmanlı topraklarına katıldı. Daha sonra Kanuni dönemi başlarında Karaman adıyla eyalet durumuna getirildi⁴⁰.

Konya, Birinci Cihan Harbi sırasında cephelere uzak kalmakla beraber bütün memleket gibi uzun süren harbin zararlarını görmekten geri kalmamıştır.

Bağdat demiryolunun belli başlı noktalarını ele geçirmek isteyen İngilizler 22.1.1919'da Konya İstasyonu'na 80 kişilik bir birlik gönderdiler. İtalyanlar ise, Konya'ya 24.4.1919 gecesi geldiler. Bir yıl sonra 11-12 Mart 1920 tarihinde de İtalyanlar geri çekildiler.

Sivas Kongresi'nin ülkede kurulmuş bütün direniş teşkilatlarının Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti bünyesinde toplanmasını karara bağlamasından sonra, Konya Şu'besi de kuruldu ve faaliyete geçti.

Konya bir taraftan milli mücadeleye hazırlanırken, diğer taraftan isyan hareketleri ile uğraşmak zorunda kaldı. Bozkır ve Delibaş ayaklanmaları diye bilinen bu ayaklanma hareketlerinden, Bozkır ayaklanması Eylül ve Ekim 1919'da meydana geldi. 4 Kasım 1919 tarihinde tamamen bastırıldı. 2 Ekim 1920'de Çumra'yı basmasıyla da Delibaş Mehmet ayaklanması başladı. Konya'da bir süre duruma hakim olan Delibaş Mehmet, 15 Kasım 1920 tarihinde hükümet kuvvetleri tarafından bastırıldı⁴¹.

⁴⁰ Abdülkadir KARAHAN, "Karaman'ın Osmanlı Ülkesine Katılması ve Konya'nın Önemi", **Mevlânâ Güldestesi (1965)**, Turizm Derneği Yayınları, Konya, 1965, s.60-65; Şikâri, **Karamanoğulları Tarihi Konya**, 1946, s.82, Aksaraylı Kerimeddin Mahmut, **Müsâmeratü'l - Ahyar**, Çev. Nuri Gençosman - F. Nefiz Uzluk, Selçuki Devletleri Tarihi, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1948, s.159

⁴¹ Besim DARKOT, a.g.m. s.851 - 852; Ekrem YALÇINKAYA, **Coğrafya'da Tarihte ve Bugünkü Konya**, Yeni Kitap Basımevi Konya, 1943 s.23; Nejat GÖYÜNÇ, **Atatürk ve**

Konya, günümüzde Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli şehirlerinden birisidir. Çeşitli yönlerde kalkınarak, modern bir şehir hâlini almaya başlamıştır.

TARİHİ ESERLER BAKIMINDAN KONYA

Konya, Orta Anadolu'nun abideler bakımından büyük değer taşıyan bir şehridir. Anadolu, çağlar boyunca coğrafya bakımından Avrupa'yla Asya arasında bir köprü olmuştur. Bu köprünün ortası ise Konya ilidir. Tarihin tanıdığı en eski ve işlek yollar buradan geçmiştir⁴². Dünyanın diğer bölgelerinde bir veya iki çağa ait medeniyetlere rastlanırken, Anadolu, hele iç Anadolu bölgesi hiç de böyle olmamıştır. Tarih zincirinin hiç bir halkası boş kalmamış, her halkanın üzeri başka bir sanatkârın kalemiyle işlenmiştir. Bu sebepten dolayı Konya ve çevresinde ön Eti, Eti, Frik, Roma ve Bizans çağlarında bir çok şehirler kurularak medeniyet eserleri ortaya konmuştur⁴³.

Bir şehir halkının medeni seviyesi o şehirdeki sanat eserlerinin bakımlılığı ve bolluğu ile orantılıdır. Şehrin canı, mazisinden sürüp gelen sanatlı yapısıdır. Şehrin madde ve mânâ değeri bu yapının besleyici zevkiyle yaşayabilir⁴⁴.

Konya, tarihin her döneminde şehirleşme sürecine girerek, her çağa ait eserleri bünyesinde toplamıştır. Bir beldenin eğitim kurumları ile fiziki plân, pazarlar ve iktisadi kurumlar gibi olması gereken müesseseleri vardır⁴⁵. İşte bu manada bir yapılanmayı Konya'da rahatlıkla müşahede edebiliyoruz.

Daha önce de bahsettiğimiz gibi Alâeddin Tepesi, Çukurkent ve Çatalhöyük

⁴² Hamid SADİ, " Anadolu'dan Geçen Kadim Transit Yolları", **Türk Yurdu Mecmuası**, Sayı: 28, Nisan 1927, s.320 - 321

⁴³ Zeki ORAL; "Konya'nın Tarihi Eserleri ve Bugünkü Durumları", **Konya Dergisi**, Halkevi Yayınları, Sayı: 84 - 85, Konya, Ekim - Kasım 1945, s.33

⁴⁴ Ali Rıza KORAP, "Medeni Şehir Karakteri", **Konya Dergisi**, Halkevi Yayınları, Sayı: 84 - 85, Konya, Ekim - Kasım 1945, s. 19

⁴⁵ Bkz. R.B. SERJEANT, **İslâm Şehri**, Çev: Elif TOPCUGİL, Ağaç yayınları İstanbul, 1992; Turgut CANSEVER, **Şehir ve Mimari**, Ağaç yayınları, İstanbul, 1992; İhsan SEZAL, **Şehirleşme**, Ağaç yayınları, İstanbul, 1992; Gülzar HAYDAR, **Şehirlerin Ruhu**, İnsan yay. İst. 1991

kazıları sonucu Konya ve çevresinde “Cilalı Taş Devri”nin yaşandığını biliyoruz. Peşinden Bayat Köyü ve Çarıklar Köyü yakınlarındaki örenler, Konya ve çevresinin “Bakır Çağı”nda oldukça geliştiğini göstermektedir⁴⁶. Hititler, Konya’ya ve çevresine de hakim olmuşlar ve Karaören, Eflâtun Pınarı, Fasıllar Köyü, Alibeyhüyüğü, Akören ve Çorça örenleri bu dönemin önemli kültür merkezleri hâline gelmiştir⁴⁷. Hititlerin dağılmasından sonra kurulan Kargamış Beyliği, Konya bölgesine egemen olmuştur. İvriz Kabartması bu dönemin en ünlü örneğidir. Bu kabartmada, bir elinde başak, diğer elinde üzüm salkımı tutan “Bereket Tanrısı” ve onun karşısında tazim durumunda Kral Warpalawas tasvir edilmiştir⁴⁸.

Konya ve çevresi Frikyalılar, Lidyalılar ve Persler döneminden sonra Roma, Bizans dönemlerini yaşamıştır. Bu dönemlere ait pekçok eser olduğu çeşitli kaynaklarda zikredilmiştir. Bu eserlerden çoğu yok olmakla beraber çok az bir kısmı günümüze kadar gelmiştir⁴⁹.

Konya, Anadolu’da Türklerin yoğun bir şekilde yerleşmeye başlamasıyla, hızlı gelişme gösteren şehirlerin başında gelir. Uzun yıllar Anadolu Selçuklu Devleti’nin başkenti olan Konya, ayakta kalabilmiş yapılarıyla, bu dönemin geliştirmiş olduğu Mimarî ürünlerin en ilginç örneklerini bağrında saklamıştır. Aynı yoğunlukta olmamakla birlikte, Karamanoğulları ve Osmanlılar döneminde de şehirde mi’marî faaliyetler süreklilik göstermiş, Anadolu-Türk mimarisi konusunda

⁴⁶ Osman Nuri DÜLGERLER, “Konya’nın Dünü ve Bugünü”, **Konya**, Hazırlayan: Feyzi Halıcı, Kültür ve Turizm Derneği Yayınları, Ankara, 1984, s.9

⁴⁷ Naci Fikret BAŞTAK, “Hitit Medeniyeti”, **Konya Dergisi**, Halkevi Yayınları, Konya, Haziran 1937 s. 680. Veysel DONBAZ “Konya Civarı Hitit Anıtları; **Türkiye Turizm Otomobil Kurumu Belleteni**, İstanbul, 1971, 31/310

⁴⁸ Mehmet ÖNDER, **Mevlânâ Şehri Konya**, Konya Turizm Derneği yayınları, Ankara, 1971 s. 11

⁴⁹ M. Mesut KOMAN, “Konya Şehrinde Selçuklulardan Evvelki Devirlere Ait Eserler Üzerine Bazı Notlar”, **Konya Dergisi**, Halkevi Yayınları, Konya, ikinci Kanun, 1937, 5/308

araştırma yapanlar için başvuru yerlerin başında gelmiştir. Anadolu Selçuklularının erken dönem yapılarının aydınlanabilmesi için mi'marî eserler ve kitâbeler büyük önem taşımaktadır⁵⁰. Anadolu beylikleri ve Osmanlı devrine ait kitâbeler de yapıları tanıma ve her iki dönemin özelliklerini tesbit etmek açısından kendilerine has bir önemi haizdir⁵¹.

Anadolu'nun Selçuklu başkenti Konya'da, o günlerin gereği savunma yapılarına öncelik verilmiştir. Yüzyıl kadar süren haçlı seferleri sebebiyle bayındırlık çabaları da biraz aksamıştır. Yine de İç Kale'de 1155 tarihli mimbere bakılırsa ilk câmiye başlanmıştır. Vakfiyesine bakılırsa, Selçuklu ileri gelenlerinden Şemsettin Altınabâ'nın yaptırdığı ve sonra İplikçi Câmii diye tanınacak olan yapı 1201 dolaylarındadır. Ayrıca bu vakfiyeden anladığımıza göre, medrese, kervansaray ve fakir ölümlerin gömülmesi ve İslâmiyet'i kabul eden mühtedîlerin ihtiyaçları hakkında ma'lûmatlar vermektedir. İplikçi Camii ise, müteveli olarak İplikçioğlu'nun tayin edilmesi ile medresenin câmiyi de ihtiva etmesinden sonra bu isimle anılmıştır⁵². Bunları, Mihmandar Mescidi (1207), Akıncı Mescidi (1210), Hacı Ferruh Mescidi (1215), Beşârebey Mescidi (1219), Şekerfurûş (1220), Erdemşah (1220), Ahmet Fakîh (1221) ve bunun gibileri izleyecektir⁵³.

⁵⁰ Abdülkadir ERDOĞAN, "Kitabelerin Değeri ve Konya", **Konya Dergisi**, Halkevi yayınları, Birinci Kanun, 936, Konya, 4/221 - 225;

⁵¹ Uluğ İĞDEMİR, "Merhum Halil Ethem ELDEM'in Türk Tarih Kurumuna Armağan Ettiği Türk İslam Devri Kitabe Estampajları", **Türk Tarih Kurumu Belleteni**, sayı: 16, Ankara, 1. Teşrin, 1940 IV/545 - 563

⁵² Osman TURAN, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri, I, Şemseddin Altun-Aba Vakfiyesi ve Hayatı" **Türk Tarih Kurumu Belleteni**, Sayı : 42 Ankara, Nisan 1947, XI/200 - 201; Abdülkadir ERDOĞAN, Konya ile ilgili en eski bir selçuklu vakfiyesi", **Konya Dergisi**, Halkevi Yay. Konya, Şubat 937, 6/373-4

⁵³ Orhan Cezmi TUNCER, "Konya Tarihi Çevresine Gösterilmesi Gereken İlgî ve Bozulan, Yok Olan Bazı Yapılarımız", **Konya**, Haz: Feyzi Halıcı, Konya Kültür ve Turizm Derneği Yayınları, Ankara, 1984, s. 109 - 110

Konya'nın Selçuklular döneminde kültürel merkez olma çalışmaları da aksatılmamış, birçok ilim, fen ve edebiyatçının toplandığı ve yetiştiği yer olmuştur. Kelam ve mantıkta, Kadı Siraceddin-i Ürmevî (Vefatı:684); felsefe'de, Şihabüddin-i Sühreverdi (1158-1191); tasavvuf'ta, Muhyiddin-i Arabi, Sadruddin-i Konevi, Bahauddin-i Veled, Mevlânâ ve Sultan Veled; tıp ilminde, Ekmelüddin ve Bey Hekim; tarih ve edebiyatta , Râvendî ve İbn-i Bibi gibi şahsiyetleri görmekteyiz⁵⁴

Karamanogullarının önemli eserlerine örnek olarak; Hasbey Dâru-l Huffâzî (1421), Fatih Dede Kümbedi (1455), Turgutoğlu Pir Hüseyin Türbesi (1431) ve Meram Camii ve Hamamı (1423) gibi eserleri zikredebiliriz⁵⁵.

Osmanlı devrinde de Konya'da önemli eserler vücuda getirilmiştir. Bunlardan Selimiye Camii, Şerafeddin Camii (1636), Aziziye Camii (1872), Kapı Camii (1652), Ovalıoğlu Camii (1764), Şeyh Halil-i Türbesi (1597) gibi eserleri sayabiliriz⁵⁶.

Daha burada sayamayacağımız miktarda Konya'da her döneme ait eserler ile kaybolan eserler de vardır. Konumuz gereği Türk-İslâm mi'marisinin Selçuklu, Karmanoğulları ve Osmanlı dönemlerine ait önemli eserlerinden örnekler verdik. Kaybolan Tür İslam yapılarıyla ilgili belge, bilgi, fotoğraf ve plân gibi dökümanları olanları esas konumuzda ele alıp inceleyeceğiz. Fakat hakkında fazla malumat

⁵⁴ Hilmi Ziya ÜLKEN, "Konya'da Anadolu Selçukileri Devrinde ilim ve Felsefe", **Konya Dergisi**, Halkevi yayınları, Konya, Nisan 937, 8/490 -7

⁵⁵ E. DİEZ - Oktay ASLANADA - M. Mesut KOMAN, **Karaman Devri Sanatı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1950, s. 121 - 136; Faik SOYMAN - İbrahim TONGUR, **Konya Eski Eserler Klavuzu**, Yeni Kitabevi Yayınları, Konya, 1944, s.125-135

⁵⁶ Yusuf OĞUZOĞLU, "17. Yüzyılda Konya Şehrindeki İdari ve Sosyal Yapılar", **Konya**, Haz: Feyzi Halıcı, Konya Kültür ve Turizm Derneği Yayınları, Ankara, 1984, s. 97 - 108; Özer ERGENÇ, **XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya**, Ankara enstitüsü Vakfı Yayınları, Ankara, 1995, M.Turan TAN, "Onyedinci Asırda Konya", **Konya Dergisi**, Halkevi Yayınları, Konya, İkinci teşrin, 936, s. 174 - 175

olmayanlardan da burada kısaca bahsedip tanıtmaya çalışacağız. Bu bahsedeceğimiz eserlerin tesir sahaları ve muhtevasında var olan bazı detaylara da yer vereceğiz.

Mescidler

Kaynaklarımızda isimleri görülen mescidler şunlardır. “ El- Hac İsa b. Mahmud” , “Hoca Yusuf-b. Salim”, “Hoca Ebu’l-Fazl b. Abdülcebbar” , “Yusuf-b. Süleyman”⁵⁷, “Nizameddin Pervane”, “ Karagu Mescidi”, “Karatay Mescidi” “Meram Mescidi” “Karaaslan Mescidi” “Sincâri Mescidi” Bunlardan "Karatay", "Meram" ve “Karaaslan” mescitleri varlıklarını günümüze kadar sürdürmüşler, diğerleri ise günümüze kadar gelememişlerdir. Bu mescidlerden ilk ismi geçen “El- Hac İsa b. Mahmud” Mescidi 1202'de Alâeddin Tepesi üzerinde idi. Diğerlerinden bazıları bilinmekte, fakat bazıları belki isim değişikliği sebebiyle teşhis edilememektedir⁵⁸.

Bunların dışında kaybolan mescitlerin bir kısmı da şunlardır. “Akıncı Mescid ve Türbesi”; Rektörlüğün bahçesinde, Küçük Karatay'ın yakınında bulunuyordu. Kitabesine göre 607/1210 yılında Emir Ali oğlu Cemaleddin İshak inşa ettirmiştir⁵⁹.

“Beğavi Mescidi” bulunduğu mahallenin adından dolayı belgelerde “Kapturğa Mescidi” olarak geçmektedir⁶⁰. Bir kitâbeden 618/1216’ da yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁶¹. Şu anda mevcut olmayan bu mescid, Beyhekim Mescidi'nin batı yönünde Zindankale'ye yakın bir yerde bulunuyordu⁶².

“Hatuniye Mescidi”, Mihmandar Mahallesi'ndedir. 610/1213 tarihli

⁵⁷ Osman TURAN, "Şemseddin Altun-Abâ Vakfiyesi", s. 221

⁵⁸ Tuncer BAYKARA, a.g.e.,s.81

⁵⁹ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e.,s.288

⁶⁰ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e.,s.432

⁶¹ Mehmet ÖNDER, *Mevlânâ Şehri Konya* ,s.267

⁶² Yusuf KÜÇÜKDAĞ, *Selçuklular ve Konya*, Selçuklu Belediyesi Yayınları, Konya 1994, s.260

vakfiyesine göre Devlet Hatun tarafından yaptırılmıştır⁶³. Hatuniye Mescidi, tek kubbeli ve iki şerefeli minaresi olan bir mabet idi⁶⁴. Minaresinin tuğla ve çinili olduğuna bakılırsa mescidde aynı özellikte denilebilir. Mescidin kuzeyinde minâre ile mescid arasında bir de türbe bulunuyordu 1564 ve 1714' teki tamirlere rağmen mescid ve türbe yıkılmış⁶⁵, yerine 1957 yılında bugünkü kubbesiz kargir mescid yapılmıştır. Minaresinin yarısı da yıkıktır.

Bunların dışında “Kadı İzzettin Mescidi” ve “Fahru'n-Nisa Mescidi” gibi günümüze kadar ulaşamamış onlarca mescidi saymak mümkündür. Bu arada şunu da belirtelimki, Konya şehrinin XIII. yüzyıl başlarında gösterdiği büyük gelişme, mescid inşaatından bile belli olmaktadır.

Kayıbolan camilere örnek olması açısından “Aşık Şemi”de adı geçen Alparslan Camii hakkında bilgi vermek istiyorum.1832 yılının baharında Sultan Mahmut devrinin en nazik bir anında zaten binbir entrikaya başvuran Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa galesi Konya'ya kadar uzanıyor. Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa, ordusuyla “1832’de Konya’ya giriyor, Aslım sahası baştan başa Mısır ordusu çadırlarıyla doluyor. Mısır askerî ümerâ ve çavuşları Konya'nın yüze gelen evleriyle han ve hamamlarını işgal ediyorlar. İşte bu arada dokuz kümbetli “Alparslan Camii”ni hayvan ahırını yaparak çinilerle süslü mihraplarını tahrip ediyorlar.”

“Bu dokuz kümbetli Alparslan Camii metruk bir halde iken 1316/1898 yılı

⁶³ Mehmet ÖNDER , *Mevlânâ Şehri Konya*, s.131

⁶⁴ Konya’da; İnce Minare, Hoca Hasan ve Hatuniye minareleri çift şerefeli imiş. Sahip Ata'nın da (Erzurum Çifte Minareli gibi) portal üzerinde bir tane daha minaresi olması muhtemeldir.

Çift şerefeli minareler için Bkz. A. Süheyl ÜNVER, “Konya’da İkinci Çift Şerefeli Minare” Konya Halkevi Yayınları, No:105-107, s.1-8

⁶⁵ Zeki ATÇEKEN *Konya’daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması*, (S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi) Konya, 1988, s. 138-140

Konya valisi Ferit Paşa tarafından mahkumlara yıktırılarak yerine şimdiki “San’at Okulu yapıldı”⁶⁶. Son yüz yıllarda yıkılan camilerimizin hepsinden bahsetmek mümkün olmadığı için bu örneğin yıkılma sebebinin tarihî gelişimini de vererek son merhalede nasıl ve kim tarafından ortadan kaldırıldığına da işaret ettik.

Öğretim Kurumları

Şehir hayatının bir gereği de öğretimin aile çerçevesinden çıkıp kurumlaşması olmaktadır. Konya Anadolu Selçuklularından bugüne hem büyük bir şehir hem de devlet merkezi olduğundan öğretim burada daha büyük bir önem taşımaktadır. Öğretimde etkinlik muhakkak ki XIII. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren görülmektedir⁶⁷.

Konya'da ilk medrese, II Kılıçarslan tarafından yaptırılmıştı⁶⁸. Medrese-i Sultaniye adını taşıyan bu medrese, kale içinde olup 1202 den önce yapılmış olmalıdır⁶⁹

Konya'daki medreseler aynı zamanda Dâru'l-Fukaha, Dâru'l-Hadis, Dâru'l-Huffâz, Dâru'l-Kurr'a gibi isimlerle de anılmaktadır. Bu isimler o medresede hangi ihtisas öğretiminin yapıldığını göstermesi açısından önemlidir.

Kaynaklarda geçen medreseler; Medrese-i Sultaniye, Altun-abâ, Kemaleddin Rumtaş, Nizâmiye, Atabekiye, Akıncı Lala Pamukçular v.s.⁷⁰. Ayrıca “Aşık Şemi”de elli iki adet medresenin isimleri ve yerleri bildirilerek özellikle

⁶⁶ İbrahim Aczi Kendi, a.g.e., s.142

⁶⁷ Tuncer BAYKARA, a.g.e.,s.86

⁶⁸ Faruk SÜMER, “Türkiye Kültür Tarihine Umumi Bir Bakış”, A.Ü. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, XX/ 3-4 (1962), s.213-244

⁹⁰ Adı geçen medrese Altun-Abâ Vakfıyesinde zikredilmiş olup İplikçi Medresesi'nden farklı ve tarihi itibarıyla daha eskidir. Bkz. Osman TURAN, "Şemseddin Altun Abâ Vakfıyesi" ,s.201

⁷⁰ Bkz.Abdullah KURAN, Anadolu Medreseleri, I, Ankara 1969, s. 78 Metin SÖZEN, Anadolu Medreseleri, I, İstanbul 1970, s. 43 Mehmet ÖNDER, Konya Maarif Tarihi, Ülkü Basımevi, Konya 1952, s. 22-24

Osmanlı döneminde medreselerin gayet çoğaldığının sebeplerine işaret ediliyor⁷¹.

Bazı Hamamlar

Kaynaklarda sınırlı sayıda hamam ismi geçmektedir. Vakfiyeler “Ağa” muhtemelen Sungur Bey Hamamı ile İhtiyar(eddin) Hamamı’ndan söz eder⁷². Eflaki’de daha çok isim vardır. İçindeki resimlerden dolayı adını alan “Nakışlı” Hamamı’ndan başka Develi, Kürkçüler, Kalıçe ve Zirva hamamlarının da ismini verir⁷³. Geç devirlerde yapılan bazı hamamlarda kuruluşları itibariyle belki Selçuklu devrine kadar çıkabilirler. Bunlar başlıca Ahî Murad, Müstevfî, Şahne ve Fenarî hamamlarıdır⁷⁴.

Hastahaneler

Sultan Alâeddin Daru’ş-Şifası; yeri konusunda değişik görüşler ileri sürülmüştür. Süheyl ÜNVER; Konyalıların, İnce Minareli Medrese’nin kuzeyinde Şifahane Mahallesi’nde bir “bîmarhâne” yerinin olduğunu bildiklerini, bunun da burada bir Dâru’ş-Şifâ’nın varlığına şahadet ettiğini, en son olarak bunu Şazi Bey’in ihya ettirdiğini ve halen mevcut olan Sakahâne Mescidi’nin bunun bir odası olduğunu ileri sürer⁷⁵.

İ.H. KONYALI, onun bu görüşüne şiddetle karşı çıkarak aslında o mahal-
lenin adının, Şifahane değil Sakahane olduğunu belirtir. Bu, Dâru’ş-Şifâ’nın, şehrin
kuzeyinde musalla yöresinde bulunan Gömeç Hatun Türbesi ve Dârul-Huffâzı ile

⁷¹ İbrahim Aczi KENDİ, **Konyalı Aşık Şem’i Konuşuyor**, Yeni Kitap Basımevi,
Konya 1951, s.147-150

⁷² Osman TURAN, **Selçuk Devri Vakfiyeleri**, III.Celaleddin Karatay Vakıfları ve Vakfiyeleri",
Türk Tarih Kurumu Belleteni, XII(1948). s.17-170

⁷³ Ahmet Eflaki, **Menakıbül-Arifin**, Neşreden: Tahsin YAZICI, Milli Eğitim Bakanlığı
Yayımları, Ankara 1959,I/376

⁷⁴ İ. Hakkı KONYALI, **a.g.e.**, s.1065-1073

⁷⁵ A. Süheyl ÜNVER, **Selçuklu Tababeti**, Ankara,1940,s.65-69

ilgili bir Arapça vakfiyeye dayanarak o tarafta olduğunu söylemektedir⁷⁶.

Yusuf KÜÇÜKDAĞ ise şu sonuca varıyor; Alâeddin Tepesi'nin kuzey yönünde, Selçuklu Köşkü'nün yakınında, Ertaş Kapısı'nın hemen önünde, Ferhuniye Sokağı'nın solunda geniş bir bağ ve bahçe içindeydi⁷⁷. Bizim kanaatimiz de o ki, Yusuf Bey'in tesbitleri daha doğru olsa gerekir.

Hanlar

Konya iktisadî hayatında, hanların varlığını XIII. yüzyılın başından beri biliyoruz⁷⁸. Diğer memleketlerden gelen tacirlerin indikleri⁷⁹ hanlar, her şeyden önce çarşının bir parçası gibidir. Zira buradaki hanlar genellikle çarşıda bulunur ve genellikle de çarşının ismiyle anılırlardı⁸⁰. Kaynaklarımızda da buna ait bilgiler sınırlı, fakat kesin bir fikir verici niteliktedir.

Altun-Abâ Vakfiyesi'nde dört han zikredilmektedir.

- 1- Altun-Abâ'nın hanı: Sûk-ı Ced'id'de
- 2- Altun-Abâ'nın hanı: Debbağlar içinde
- 3- Demre Hatun Hanı : Sûk-ı atîk'de
- 4- Bedreddin Yalman Hanı: Sûk-ı atîk'de

Bunlara diğer kaynaklarda geçen şu han isimlerini de eklemek gerekmektedir:

- 5- Hoca Hasanü's-Sultan Hanı⁸¹.

⁷⁶ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e.,s.222-223

⁷⁷ Yusuf KÜÇÜKDAĞ Konyada Alaeddin Daru's-Şifası Tıp Medresesi ve Mescidi'nin Yeri, Yapısı, Osmanlı Araştırmaları (The Journal of Ottoman Studies) İstanbul, 1989,s.357

⁷⁸ Altun-Apa Vakfiyesinde gerek vakfın yaptığı gerekse bazı yerlerin sınırlarını belirtirken bir çok hana tesadif ediyoruz.

⁷⁹ Eflaki, a.g.e., II/616

⁸⁰ Tuncer BAYKARA a.g.e., s.63

⁸¹ 646/1248 tarihli "Kemaleddin Oğulbey Vakfiyesi" Vakıflar Genel müdürlüğü Arşivi, No:601, s.193; İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s. 922

6- Karatay Hanı⁸²

7- Nizâmiye Hanı⁸³

8- Vezir Ziyaeddin'in hanı⁸⁴. v. s.

Konya'daki hanların en ünlülerinden birisi olması gereken "Bezzazlar Hanı" yani "Bezzâzistan"a dair çağından kalan yeterli bilgi yoktur. Konya'daki hanlar genellikle birer tüccar hanı görünümünde idi. Hanlarda sadece dışardan gelen tacirlere değil, değişik amaçlı ticarî işler için de kullanılırdı. Han geleneği Osmanlılar devrinde de devam etmiştir.

Konya, özellikle Türk-İslâm döneminin başlangıcından bugüne kadar sayamayacağımız kadar mi'mârî yapılarla donatılmış bir şehirdir. Birer örnek olması açısından kaynaklarda geçen önemli eserlerden özetle bahsetmeye çalıştık. Daha burada temas edemediğimiz birçok dînî, askerî ve sivil mi'mârî örnekleri mevcuttur. Biz bunların elimizde bilgi, belge, fotoğraf ve plân gibi dökümanları olanlarından ileride daha geniş olmak kaydıyla bahsedeceğiz. Fakat burada yer veremediğimiz "Çeşme ve Şadırvanlar", "Tarikat yapıları"nın bir çoğu ve "Konya Mezarlıkları" gibi bir çok sanatlı yapılarda vardır. Ayrıca konumuz dışında olması sebebiyle hiç yer vermediğimiz Türk el san'atları'nın her dalında kendisini isbat etmiş olan Konya'yı ayrı bir araştırma beklemektedir.

Her medeniyet kendinden önceki medeniyetin taşı ve toprağı ile yapılır. Bu suretle sevimli olmasada her yeni medeniyet eskisinin zararına olarak kurulur. Fakat hiçbir millî varlık kendi varlığı zararına kurulamaz. Bu böyle olduğu halde yüzlerce yıldan beri ecdâdımızın vücûda getirmiş oldukları mi'mârî eserlerimizi tabiat

⁸² Osman TURAN "Celaleddin Karatay Vakıfları ve Vakfiyelerinde"; burası, Buğday Pazarı'nda gösterilir.

⁸³ Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü "Kayud-u Kadime "Defter No: 548,18b'de 635'de yapıldığı zikredilen "Medrese-i Nizamiye" Vakfına ait kayıtlarda geçer.

⁸⁴ Eflaki, a.g.e., I/375

aşındırması yetmiyormuş gibi, kendi ellerimizle yıktık. Bu sebeple Türk varlığına ve hatta dünya medeniyeti zararına, gün geçtikçe de bunların azalmasına ve yok olmasına bilgisizce meydan verdik.

Tarihimizin bu güzel eserleri, son asırda bilgisizlik ve kayıtsızlıktan dolayı azalmaya başlamış ve son zamanlara kadar var olan Konya'nın iç ve dış kalesi halkın ev yaptırırken faydalandığı bir taş ocağı haline getirilmiş, devlet erkânımız tarafından da burasının taşlarıyla bugünkü hükümet konağını yaptırılmıştır.

Yine dokuz kümbetli bedesten kazmalarla yıkılamadığından dinamitle parçalanmıştır. II Kılıçarslan'ın köşkünün büyük bir kısmı yetkililerin ilgisizliği sonucu yok olmuştur. Şeyh Şerefeddin'in kimseye bir zararı olmayan ve bugünkü caminin mihrabına haricen bitişik bulunan mahrutî şeklindeki türbesi, Hükümet Konağı batısındaki Çaşnığir Mescid ve Türbesi, Fahrettin Paşa Parkı ortasındaki Karamanlılardan kalma Kadı Mürsel'in türbesi, İbrahim Bey imareti, Dede Bahçesi köşesindeki Selçuklulardan kalma Tacül-Vezir Medresesi, Bâb-ı Aksaray Mahallesi'ndeki kümbet, Şekerfurûş'un Hoca Fakîh'daki türbesi, Mevlânâ Türbesi yanındaki Sultan Veled Medresesi, Osmanlılar zamanında yapılan muhteşem kervansaraylar, Nalıncı Baba Kümbeti, Amber Reis Türbesi gibi eserler Konya şehrindeki bugün hatırlayabildiğimiz yok edilen ecdat yadigarlarıdır.

Türk milletinin, Türk kültürünün ve Türk sanatının devamlılığı açısından ve tarihimizin tapu ve senetleri olması bakımından Türk-İslam eserlerinin korunması ve yeni nesillere tanıtılması her kuşağın üzerine bir vecîbedir. Bu görevi yerine getirmek her Türk insanının millî hedeflere ulaşmak için yapması gerekenlerden en önemlisidir.

Hankâhlar

Konya şehrinin çevresini saran “hankâh” lar hep surların dışında bulunmaktadır. En önemli hususiyetleri de bu olsa gerektir. Kitâbelerden

“hankâh” olduğu belli olan iki yapı vardır⁸⁵

Birincisi, Mes’ud b. Şerefşâh Hankâh’ı: Mes’ud b. Şerefşâh bu hankâhı “Sôfilere ve sanat ehli fakîhlere” vakfetmişti. Şehrin güneyinde Ulurmak civarında idi⁸⁶.

İkincisi, Sahip-atâ’nın Lârende kapısı dışındaki külliyesinin bir kısmı olup, 668/1269-1270 de yapılmıştır⁸⁷.

Kütüphaneler

Bir çağın, bir ülkenin ve bir milletin ilim, fikir ve kültürünün en güvenilir, elle tutulup gözle görülen delilleri kütüphanelerdir, bu kurumlardaki eski kitap koleksiyonlarıdır.

Prof. Dr. Osman Turan’ın yayımladığı Şemseddin Altun-Abâ Vakfiyesinden Konya’da ilk Selçuklu kütüphanesini kurma şerefine Selçuklu Vizirlerinden Şemseddin Altun Abâ’ya ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu kütüphane günümüze İplikçi Medresesi (Camii) adıyla intikal eden bina içinde kurulmuştur⁸⁸.

Sadrettin Konevi’nin camii ve türbesi gerek kendisinin, gerekse devrinin ünlü kitaplarından oluşan ve bilim çevrelerince iyi tanınan kütüphanesi, kendi adıyla anılan mahallede o zamanlar bir “ma’mûre” durumunda olan yerde idi⁸⁹.

⁸⁵ Tuncer BAYKARA; a.g.e.,s.95

⁸⁶ Yusuf AKYURT, **Konya Klavuzu** (Daktilo edilmemiş metin) Türk Tarih Kurumu Kitaplığı, No:600, s.45-46, İ. Hakkı KONYALI, a.g.e.,s.387

⁸⁷ Yusuf AKYURT, a.g.e.,s.55-56; İ. Hakkı KONYALI, a.g.e.,s.928-934; Mehmet ÖNDER, a.g.e.,s.114-116

⁸⁸ Osman TURAN, Şemseddin Altun Aba Vakfiyesi s. 202; “Altun Aba Medresesi ve kütüphanesi Fatih’in adına 1476’da Konya evkafını belirleyen tahrir defterinde, medresenin ve kütüphanenin II. Kılıçarslan zamanında 1196’da yapıldığı 6,5 sayfalık arapça vakfiyesinden anlaşılmaktadır”. Bkz. **Konya Vakıflar Müdürlüğü Arşivi**, Defter No 4, s.34

⁸⁹ Mustafa CAN, “ Selçuklular Devri Konya Kütüphanelerinin Tarihçesi” **Selçuk Dergisi**, Sayı: 1, Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Konya, Aralık 1986,s.56

Ma'mûrenin kitâbesinde belirtilen bu kütüphane⁹⁰ acaba nerede idi? Bu soruya cevap vermek maalesef mümkün değildir. Çünkü türbe müstesna olmak üzere ma'mûrenin yapıları yedi asrı bulan derin mazisi içerisinde büyük değişikliklere maruz kalmıştır⁹¹.

Ayrıca "Nizamiye Hangan"ında bir kütüphane daha kurulmuştur. Yine Konya'da "Atabekiyye Medresesi" yakınlarında kurulan "dârül-huffaz"da bir vakıf kütüphanesi meydana getirilmiştir. Bir kitaplığın da Mevlânâ Dergâhı'nda kurulduğu ve Konya'da özellikle emir ve sultanların konaklarında; kütüphaneleri için yazılıp tezyin edilmiş değerli yazmalar bulunmaktaydı⁹².

Kütüphaneler ve kitaplar konusuna gelmişken gerek mi'marî tezyinat ve epigrafik özellikler, gerekse kitap sanatları açısından bazı bilgiler vermekte fayda vardır. Çünkü sanatın özünde zarîf parçaların güzel bir bütünü oluşturması prensibi vardır⁹³.

Öncelikle kütüphanelerin ve diğer mimarlık eserlerinin kitâbeleri ve iç tezyinatlarında kullanılan hüsn-i hat hem muhtevâ hem de şekil açısından son derece önemlidir. Epigrafik incelemelerin vardığı ilk nokta "bilgi"dir. Yani kitâbeyi okuyan kişi o yapı hakkında yeterli bilgiyi elde eder. Ayrıca tezyînî kitabelerle okuyucu eğitilir. Çünkü bu tür kitâbe metinlerinde ayet-i kerime'ler, hadîs-i şerif'ler ve vecîz ifadeler yer verilir. İkinci nokta ise onun bir "süsleme türü" oluşudur⁹⁴.

Kitap sanatları konusunda cilt sanatı önemli bir yeri işgal eder Türk cilt

⁹⁰ Hasan ÖZÖNDER, **Konya Velileri**, Kuzucular Ofset, Konya 1990,s.97

⁹¹ Hasan ÖZÖNDER, "Sadreddin Konevi Mamuresinin Mimari Teşekkülü", **Selçuk Dergisi**, Sayı: 4, Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yay., Konya, Ocak 1989, s. 143

⁹² Müjgan CUMBUR, "Selçuklu Devri Konya Kütüphanesi", **Selçuk Dergisi**, Sayı:1, Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Konya, Aralık 1986, s.42-43

⁹³ M.Zeki ORAL, "Kitap Kitabeleri" **Anıt Dergisi** 1/2 Konya Mart 1949,s.17-18

⁹⁴ Hasan ÖZÖNDER, "Konya'da Selçuklu Devri Abidelerinde Görülen Epigrafik Özellikler" **Konya**, Haz: Feyzi Halıcı, Konya Kültür ve Turizm Demeği Yayınları, Ankara 1984,s.16-17

sanatı zincirinin bir halkası olan Anadolu Selçuklu cildinin çok güzel örneklerini yine Konya’da görüyoruz. Mevlânâ Müzesi, Koyunoğlu Müzesi ve Yusufapa Kütüphanelerinde bu gün için inceleme imkanı bulduğumuz ciltler geçmiş dönemlerdeki ciltler için de iyi bir fikir vermektedir⁹⁵.

Yine kitap sanatlarından tezhîb özellikle Konya’da inkişaf etmiş bir sanattır. Nasıl ki; Venedik şehrinin cam işçiliği, Kütahya’nın çinileri ve Isparta’nın halıları varsa Konya’nın da Selçuklulardan bugüne tezhîb ustaları vardı. Bu ustalar, el yazması kitapları en nadide tezhîb örnekleriyle donatırlardı⁹⁶.

Mahkeme

Bir sicilde açıkça “Konya Mahkemesi” olarak geçen⁹⁷ mahkeme, Şerafeddin Camii’nin kuzey doğusunda muhtemelen Arikzâde Hanı ile Saraçzâde Hanı arasında bulunuyordu. Evliya Çelebi, Şems-i Tebrizi Tekkesi’nden bahsederken “mahkemeye karîb” olduğunu söyler⁹⁸. Esasen, Şerafeddin Camii karşısında olan “Yeni Hamam” da sonradan ve bugün hâlâ “Mahkeme Hamamı” olarak anılmıştır.

Böylece bulunabileceği alanın kabaca tahmin edildiği mahkeme binasının, Kasım Halife Camii vakfı olduğunu biliyoruz⁹⁹. Meram yolu üzerinde bulunan bu câmiyi yaptıran Kasım Halife nin oğlu Konya Kadısı Mehmet Efendi, Ağustos başı 1585 (Şaban993) tarihli bir vakfiye ile Şerafeddin Camii yakınındaki, bir tarafında

⁹⁵ A. Saim ARITAN, "Anadolu Selçuklu Cilt Sanatının Özellikleri" I.,II. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Konya,1993, s. 181-187

⁹⁶ Bkz. A.Süheyl ÜNVER, "Konya’da XIII-XV Asırlarda yapılan Kitap Tezhibleri" Konya Dergisi, Halk Evi Yayınları, Konya, Ağustos 1945, 82/1-12; Ayla ERSOY, Türk Tezhip Sanatı, Akbank Yayınları, İstanbul, 1988, s.25

⁹⁷ Konya Şer’iye Sicilleri, 36/286

⁹⁸ Evliya Çelebi, a.g.e. III/21

⁹⁹ Konya Şer’iye Sicilleri,13/199

Dâru't-Ta'lîm olan büyük avlulu evini bu camiye vakfetmişti¹⁰⁰. İşte bu yapı Konya Mahkemesi, yanındaki Dâru't-Ta'lîm ise Şems-i Tebrizi'ye inen sokağın sağında bulunan, Hacı Ali Efendi Muallimhanesi olmalıdır¹⁰¹.

Bu bilgilerle, Konya Mahkemesi'nin iki katlı bir yapı olduğunu, içinde matbahı, yazlık kısmı ve dışarda ise ahır bulunduğunu ekleyebiliriz¹⁰².

Beylerbeyi Sarayı

Karaman Beylerbeyi, Bedelci Mehmet Ağa Sarayı denilen özel bir sarayda kalıyordu¹⁰³. Evliya Çelebi, "Seyahatnâme"'sinde; Konya'nın "Paşa Sarayı meşhurdur." der¹⁰⁴. Bir kayıтта Şerafeddin Camii yanında olarak gösterilen bu sarayın¹⁰⁵, bugünkü hükümet konağının bulunduğu yerde olması muhtemeldir¹⁰⁶.

Şerafeddin Camii'nin doğusunda sırasıyla Arikzâde Hanı, Konya Mahkemesi ve Saraçzâde Hanı, kuzeyinde, Yeni Hamam ve Ali Efendi Muallimhânesi ve daha arkada Şems'i Tebrizi Tekkesi vardı. Şerafeddin Camii'nin kuzey batısında bedesten, batısında İplikçiler Camii, bugünkü postahanenin bulunduğu yerde ise Müstevfi Hamamı'nın bir bölümü ile bir Dâru'l-Hadîs yer alıyordu¹⁰⁷. Bu fiziksel görünümünden geriye boşluk olarak, bugünkü Kayalı Park ile hükümet konağının bulunduğu yer kalmaktadır. Bu bulgular ışığında Beylerbeyi Sarayı'nın yeri Hükümet Konağı'nın yeri olsa gerek.

Beylerbeyi Sarayı çeşitli onarımlar geçirmiştir. Onarım İçin yapılan

¹⁰⁰ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e; s.438; "Mehmet Efendi'nin, Şerafeddin Camii önünde başka evleride vardı." Bkz. Özer ERGENÇ, a.g.e.s.46

¹⁰¹ Yusuf OĞUZOĞLU, a.g.m.s.99

¹⁰² Konya Şer'iyeye Sicilleri 13/119

¹⁰³ Konya Şer'iyeye Sicilleri (Konya Mevlana Müzesi) 19/58, 20/280, 32/79

¹⁰⁴ Evliya Çelebi, a.g.e., III/22

¹⁰⁵ Konya Şer'iyeye Sicilleri, 20/280

¹⁰⁶ Yusuf OĞUZOĞLU, a.g.m., s.98

¹⁰⁷ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.372

keşifler, sarayın fiziki görünümü hakkında bazı bilgiler vermektedir¹⁰⁸. Bedelci Mehmet Ağa Sarayı iki ayrı bölümden oluşuyordu. Saray-ı Kebir adı verilen büyük sarayda beylerbeyi; Saray-ı Sagır adı verilen küçük sarayda ise mütesellim oturmakta idi. Saray iki katlı olup önünde şadırvanı ve havuzu bulunuyordu. Üst katta büyük bir dîvanhânesi, beylerbeyinin sâkin olduğu oda ve kahve odası bulunuyordu¹⁰⁹.

¹⁰⁸ Beylerbeyi Sarayının onarım keşifleri için Bkz. **Konya Şer'îye Sicileri**, 15/70, 32/79, 38/62

¹⁰⁹ **Konya Şer'îye Sicileri**,32/79, 25 Aralık 1698. 10 Cemaziyelevvel 1110 tarihinde Beylerbeyi sarayı onarılmak üzere keşfi yapılmıştı. Bu keşifte boya ve nakkaş ticretide masraf gösterilmektedir. Bu kayıt sarayın iç bölümlerinin tezyini incelik taşıyacağını da gösterir.

Bkz. **Konya Şer'îye Sicileri** 20/267

KATALOĞ / KONYA'DA SON ASIRDA KAYBOLAN BAZI TÜRK YAPILARI

I. BÖLÜM:İDARİ, SİVİL VE SOSYAL YAPILAR

I.1. KONYA SURLARI

Türkler, şehir mimarisini islamiyetten önceki dönemlerde öğrenerek tatbik etmişlerdir. Şehir mimarisinde ilk Türk devri M.S.107 tarihinden önce başlar. O zamanlarda Hunlar dairevi plânlardan oluşan köy ve şehirler kurmuşlardır. Uygur Türklerinin dönemine kadar devrin şehir plânları dairevi olarak dikkat çeker. Daha sonra Çin'de Nakin, Turhan'da Hoça, şehirleri kare plânlarıyla gündeme gelirler¹¹⁰.

Hun ve Göktürk çağında Orhun bölgesinde, bizim anladığımız mânâda etrafı surlar ile çevrilmiş şehirlerin bulunabileceğine pek ihtimal verilmiyor. Çünkü Hunlar ile Göktürk'ler, bu gibi surlar ile çevrilmiş şehir savunmalarını Çin savaş taktiklerine karşı elverişsiz buluyorlardı. Hatta başkent'te kaleler kurup böylece savunmaya girişmek Türk orduları için çok tehlikeli idi. Türkler genellikle düşmanı şehri terkederek arazide karşılarlar ve meydan savaşı yaparlardı¹¹¹.

Anlaşıldığı üzere Türk şehir tarihi, çok eskilere gitmekle beraber sur geleneği sonraki zamanlarda tam yerleşik hayata geçirilmesiyle benimsenen bir tarz olarak kendini göstermektedir.

¹¹⁰ Mustafa CEZAR, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*, İstanbul 1977, s.33; Mimar Şahabettin, *Mimar Aylık Mecmua*, Sene:2, Sayı:1 İstanbul, Kanunusani 1932,s.325

¹¹¹ Bahaeddin ÖGEL, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991 I ,175-177

İç Kale

Konya şehri, Alâeddin Keykubat zamanına kadar, bugün Alâeddin Tepesi adını verdiğimiz ve içinde saray sitesi ile bazı antik yapıları ihtiva eden bir iç kale ile bunun çevresinde yeralan mahallelerden ibaretti¹¹². Anadolu'da "Ahmedek" denilen bu iç kalenin (res.1) ne zaman yapıldığı hakkında kesin bilgilere sahip değilsek de, Selçuklulardan önce mevcut olduğuda bir gerçektir¹¹³. Buna ilaveten ilk defa Romalıların yaptırdığını ve Bizanslıların'da bu kaleyi koruyarak kullandıklarını söyleyebiliriz¹¹⁴. Evliya Çelebi'ye göre ilk bânisi Heraklius ve İskender'dir¹¹⁵. Temel İslam Tarihi kaynaklarında da Konya kalesinden bahisle 287/900 yılında Abbasiler döneminde kaleden, 294/906 yılında da Konya'dan geçildiği yazılıdır¹¹⁶. Kaleden sadece 600/1203-4 yılına ait bir kitabe kalmıştır ki, bu da bir tamire aittir¹¹⁷.

İç kale kesme taşlardan yapılmış, duvarları harç ve molozlarla doldurulmuştur. Bu gün her hangi bir kalıntısına rastlamadığımız duvarlarının önünde ayrıca bir hendeğin bulunduğunu da Eflaki'den öğreniyoruz¹¹⁸. Dört yönünde dört büyük kapısı olan iç kalenin güneyinde ayrıca istihkam kulesi mevcuttu. Evliya Çelebi; "kalenin yüksekliğinin 11, arzının 50 zira" olduğunu

¹¹² Yılmaz ÖNGE, "Alaeddin Keykubat Döneminde Konya'da İnşa Edilmiş Mimarlık Eserleri", **Selçuk Dergisi**, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, sayı: 3, Haziran 1988, Konya, s.49

¹¹³ Mehmet ÖNDER **Mevlana Şehri Konya**, s.57

¹¹⁴ İ. Hakkı KONYALI, **a.g.e.**, s.121

¹¹⁵ Evliya Çelebi, **a.g.e.**, III/18

¹¹⁶ Et-Taberi, **a.g.e.**, X/630,696

¹¹⁷ Bu kitabe, Konya Müzesi Env. No: 872'de Kayıtlıdır. "Dinin ve dünyanın rüknü, Fethin Babası Süleymanoğlu Kılıçarslan zamanında bu burcu İsfahsalar Sırateddin Ahmet b. İsmail 600 senesinde yaptırdı (tamir ettirdi)".

¹¹⁸ Eflaki, **a.g.e.**, I/116,291

kaydetmektedir¹¹⁹.

Savunma tesisleri, sadece şehrin merkezindeki sur ve burç gibi yapılarla kalmayıp uzaklarda da tesis ediliyordu. Konya'nın kuzey-batısındaki "Takyeli-Takkeli Dağı" üzerinde bulunan Bizans dönemindeki "Kaballa Kalesi" Selçuklu döneminde de "Kevale Kalesi" olarak şehrin korunmasına iştirak ediyordu¹²⁰.

Dış Kale

Konya dış surları (res: 2, 3) 618/1221 yılında Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat tarafından inşa ettirilmiştir¹²¹. Sultan, dış kalenin inşasına karar verince; uzman mimar ve ressamı çağırarak, Konya'nın etrafını dolaşmış, burç ve bedenlerle kale kapılarının yerlerini tesbit ettirmiş, projelerini hazırlatmıştı. Kalenin dört kapısı ile birkaç burcu hazineden, diğerleri de emirler tarafından yaptırılacaktı¹²². Böylece 140 emire, kalenin 140 burcu taksim edilmişti¹²³.

Kale kesme taşlardan yapılmış ve iç kısımları molozlarla doldurulmuştur. Aynı zamanda, Grek, Roma ve Bizans devirlerinden arta kalan inşaat malzemeleri, çeşitli rölyef ve kitabeler, burç ve bedenlerde, kapılarda kullanılmıştı. Ayrıca Selçuklu san'atkârları tarafından işlenen kitabeler, kabartma tasvirler de kaleye serpiştirilmiş böylece Konya Kalesi san'at eserleriyle de süslenmişti¹²⁴.

Konya'da yapılan bazı kazılarda eski surların artıklarına rastlanmaktadır. Sur büyük bir ihtimalle bugünkü Konya'nın Aziziye Camii doğusundan başlıyor,

¹¹⁹ Evliya Çelebi, a.g.e., III/18; 1 zira=54.04 cm.'dir. Bkz. Walther HINZ, Çev: Acar Sevim, **İslâm'da Ölçü Sistemleri**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1990, s.79

¹²⁰ Tuncer BAYKARA, a.g.e., s.32

¹²¹ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.36; Mehmet ÖNDER, *Mevlana Şehri Konya*, s. 59; Tuncer BAYKARA, a.g.e., s.33

¹²² İbni Bibi, a.g.e., s.100

¹²³ Anonim, *Selçuknâme*, s. 29; Mehmet ÖNDER, a.g.e., s.59

¹²⁴ Tuncer BAYKARA, a.g.e., s.33; Mehmet ÖNDER, a.g.e., s.59

kuzeye doğru İstanbul Caddesi'ni takip ederek, batıya dönüyor, şimdiki Karma Ortaokulu ve Devlet Hastahanesi binalarının önünden hafif bir kıvrılma ile Zindankale semtine ulaşıyor,tekrar güneye kıvrılarak Sahib-i Ata Külliyesi'ne, oradan doğuya dönerek Aziziye Camii'ne kavuşuyordu¹²⁵ (res.4) (plân:l). Evliya Çelebi'nin on bin adım dediği bu surun çevresi 5-6 km.'yi bulmakta idi¹²⁶. Duvarlarının yüksekliği 19 m. olup her 40 m.'de bir kulesi vardı¹²⁷.

Sur'un etrafını çeviren hendeğin kapılara gelen kısımlarında asma köprüler bulunuyor ve hendek aynı zamanda kuzey batıdaki dağlardan inen selleri toplayarak güneydeki aslım çayırılığına döküyordu. Bu hendekler aynı zamanda hendek savunmaya da yardımcı oluyordu¹²⁸.

Dış Kalenin 12 kapısı vardı:

Larende Kapısı

Kalenin güneyinde ve Larende (Karaman) yolunun başlangıcında iki kulesi ile birlikte Sultan Alâeddin Keykubat tarafından yaptırılmış ve portalinin alınlığına, mermer üzerine kabartma ve altun yaldızla “es-sultan” yazısı Arapça olarak yazılmıştır. Bu kitabenin hemen altına 618/1221 tarihi yazılı bir kitabe yerleştirilmiştir. Bu kapıda balık figürlerine de rastlanmıştır¹²⁹.

Atpazarı Kapısı

Bu kapının yönü ve yeri hakkında değişik görüşler mevcuttur. Konya'lı ve

¹²⁵ Architekt Şehabettin, **Konya'nın Selçukiler Zamanı Şehir Mimarisi**,

Babalık Basımevi, Konya, 1935, s.21-22

¹²⁶ Evliya Çelebi, **a.g.e.**, III/9

¹²⁷ Mehmet ÖNDER **a.g.e.**, s.60; İ. Hakkı KONYALI **a.g.e.**, s.133

¹²⁸ Tuncer BAYKARA, **a.g.e.**, s.27; Mehmet ÖNDER, **a.g.e.**, s.60

¹²⁹ C. HUART, **a.g.e.**, s.114; Architekt Şehabettin, **a.g.e.**, s.23; İ. Hakkı KONYALI, **a.g.e.**, s.149

Şehabettin Bey; Sur'un doğuya açılan kapısı¹³⁰ derken, Önder; güneyde ve bugünkü kapı camii civarında demektedir¹³¹. Daha sonraki araştırmalarda Tuncer Baykara: İbni Bibi, Eflâkî ve C. Karatay Vakfiyesine dayanarak bu kapının diğer isminin "Çâsnî-gîr" olduğunu ve yönünün de güneyde Türbe-i Mevlânâ'nın karşısında bir yer olarak belirtiyor¹³². Ayrıca şer'îye sicillerinde; "Güneyden; Şam, Halep ve Adana üzerinden gelen yolun şehre giriş yerindeydi" şeklinde de bir kayıt bulunmaktadır. "Atpazarı kapısını kale görevlilerinden bir sipahi bekliyordu "Bevvâb-ı Bab-ı At Pazarı" şeklinde kaydı geçen bu görevlinin 900 akçelik tımar geliri vardı"¹³³ ifadesiyle de kapının güneyde olduğu belirtiliyor.

Evliya Çelebi'de bu kapı hakkında şunları görmekteyiz: "At Pazarı Kapusu üzerinde zincirlerle asılmış bir kuru at kafasına gem vurup ibretnümâ olmak üzere asakoymuşlardır."¹³⁴ Buna Önder'in; "Buradaki meydan at pazarı meydanı olduğu için buraya "At Pazarı Kapısı" denmiştir." görüşünü eklediğimiz zaman, bu kapının yönü; yeri ve isimlendirme sebepleri konusunda net bir bilgi elde etmek mümkün görülüyor.

Telli Kapı

Bu da sur'un doğuya açılan kapılarından¹³⁵. Kapı Camii önünde bulunduğu için mabed bu kapıya nisbetle meşhur olmuştur¹³⁶.

¹³⁰ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.147; Arçtekt Şehabettin, a.g.e., s.23

¹³¹ Mehmet ÖNDER, a.g.e., s.60

¹³² Tuncer BAYKARA; a.g.e., s.41; İbni Bibi, a.g.e., s.691; Eflâkî, a.g.e., I/273

¹³³ Konya Şer'îye Sicilleri, 35/278

¹³⁴ Evliya Çelebi, a.g.e., III/9

¹³⁵ Bu kapının yönü hakkında da çeşitli görüşler vardır. Mehmet ÖNDER, "Mevlana Şehri Konya", isimli kitabında kalenin güneyinde demektedir.

¹³⁶ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.147

Aksaray Kapısı

Kalenin doğusunda ve Aksaray yolunun başlangıcında idi. Ötündeki mahalleye de adını vermişti. Bu mahalle “Bab-ı Aksaray Mahallesi” ismiyle zikrediliyordu. Bu kapının asıl adını ve yaptırınını bilmiyoruz. Konya’dan Aksaray’a giden yola açıldığı için sonradan böyle adlandırılmıştır. Kapı alınışına arslan heykelleri konmuş bu heykeller son yüzyıllarda bu semtteki “Arslanlı Kışla” ya kaldırılmıştır¹³⁷.

Çeşme Kapısı

Bu kapı, Sur’un batıya açılan büyük kapılarından birisi ve Alâeddin Keykubat adına hazine tarafından yaptırılan kapılardandır. Sadru’l-dîn-i Konevî’ye giden yolun ve İmam-ı Begavî Türbesi’nin ve kapı çeşmesinin tam karşısında idi. Bu gün bu semte “Bab-ı Sultan Mahallesi” denmektedir¹³⁸.

Ayas Kapısı

Kalenin kuzey tarafında idi. Alâeddin Keykubad’ın emirlerinden Esadüddin Ayas tarafından yaptırılmış olması muhtemeldir. Bu kapının kitâbesi Konya Müzesi’ndedir¹³⁹.

Ertaş Kapısı

Kalenin kuzeyinde idi. Moğol askerleri Konya’yı muhasara ettikleri zaman, bu kapı ve civarındaki yedi kule yıktırılmıştı. Alâeddin Keykubat tarafından yaptırılan bu kapının sağında bir kadın heykeli vardı¹⁴⁰. Mevkii itibariyle, şehre

¹³⁷ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e.,s.147; Mehmet ÖNDER, a.g.e., s.61; Tuncer BAYKARA, a.g.e., s.41; Eflâki, a.g.e., s.1/55

¹³⁸ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.150; Mehmet ÖNDER, a.g.e., s.61;

Konya Şer’iye Sicilleri, 43/11, 35/228

¹³⁹ Bu kitabe 50X1.25 ebadında olup 907 numarada kayıtlıdır. Bkz. İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.151; Mehmet ÖNDER, a.g.e., s.61

¹⁴⁰ Mehmet ÖNDER, a.g.e., s.62

İstanbul tarafından gelen yolun giriş yerinde idi. Bu kapının dışında aynı isimle anılan birde hamam yer alıyordu¹⁴¹. Ertaş kapısını bekleyen görevlilerin 600 Akçelik tımar gelirleri vardı¹⁴². Bu kapının da ikinci ismi konusunda değişik görüşler mevcuttur¹⁴³.

Ladik Kapısı

Kalenin kuzeyinde ve Ladik kasabasına giden yolun üzerinde idi. Kapının iki tarafında Herakles'i temsil eden iki heykel mevcut olup, bunlar XIX. yüzyıla kadar burada kalmışlardır¹⁴⁴.

Sille Kapısı

Bu kapının da Zindan kale ile Tacül-Vezir türbesinin arasında kuzey batıya Sille yoluna açıldığı için böyle adlandırıldığı anlaşılmaktadır. Kapı üzerinde insan heykelleri bulunuyordu. Bu eserler XIX. yüzyıla kadar burada kalmış ve seyyahlar tarafından görülmüştür¹⁴⁵.

İstanbul Kapısı

Kalenin kuzey-batısında idi. Bu kapının da diğer ismi hakkında farklı görüş vardır¹⁴⁶.

Antalya Kapısı

Kalenin batısında ve Antalya yolunun başlangıcında idi. Bu kapı civarında

¹⁴¹ Konya Şer'iyeye Sicilleri 26/69, 27/196

¹⁴² Konya Şer'iyeye Sicilleri 35/278

¹⁴³ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.141'de bizim daha önce "At Pazarı Kapısı" için ikinci isim olarak kullandığımız "Çaşnigir Kapısı" "Ertaş Kapısı" için kullanılmaktadır.

¹⁴⁴ Cevat ÖZELSEN, "Garp Eserlerine Göre Konya", Konya Mecmuası, Nisan1941, s.36

¹⁴⁵ C. Huart, a.g.e., s.114; İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.150; Mehmet ÖNDER, a.g.e., s.62;

¹⁴⁶ Mehmet ÖNDER, Diğer isminin "Çaşnigir" olduğu söylenir.

ayrıca kalenin hapisanesi sayılan “Zindan Kale” vardı¹⁴⁷.

Yeni Kapı

Şehrin güney batısına düşüyordu. Bu kapıda Sultan Alâeddin Keykubat tarafından yaptırılmıştı. Seydişehir üzerinden Alanya’ya giden yol muhtemelen bu kapıdan başlıyordu¹⁴⁸. Kapıcısının geliri 820 akçe olan Yeni Kapı, bir sicilde; “Bâb-ı Cedîd” şeklinde geçmektedir¹⁴⁹.

Osmanlılar devrinde, Konya Kapılarının her yönde bir kapı bırakılarak dördü açık bırakılmış, diğerlerinin kapatılmış olduğunu Evliya Çelebi kaydeder.

Konya Surları, XIX. yüzyıl ortalarına kadar az-çok bütün heybeti ile gelmişken, yüzyılın ikinci yarısında büyük bir tahribata uğramıştır¹⁵⁰.

Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat döneminde Sivas surlarıyla birlikte Konya surları yaptırılınca sultana lakap olarak “en-Nâsır Li dînillah es-sultanü'l-A'zam”¹⁵¹ ilave edilerek ne büyük bir iş yaptığı dile getirilmişti¹⁵². İşte bu kadar önemli ve ihtişamlı olan Konya surları Osmanlı ve Karamanoğlu mücadelesinde de hep gündeme gelen bir mekan ve savunma unsuru olarak dikkati çeker¹⁵³.

Nihayet XIX. yüzyılın sonlarına doğru taşlarından şehirdeki kargîr binaların yapımında faydalanılmasına göz yumulmuş, 1867 yılı yangınından sonra tekrar yapılan Kapı Camii ile Aziziye Camii inşaatında kale taşları kullanılmıştır.

¹⁴⁷ Mehmet ÖNDER, a.g.e., s.62; Architekt Şehabettin, a.g.e., s.24

¹⁴⁸ Konya Şer’iye Sicilleri, 26/217

¹⁴⁹ Konya Şer’iye Sicilleri 35/278

¹⁵⁰ Konya Vilayeti Salnamesi, 1330 “surun tahribatı ancak 1250 senelerinden sonra başlamıştır, s.262.

¹⁵¹ “Allah’ın dinine yardımcı en büyük sultan”

¹⁵² Mehmet Neşri, Neşri Tarihi, Haz.: M.Altay KÖYMEN, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1938, s.24

¹⁵³ Hoca Saadetin Efendi, Tacü’t-Tevarih, Haz: İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, I/166-198, II/83, 91, 188, III/101, 142, IV/83

Konya dış kalesinin son artıkları da 1887 yılında yapılan Hükümet Konağı'nda kullanılmıştır. Böylece 12 Kapısı ve 140 burcu olan görkemli Konya Kalesi, tamamen silinmiş, bedenlerini süsleyen figürlü taş kabartmalardan bazıları Konya müzelerine kaldırılmıştır¹⁵⁴. Konya Müzesi, Selçuklu Devri Taş ve Ahşap Eserleri Şubesi'nde teşhir edilen çoğu gök mermerden Selçuklu Sülüsü ile yazılmış çeşitli boyutlarda başka kitabeler de vardı¹⁵⁵. Konya Kalesi'ne ait figürlü süsleme unsurları da dikkatimizi çekmektedir (res. 5,6,7,8). İnsan, Balık, Çift Başlı Kartal, Kanatlı Melek, Arslan, Ejder ve Fil gibi çeşitli canlıların temsil edilmesinde de bir beis görülmemiştir¹⁵⁶.

I. 2.KONYA KÖŞKÜ

Türk tarihinde otağdan saraya, ordugahtan da başkente doğru bir gidiş sözkonusudur¹⁵⁷. Bu tarihi seyir içerisinde Anadolu'nun fethiyle birlikte Konya kısa zaman sonra başkent olmuş ve bunun gereği olan saray da zamanı gelince vücut bulmuştur.

Konya Alâeddin Sarayı, Alâeddin Tepesi'ni çeviren ve "Ahmedek" denilen İç Kale'nin kuzey yönünde Alâeddin Camii ile Karatay Medrese'si arasında bulunuyordu (res. 9). Bunu son kalıntılarından dolayı tesbit etmek gayet mümkündür.

Alâeddin Sarayı, bugün artık yaşamıyor. Ancak bu sarayın bir parçası olan

¹⁵⁴ Mehmet ÖNDER, "Son Yüzyıl İçerisinde Konya'da Yıkılan Selçuklu Eserleri", **Yılmaz ÖNGE Armağanı**, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Konya, 1993, s.170

¹⁵⁵ Müze Env. No: 874, 894, 895, 907, 875, 876, 877, 879, 880, 896, 897, 898, 898, 900, 901, 910, 912

¹⁵⁶ Gönül ÖNEY, "Anadolu Selçuklu Sanatında Balık Figürü", **Sanat Tarihi Yıllığı**, İ.Ü. Sanat Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1968, s.142-159; İbrahim KAFESOĞLU, **Türk Milli Kültürü**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s.365

¹⁵⁷ Bahaeddin ÖZEL, **a.g.e.**, VII/85

ve “Konya Köşkü” olarak bilinen yapının sadece doğu duvarından bir parçası ayakta olup beton bir şemsiye ile koruma altına alınmıştır. Bu köşkün eyvanının cephesinde ve balkona açılan kapısının sivri kemeri üzerinde beyaz kabartmalı harflerle yazılan bir kitâbesi vardı. Bu kitabeyi ,Friedrich Sarre 1895 yılında Konya’ya ilk gelişinde okumuş ve 1896’ da yayınlamıştır¹⁵⁸. Adı geçen kitabe şöyledir: “En büyük şâhların şâhi, Arap ve Acem sultanlarının efendisi dünya ülkelerini yenileyen yüce Allah’ın kelamını meydana çıkararak, dünyadaki sultanların övüncü, reddi mümkün olmayan delillerle gerçeğin yardımcısı, zalimlerden mazlumları koruyup onlara yardım edici, Fetih Babası Kılıç Arslan”¹⁵⁹.

Kitabede görüldüğü gibi köşkün bânîsinin hangi Kılıç Arslan olduğu belirtilmemiştir. Bu sebeple Friedrich Sarre, köşkün ilk bânîsinin mavi beyaz renkli mozayik bandındaki kitabeyi ihtiva eden mozaik süsleme tekniğinin ancak XIII. yüzyılın ikinci yarısında görüldüğünden hareketle 1262-1266 yılları arasında müstakil hükümdarlık yapmış olan IV. Kılıç Arslan olabileceği hükmüne varmıştır¹⁶⁰. Halbuki IV. Kılıç Arslan’ın ağabeyi II.İzzeddin Keykâvus ve II.Alâeddin Keykubat’la birlikte çocukluk yıllarında müştereken hüküm sürdüğü ve başka bir eseri de bulunmadığı için Köşk’ün onun tarafından yaptırılması mümkün görülmemektedir. O hâlde, kitabede adı geçen Kılıç Arslan kimdir? Elbette bu soruya verilecek cevap II. Kılıç Arslan olmalıdır¹⁶¹. Çünkü bugün, Alâeddin Camii olarak bilinen mâbedin ilk bânîsi I. Mesut (1116-1155)' dur. Oğlu II.Kılıç Arslan ise hem bu camiye bazı ilaveler yapmış hem de buradaki Sultanlar Türbesini

¹⁵⁸ F. Sarre, **Konya Köşkü**, Çev. Şahabeddin Uzluç, Ankara 1967, s.5 Oktay ASLANAPA, **Türk Sanatı**, II, İstanbul, 1973, s.147

¹⁵⁹ F. Sarre, **a.g.e.**, s.85; İ. Hakkı KONYALI, **a.g.e.**,s.182; Mehmet ÖNDER, **Mevlânâ Şehri Konya**, s.198

¹⁶⁰ F. Sarre **a.g.e.**, s.28

¹⁶¹ Abdülkâdir Hamdizâde, **Konya Babalık Gazetesi**, yıl: 4, No: 279

yaptırmıştır. Ayrıca 1155'den 1192'ye kadar süren uzun bir saltanatı vardır¹⁶². Köşkün yapıldığı yıla ait Evliya Çelebi'nin verdiği tarihte II.Kılıç Arslan dönemine rastlamaktadır. 569/1173 yılında Sultan Kılıç Arslan İbni Mesut'un inşa edip metanet vererek... bir eyvan ve bir dîvanhâne-yi sultâni yaptırmıştır ki ol asırda eyvan-ı Kisradan nişan verir idi¹⁶³. Hatta bu hususta Uzluk da "Konya Köşkü" adlı eserde yaptığı 12 nolu açıklamasında Friedrich Sarre'nin bilahere, köşkün banisi için verdiği tarihte hata yapabileceğini kabul ettiğini belirtir¹⁶⁴.

Menâkıbu'l- Ârifîn kaydına göre sonraki senelerde sık sık meydana gelen zelzelelerle tahribata uğrayan kale, saray ve türbe Sultan I.Alâeddin Keykubat tarafından yeniden ve kendi zevkine göre yaptırılmıştır. Bundan dolayıda adı geçen saray "Alâeddin Sarayı" olarak şöhret bulmuştur¹⁶⁵.

Konya Sarayı, merkezî olarak altı ayak üzerine oturan bir çatı ile örtülmüştü. Bu örtünün sağ ve solunda, Charles Fxier'in 1828 yılında Konya'da bulunduğu zamanki tesbitlerine göre paviyon tarzında bir sıra binalar vardı. Bunların en önemlisi sultanın selamlık dairesi idi. Bu dairenin içerisi gayet zengin bir şekilde dekore edilmişti¹⁶⁶. Bu binaların doğu ve batı uçlarında birer kule köşk bulunuyordu. Kalıntılardan çıkarılan taşların hamam gibi rütubetli yerlerde kullanılmış olması, sarayın kesme taşlardan yapıldığını, yıkıntılarında mermer çıkarılması da yer yer mermer kullanıldığını gösterir¹⁶⁷.

Bu sarayın bir bölümünü oluşturan Konya Köşkü'ne gelince, burayı harâbe olmuş haliyle bize tanıtan bilindiği gibi Friedrich Sarre'dir. Onun tesbitine göre köşk

¹⁶² Zeki ATÇEKEN, "Konya Alâeddin Sarayı ve Konya Köşkü Hakkında", *Vakıflar Dergisi*, XXIII/104

¹⁶³ Evliya Çelebi, *Seyahatname* (Tab. Ahmet Cevdet) İstanbul, 1314, III/8

¹⁶⁴ F.Sarre, *a.g.e.*, s.96 n12

¹⁶⁵ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, III/18; F.Sarre, *a.g.e.*, s.90

¹⁶⁶ F.Sarre, *a.g.e.*, s.2

¹⁶⁷ *Konya Şeriye Sicilleri*, 16/175, 21/229

müstakil bir bina olmayıp İç Kale'nin bir burcu gibi asıl Sur'un duvarından dışarıya taşmış bir vaziyette idi. Binanın umumiyetle tuğla ile yapıldığı, alt kısmının kerpiç ve tuğla ile doldurulmuş olduğu bu günkü kalıntıdan da anlaşılmaktadır¹⁶⁸. (res. 10) Köşk 10 x 10 m. ebadında bir kare plana oturtulmuştu (plân: 2). Yüksekliği ise yine 10 m.'ye varıyordu. Zemin katından itibaren duvarları döşeme taşı ile kaplanarak sıvanmış ve böylece düz bir hale getirilmiştir. Yani alt kat yoktu. Bu duvarların ön taraflarında bulunan nişlerde taştan yontulmuş oturur vaziyette birer arslan vardı ki, bunlardan biri 1908' den beri İstanbul Eski Eserler Müzesi'nde bulunmaktadır. Bu arslanların konulmasının sebebi çoğu arslan isimli Selçuklu sultanlarının adlarını hatırlatmalarıyla ilgili olmalıydılar¹⁶⁹.

Köşkün ikinci katının üç cephesinde mukarnas şeklindeki çıkma büyük tuğla konsollarla desteklenen birer balkonla çevrilmişti¹⁷⁰. Bu köşkün ana cephesinde, balkona açılan sivri kamerli büyük bir pencere ile yan taraflarında daha küçük ikinci pencereleri olan odalar vardı. Köşkün balkonu ve odaları, hem dıştan hemde içten müzeyyendi. Her iki yan duvarda ikişer pencere bulunuyordu¹⁷¹.

Üst kattaki balkon ve odaların tavanlarını, süslemeli, ahşap bir örtü tutuyordu. İç dekorasyon alçı kabartma ve sır üstü süsleme çinilerle tamamlanmıştı (res. 11,12). Bu alçı kabartmalar üzerine çift başlı kartal, dragon, kanatlı melek, insan figürleri ve süvârî resimleri vardı. Yine bu alçı kabartmalar ve çiniler üzerinde Farsça şiirler ve Arapça metinler yazılıydı. Selçuk Divanı burada kurulur, cuma namazlarından evvel ve sonra sultanlar burada otururlardı¹⁷². Selçuklular'ın inkırazından sonra Konya Sarayı, Karamanoğulları Beylerine tahsis edilmiştir.

¹⁶⁸ Zeki ATÇEKEN, a.g.m., s.104

¹⁶⁹ F.Sarre, a.g.e., s.4

¹⁷⁰ F.Sarre, a.g.e., s.89; Celal Esat ARSEVEN, *Türk Sanatı*, İstanbul, 1984, s.76

¹⁷¹ F.Sarre, a.g.e., s.5

¹⁷² İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.182

Osmanlılar zamanında Sultan Cem 1474-1480 yılları arasında Konya valiliği yaptığı sırada bu köşkte oturmuştur¹⁷³. Bu yüzden Köşk'e bir ara "Cem'in Köşkü" manasına gelen "Cimcime Köşkü" denilmiştir¹⁷⁴. Yine Osmanlılar zamanında birçok Karaman beylerbeyi ve Konya valileri de aynı köşkte ikamet etmişlerdir¹⁷⁵.

Nihayet XVII. YY.da terk edilen ve yıkılmaya başlayan saray harabesinden çeşitli yerlerde kullanılmak üzere taş ve mermerlerin alınmaya başlanması üzerine Edirne'den gönderilen bir fermanla¹⁷⁶ bu durum önlenmeye çalışılmış, fakat daha sonra gönderilen emr-i şeriflerle gereken taşların alınmasına izin verilmiştir¹⁷⁷.

Anadolu Selçuklularından zamanımıza ulaşabilen ilk ve son saray örneğinin bir parçasını teşkil eden Konya Köşkü'nün 1828-1835 yıllarına ait durumunu, aynı tarihlerde Konya'yı ziyaret eden Charles Texier'in çizdiği resimlerden öğreniyoruz¹⁷⁸ (Bkz. res. 9). Bu resimlerde köşkün bazı kısımlarının henüz ayakta olduğu görülmektedir. Köşkün tamamen yıkılması ise, M. Cevat Bey'in 1905-1908 arasında Konya valiliği yaptığı yıllara rastlar. Bu tarihlerde bazı şahıs ve makamlar, binada meydana gelen tahriplerin önüne geçilmesi hususunda adı geçen validen ricada bulduklarında vali, binanın ehemmiyetsiz bir yapı olduğunu belirttikten sonra "Merak etmeyin ben size, 200 altın lira ile daha iyisini yaptırırım" deme gafletini göstermiştir¹⁷⁹.

Friedrich Sarre 1895'de Konya'yı ziyaretlerinde, binanın yavaş yavaş yıkıldığını, 5 nisan 1907'de köşkün üst kısmının yarısının çökmüş olduğunu 1931

¹⁷³ M.Yusuf AKYURT, **Konya Asarı Antika Müzesi Muhtasar Rehberi**, Konya, 1932, s.90

¹⁷⁴ F.Sarre, **a.g.e.**, s.91

¹⁷⁵ Zeki ATÇEKEN, **a.g.m.**, s.104

¹⁷⁶ **Konya Şer'iyeye Sicilleri**, 16/174

¹⁷⁷ **Konya Şer'iyeye Sicilleri**, 19/165, 21/229

¹⁷⁸ F.Sarre, **a.g.e.**, s.2

¹⁷⁹ F.Sarre, **a.g.e.**, s.95_{n6}

yılandaki son ziyaretlerinde ise binadan eser kalmadığını görmüştür¹⁸⁰.

Önünde hendek, sağ ve solunda kale duvarları olan köşk'ün yıkılışı hakkında İ. Hakkı Konyalı da şu bilgiyi verir: "1907 yılında Rizo isminde bir Rum mühendis tarafından tamir etme bahanesiyle köşk'ün alt kısmı kazıldığından, eyvanın ayakta kalan ikinci katı ve duvarlarının bir kısmı müthiş bir gürültüyle yerlere serilmiştir. Kitabeli çinileri ise Alman konsolos tarafından kendi memleketine götürülmüştür"¹⁸¹.

Alâeddin Tepesi çevresinde Türk Tarih Kurumu tarafından 1940 ve 1958 yıllarında¹⁸² yapılan kazılarda çıkarılan alçı ve çini eserler halen Konya Müzesi Çini (Karatay Medresesi) ve Taş Eserler (İnce Minareli Medrese) bölümlerinde teşhir edilmektedir¹⁸³.

Bugün Konya Sarayı müstemilatından sadece tuğla moloztaş ve kerpiçten meydana gelen doğu duvarından bir parçası kalan Konya Köşkü'nün bu son hatırasının (Bkz. res. 10) daha fazla yıkılmasını önlemek için Müzeler İdaresi tarafından 1961 yılında üzerine beton bir şemsiye yaptırılmıştır¹⁸⁴. Fakat bu sefer de koruyucu şemsiyenin yer yer bozulmaya başladığı ve bu yüzden onun da yardıma muhtaç olduğu dikkat çekiyor

I.3. KONYA ŞEHİR HANLARI VE TAŞ HAN

Şehir hanları, sosyo ekonomik tarihimizde olduğu gibi şehir mimarimiz ve müesseselerimiz için de önemli yapılardır. Müstahsillerin, tüccarların ve yolcuların

¹⁸⁰ F.Sarre, a.g.e., s.41

¹⁸¹ İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.183

¹⁸² Hakkı İzzet, "Mevlânâ Türbesi'nin Çini Kaplamaları", **Türk Tarih Kurumu Belleteni**, Sayı: 64, Ankara, 1952, XVI/580

¹⁸³ Mehmet ÖNDER, a.g.e., s: 199

¹⁸⁴ Zeki ATÇEKEN a.g.m., s.106

her türlü dinlenme ihtiyacının sağlandığı konaklama yerleridir. Çarşı ve pazarlara olan yakınlıkları sebebiyle şehrin ekonomik hayatında son derece etkili olmuşlardır.

Konya, coğrafi konumu ve stratejik önemi sebebiyle tarih boyunca her devlet ve döneminin başta gelen kentlerindedir. Avrupa'yı Asya'ya bağlayan; Roma-Kostantiniyye-Kudüs kentlerinin kutsal güzergâhında orta nokta olan Konya (Iconium) Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar zamanında da bu çok yönlü stratejik önemini devam ettirmiştir. Çin'den gelen ipek Hindistan'dan gelen baharat yollarının kilit kentidir. Bu ülkeler ve kıtalar arası kara yollarının önemine uygun şekilde meydana getirilen yapı ve müesseselerle, ticaret; kolay, hızlı ve emniyetli câzip bir meslek durumuna getirilmiştir. Bunun için yapılan iki müessese bilhassa dikkati çeker; biri "Derbent Teşkilatı" diğeri "han ve kervansaraylardır"¹⁸⁵.

Bu kurumlar arasında şehir hanları da kent içerisindeki konaklama dinlenme ve buluşma tesisleri olarak son derece büyük görevleri ifa ve icra etmişlerdir.

Malını ve istihsal ettiği ürünlerini Konya çarşı ve pazarına getiren tüccar ve müstahsiller, şehir hanlarına inerlerdi. Canı, malı hayvan ve arabası emniyet altında olurdu. Her türlü ihtiyacı karşılayacak bakım ve onarımını sağlayacak imkan ve elemanlar vardı¹⁸⁶.

Selçuklu Konya'sının bazı şehir hanlarını biliyoruz. Altun-abâ Vakfiyesi'nde anılan Sûk-i Cedîd ve Debbağlar içindeki Altun-abâ hanları ile Suk-i Atik'teki Demre Han ve Bedreddin Yalman Hanı bunlardandır. Hacı Hasan Sultânî, Karatay, Nizâmiye Vezir Ziyâeddin, Sâhip Isfahânî, Şekerciler, Pirinççiler, Bezzâzlar Hanı da Selçuklu kaynaklarında ismen rastladığımız ama yapıları maalesef

¹⁸⁵ Hasan ÖZÖNDER, "İpek yolunun Konya'daki İzlerine Dair Yeni Belgeler ve Bilgiler" V. Milletler arası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi, İstanbul, 21-25 Ağustos, 1989, Tebliğler, Ankara, 1990, s.550-559

¹⁸⁶ Osmanlı iskan politikası ve şehircilik anlayışı sebebiyle, çalışmak için taşradan kente gelen bekarlar, şehrin belli yerlerindeki "Bekar Hanı"na yerleştirilirdi.

günümüze kadar gelememiş Konya hanlarından¹⁸⁷.

Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde de Konya'da Selçuklu hanlarının mevcut olanları kullanıldığı gibi ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak için yenileri de inşa edilmişlerdir. Bunların da bir çoğu zamanla kaybolmuşlardır.

1946 yılında Konya'daki şehirhanları şunlardır:

Adı	Yeri	Sınıfı
Tahralı Hanı	İstanbul Cad.	Birinci Sınıf
Dedeler Hanı	Tevfikiye Cad.	" "
Bozkır Hanı	At Pazarı	" "
Eset Efendi Hanı	İstanbul Cad.	İkinci Sınıf
Alişan Hanı	" "	" "
Terkenli Hanı	" "	" "
Zencirli Han	Tevfikiye Cad.	" "
Hadim Hanı	Demirciler İçi	" "
Obruk Hanı	Karaman Cad	" "
Başkâtip Hanı	Karaman Cad.	Üçüncü Sınıf
Hacı Tevfik Hanı	At Pazarı	" "
Sulu Han	At Pazarı	" "
Abdürrahim Hanı	At Pazarı	" "
Rahmi Hanı	Karaman Cad.	" "
Güzel İzmir Hanı	Karaman Cad.	" "
Ethem Çavuş Hanı	Karaman Cad.	" "
Kolaylık Hanı	Karaman Cad.	" "
Taş Han	Karaman Cad.	" "
Gevraki Hanı	Karaman Cad.	" "

¹⁸⁷ Tuncer BAYKARA, a.g.e., s.63-64

Adı	Yeri	Sınıfı
Hasan Dede Hanı	Karaman Cad.	” ”
Yeni Han	Aziziye Civarı	” ”
Eğri Han	Aziziye Civarı	” ” 188.

Hanlar¹⁸⁹ köy ve kasabaların tâ'li derecedeki yolları üzerinde, şehir ve kasabalar'da yapılmış konaklama yerleridir¹⁹⁰. Hanlar buldukları yer ve mimarileri bakımından ikiye ayrılırlar. Birincisi “Yol Hanları” ikincisi ise “Şehir Hanları”dır.

Şehir hanlarının mi'marî durumları, taş temel üzerine tuğla veya kerpiçle inşâ edilmiş yapılardır. Şehir hanları ya vakıf ya da sahibi, müsteciri tarafından yönetilir. Genellikle yapılan hizmetler karşılığında yolculardan belli bir ücret alınmaktadır.

Plân ve mekan yönünden çeşitlilik arzederler. Kare olanların yanı sıra dikdörtgen olanlar çoğunluktadır. Genellikle çarşının unsurlarından biri gibidirler.

Çift kanatlı büyük giriş kapısından bekçi odalarının bulunduğu dehlizle genişçe bir avluya geçilir. Avlunun çevresinde, bir tarafta yolcuların istirahatını temin eden odalar dizisi ile diğer tarafta ahır samanlık ve depo gibi servis mekanları

¹⁸⁸ Hasan ÖZÖNDER, “Konya Şehir Hanları ve Kaybolan Bir Örneği:: Taşhan”, *İpek Yolu Dergisi*, Konya Ticaret Odası Yayınları, Sayı: 101, Temmuz 1966, s.36

¹⁸⁹ “Han kelimesinin aslı “kan” olup, Türkçe'dir. Çağatayca'da; “mesken, ikamet yeri” gibi anlamlara gelir. Zamanla şive değişikliğine uğramıştır. Bu kelime Farsça'ya geçerken “Han” şeklini almıştır. Bunun ev anlamına gelen Arapça “hane” kelimesinden geldiği de öne sürülmüştür.

¹⁹⁰ Ülkeler hatta kıtalar arası yollar üzerinde inşa edilmiş olan muhteşem kervansaraylara da “han” denilmektedir. Meselâ Rûzbey Kervansarayı'na “Horozlu Han”; Sadeddin Bey Kervansarayı'na “Zazadin Hanı” denilmesi gibi. Bu bir galat-ı meşhur'dur ve literatüre de böyle geçmiştir. Aslında kervansaraylarla “han”lar arasında mimari ve tezyini yönden olduğu gibi teşkilat ve işleyiş açılarından da önemli farklar vardır.

yeralmıştır. Avlunun orta yerinde bir kuyu veya çeşme mevcuttur. Odalar tek katlı veya fevkânî olarak inşa edilmiştir. Fazla mi'marî bir iddia taşımayan şehir hanları, pazar ve çarşılara da yakın olmuşlardır¹⁹¹.

Bâni veya müstecirin adıyla sanıyla anılan şehir hanları revaçta oldukları asırlarda bakım ve onarımları en iyi şekilde yapılarak hizmet vermeleri sağlanılmış; değişen şartlar gelişen ulaşım ve nakliyat araçları sebebiyle misyonunu tamamladıkları için ya başka amaçlarda kullanılmaya başlanılmış veyahut da mukadderetıyla baş başa bırakılmışlardır¹⁹².

TAŞHAN

Osmanlı devri Konya'sının ilim ve ticaret merkezlerinden olan Karaman Caddesi'ne yakın Tahta-tepen (Taht-Tepen) semtinde idi. Burası Yağlı Taş Medresesi gibi ilim yuvaları, Saman Pazarı, Kadınlar Pazarı , Buğday Pazarı gibi iş ve ticaret yerleriyle tanınmış bir muhittir. Konya'nın tanınmış şehir hanlarından olan Taş Han (res.13) adını verdiği "Taşkapı Medrese Sokağı" ile "Hal Sokağının" kesiştiği kavşağa yakın alanda bulunuyordu. Önünden geçen sokağın sonunda "Kurt Baba Türbesi" mevcuttur¹⁹³.

Bize intikal eden görünümü itibariyle, XVIII. yüzyıl Osmanlı şehir hanlarının inşa malzemeleriyle yapılmıştır¹⁹⁴. Zaman içerisinde ta'mir, ta'dîl ve

¹⁹¹ Hasan ÖZÖNDER, a.g.m., s. 37

¹⁹² Bir kısmı harap durumda; çoğu da ortadan kalkmış bulunan şehir hanlarının isimlerini ancak tapu-sicil kayıtlarından, tahrir defterlerinden, şer'îye sicillerinden ve vakfiyelerden öğrenebiliyoruz.

¹⁹³ Hasan ÖZÖNDER, a.g.m., s.38

¹⁹⁴ Yusuf KÜÇÜKDAĞ, Lale Devrinde Konya, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 1989, s.48-50; "Konya'nın Kültür Varlıklarına Sahip Çıkmak" *Ata Dergisi*, S.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Konya, 1993, IV/73-74 (Burada, Taşhan'ın belgelerdeki adının "Taşkapı Medresesi olduğu;

tecdit ameliyeleri gören han genel itibariyle taş temel üzerine, kerpiç ve tuğla ile inşa edilmiş durumda idi.

“Kuzey-güney doğrultusunda yamuk dikdörtgen plânlıydı (plân:3). Geniş ve yüksek kapısı, Kuzey doğu köşesinde bulunuyordu¹⁹⁵. İki ahşap kanadı olan bu kapıdan önce bir dehlize girilirdi. Sağında ve solunda kapıcı odalarının yer aldığı dehlizin üzerinde kiremit döşeli sivri ahşap çatı ile örtülüydü. Bu dehlizden üzeri açık, geniş bir avluya geçilirdi. Ortasında bir kuyunun yer aldığı avlunun zemini moloz taşlarla döşeli idi.

Bu geniş orta avlunun dört tarafında çeşitli ebatlarda kapalı mekanlar mevcuttu (res.14). Kuzeydeki sırada iki oda tipi görülürdü. Bunlardan A tipinde olanlar tek odalıydılar, bir veya iki kişinin kalmasına elverişliydi. B tipindekiler ise yaklaşık iki oda genişliğinde yapılmış mekanlardı, ikiden fazla olan yolculara tahsis edilirdi.

Batıdaki odalar ise oldukça muntazam idiler ve A tipindeydiler. Avludan üç basamakla çıkılarak intikal edilen bu odaların her birisinin altında kendine mahsus mahzen vardı (res.15). Buraya odanın merdivenin önündeki küçük bir kapıdan inilirdi.

Her odanın bir ahşap kapısı ve yanında büyükçe bir penceresi vardı. Dikdörtgen planlı bu odaların üzeri ahşap hatıllı, hasır örgülü, toprak örtülü, düz damla kapatılmışlardı. Bununda üzerinde kiremitli yarım çatı mevcuttu.

Her odada bir veya iki sedir görülürdü. Bunların üzerinde, toplanmış halde yatak yorgan ve yastıklar bulunurdu. Sedirlere oturulur. Uyku zamanı gelince de üzerine yatak açılıp serilerek yatılırdı.

XVII yüzyılda tedrisata başlamış olan bu medresenin “Şeyh Ahmet Efendi Daru’l Hadis Medresesi” olarak bilindiğini, medreselerin kapatılmasından sonra “han” olarak kullanılmaya başlanıldığını belirtir.)

¹⁹⁵ Bu ana kapı ve dehlizi, son yıllarda dükkan haline getirilerek lokanta olarak kullanılmıştır.

Duvarlarda görülen nişler, lambalık veya dolap vazifesi görürdü. Testiliklede ise, avludaki kuyudan doldurulmuş, suyu serin tutan testi ve bardaklar bulunurdu.

Avlunun doğu tarafında, yola nazır durumdaki cephede, ahır, samanlık, depo arabalık gibi gerekli mekanlar mevcut idi (res.16).

Konya'nın bize kadar gelebilmiş ünlü şehir hanlarından biri olan Taşhan gelişen ve değişen konaklama şartlarına uyamadığı için görevini yapamaz hâle gelmiş ve son onbeş yıldan beri mukadderatıyla başbaşa kalmış durumdaydı. Başka maksatla kullanılmadığı için çok harap bir duruma gelmişti. Kızılay'a bağışlanan kısmı yeni binalar yapılmak üzere yıktırılınca geri kalan tarafları da 1990 yılında tamamıyla yıktırılarak ortadan kaldırılmıştır"¹⁹⁶.

I.4. SU YAPILARI

A- TÜRBE HAMAMI

Hız. Mevlânâ Dergâhı'nın çevresinde zamanla teşekkül eden cami, medrese, imârethâne, hamam, çarşı ve dergâh müntesiplerinin evlerinden ibaret mi'marî manzumenin en ilginç yapılarından biri de Türbe Hamamı idi (res.17). İmar bahanesiyle yıktırıldığı 1955 yılına kadar sağlamca ayakta kalabilmiş tarihi bir yapı olma özelliğini devam ettiriyordu¹⁹⁷.

Bilim adamları arasında Türbe ve Kürkçü (postı, Postindüz) Hamamlarının aynı hamam olduğu kanaati yaygındır. Bu kanaati taşıyanların başında İ.Hakkı

¹⁹⁶ Hasan ÖZÖNDER, a.g.m., s.38. Bu değerlendirmeler, "han"ın yıkılmadan önceki hâlini görüp inceledikten sonra bir ilim adamı ve akademisyen olarak, Hasan ÖZÖNDER Bey'in bilimsel normlar çerçevesinde şahsi gayretleriyle ortaya konmuştur.

¹⁹⁷ Yılmaz ÖNGE, "Konya Mevlana Dergâhının Kaybolan Bir Yapısı: Türbe Hamamı" 5. Milli Mevlânâ Kongresi (tebliğler), S.Ü.Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Konya 1992, s.75

KONYALI ve Mehmet ÖNDER gelir¹⁹⁸. Yusuf KÜÇÜKDAĞ ise yapmış olduğu incelemelerde her ikisininde ayrı ayrı hamamlar olduğunu isbat etmiştir¹⁹⁹. Buna göre Kürkçü hamamı Hacı Hasan Camii'nin bitişiğinde bulunan ve en az 80 senedir harabe durumdaki Hacı Hasan Medresesi'nin batı bitişiğinde, üç tarafı yol, bir tarafıda Hacı Hasan Cami ile çevrili olup 15 senedir harap ve muattal bir vaziyettedir. Hamamın temel taşlarının bulunduğu 1.5 dönümlük arsası ile miktarı belirtilmeyen Hacı Hasan Medresesinin yeri birleştirilerek yeni bir medrese inşâ edilmesi söz konusu olmuştur. Medreseyi yaptıracak olan Kara Hafız Mustafa b. Musa Efendi'den, Hoca Selâm Vakfı mütevellîsi, Kürkçü Hamamı'nın yeri karşılığında "İcâre-i Muvaccele" olarak 300 kuruş almış yılda 20 akçe olmak üzere 80 yıllığına icâra vermiştir. Bu duruma göre, Kürkçü Hamamı eski PTT'nin bulunduğu yerden yeni PTT binasının oturduğu alanı içine alacak şekilde uzanıyordu²⁰⁰.

Türbe Hamamı'nın yerini 1926-27 tarihli kadaströ planları üzerinde Yılmaz Önge göstermiştir. Ayrıca sağlam durumunu hatırlayanların tarifine göre; "Türbe Hamamı'nın erkekler kısmına Yusuf Ağa Kütüphanesi'nin batısındaki muvakkithaneye bitişik Nebi Dayı'nın Kahvesi ile Ekmekci Bahri'nin fırını arasından geçilerek giriliyordu"²⁰¹.

Türbe Hamamı hakkında bilgi veren kaynakların en eskilerinden biri Şahabettin UZLUK'un, 1939'da yayınlanan Konya Abideleri isimli kitapçığıdır²⁰². Bu eserin "Hamamlar" başlığı altında ve özellikle mi'marî

¹⁹⁸ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.1068; Mehmet ÖNDER, *Mevlânâ Şehri Konya*, s.309

¹⁹⁹ Yusuf KÜÇÜKDAĞ, "Konya Mevlânâ Dergahı ve Türbe Hamamına Dair İki Mevlevî Vakfiyesi", *Vakıflar Dergisi*, XXIII/78

²⁰⁰ Yusuf KÜÇÜKDAĞ, a.g.m., s.78

²⁰¹ Yılmaz ÖNGE, a.g.m., s.75 n1

²⁰² Architekt Şehabettin, *Konya Abideleri*, Konya 1939, s.45-46

kompozisyon bakımından mukayeseli olarak ele alınan diğer Konya hamamları ile birlikte Türbe Hamamının da Selçukiler zamanında yapıldığı mümkün görülmektedir. Çünkü imâret yanında olması bu fikri çok kuvvetli kılıyor. Aynı mütâlâyı bazı dökümanlarla kuvvetlendirmek de mümkündür. Meselâ; hamamın eskidenberi Türbe Hamamı diye anılması ve gelirinin türbeye ait bulunması, bu fikri teyit etmektedir. Binâenaleyh; hamamın diğerleri gibi iyi bir maksat üzerine kurulduğu muhakkaktır. Kadın ve erkekler kısmını hâvîdir. Muhtelif tarihlerde ekleme ve onarmaları vardır. İlk defa bir halvetten ibaret olan hamamı, sonradan tevsi' etmişlerdir. Zaten hamamın bu günkü durumu da büyük bir tip olmaktan ziyade muhtelif eklemelerden küçük bir misaldir.

Diğer bir Kaynak Yine Şehabettin UZLUK'un 1952'de yayınlanan "Konya'da Mevlânâ'nın Hatıralarını Taşıyan Abideler" isimli makalesidir. Burada, "Yusuf Ağa Kütüphanesi yakınındaki Türbe Hamamı, kadınlar ve erkekler kısmını havi bulunmaktadır. XVIII. asrın başlangıcında Âdil Çelebi tarafından Karagöz Usta'ya tamir ettirilmiştir. Hz. Mevlânâ, bu hamama pek çok defalar giderdi." diye ifade edilmiştir²⁰³.

Mehmet ÖNDER ise, Türbe Hamamı'nın Karamanoğulları devrinde Hoca Selman isimli hayırsever tarafından yaptırıldığını söyleyerek şu bilgileri verir: "Kadın ve erkeklere ait ayrı ayrı bölümleri, külhanı keçeliği ve şadırvanı olan Çifte Hamam diye tanınan Türbe Hamamı'nın 1955 yılında bir gece içerisinde yıktırılıp yeri, meydan hâline getirilmiştir"²⁰⁴.

İ. Hakkı KONYALI da hamamın 1955 yılında bir gece kaçak olarak yıktırılıp yok edildiğini söyler ve "Aralarında keçeciler için ayrıca bir kısım bulunan kadınlı erkekli bu tarihi hamam muhteşem bir mi'marî eser idi. Hamamın soyunma

²⁰³ Şehabettin UZLUK, "Konya'da Mevlânâ'nın Hatıralarını Taşıyan Abideler" **Milli Mecmua**, Cilt 13, sayı 150, 15 Ağustos, 1952, s.13

²⁰⁴ Mehmet ÖNDER, a.g.e., 309

yerini bir çiçek gibi süsleyen mermer havuz, şimdi Karatay Medresesi'nin bahçesine konmuştur”²⁰⁵.

Yılmaz ÖNGE, yayınlanmamış bir rapordan bahisle şöyle diyor: “Hamam hakkında gerek tarihi, gerekse mi'mârisi bakımından en geniş bilgiyi, varlığını tesadüfen öğrendiğimiz, yayınlanmamış bir raporda buluyoruz. 1950'li yıllarda Milli Eğitim Vekaleti Müzeler Genel Müdürlüğü'ne Konya Mevlânâ Dergâh'ı çevresindeki binalar hakkında bir rapor hazırlayan rahmetli Yüksek Mimar Ali Saim Ülgen, bu hamam hakkında teferruatlı bilgi vermektedir.” dedikten sonra şu bilgileri aktarmaktadır: “Kaynaklarda geçen bilgileri birleştirdiğimiz zaman Türbe Hamamı'nın, belki sadece kadınlar kısmının veya her iki kısmının Selçuklular devrinde yapıldığı; ancak sonradan Karamanoğulları zamanında büyük ölçüde ilavelerle yenilendiği ihtimali ortaya çıkmaktadır. Yine Karamanoğulları zamanında Konya'da yapılmış Meram Hasbeyoğlu ve Mahkeme (İbrahim Bey) hamamlarının birbirine benzer planları ile Türbe Hamamı plânının çok farklılık göstermesi bu ihtimali daha da güçlendirmektedir. Rahmetli Ülgen'in Türbe Hamamı ile ilgili müşahadeleri arasında, "keçelikli hamam" tipinin sadece Konya'da görülmesi ve Türbe Hamamı'nın bunların en eski örneklerinden biri sayılması hakkındaki yargısı henüz bilim dünyasında tartışılmamış olmakla beraber, Türk mi'marlık tarihi açısından üzerinde durulması gereken önemli bir özelliği ortaya koymaktadır”²⁰⁶.

Türbe Hamamı'na ait olduğu söylenen üç ayrı şadırvandan bahsedilmektedir. Bunlar Karatay Müzesindeki şadırvan, Koyunoğlunun bahçesindeki şadırvan ve Alavardı Aksarıncı Camii önünde tesbit edilen şadırvan idiler. Türk hamamlarının genellikle soyunmalık bölümlerinde sadece birer şadırvan bulunduğu için mevcut şadırvanlardan birinin başka bir yapıya ait olması

²⁰⁵ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., 1068-1069

²⁰⁶ Yılmaz ÖNGE, a.g.m., 79

gerekmekteydi. Nitekim yapılan incelemelerde, Koyunoğlu müzesi'nde eksik parçalar halinde muhafaza edilen ve diğerlerinden daha büyük ölçüde şadırvanın daha eski olduğuna kanaat getirildi²⁰⁷.

Hamamın mi'mârî teşekkülünü, Yılmaz ÖNGE'nin çizmiş olduğu plana (plân:4) dayanarak şöyle ifade edebiliriz. Erkekler kısmı girişi kuzeyden olup, oradan soyunmalık kısmına geçilir, buradan da yine güney istikametine doğru gidilince ılıkılık kısmına varılır, oradan da sol tarafta yani; doğuda bulunan sıcaklık bölümüne geçilirdi. Kadınlar kısmı girişi ise, batı taraftan olup doğuya doğru gidildiğinde soyunmalık ve ılıkılık bölümlerine ulaşılır, sıcaklık bölümü ise güney istikametinde yer alırdı. Ayrıca hamamın kuzey doğusunda keçelik ve güney tarafında da sıcak su deposu ile külhan bulunuyordu.

B- KAPI CÂMİİ ŞADIRVANI

Kapı Camii²⁰⁸ Şadırvanı²⁰⁹, câmiin kuzey batısında idi. 1227/1812 yılında Kapı Câmii'nin ikinci defa bânisi olan Konya Müftüsü Esenlerizâde Seyyid Abdurrahman Efendi (Ölm.1815) tarafından yaptırılmıştır. Konya'da Aziziye ve Sultan Selim gibi camilerin civarında gördüğümüz şadırvanların bir benzeridir.

²⁰⁷ Yılmaz ÖNGE, "Konya ve Çevresindeki Mukarnaslı Şadırvanlar", *Vakıflar Dergisi*, XIX, Ankara, 1985, s.95-108

²⁰⁸ Kapı Camii'nin asıl adı "İhyaiyye" olup, Konya Kalesi'nin; Atpazarı Kapısı ile Telli Kapısı arasında bulunduğu için Kapı Camii adını almıştır. Bu camiiyi ilk defa 1069/ 1658 yılında Pir Hüseyin Çelebi yaptırmıştır. İlk yapı bilinmeyen bir sebeple yıkılmış yerine 1226/1811 yılda Konya müftüsü Esencirizâde Seyyid Abdurrahman tarafından yeniden bir cami yaptırılmıştır. Camii, 1284/1867 yılında vukuu bulan büyük Konya yangınında tamamen yanmış, 1285/ 1868 yılında üçüncü defa Mahmut Sadreddin'in delaletiyle yaptırılmıştır. Bkz. Mehmet ÖNDER, *Mevlana Şehri Konya*, s.245

²⁰⁹ Şadırvan: Farsça bir teriptir. "Şad", çok; "revan", akar manasındadır. Mi'mârîde çevresi musluklu duvarlarına yapılan üstü açık veya kapalı şekilleri vardır. Bkz.Doğan HASEL, *a.g.e.*, s.489

Ahşap ayaklar üzerine bindirilmiş, üzeri kurşunla kaplı bir kubbe ile örtülmüştür. Bu kubbenin altında yuvarlak bir su havuzu bulunuyor ve bu havuzda toplanan su on dört adet muslukla dışarıya verilerek istifâde im'ânı sağlanıyordu. Kullanılan sular da, havuz çevresinde açılan bir kanalla tahliye ediliyordu. Ortada yer alan havuz, kubbe çapına göre daha küçük ebadda idi. Ahşap ayaklarla havuz arasında bir kişi rahat hareket etme imkanına sahipti. Dolayısıyla orada bulunan kişi kubbenin altında kalıyor, yağmur ve kar gibi tabiat olaylarından da korunma imkanı buluyordu. Muslukların bağlı bulunduğu yekpare taşlar üzerinde de çeşitli dekoratif unsurlar bulunuyordu. Câmiin ihtişamına nazaran küçük ve mütevazî kalıyordu (res.62) (plân: 14). Ama mevcut hâliyle kalması ve korunması tarihî değeri ve fonksiyonu itibariyle daha uygundu. Bir de sülüs yazı ile mermer kitâbesi vardı. Bu kitâbe aynen şöyleydi²¹⁰:

Mâşâllah

"Rableri onları temiz içeceklerle suladı"

Bâni-i Şadırvan Müftü'ye Yârabbi Yârab

İki cihanda izzile sepid rüy ver

Akıttı Sahn-ı Câmiye umman-ı behiştî

Kevserinden ilahi Sa'niye karşı vir

Sakiya teşne-i tarihi olan müştaka

An cediti Hüseyin aşkına bir su vir. **Sene 1227**

1960'lı yılların sonunda yıktırılarak yerine bugünkü metal ve dökme demirli şahsiyetsiz bir çeşme yığıntısı yapılmıştır. Eski şadırvanın kitâbesi ve mukarnaslı taşları kaybolmuştur. Bu şadırvan da yokolan eserler kervanına katılarak tarihe karışmıştır. Bu her biri tapu senetlerimiz niteliğinde olan güzide eserlerimiz yok edilirken kalıntılarına bile sahip çıkılmamıştır. Hiç değilse mermer

²¹⁰ Mehmet ÖNDER, *Mevlânâ Şehri Konya*, s.283

kitâbesi korunmuş olsa idi bugün bir belge niteliğini taşırdı. Ama sevindirici olan şu ki, bu şadırvana ait havuz taşlarının bir kısmı "Etnoğrafya Müzesi" bahçesinde bulunmaktadır.

I.5. KONYA BEDESTENİ

Türk İslam mi'mârlık tarihi ve ticaret hayatı bakımından bedestenler incelemeye değer bir konudur. Daha çok ticaret hayatının geliştiği şehirlerin merkezlerinde gördüğümüz bedestenler, mücevher, kumaş ve silah gibi kıymetli eşyaların muhafaza edildikleri ve satıldıkları sağlam yapılardır. "Bezzâzistân" veya "Bezistân" diye de adlandırılmışlardır. Ticarî hayatın çekirdeğini teşkil eden bedestenlerin etrafını, çoğu yerde çeşitli dükkanlar, ârasta denilen kapalı çarşılar ve iş hanları çevirirler. Bedestenler bu mi'mârî manzûmenin ortasında yüksek taş yapıları ve kubbeleriyle bir iç kale gibi yükselirler. Yangından ve hırsızdan korundukları için şehrin kasası ve aynı zamanda esnaf teşkilatında kasası durumundadırlar²¹¹.

Bedestenleri genel olarak yüksek duvarlar üzerine oturan kare veya dikdörtgen planlı ve çok kubbeli yapılar olarak arastadan ayırmak gerekir. Dört, altı, dokuz, oniki, bazen de yirmi sıra kubbesi vardır. Kubbeler taş payelere dayanan tuğla örgü kemerlere bindirilmişlerdir. Yapı bedenlerini dıştan, bazen de içten küçük dükkanların çevirdiği görülür. Dört yönünde dört cümle kapısı, ayrıca bedesteni aydınlatan kemerli yüksek pencereleri vardır²¹².

Anadolu'nun bir çok şehir ve kasabalarında çoğu Osmanlı devrinde inşâ

²¹¹ Mehmet ÖNDER, "Yıkılan Bedestenlerimiz" **Türk Kültürü Dergisi**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Yıl: 3, sayı: 30, Nisan 1965, s.400

²¹² Mustafa CEZAR, **Typical Commercial Buildings of the Ottoman Classical Period Andtheottoman Construction System**, Türkiye İş Bankası Cultural Puplications, İstanbul, 1983, s.159-164

edilmiş çeşitli tipte bedestenler vardır. Bunlardan bazıları son yıllarda onarılmış ve çeşitli amaçlarla kullanılmışlardır. Bazıları da zamanla harap olmuş veya çeşitli sebeplerden dolayı yıkılmışlardır. Bu yıkılan bedestenlerden biri de Konya'da dır.

Konya bedesteninin Anadolu Selçuklu Devleti zamanında inşâ edilmiş olma ihtimali vardır. Bu ihtimali II.Keykavus'un 656/1258 tarihli temliknâmesi'nin şahitlerinden birisinin bezzâz olmasından anlıyoruz²¹³. Fatih Sultan Mehmet tarafından Konya, Osmanlı topraklarına katıldığında bedesten dükkanlarından bir kısmı Alâeddin Camii'nin vakfı idi²¹⁴. Bedesten, II. Beyazıt devrinde de faal durumda olup, ticarî hayata hizmete devam ediyordu²¹⁵.

Konya Bedesteni, bugün Konya Müzesi'nde bulunan iki satırlık manzum kitabesine göre 945/1538 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından, bugün Konya Erkek Sanat Enstitüsü'nün bulunduğu yerde yeniden yaptırılmıştı. Bu konuda Konya Şer'îye Sicillerinde; Kanuni'nin padişahlığı sırasında Kazaskeri Kadri Çelebi tarafından 945/1538'de şimdiki mahkeme hamamının bitişiğinde inşâ edildiği hakkında bilgi sahibi olmakda mümkündür²¹⁶. Yıkılmadan iki yıl önce 1898'de çekilen bir fotoğrafına göre (res.18), Konya Bedesteni kare plân (plân:5) üzerine inşâ edilmiş dokuz kubbeli kargir bir yapıdır. Tamamen klâsik Osmanlı bedestenleri tipinde yaptırılan Konya Bedesteni'nin dört yönünde dört cümle kapısı ve her yönünde üç penceresi bulunmaktadır. Bedesteni dıştan tonozlu küçük dükkanların çevirdiği fotoğraflarındaki iz ve kalıntılarında anlaşılmalıdır. Bedesten içerisinde kemerli ve birbirine bağlayan dört paye'nin bulunduğunu yine fotoğrafından

213 Osman TURAN, "II. İzzettin Keykavus'a Ait Bir Temliknâme" **Zeki Velidi Togon'a Armağan**, İstanbul, 1950-55, 156-170

214 F. Nafiz UZLUK, **Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi**, Ankara, 1958, s.9-10

215 Yusuf KÜÇÜKDAĞ, **a.g.m.**, s.79

216 **Konya Şer'îye Sicilleri**, No: c 25, s.291

faydalanılarak yapılan plânından öğrenmekteyiz²¹⁷.

Konya Bedesteni, şehrin ortasında ve ticari hayatın geliştiği bir semttedir (res.19). Etrafında ârasta veya buna benzer başka yapıların da bulunmuş olması düşünilir. Konya Müzesi arşivinde bulunan 1092/1681 tarihli bir şer'iyeye siciline göre bedestende astar ve kaput bezleriyle birlikte basma da satılmaktadır²¹⁸.

1900 yılında Konya'da bir çok imar hareketlerinde bulunan Avlonyalı Ferit Paşa bir san'at okulu (Mekteb-i Sanayî) yaptırmak istemiş ve en elverişli yer olarak Konya Bedesteni'nin bulunduğu yeri seçmiştir. Aynı yıl birkaç gün içinde Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptırdığı bu haşmetli sağlam bina yıktırılmış, kapılarından biri üzerinde bulunan kitâbesi (res.20) bir hatıra olmak üzere Konya Mevlânâ Müzesi'ne kaldırılmıştır²¹⁹.

I.6. KONYA BAHÇELERİ-DEDE BAHÇESİ VE MİLLET BAHÇESİ

Konya'nın batı ve güneyini bağ ve bahçeler çevirdiği için tarihi boyunca, Konya'da oturanların çoğu, yaz mevsimini buralarda geçirmişler, kışın şehre inmişlerdir. Bu durum yerleşik şehir hayatına geçişle birlikte değişmeye başlamış ve zamanla şehrin muhtelif yerlerine bahçeler ve parklar yapılmasına yol açmıştır.

Klasik çağlarda Konya'nın etrafı üzüm bağları ile çevrilmiş iken, bu bağlar Selçuklu ve Osmanlı şehrin içine kadar sokulmuştur. Bundan elli yıl kadar evvel Form'da, Musalla'da, Kum köprü'de sayılamayacak kadar üzüm bağları vardı. Konyalı yalnız üzüm bağları ile de yetinmedi, bahçeler ve tarlalar da düzenledi. Meram'ın yeşilliği ünlü şairlere konu oldu, gezginler de ona övgüler yazdı²²⁰.

²¹⁷ Mehmet ÖNDER, a.g.m., s.401

²¹⁸ Konya Şer'iyeye Sicilleri, 25/93

²¹⁹ Mehmet ÖNDER, a.g.m., s.403; Mustafa CEZAR, a.g.e., s.227

²²⁰ A.Sefa ODABAŞI, " Geçmişten Günümüze Konya Bahçe ve Parkları" Konya, Yıl: 2, Sayı: 6,

Görüldüğü gibi Konya'nın yeşili ve yeşillendirilmesi de tarih süreci içinde kendisine süreklilik kazandırmıştır.

Konya şehrinin kuzeyinde Sille, batısında Meram, içerisinde Dede Bahçesi, bilinen tarihi bahçelerindendir²²¹. Bunlara ilave olarak, Meşhur Kel Hasan Paşa 1245/1829 da Zindan Kale'nin batısında dillere destan Şevk-âbad Bahçesi'ni kurdu. Buraya meramdan gelen su ile hayat verdi²²². 1912 yılından evvel ilk bahçeyi bugünkü Gazi Lisesi'nin bulunduğu yerdeki "Halk Bahçesi"ni görüyoruz. Bu bahçe aynı zamanda "Belediye Bahçesi" diye de anılırdı. 1912 yılında buranın yerine Muallim Mektebi (Gazi Lisesi) yaptırılmıştır²²³.

Dede Bahçesi

Bu bahçe, Anadolu Selçukluları devrinde kurulmuş, zamanla sahipleri değişmiş, sonunda Şeyh Hasan Efendi adında fazıl, şair ve kadirşinas bir zat tarafından satın alınmıştır²²⁴.

Alâeddin Tepesi'nin kuzey yönündeki mahalleler arasında bugünkü fuar alanında, Dede bahçesi adıyla tarihî bir bahçe vardı. Bu bahçenin bitişiğinde Selçuklu devri ileri gelenlerinden "Tâcül-Vezir" adı ile tanınan Tâceddin Ahmed'in 637/1239 yılında yaptırdığı medrese, tânikâh ve bir de türbe mevcuttur. Son yüzyıla kadar yaşayan bu külliye'nin zamanla medrese ve hanikâhı yıkılmış yalnız türbesi kalmıştır. Dede bahçesinin bu külliye içinde bir bahçe olduğu sanılmaktadır²²⁵.

XVI. yüzyıl ortalarında Konya Nakıbu'l-Eşrafı Şeyh Hasan, bahçeyi satın alarak düzenlemiş, Mevlevi Dergahı postnişini olan Bostan Çelebi II. (1644-1705)e

Mayıs-Haziran, 1996, Konya s.36

²²¹ Mehmet ÖNDER, *Mevlânâ Şehri Konya*, s.481

²²² A.Sefa ODABAŞI, *a.g.m.*, s.36

²²³ A.Sefa ODABAŞI, *a.g.m.*, s.36

²²⁴ Afif EVREN, *Folklor Demeti*, Babalık Basımevi, 1945 Konya s.37

²²⁵ Mehmet ÖNDER, *a.g.e.*, s.485

armağan etmiştir. Bundan sonra bahçe, Konya Mevlevihânesi'nin idaresinde "Dede Bahçesi" adıyla, Dergâh'ın yazlık "Semahâne"si olmuştur. Postnişin Abdülvahid Çelebi (1858-1907) burada bir köşk bir de havuz yaptırmıştır (res.21). Köşk 1959 yılında yıktırılmıştır²²⁶.

Uzun yıllar ney ve kudüm sesleri arasında mevlevî dervişlerinin bezm-i safasına sahne olan tarihi Dede Bahçesi (res.22), cumhuriyetten sonra belediye emrine verilerek Konya halkının istifadesine açılmıştır. Bahçe önceleri belediye fidanlığı olarak kullanılmış, sonra Kültür Park hâline getirilmişti²²⁷. Bugün ise Konya Belediye'si tarafından fuar olarak yeniden düzenlenmiştir.

Millet Bahçesi

Millet Bahçesi, bugün Kültür Müdürlüğü ve Tiyatro binası ile Meram Kız Meslek Lisesi'nin bulunduğu yerdedi (res.23). Bu bahçenin tanzim yılı 1912'den sonradır. O günden itibaren yerine zikredilen binalar yapıncaya kadar Konya'ya hizmet vermiştir²²⁸.

Türkiye'de şehir parklarının batı tarzında düzenlenmesi II.Abdülhamit zamanında başladı. Konya Millet Bahçesi'de bu düşünceden esinlenerek yapılmıştır. İçerisinde Köşkler, Kameriyeler, sahne ve oyun yeri vardı. Yapıldığı tarihteki kapısı (res.24) Millet Bahçesi'nin iptalinden sonra bugünkü İmam Hatip Lisesinin bulunduğu yere taşınarak, orada yeniden hayata geçirildi²²⁹.

Cumhuriyetin ilanından sonra bahçeler şekil değiştirerek park ismiyle halkın istifadesine sunulmuştur. Parkların ilk örneği, bugün Cumhuriyet bulvarı

²²⁶ A. Sefa ODABAŞI, a.g.m., s.37, "Dede Bahçesi dahilinde inşa edilmiş ve bugün olmayan "Ayabakan Tekkesi" gibi daha başka yapılar da mevcut idi."

²²⁷ Konya İl Yıllığı, 1973, s.382

²²⁸ A.Sefa ODABAŞI, a.g.m., s.36

²²⁹ A.Sefa ODABAŞI, a.g.m., s.36

olan daha önceleri Vali Muammer Bey ismiyle anılan Cadde üzerindeki “Kavafhane” nin yerine kurulan parktır. Bu park bugün “Kayalı Park” olarak anılmaktadır. Yine parkların en büyüğü ve bugün olmayan “Fahrettin Paşa Parkı” vardı. Bu park eski ordu binasının karşısında bulunmakta idi ve parkı Fahrettin Altay Paşa kurduymuştu²³⁰.

I.7. SULTAN SELİM İMARETİ

Civar Mahallesiinde Sultan Selim Camii'nin kuzeyinde ve Mevlânâ mamuresinin batısında, Başaralı Caddesi'nde idi (res.25) (plân:6).

İmarethane'nin altı metre genişliğindeki kapısı batıya açılır, tonoz kemerli medhalin sağındaki kapıdan misafirhaneye , solundaki kapıdan mutfığa, kilere ve fırına birer kapı açılırdı. Sol tarafta üç ayrı mustakil yapı vardı. ilk ikisinin ortalarında yığma birer sütunun tuttuğu kemerlerin doğularında birer çift kubbe, batılarında kuzeyden güneye birer beşik tonoz örtü sistemli yer vardı. Üçüncü kısım tek bir kubbe ile örtülü idi. Orta kısımdan avluya bir kapı açılır, burası beş bacalı 8 m. uzunluğunda ve 7.5 m. derinlikte bir mutfaktır. Umumi kapının sağındaki kısım beşik tonozlu ve kemerlerle desteklenmiş bir dehliz halindedir. İmaretin pencereleri avluya açılırdı. Sonradan araları bölünmek ve cadde taraflarınada birer kapı açılmak suretiyle müstakil dükkan haline getirilmişlerdir. Batıdaki kısım imaretin ahırı idi. Buranın üzeri üç bölümlü beşik tonozla kapatılmıştı. Bu kısmın batısında buna benzeyen ikinci bir kanadın daha bulunduğu anlaşılmaktadır. Hatta ahırın üzerinde bir kat daha varmış, sonra yıkılmıştır. Meydanda bulunan Sille taşından elde edilmiş olan büyük havuz imaret'in buğday dibeği idi²³¹.

İmaret'in , Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde yedi buçuk sahifelik Arapça

²³⁰ A.Sefa ODABAŞI, a.g.m., s.37

²³¹ İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.970

bir vakfiyesi vardır²³². Bu vakfiyede, İmaret ve teferruatı hakkında da bilgi vardır.

Bunu şöyle özetleyebiliriz:

1. Bir mutfak; sofraları umuma açık, aidatı bol, yemekleri ve nimetleri çeşitli,
2. Bir kiler; alet ve edevatı tam, her türlü yiyecek cinsinden çeşitle dolu,
3. Bir Anbar; her çeşit hububat ve çeşitli mahsüller vardır.
4. Bir ahır; yüksek kapılı ve çok geniş,
5. Bir tabhane; imarete gelenleri misafir eder, ağırlar ve bir çok odadan meydana gelir,
6. Abdeshane,
7. Odunluk,
8. İstirahat yerleri

Görüldüğü gibi vakfiyesinden imaretin mi'marî teşekkülü de anlaşılmaktadır. Ayrıca vakfiyesinde görevliler vakfedilmiş gayri menkuller ve istifade edecek ihtiyaç sahipleri de belirlenmiştir²³³.

İmaret, Mimar Sinan'ın "hassa mimar başılığı" zamanında yapılmıştı. Fakat ne matbu nede yazma nusha "Tezkeretü'l- Bünyan ve Tezkeretü'l-Enbiye"lerde bu imaretin adına rastlanmıyor.

Ayrıca İ.Hakkı KONYALI ortaya koyduğu vakfiyelere dayanarak doğru bir şekilde iddia ediyorki, Evliya Çelebi eserinde iki defa imaretin Kanuni Sultan Süleyman devrinde inşâ edildiğine işaret ediyor ve yanılıyor demektedir²³⁴.

İmaret hüviyeti, mi'marî ve tarihî değeri bilinmeyerek feda edilen kıymetli

²³² Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Sıra No: 95, Defter No: 734, s.87

²³³ Meselâ bütün fakirler, yoksul halk, yolcular, buraya uğrayan bütün muhtaçlar, garipler ve diğer misafirler bunlar hangi beldeden ve nereden gelirlerse gelsinler ve kim olurlarsa olsunlar imareten kayıtsız ve şartsız istifade edebilirler.

²³⁴ Evliya Çelebi a.g.e., III/24

Osmanlı eserlerindedir. Önceleri bu eser ihmal üzere yüzüstü bırakılmış (res.26), sonra bir çok tadilat yapılarak 1901 yılına kadar “Buğday Pazarı” daha sonrada “Sipahi Pazarı” halinde kullanılmıştı. Evkaf İdaresi burasını Haşhaş Hacı Ahmet isminde birisine satmıştır. Bunun üzere belediye devreye girerek burayı tekrar satın almış, fakirler ve kimsesizler için aşevi yapmıştır.

İmaretin dikkate değer ve korunması lazım gelen en önemli bölümü tabhane denilen misafirlerin yatıp dinlendikleri yer olan ve muntazam kesme taşla yapılmış kısmı, Mevlânâ Türbesi'nin doğusunda idi ve çok muhteşem bir kapısı vardı. Bir de çevre düzeni ve estetik açısından önem arzeden, Mevlânâ manzûmesinin derviş odalarının bacalarına uygun bacaları vardı. Ama bu kısımları bile hiç dikkate alınmadan ortadan kaldırılmıştır. Meydan açma bahanesiyle 1958 yılında yıktırılarak bu eserden günümüze hiçbir iz kalmamıştır²³⁵.

I.8. KONYA KAHVEHANELERİ VE KAYIKLI KAHVE

Kahvenin, Konya ile tanışması muhtemelen İstanbul'la aynı tarihe yani XVI.asra; Kanuni devrine rastlar. Kahve “Tahmisciler” adı verilen; kavrulup dibeklerde dövüldükten sonra tüketiciye ulaştıran bir meslek erbabı tarafından hazırlanmış. Tahmisciler “At Pazarı” ismi verilen semtte yani Tefikiye Caddesi ile Lârende Caddesi'nin kesiştiği bölgede odaklanmış, asırlar boyunca müşterilerine hizmet vermiş daha sonraları bu dükkanların benzerleri Aziziye Camii civarında açılmıştır²³⁶.

Kahve ilk zamanlar evlerde kaynatılıp içilirken daha sonraları kapalı mekanlarda müşterilere sunulmaya başlanmış ve günümüze kadar devam etmiştir. Bu cümleden olarak Konya'da ilk kahvehânenin hangi tarihte açıldığına dair

²³⁵ İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.978-980

²³⁶ A.Sefa ODABAŞI, " Konya Kahvehaneleri" **Yeni Konya Gazetesi**, 8 Temmuz 1995, Konya

herhangi bir kayda rastlanmamaktadır.

Merhum İbrahim Aczi Kendi, Konya'da 1808 tarihinde iki kahvehâne olduğundan bahseder²³⁷. Bunlardan birisi Türbe önünde “Türbe Kahvesi” diğeri de Lârende Caddesi üzerindeki “Ayak Kahvesi” idi. Türbe önündeki kahvehânenin müşteciri Meşhûr Aşık Dertli idi²³⁸. Bu kahvehânenin yeri bugünkü Katlı Otopark'ın Selimiye Camii'ne bakan cephesinde idi. Bu kahvehâne senelerce Konya halkına hizmet etmiş, ancak zamanla yetersiz kalarak yeni bir kahvehâne açılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

1820 yılının ilk baharında, Türbe Kahvehâne'si basık ve dar olduğundan Hemdem Çelebi Türbe Hamamı'nın yanında köşedeki arsaya geniş ve yüksek, yeni bir kahvehânenin yaptırmaya başladı. Etrafı ferah pencerelerle donatılan bu kahvehânenin ortasına yuvarlak yekpare taştan ve fiskiyeli havuz konularak suyu dergâha has olan Tutlu Suyu'ndan verildi²³⁹. Bu sudan ve havuzundaki fiskiyeden dolayı buraya “Sulu Kahve” denmiştir. Aşık Şem'i manzum ifade ile bu kahvehâneye bir de kitâbe yazmıştı²⁴⁰.

²³⁷ İbrahim Aczi Kendi, a.g.e., s.7

²³⁸ Türbe Kahvehane'sinde ehl-i dil ihtiyarlar toplanırlar ve arasına da etraftan gelen seyyah aşıklar buraya inerlerdi Bu devirde askerliğini bitirmemiş , yani yirmibeş yaşını bulmamış olan gençler bu gibi kahvehânelere giremezlerdi. Bu sebepten dolayı Aşık Şem'i de kahvehâneye giremeyenler arasında yer alıyordu, Bkz. İbrahim Aczi Kendi, a.g.e., s. 8

²³⁹ Bu “Tutlu Suyu”, Sultan Selim Camii'nin inşasına başlandığı sırada Yavuz Sultan Selim'in hususi olarak dergaha getirdiği bir sudur ki, türbenin ortasında yine Yavuz Selim'in emri ve usta başısı Kara Sinan'ın eliyle yapılan çok güzel bir şadırvana akardı. Bkz. İbrahim Aczi Kendi, a.g.e.,s.59

²⁴⁰ Ehli aşka etti cesban bünyadını
Edüp tarif bu diltüşânın inşâdını
Hâmi-i uşşâk Hemdem Çelebi kim
Vaz eyledi bundan aşkın yadım (1236).

Bkz. İbrahim Aczi Kendi a.g.e., s.64

“Sulu Kahve” aşıkların mekanı olmuş; gerek Konyalı aşıklar ve gerekse yabancı aşıklar bu kahvehâneye devam etmişlerdir. Bu aşıklar kahvesini Aşık Dertli senelerce çalıştırmış, yaşlanınca başkalarına devrederek memleketi olan Gerede’ye dönmüştür. Yerine Derviş Hasan isminde biri geçmiştir. Sulu Kahvenin 1913 yılındaki işletmecisi Mehmet Ali Efendizâde Faik Efendi’dir. Bu kahve, İkinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar ve daha sonraları da kapatılarak, deri deposu olmuştur²⁴¹.

Ayrıca At Pazarı civarında Evkaf-ı Celâliye'den olan iki dükkan da yine kahvehâne olarak çalışmıştır. Bunlardan biri 25 numaralı ve Kara Ali'nin çalıştırdığı kahvehâne, Diğeri de Abbas'ın Halil Ağa Mahdûmu Ahmet Efendi'nin işlettiği kahvehânedir²⁴².

Kayıklı Kahve

Bu kahvehâne, Abaoğulları'nın sahibi olduğu²⁴³, birçok bakımdan farklı

²⁴¹ A.Sefa ODABAŞI, a.g.m., s.1

²⁴² A.Sefa ODABAŞI, a.g.m., s.2

²⁴³ M.Tevfik AĞAOĞLU'nun sahibi olduğu bir kahvehâne idi. Evleri Türbe Caddesi, Abaoğlu Mahallesi ve Abaoğlu sokaktaydı. Bu aileden hâlen Konya'da yaşayan hiç kimse kalmamıştır. Soyundan sağ kalanlar İstanbul'da yaşamaktadırlar.

Biri kız ve biri de erkek iki kardeşi daha vardı. Başından iki evlilik geçmiştir. Birinci eşinden bir, ikinci eşinden de bir oğlu vardır. İkinci evliliğinden olan oğlu, Guraba Hastahanesinde öğretim üyesi olan Prf. Dr. Cihat Abaoğlu idi. Kısa ömrü boyunca fotoğraf ve fotoğrafçılıkla uğraşmıştır. Ailesiyle Avrupa'ya gittiklerinde, gezileri sırasında gördüğü bir fotoğraf sergisinden heveslenerek Konya'da Gazi İlkokulu karşısındaki meydanlıkta “Mehtap Fotoğrafhânesi”ni açmıştır.

Meram'da Şükri Doruk İlkokulu'nun bitişiğindeki bağ onlarındı. “Kayıklı Kahve”nin olduğu yer ve “Kayıklı Kahve” Abaoğulları'nındı. Abaoğlu, siroz hastalığı yüzünden genç yaşta vefat etmiştir

özelliklere sahip bulunan, bu özelliklerin en önemlisini dış görünüşü itibariyle elde etmesi ve bu sebepten “Kayıklı” ismini almasıyla ünlü bir yapıdır.

Kayıklı Kahve, Aziziye Camii ile Mevlânâ Dergâh’ı arasında idi (res.27). Han mi'marisindeki köşk mescitler misâli iki katlı olup, zeminde çeşmeler yer alıyordu. Kayıklı kahve denmesinin sebebi de bu su’dan dolayı olsa gerek. Merdivenle ikinci kata çıkılır, oradan da balkona ulaşıldı. Balkon dört yönde yer alıyordu. Balkonlar korkuluklu bir şekilde ağaç malzeme ile yapılmıştı. Üç yönünde geniş pencereleri vardı ve merdiven başında kapısı yer alıyordu. Örtü sistemi çatı biçimiyle oluşmuştu. Kare plânlı (plân:7), küçük bir mekândı çünkü fonksiyonu itibariyle sadece kahve içilen, sohbet edilen bir mekân özelliği taşıyordu. Bunun dışında oyun ve eğlence gibi bir başka fonksiyon üstlenmiyordu. Yani günümüzdeki kahvehâne kültüründen uzak, apayrı bir görevi üstlenmiş durumdaydı.

I.9. KONYA BUZHANELERİ

İstasyondan Havzan bağlarına giderken yol üzerinde biri sağda, ikisi biraz daha ileride ve solda üç buzhane görülür. “Bunlar da Selçuklu Veziri Sahib-iAta’nın bize bıraktığı Milli yadigârlardandır”²⁴⁴. M.Ferit ve M.Mesut her ne kadar böyle deselerde Konya’lı; “Buz Hanelerin üçü de Selçuklu eseridir. Fakat hiç birisinde yaptıranı ve yapanı ve yapıldığı tarihi gösteren bir kitabe yoktur. Sahip Ata’nın vakfiyelerinde de yoktur. Yalnız arşiv vesikalarında yerlerinin Sahip Ata evkafından olduğu anlaşılmaktadır. Demekki Sahip Ata evkafı buralara sonradan

Bu Bilgileri Mustafa Çavuşlar isimli kişiden A.Sefa ODABAŞI bir mektuplaşma yoluyla elde etmiş, biz de kendisinden alarak aynen burada yer vermeye çalıştık.

²⁴⁴ M.Ferit -M.Mesut, **Selçuklu Veziri Sahip Ata ile Oğullarının Hayat ve Eserleri**, Konya Halkevi Yayınları,İstanbul, 1934, s.78

sahip olmuştur.” demektedir²⁴⁵.

Moloz taşla ve kireçli harçla yapılan buzhanelerin üstleri beşik tonozla kapatılmıştır (res.28). Arkalarına buz atmak için birer delik yapılmıştır. Üçü de doğudan batıya doğru uzanmakta ve kapıları doğuya açılmaktadır. Buzhanelerin aralarında kışın su doldurarak dondurmak için birer havuz vardır. Kışın şiddetli soğuklarda şehir ırmağında bu havuzlara açılan su dondurulur sonrada külünklerle, kazmalarla kırılarak arkalarındaki kapılardan buz hanenin içine atılır buz haneler dolduktan sonra kapıların ve deliklerin önlerine toprak yığılmak suretiyle içeriye sıcak havanın girmesi önlenirdi. Buzhaneler yaz aylarında soğuk hava deposu görevinde görürler di. Son yıllarda buz fabrikalarının ve soğuk hava depolarının yeni teknoloji ile yapılmasından dolayı tarihi buzhaneler terk edilmiştir²⁴⁶.

Buzhanelerin boyları 15 m., enleri 5 m. ,yükseklikleri 8'er m. kadardır (plân:8,9). Kapılarından 20'şer ayak merdivenle zemine kadar inilirdi. Merdivenlerin yanında buzlardan sızan suların akması için birer kuyu yer alır. Buzhanenin tabanı toprak olup, tonoz örtü sistemi içerisinde taş kemerlerle güçlendirilmişlerdir. Buzhaneler toprak içine gömülmüş bir hâldelerdir. Toprak üstündeki 1.5 m.'lik kısımların üstüne de yine toprak atılmıştır²⁴⁷.

Bu buzhanelerden biri askeriye bırakılmış, diğer ikisi de zaman zaman kiraya verilmiştir. Hatta bir kısmı 1939 yılında vakıflara satılmıştır²⁴⁸.

Ayrıca, İ.Hakkı Konyalı, Konya'da bulunan diğer buzhanelerden de bahseder. Meselâ, Reîsü'd-din Alişer İbni Hasan Kayseri'nin bir buzhanesi

²⁴⁵ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.267

²⁴⁶ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.267; Hasan ÖZÖNDER, **Konya Vakıf Eserleri**, Vakıflar Bölge Müdürlüğü Yayınları, Konya 1985,.s16

²⁴⁷ M. Ferit - M. Mesut, a.g.e.,s.79; İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.267; Tuncer BAYKARA, a.g.e., s.111

²⁴⁸ Nevzat İLHAN, “Les Buzhane de Konya” **Fifth International Congress of Turkish Art**, Budapest,1978

bulduğunu Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinden öğrendiğini söyler²⁴⁹. Bu buzhanenin varlığını destekleyen bir vesika da, Konya’da medreseye gelir olarak vakfedilen bir sebze tarlasının sınırları anlatılırken, buradan bahsedilir demektedir²⁵⁰. Bir diğeri de Kuyûd-u Kadîme arşivinde rastladığı 881/1476 tarihli vesikadır. Konya Defteri’nde Beyhekim Mescidi’nin evkafı yazılırken “zemin depişî yahdan” denilmektedir. Burada “Yahdan” kelimesinin “buzluk” anlamında olduğunu söyleyerek bir başka buzhaneden bahseder²⁵¹.

Görüldüğü gibi son olarak bahsedilen buzhaneler hakkında fazla bir bilgi ve belge söz konusu olmamakla beraber yerleri ve bugünkü durumları hakkında da bilgi ve malumat yoktur. Fakat araştırmaya değer bir konu olarak orijinalliğini korumaktadır.

I.10. BUĞDAY PAZARI

Konya ekonomisinin temelini tarım oluşturur. 1970’lerde îmâlat san’ayii’nin dikkat çekici gelişmesine paralel olarak tarımın il gayri safi milli hasılası içindeki payı da ağırlığını devam ettirmiştir²⁵². Aynı biçimde bu kesimde çalışanların nüfusa oranı da yüksek derecededir²⁵³.

Konya tarımının en ilginç yönü, ilin bitmek tükenmek bilmeyen ovaları ve geniş platoları ile “Türkiyenin Tahıl Anbarı” olmasıdır. Tahıllar ve özellikle buğday, Konya’da, yalnızca çok geniş alanlara ekilen ve il nüfusunun büyük bölümünün geçimini sağlayan ürünler olmasının ötesinde bir anlam taşımaktadır. Tahıl işleme ve özellikle tahıl (Zahire) ticareti kent’e ayrı bir canlılık getirmiştir.

²⁴⁹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ,Defter no :584,sayfa.288

²⁵⁰ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.268

²⁵¹ İ.Hakkı KONYALI , a.g.e., s.268

²⁵² 1975’de %46 ,1978’de %42 gibi kısmi azalma görülse de tarımın gayri safi milli hasıladaki payı ağırlığını korumaktadır.

²⁵³ 1955’de %85,1975’de %75 oranında tarım nüfusu mevcuttur.

Zahire pazarları üretilen ürünlerin sergilenmesinde, rekâbetinde ve ticaretinde önemli fonksiyonlar icra etmişlerdir. Konya’da zahire pazarı tarihi süreci içerisinde İl’in en önemli ticaret merkezlerinden birisi olarak aynı zamanda tarım toplumlarının genel özelliği çerçevesinde ve sosyal bünyesinde merkezî konumunu almıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki Konya’da tahıl üretiminin başında buğday geldiği için, halk arasında genellikle, “Buğday Pazarı” olarak ifade edilegelmiştir.

Konya “Buğday Pazarı” na gelince; Sultan Selim İmareti 1319/1901 yılına kadar Buğday pazarı olarak kullanılmıştı²⁵⁴. Bu devir Ferit Paşa'nın Valiliği zamanına rastlamaktadır. Paşa buradan kible tarafındaki bahçeye de bir kapı açılarak pazarın genişletilmesini istiyordu. Çelebi Efendi buna muvafakat vermemiştir. İşte bundan sonra Ferit Paşa şimdiki Buğday Pazarı'nı (res.29)²⁵⁵.

Konya “Buğday Pazarı” geniş bir sahaya yayılmış, çevresinde zahire koymak ve ticaretini yapmak maksadıyla yapılmış tek katlı ve çatılı mekanlar sıralanmıştır. Bu mekanlar dışında geniş alanlarda da her isteyen rahatlıkla tahılını satmaya uygun mekanlar vardı. Çevresi tamamen kapatılmış, doğu ve batı kapılarında kitabeli kapıları mevcuttur. Pazar dahilinde sosyal ihtiyaçları karşılayacak çeşme, arabalar ve hamallarda mevcuttu.

“Buğday Pazarı” 1319/1901 yılında Ferit Paşa tarafından yaptırılmıştır. Pazarın doğu kapısının üzerinde üç satır halinde şu kitabe yer alır.

1- Tacidar-ı devran el-gâzi Sultan Abdülhamid han-ı sâni efendimiz hazretlerinin devr-i saltanatlarında.

2-Vali-i Vilayet devletlü Ferit Paşa hazretlerinin semere-i himmeti umran perveraneleri olarak.

²⁵⁴ İ. Hakkı KONYALI , a.g.e., s.970

²⁵⁵ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.970_{n1} Burada Konya'nın Anadolu Selçukluları devrindeki

“Buğday Pazarı”nın “İnce Minare Medresesi” civarında olduğu da belirtilmiştir.

3-Hayyızarâyı husul müessesat-ı nafiadan biri de müceddeden inşâ olunan işbu Buğday Pazarı'dır. Sene 1319 H. sene 1317 R.

Batı kapısı üzerinde iki satır halinde şu tâlik kitabe vardır: “Tacidar-ı deverân el-gâzi Abdülhamit Hân-ı Sânî efendimiz hazretlerinin devr-i saltanatlarında Vali-i Vilayet devletlü Ferit Paşa hazretlerinin âsârı bergüzîdelerinden biri de işbu Buğday Pazarıdır. Sene 1317 R. Sene 1319 H.²⁵⁶.

I.11. BARUTHANE (GÜHERÇİLE YAPIMEVİ):

Osmanlı ordusunun ve donanmasının silahlarına ait barutlar yurt içinde yapılırdı. Memleketin bir çok yerinde “Baruthaneler” “Kalhâneler” ve “Güherçile Ocakları” vardı²⁵⁷.

Konya, Kayseri ve Niğde ovalarında çoraklık çöktür. Güherçile de çorak topraklar üzerinde bulunur. Bu bölgelerden güherçileyi toplayarak bunları büyük kazanlarla ocaklara gönderirlerdi. Çorağı ilk elden tasfiye ederler ve kabaca ayıklanan güherçileler daha mükemmel süzme aletleri ve makinaları bulunan güherçile kalhânelerinde bir daha tasfiye edildikten sonra bunlar sandıklara konarak baruthanelere gönderilirdi. Karaman eyaleti topraklarında birçok kalhâne vardı. Dönemlerinde Konya ve Kayseri kalhâneleri mühim miktarda güherçile istihsal ederler ve İstanbul baruthanesine gönderirlerdi²⁵⁸.

Geniş çorak topraklara sahip olan Konya ili, bir çok, şehir ve kasabalar

²⁵⁶ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e.,s.1124; "Konya Buğday Pazarı", Celaledin Karatay Vakfiyesi'inde de mevzubahis edilmiştir. Bu da gösteriyor ki burası vakıf mülkü olmuş ve bu sistem gereği görevini ifa etmiştir.

²⁵⁷ Barut: Ateşli silahların ilk ateşini vermek üzere güherçile denen çoraktan elde edilmiş toz maddedir.

Kal: Güherçile toplandıktan sonra ayırım ve ayıklama işinin yapılması işlemidir.

Güherçile: Çorak topraklardan elde edilen “Potasyum nitrat” denilen kimyevi bir maddedir.

²⁵⁸ İ.Hakkı KONYALI, a.g.e.,s.1121

gibi, yüzyıllar boyunca Osmanlı ordusu ve donanmasının barut ihtiyacını karşılamış, barut yapımında ham madde olan güherçile (Potasyum Nitrat), Konya'da “Kalhane” denilen fabrikalardan sağlanmıştır²⁵⁹.

Konya'da ilk güherçile fabrikasının ne zaman kurulduğunu kesin olarak bilmemekle beraber XV. yüzyıldan sonra Konya ve çevresinde güherçileden barut yapıldığını sanıyoruz. 1116/1704 tarihli bir Şer'îye sicil kaydından “Konya'dan İstanbul'a güherçile sevki” yapıldığını öğreniyoruz²⁶⁰. Ayrıca, 1182/1768 yıllarında da Konya çevresinde, Iğın ve Karaman'ın köylerinde güherçile kalhanelerinin bulunduğu bunların mültezimlerle toplanarak İstanbul'a gönderildiği anlaşılmaktadır²⁶¹.

Konya Güherçile Yapımevi, şehrin bugün baruthane adıyla bilinen semtinde Sultan II. Mahmut zamanında ve 1250/1834 yılında büyütülmüştür. Fabrika 1298/1880 yılında tamamen yanmış ve Sultan II. Abdülhamid'in emriyle 1301/1883 yılında yeniden yapılarak kapısı üzerine Kitabe konmuştur (res.30)²⁶². Bu kitabe ve diğer kitabeyi katalog bölümünde vereceğiz.

Bir kalhane, yedi güherçile kazan ocağı, dört soğutma, iki taban havuzu ve altı büyük süzgeçten müteşekkil olan fabrikaya 1337/1918 yılında bir kara barut yapımevi eklenmiş²⁶³ ve askeri idareye bağlanmıştır. Bu konuda da bir kitabe (res.31) vardır, Bunu da katalog bölümünde vereceğiz²⁶⁴.

Tarihî Güherçile Fabrikası ve Baruthane 1958 yılında belediye tarafından istimlak edilmiş, yıktırılarak yerine sebze hali yaptırılmıştır. Tarihi işlevini

²⁵⁹ Mehmet ÖNDER, *Mevlânâ Şehri Konya*, s. 420

²⁶⁰ *Konya Şer'îye Sicilleri*, 41/258

²⁶¹ *İstanbul Başbakanlık Arşivi*, Darphane bölümü No: 2043

²⁶² M.Ferit - M.Muhlis - M.Bahri , *Konya ve Rehberi* , s.58-59

²⁶³ Güherçile iki çeşittir : Birincisi “Sodali”, diğeri “Potasyumlu” dur. Potasyumlu olanlarla “kara barut”; sodalı olanlarla da “dumansız barut” denir.

²⁶⁴ Kitabeler için bkz. Konya Müzesi Env.No1162,1158

kaybetmiş olmakla beraber korunmasında kültürel devamlılık açısından büyük fayda olmalıydı. Ayrıca sanayii, özellikle silah sanayii'nin unsurlarının yerli olmasını ve Türk Milleti'nin başka devletlere muhtaç olmaması hususunda Anadolu içlerinden bir örnek olması bakımından da önem arz etmeliydi.

I.12. MUVAKKİTHANE

Muvakkithâne genellikle büyük camilerin yanında yapılan içinde ezan vakitlerinin tesbit edilmesi için gerekli âlet ve saatler bulunan, küçük bina²⁶⁵ anlamındadır²⁶⁶.

Geniş manasıyla Muvakkithâne'yi şöyle değerlendirebiliriz: Vakıt yeri, saathâne demektir. Bizim medeniyetimize kurmalı saatlerin girmesinden sonra güneş saatlerinden daha çok Muvakkithâneler kullanılmaya başlanmıştı. Muvakkithâneler genellikle üzeri tek kubbeli, dört yönünde büyük pencereleri bulunan küçük yapılardır. Genellikle camilere bitişik veya avlusunda yapılmışlardır. Ezan, namaz, iftar ve imsak vakitlerini öğrenmek isteyenler Muvakkithâne'nin geniş pencerelerinden içeriye bakarak, hemen pencere önünde bulunan saatlerden ve göstergelerden bunları öğrenirdi. Muvakkithânelerdeki saatleri korumak ve ayarlamakla görevli maaşını vakıflardan alan görevlilere "muvakkit" denilmiştir. Muvakkitler saatlerin yanısıra iftar, imsak, ramazan, bayram gün ve saatlerini de hesap ederek bildirmekle görevli kişilerdi. Bunlar matematik, fizik ve geometri bilgisine sahip kimselerdi.

Konya Muvakkithâne'si civar mahallesinde, Sultan Selim Camii ve Yusuf Ağa Kütüphanesi'nin batısındadır (res.32,33). Sille ve Gödene taşı ile yapılmıştır. Kapısı ve penceresi kuzeye açılırdı (plân:10). Kapısının üstünde göbekli ve zarîf,

²⁶⁵ Doğan HASOL, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, Yem Yayınları, İstanbul,1990, s.373

²⁶⁶ Kelime, Arapça kökenli olmakla beraber, Farsça tamlama ile bitirilmiştir. Yani "muvakkit" Arapça, "hâne" Farsçadır.

yekpare bir mortaş vardı. Üzerindeki mermere tâlik hattı ile dört satırlık kitabe yazılmıştır. Bu kitabenin okunmuş şeklini burada veriyoruz:

Saat-i herûzîni mes'ud ede daim Hûda

Hazreti Abdülaziz Hanın ilâ yevmi'ı-bekâ

İrtifâ aldıkça bak tarihe cevher-i nâzıra

Bu muvakkithâne câyı gör cedd-ü nevinâ (1290) (res.34)

Kitabenin son mısrasındaki noktalı harfler, ebced²⁶⁷ hesabına vurulunca da 1290 rakamı bulunur ki, muvakkithânenin bu tarihte yani 1873 M. Sultan Abdülaziz'in hükümdarlığı zamanında yapıldığı anlaşılmaktadır. Bina oldukça güzel bir eserdir. Geliri, Sultan Selim Evkafı'ndan temin edilmekteydi. Burası meydan açılma bahanesiyle hamam yıkılırken birlikte yıktırılmıştır²⁶⁸.

I.13. KONYA EVLERİ

Eski Konya evleri kerpiçten ya tek katlı ya da merdivenle çıkılır şekilde iki katlı olarak yapılırdı. Evlerin tavan kısımları hasır veya kamışla örtülürdü. Evler genellikle bir avlu içinde bulunurdu. Evin helâsı, odunluğu ve mutfığı bahçede inşa edilirdi. Eve girerken alt katta bir taşlık üzerine oturtulmuş iki yer odası, bir kileri vardı. Yine yukarı katta bir sofa üzerine yerleştirilmiş iki-üç oda bulunurdu. Evler toprak sıva üzerine yine toprak boya ile cilalanırdı. Yukarıdaki ve aşağıdaki odalar sedirli, minderli ve köşe yastıklı olarak döşenirdi. Ayrıca her odada bir yüklük ve ufak-tefek eşyaları koymak için dolap göze çarpar, burdan başka lambalık denilen bir bölme bulunurdu. Evlerin dış yüzeyleri çamur sıvalı olarak bırakılırdı. Konya evlerinin döşemesinde keçe, başlıca malzeme idi. Keçeden sonra kilim ve çaputtan

²⁶⁷ Ebced: Her harfi bir rakamın karşılığı olan Arap harfleriyle yazılı bir hesap sistemidir. Ebced hesabı da bir kelimeyi rakama çevirmek, yada mısralarla bir olayın tarihini gösterme yolu, yani tarih düşürme işidir.

²⁶⁸ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.1124

dokunan dokumalar gelirdi. Sedir yastıklarının üzerleri eliş örtüler örtülmek suretiyle süslenirdi. Evlerin damları genellikle toprak²⁶⁹.

Türk evi konusunda en geniş kapsamlı ve bilimsel çalışmaları yapan Sedat Hakkı Eldem, Anadolu Türk evinin en eski örneklerini Konya'da belirlemiştir. Daha sonra onun yolunda çalışmalar yapan Celile Berk Hanımefendi, Konya evleri üzerine en geniş araştırayı yapmıştır²⁷⁰.

Süsleme itibarıyla mabeyn, sofa ve odalar, dış görüntüsüne rağmen ahşap ve kalemışı süslemelerle fonksiyonel ve estetik değeri olan mekanlardır. Cephenin ahşap konsollu çıkmaları, toprak damın kirpi ya da saz saçakları kontrastlık teşkil eder. Konya'da sofasız-hayatlı, mabeynli, iç sofalı ve orta sofalı olarak Türk evinin plân gelişimini izlemek mümkündür²⁷¹. (Plan: 11,12,13,14)

Şimdi elimizde fotoğrafı olan bir kısım Konya evlerinden bahsetmeye çalışalım.

Çelebi Konakları: Bunlardan bir tanesi Hacı Fasih Efendi²⁷²'nin evi; bu ev türbe civarında iki katlı, kerpiçten inşa edilmiş, ikinci katının köşe çıkmalarıyla hem mekan genişliği elde edilmiş hemde dış görüntü itibarıyla estetik özellikler kazanmıştır. Bu evler yol üzerinde olmaları sebebiyle avlusuz bir konuma

²⁶⁹ Bkz. Celile BERK, **Konya Evleri**, İstanbul, 1951; İhsan HİNÇER, "Konya Evleri", **Folklor Postası**, sayı:19, s.23; Mehmet ÖNDER, M.Şehri, Konya, s.432

²⁷⁰ Haşim KARPUZ, " 14.Tarihi Türk Evleri Haftası", **Konya**, Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yıl:2, Sayı: 8, Temmuz-Ağustos, 1996, s.9

²⁷¹ Haşim KARPUZ, **a.g.m.**, s. 9 ; Konya evlerinin süslemeleri için Bkz. Yılmaz ÖNGE, "Konya Evinin Tenziyatı", **Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri**, 5-7 Mart 1990, Konya, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 137-143; Hasan ÖZÖNDER, "Konya Evlerinde Hattı Süsleme", **Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri**, 5-7 Mart 1990, Konya, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 145-146

²⁷² Mümtaz Kuru'nun annesinin babası ve Konya'nın ilk belediye başkanıdır. Daha sonra 1968 yılında Konya Milletvekili olarak da parlamentoda görev yapmıştır.

sahip olup, alt katları dükkan olarak hizmet vermiştir. Genel Konya evleri karakterinin taşımakla beraber dikkati çeken bir özelliği de çatı örtü sistemi ile kapatılmış olmasıdır. (res.37)

Çelebi konaklarından bir diğeri de, Türbe civarında, Köprübaşı mevkiinde, Daru'l- Muallimîn olarak da kullanılan konaktı. Bu ev iki katlı olup, avlusuyla, bahçesiyle ve bahçesindeki gül ve çiçekleriyle tam manasıyla “Konya Evi” özelliğini taşıyan güzel evlerden bir tanesi idi (res.38).

Başaralı Konağı: Türbe civarındaki en mükemmel evlerden bir tanesi de burası idi. İki katlı üç bloktan müteşekkil, çatı örtülü, bol pencereli, geniş ve ferah bir evdi. Sultan Selim İmareti'yle bitişik vaziyette olan bu tarihi ev meydan açma çalışmaları esnasında yok edilmiştir. (res.39)

Belediye Evleri: Mimarisi klâsik Konya evlerinden çok farklı, iki katlı ve çatılı ev tipindedir. İkinci kattaki çıkmaları peşpeşe dizilmiş dört tane ev görünümünü vererek estetik açıdan çok orjinal bir yeri işgal ediyordu²⁷³. (res.40)

Sarı Evler: Sarı evler ismiyle maruf üç adet yanyana dizili duran evler, aslında rumlara aittiler. Bu evlerde yine iki katlı ve çatılı olmakla beraber, dış yüzey süslemeleri ve özellikle balkonlardan başlayarak çatının en uç noktasına varıncaya kadar çok aşırı bir tezyinat adeta evi kapatmaktadır²⁷⁴. (res.41)

²⁷³ Bu evler, milli ve dini bakımdan önemli sayılan günlerde bayraklarla donatılarak süslenirdi. Bu da aynı zamanda bir resmiyet arz etmekten öte halka örnek olması bakımından da önem arz ediyordu.

²⁷⁴ Rum evlerindeki bu aşırı dış tezyinat milli karakterlerini ortaya koyması açısından önemlidir. Halbuki iç temizliğe ve sadeliğe önem veren Türk Milleti ev mimarisinde gösterişten uzak kalmayı yeğlemiştir.

Niğdeli Avukat Hilmi Bey'in Evi²⁷⁵ : Niğdeli Avukat Hilmi Bey'in Evi ve Hacımindilerden Yusuf Paşa'nın Evi gibi dikkatimizi çeken, yukarıda bahsettiğimiz "Konya Evleri" karakterini taşıyan evlerinde diğerleri gibi zamanla çeşitli sebeplerden dolayı ortadan kalktığını öğreniyoruz. (res.42)

Maarif Evleri: Alâeddin Tepesi'nden Mevlâna Türbesi'ne doğru uzanan Alâeddin Caddesi'nin kuzeyinde yer alırlardı. Bunlar yol boyu sıra halinde uzanırlardı. Bu evler de genel Konya evi anlayışından uzak bir yapı arz ediyorlardı. Yuvarlak köşe ve pencereleriyle, çatılarıyla ve balkonlarıyla yukarıda maddeler halinde verdiğimiz bir kısım farklı anlayışların bir örneği de burası olsa gerek.

Konya'nın yerleşim merkezi, Hz. Mevlânâ'dan dolayı türbe önünde oluşmaya başlar. Mimari ve tarihi özellik taşıyan evler de genellikle bu civarda yer almıştır. Mevleviler ile birlikte zenginler ve eşraf, Türbe Öntü'nde ev sahibi olmak için adeta yarışmışlardır. Türbe Öntü aynı zamanda bugünkü gibi bir meydan olma özelliğinin dışında kent dokusunun bütün ihtiyaçlarını içinde toplayan çeşitli sosyo-ekonomik yapı birimlerinden oluşuyordu. Tabii zamanla şehrin büyümesiyle evler diğer mahallelere de yayılmış olmakla beraber esas tarihî Türk evlerinin önemli bir kısmı burada aranmalıdır²⁷⁶.

Molla Mustafa / Hacı Veliler Evi²⁷⁷ : Yapı Konya'nın en eski Türk mahallerinden Çukur Mahalle ile Topraklık mahallesi arasında sınır olan Adalı Sokağı'nın köşesinde yer alır. Yapının zemin katında tüm pencereler avlu ve bahçeye, buna karşılık birinci kat ise cumba ve bol pencerelerle her yöne

²⁷⁵ Niğdeli Avukat Hilmi Bey, Konya Hukuk Mektebi muallimi olarak da görev yapmıştır.

²⁷⁶ A.Sefa ODABAŞI, "Türbeöntü Evleri", Konya, Büyükşehir Belediyesi Yayınları, yıl:2 Sayı:8, Temmuz - Ağustos, 1996 s:7

²⁷⁷ Metin SÖZEN - Osman Nuri DÜLGERLER, "Konya Evlerinden Örnekler" ODTÜ Mimarlık Fak. Dergisi, C:5, S : 1 , Bahar 1979, s. 79 - 87

açılmaktadır. Bu görünüm gizlilik ve güneş kontrolü açısından işlevsel ahşap kafesler, kirpi saçaklı düz toprak damla tamamlanmaktadır. Zemin kat sonradan bir pencereyle sokağa açılmıştır.

Oldukça yalın görünümlü, tüm bezemesi demir kabara düzeniyle oluşturulan ahşap sokak kapısından avluya girilir. Avlu ve bahçe birbirinin devamı niteliğinde olup, avlunun zemini düzensiz Sille taşıyla kaplanmış, bahçenin ortasına bir havuz yerleştirilmiş, hela ise bahçede, uzakça bir yerdedir.

Üstü yalın bir saçakla örtülü taşlığa avludan dört basamakla çıkılır, oradan yapıya girilir. Zemin kat bir mabeyn, iki oda ve bir sandık odasından oluşmaktadır. Mabeyn avlu ve bahçeye, odalardan biri avluya, diğeri ise avluya yönlendirilmiştir.

Mabeyn girişinin solundan bir köşa merdiveniyle birinci kata çıkılmaktadır. Arşiv fotoğlarından, taşlık altında girişi ve bahçeye pencereleri olan bir izbe saptanmışsa da yapı yıkılıp değiştirildiğinden özellikleri bilinmemektedir. Birinci kat, bahçe tarafında tüm yapı boyunca uzanan sofa ve yol tarafında iki odadan ibarettir. Sofa, mabeyn odalarda tüm zemin ahşapla kaplı olup, ayrıca sediri, değişik amaçlarla kullanılan dolapları, çiçeklik ve gusülhaneli yükükleri içermektedir. Ayrıca tüm yapının tavanı ahşapla kaplanmışır. Sofanın tavanı tüm duvarlardan içbükey bir elemanla ayrılmış, özenli bir tavan görünümü elde edilmiştir. (Res. Ek.1), (Plan : Ek 1)

Pencereler bahçe cephesinde ve çıkmada düz olarak yapılmıştır. Zemin katta avluya açılan pencerelerle, birinci katta yapının kuzey pencereleri ve güneydeki odanın tüm pencereleri, içte ve dışta içbükey bir elemanla genişletilmiş, yapının bol ışık alma olanağı sağlanmışır. Yapıda tüm pencere enlerinin aynı olmasına karşın, dörtgen pencerelerin yükseklikleri diğerklerinden fazladır. İçbükey elemanlı pencereleri dıştan çeviren ahşap silmelerin yükseklikleri dörtgen pencerelerle aynı tutulmuş, böylece cephe birliğine ulaşılmaya çalışılmışır.

Yapım sistemi yığma, çıkmada bağdadi ve bahçe cephesinde kerpiç

dolgulu hımmıştır. Kerpiç duvarlarda bağlayıcı hatıl olarak ahşap kullanılmış, döşemeler ve tavanlar da ahşapla kaplanmıştır. Düz toprak dam, kirpi saçakla bitmektedir. Avlu ve taşlığın zemini düzensiz Sille taşıyla kaplanmıştır.

Attar Hacı Mustafa Efendi Evi²⁷⁸ : Türk mahallerinde sınırlı örneği olan evlerinden biridir. Bitişik düzende yapılmıştır. Arsanın önden arkaya daralması nedeniyle yapı, arsa kullanım açısından ilginçtir. Birinci kat yazlık oda kapısı üzerindeki yazıttan yapının 20 Temmuz 1930 (Rumi 1347) da bitirildiğini öğreniyoruz.

Yapı yola iki kapıyla açılır. Zemin kat döşemesi yoldan daha düşük kottadır. Kapılardan biri yapının cümle kapısı olup, diğeri bahçeye doğrudan ilişkisi olan ahırın kapısıdır. Koku sorunun çözümü için ahırla yapı arasında doğrudan ilişki kurulmamıştır. Yalnız izbeden, ahırını kontrol için küçük bir gözetleme penceresi açılmıştır.

Cümle kapısından yapıya girince solda hariciye (selamlık) odası yer almaktadır. Böylece yabancıların evin diğer bölümleriyle ilişkisi olmaması sağlanmıştır. Birkaç basamakla aşağıya inince, bahçeye doğrudan ilişkisi olan izbeye ulaşılır.

Girişin sağındaki merdivenle birinci kata çıkılır. Bu kat arsanın verdiği olanaklar içerisinde oluşturulmuştur. Ortada şahnişinli sofa, önde iki, arkada bir olmak üzere üç oda, ikinci kat çıkış merdiveni ve bahçeye iniş merdiveni bulunmaktadır. Hela, bahçe inişinin sağında yer alır. Her oda çeşitli dolapları, çiçekliği ve gusülhaneli yüklükleri içermektedir. Yazlık oda ayrıca bir sedirle değerlendirilmiştir. Sofada yol cephesinde üç basamakla çıkılan şahnişin yer alır. İkinci kat çıkışı, bahçe iniş kapıları pervazları daha bezemeli olmasına karşın, oda kapıları yalındır. İkinci kat çıkış merdiveni kapısıyla yaz odası kapısı birlikte

²⁷⁸ Metin SÖZEN - Osman Nuri DÜLGERLER, a.g.e., s. 79 - 87.

düzenlenmiş, ikinci kat çıkış merdiveni giriş sahanlığının sofadan 0.14 m. yüksek olması nedeniyle yaz odası kapısı üzerinde oluşan alınlığa, yapının yapım tarihi yazılmıştır. İkinci kat çıkış merdiveni altında odun vb. konulması için bir depo oluşturulmuştur.

İkinci kat tüm bina boyunca uzanan, her iki yönde sedirleri bulunan tek bir hacimden ibarettir. Ön ve arkaya eğimli birinci kat çatısının ortasında dikey bir eleman olarak yükselen ikinci kat, yapının cephe görünümünü vurgulamaktadır. Bu etki yapı geometrisinin düzeltilmesi için yapılan yamuk çıkmalı cumbayla da güçlendirilmiştir.

Bahçede yalın bir taşlık, havuz ve arka bölümde çeşitli yardımcı hacimler düzenlenmiştir.

Cephe, iç düzeni dışa yansıtmaktadır. Pencerelemeler içteki kotlamaya uygun olarak çeşitli kotlarla düzenlenmiştir. Oda pencerelerinin birbirine benzemesine karşılık, şahnişin ve ikinci kat pencereleri değişik görünümde. Sokak cephesinde ve arka cephede ikinci kat penceresi demir şebekelerle donanmıştır. Ayrıca pencerelerin alçı silmeleri ve cumbanın eğrisel çatı alınlığı da cephenin etkili görünümüne olumlu katkıda bulunmaktadır.

Zemin kat, taş, birinci kat kerpiç ve bağdadi, ikinci kat ise bağdadi sistemle yapılmıştır. İzbe ahırda tavan döşemeleri ahşap kolonlara taşınarak, zemin katta alan kazanılmıştır. Ahır ve bahçedeki taşlık zemini düzensiz sille taşıyla, birinci kat ve ikinci kat döşemeleri ve tavanları ise ahşapla kaplanmıştır. Sıva saman katkılı çamurdan yapılmıştır. sıvanın üzeri beyaz toprak boyadır.(Res. Ek. 2),(Plan : Ek 2)

II.BÖLÜM: DİNİ YAPILAR

II.1. ULVİ SULTAN MESCİDİ VE TÜRBE

Ulvî Sultan mescidi²⁷⁹, eski eserleri anlatan ve tanıtan bazı eserlerde de zikredilmiştir²⁸⁰. Hükümet konağının Batısında idi. Mescit 1924 yılında, belediye tarafından, meydanı genişletmek bahanesiyle istimlak edilerek yıkılmıştır. Kurşunî renk, yekpare mermerden oyulmuş mihrabı da aynı yıl Konya Müzesi'ne kaldırılmıştır²⁸¹. Yıkılmadan önce, alınmış bir fotoğrafından (res.45) anlaşıldığına göre, gerek mescit, gerekse bitişiğindeki türbe, bugün Konya'da örnekleri bulunan, klâsik tip Selçuklu devri mimarisinde inşâ edilmiş mescidlere benzemektedir²⁸² (plân: 15).

Mescid'in inşâ edildiği yıl ve bânisi Ulvi Sultan hakkında şimdilik fazla bir bilgi yoktur. Yalnız Konya Vakıflar Müdürlüğü vakfiye defterlerinde²⁸³ "Ulvi Sultan Vakfiyesi Suretidir" başlığı altında, rik'a ve siyah mürekkeple yazılmış, 31 satırlık arapça bir vakfiye sureti, bazı ipuçları vermektedir. 874 senesi Rebi'ül evvel ayının 24. günü (2 Ekim 1469) yazılan vakfiye'de geçen isimler ve vakıf mallarıyla karşılaşırız.

Fatih Sultan Mehmet Han'ın 881/1476 yılında yaptırdığı "Konya il yazıcı defteri"nde bu mabed "Seyyidi Ulvi Mescidi" şeklinde adlandırılıyor ve Konya'nın Sahra nahiyesinde Kara Bedrettin Çiftliği'nin, Hoca Fakih'de bir bağ ve Bula

²⁷⁹ Bu mescidin nisbet edildiği kişinin ismi "Alevi Sultan" diye okunmuştur. İ. Hakkı

KONYALI ve Mehmet ÖNDER'de "alevi" şeklinde okumuşlardır.

²⁸⁰ M.Yusuf, Konya Asar-ı Antika Müzesi Muhtasar Rehberi, s.88; Veli Sabri UYAR, Defteri, s.254 - 263

²⁸¹ Konya Müzesi Env. No: 907

²⁸² Mehmet ÖNDER, "Konya'da Alevi Sultan Mescidive Mihrabı", **Vakıflar Dergisi**, IV/241, Arkara, 1958

²⁸³ Konya Vakıflar Müdürlüğü Arşivi, I/89

Ramazan Bağı adlı başka bir bağın tamamı ile Çaşnigir Değirmeni'nin üçte birinin bu mescide vakfedildiği yazılıdır²⁸⁴.

Bu defterden 25 sene sonra II. Bayezid adına yapılan Konya Evkaf Defter'inde biraz daha fazla ma'lûmata yer veriliyor. Bu deftere göre mescidin gelirinin yarısı imama, yarısında Seyyid Ulvi'nin evlâdına vakfedilmiştir. Evkafı arasında Kara Bedrettin Çiftiği, Çaşnigir Değirmeni²⁸⁵nin üçte bir geliri, Aymanas'ta bir tarla ve değirmen vadisinde Ulvi Bağı vardı²⁸⁶.

Yine bu arşivde bulunan Kanuni devrine ait bir defterde vakıf, Seyyit Yusuf Hüseyin Ulvi şeklinde adlandırılıyor ve Sille civarında br tarla daha bulunarak deftere yazılıyor²⁸⁷.

Konya Şer'iyeye Sicilleri'nde, Ulvi Sultan Mescidi hakkında kayıtlar görülmektedir²⁸⁸. Bu kayıtlarda da vakfiyesinde geçen mallarla ilgili ve görevlileriyle ilgili bilgiler bulmak mümkündür.

Bütün bu kayıtlardan anlaşıldığına göre Ulvi Sultan Mescidi, Konya'nın Hacı Emir Mahallesinde, Alacahan civarındadır. Mescidin şehir içinde ve dışında vakıf emlâkı mevcuttur. Asırlar boyunca imamı, müezzini ve görevlileriyle hizmet verdiği anlaşılmaktadır²⁸⁹.

Mescidin üzerini örten geniş kubbesi gibi, duvarları da tuğladandı. Kare plânlı mescidin güneyinde, mahzenli olup üç adet sanduka mevcuttu. Türbenin de, gerek duvar gerekse külah şeklinde örtü sistemi tuğladandı. Yer yer kesme taş

²⁸⁴ İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s. 318

²⁸⁵ Çaşnigir Değirmeni, Konya'nın dışında, Dere Çayı üzerindedir. Burada 21 tane değirmen mevcuttur. Bunların çoğu Karamanoğulları devrinde yaptırılmışlardır. (Bkz. A. Gordlevski, "Konya İvra ve İska tarihine dair materyaller" Konya Dergisi, Halkevi yayımları, s. 1057)

²⁸⁶ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s. 318

²⁸⁷ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s. 319

²⁸⁸ Konya Şer'iyeye Sicilleri, 11/49, 50/283, 54/112

²⁸⁹ Mehmet ÖNDER, a.g.m., s. 243

malzemede kullanılarak güzel bir mi'marî kompozisyon meydana getirilmiştir.

Mescidin mihrabı (res.46), 2.60 X 1.21 m. ebadında ve 0.21 m. derinliğindedir. 0.15 m. kaide üzerinden oyulmuştur. Mihrap, kemerin sağ ve soluna oturtulmuş iki kabartma hariç tamamen yekpare, kurşuni renk mermerden oyulmuş ve tezyinatı kabartma olarak işlenmiştir. Mihrap kemerini çevreleyen kabartma bezemelerin meydana getirdiği sahın kenar suyu, mihrabın süs sütunçeleri üzerinden başlayarak şerit hâlinde Selçuklu sülüs hattıyla çevrilmiştir²⁹⁰. Bu yazıların altında, mihrap kemerinin üst kısmı tamamen dolduran rumi bezemeler vardır. Mihrap nişinin kemeri skalaktit dolgularla işlenmiştir. Skalaktitlerin hemen altında ve burmalı sütunçelerin çevrelediği mihrap nişinin ortasında; üç bağla asılmış altta ve üstte, iki kandil resmi mevcuttur. Kandillerin altında, yine kabartma, iki mihrap şamdanı vardır. Bu kabartmalarla burmalı sütunlar arasını, rumi motifler doldurmaktadır²⁹¹.

Netice olarak, gerek mescide ait kayıtlardan, gerekse mescidin inşâ tarzı ve mihrabındaki sanat özelliklerinden, eserin, Anadolu Selçukluları'nın son devirlerine isbet eden XIII. Yüzyıl sonları ve XIV. Yüzyıl başlarında yapıldığı kanaatine varmak mümkün görülmektedir. Bugün yeraltında sadece bir mezar mahseni bulunuyor. Bu mahzen 4 X 4 m. ebadında kare bir salondan ibaret ve 3 m. yüksekliğinde taş ve tuğladan örülmüş duvarları vardır. Zeminde, kısmen çürümüş, üç adet tahta sanduka ve içerisinde de iskeletler vardı. Bu hâliyle kapatılarak üzerine bir levha konulmuştur. Bunun dışında mescide ait herhangi bir iz bile bulmak mümkün değildir²⁹².

²⁹⁰ Buradaki hat, Kur'an-ı Kerim'den, Al-i İmran Suresi, 18. ve 19. ayet-i kerimeleridir.

²⁹¹ Mehmet ÖNDER, a.g.m., s. 244

²⁹² Mehmet ÖNDER, a.g.m., s. 241 - 244

II.2. EFLATUN MESCİDİ

Eflatun²⁹³ Mescidi (Saat Kulesi), Konya Alâedin Tepesi üzerinde idi. Bina Bizanslılar döneminde kilise olarak yapılmış, Selçuklular devrinde mescide çevrilmiştir. Eflatun'un rasathanesi olarak da bilinen bu mescid, Osmanlılar zamanında onarımlar görmüş, 1872 yılında kulesine bir saat yerleştirilmiştir. Bundan sonra saat kulesi olarak da tanınan Eflatun Mescidi, 1921 yılında göçme tehlikesi göstermesi sebebiyle Konya Belediyesi'nce yıktırılmıştır²⁹⁴.

Şimdilik tesbit edilebildiği kadarı ile bu kiliseden ilk bahseden el-Herevi'dir²⁹⁵. Daha sonra Yakut el-Hamavî²⁹⁶ buradan bahsetmiştir. Bu tarihi kayıtların peşinden diğer kaynaklarda da rastlamak mümkündür.

Konya Selçuklu hakimiyetine geçtikten sonra bir rivayete göre rasathane olarak kullanılmış, fakat bu rivayeti destekleyen bir delil mevcut değildir. Ortaçağ İslâm âleminde rasat yerleri ve kuleleri kullanıldığı bilinmekle beraber, Konya Kilisesi'nin bu gaye ile kullanıldığını isbat edecek bir kayıt yoktur. Selçuklu devrinde burası rasathane olmuş mudur? Yoksa olduğu gibi mi kalmış? Veya mescit hâline mi getirilmiş? Bu suallerin şimdilik kesin cevabı verilecek durumda

²⁹³ Eflatun'un bilinen Eflatun (Platon) ile hiç bir ilgisi yoktur. "Ayos Amfilihios" adına yapılan mabed, Türklerin eline geçmesiyle birlikte hem fonksiyonu değişmiş, hem de ismi değişmiştir. Türkler ve Müslüman âleminin diğer milletleri "Amfilihios"u Eflatun olarak okumuşlardır. (Bkz. İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s. 353); Bu isim, Hagios Platon adındaki bir azizden de kaynaklanabilir. (Bkz. Semavi EYİCE, "Konya'nın Alâeddin Tepesinde Selçuklu Öncesine Ait Bir Eser Eflatun Mescidi", **Sanat Tarihi Araştırmaları IV**, İ.Ü. Sanat Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1971 ,s.274

²⁹⁴ Mehmet ÖNDER, "Son Yüzyıl İçerisinde Yıkılan Selçuklu Eserleri", **Yılmaz Önge Armağanı**, Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1993, Konya, s. 171

²⁹⁵ Bkz. Semavi EYİCE, a.g.e., s.274; el Herevi : Ebül Hasan Ali Ebu Bekr, **Kitabu'l-Ziyarat**, Şam, 1957,s.132 İ. Hakkı KONYALI, "Herevi'nin Seyahatnamesi", **Tarih Hazinesi**, sayı 15(1952), s.799-802

²⁹⁶ Yakut el Hamavi, **Mu'cemü'l-Buldan**,IV/204

değildir. Fakat şu bir gerçek ki, Konya'da Osmanlı devri başladığında bu eski kilise "Eflatun Mescidi " adı ile hizmet veriyordu²⁹⁷.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü arşivindeki Karaman Eyâleti Vakıfları hakkında 881/1476'da yazılan bir defterde, Konya'da Eflatun Mescidi'nin adı geçer. O sırada bu mescidin evkâfı olarak iki dönüm arazi ve üç dönüm de bağı bulunuyordu²⁹⁸. Böylece en azından Osmanlı devri başlarından itibaren buranın mescid olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Daha sonraki tarihlerde Alâeddin Camii'nin de çok yakınında olması sebebiyle ve şehir merkezinin buradan kaymasıyla birlikte cemaati iyice azalmıştır. Konya'da Vali olan Burdurlu Ahmet Tevfik Paşa, 1872'de bir saat kulesi haline getirmeyi uygun bularak, kubbesinin üstüne dört köşe ahşap bir oda yaptırmış, bununda tepesine yine ahşaptan esas saat kulesini inşâ ettirmiştir. Kulenin dört cepesinde de birer saat kadranı bulunuyordu²⁹⁹.

Eflatun Mescidi böylece yeni bir hüviyet kazandıktan sonra "Saathâne" olarak adlandırılmıştı. Saat kulesi yapılırken, mihrap (absis) kısmının dış cephesinde tam ortaya, buradaki bir pencerenin üstüne mermerden yuvarlak bir taş işlenmiş Sultan Abdülaziz (1861-1876)'in tuğrası ile uzunca manzum bir de kitabe yerleştirilmişti. Vilayet mektupçusu olan Halet Bey tarafından yazılan bu tarih,

²⁹⁷ Semavi EVİCE a.g.m.,s.278

²⁹⁸ F. Nafiz UZLUK, **Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi** - Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü arşivindeki deftere göre, Ankara, 1958, s. 28 (No: 11) (Bkz. Semavi Eyice, a.g.m., s. 278

²⁹⁹ Semavi EYİCE, a.g.m., s. 281

yayınlanan bir kopyesinden öğrenilmektedir³⁰⁰. Malesef bina tahrip edildiğinde bu tuğra ve kitâbe de ortadan kaybolmuştur.

Kitâbe:

Şehin Şah-ı Cihan Abdülaziz Han ahd-i adlinde
 Döner hep mihver-i bâlâda çarh-ı a'zam-ı devlet
 Dönüp tam saate gitmektedir doğru mesâlih hep
 İyâr-ı adl ü temkini vereli mülke temşiyet
 Bu bâlâ kulle de ser çekti işte evc-i â'lâya
 Bulunca sâye-i lutfunda tâc-ı cevher-i zinet
 Ede müzdâd ömrün her dakika ol şehin Mevlâ
 Tanin endâz-ı dehr oldukça bang-i saat-i kudret
 Bu bünyâd-ı gihin tecdidine Halet dedim tarih
 Rasatgâh-ı Felâtun'ken yapıldı kulle-i saat

1289/1872

Eflatun Mescidi olan eski Bizans kilisesi, ilk mi'mârî biçimini koruyamamış, bazı kısımları daha önceden ortadan kalkmış, bazıları da Selçuklu veya Osmanlı devrinde değişikliğe uğramıştı. Yapının son şekli ile güdük olduğu muhakkaktı. Narteks kısmı ortadan kalktıktan başka, yarım yuvarlak büyük bir çıkıntı teşkil eden esas apsis'in iki yanındaki küçük absisler de, değişik görünüşe sahiptiler. Bunlardan sağdaki (güneydeki) biçimini koruyabilmiş, soldaki

³⁰⁰ Bu kitabe kopyasını ilk defa Hamdizade Abdülkadir (Erdoğan) yayınlamıştır. Hamdizade Abdülkadir (Erdoğan), "Saat Kulesi", **Ocak Dergisi**, Sayı: 14, Konya, 31 Mart 1334, s. 115-116 (Bkz. Semavi Eyice, a.g.m., s. 282, 137). Kitabe metni ayrıca şu yayınlarda vardır: F. Sarre, Konya Köşkü, s. 107; Mehmet ÖNDER, Mevlana Şehri Konya, s. 491; İ. Hakkı KONYALI, Konya Tarihi, s. 353; Mehmet ÖNDER, "Konya'da Selçuklulardan Önceki Devirlere Ait Eserler Üzerine Kısa Notlar", **Anıt Dergisi**, Sayı:30, Konya, s. 28

(kuzeydeki) yan absis ise hiç mevcut değildi ve burada düz bir duvar bulunuyordu. Yapının bütün kuzey cephesi ile birlikte bu kısımda da geç bir devirde yenilenmiş olduğuna ihtimal verilebilir. Yapının batı cephesi de tamamen düz ve kapalı bir cephe halinde idi. Bizans devrinde burada bir narteks bulunacağına ve esas giriş veya girişlerin bu taraftan açılması gerektiğine göre, aslında buranın başka bir mi'mârî düzende olması beklenirdi. Herhalde bu cephe de Türk devrinde bu hâli almıştır. Yapının sanat bakımından orjinal ve en dikkate değer cephesi güney tarafındaki idi. Burada başlıca iki kısım dikkati çekiyordu. Hafifçe çıkıntı teşkil eden doğu kısmı Bizans duvar işçiliğini en iyi aksettiren parça idi. Burada, yukarıda içiçe çifte kademeli tuğla bir kemerin içinde bir ikiz pencere açılmıştı. Pencere kemerleri ile büyük kemer arasında kalan duvar sathı ise, tuğladan örgü şeklinde bir dolgu ile kapatılmıştı. Aynı cephenin batı kısmında ise büyük bir sivri kemerin içine açılmış bir kapı bulunuyordu. Bu kapı kemeri o derecede açık Türk mi'mârî uslubundadır ki hiç şüphe edilmeksizin bunun Türk devrine ait olduğu söylenebilir. Mescidin mihrabı da bu cephenin iç tarafında bulunmasına rağmen, kapının karşı duvarda yapılmayıp aynı duvardan açılması dikkat çekicidir³⁰¹. Bu yüksek sivri kemerli kapı ve yapıda bulunan ikiz pencere istisna edilirse, diğer pencerelerin hepsi, Türk devrine aitti. Bu durumda gösteriyorki, Türk mi'mârî elemanlarıyla yapı artık Türk-İslâm mührünü yemiş oluyordu. Eflâtun Mescidi'nin en fazla dikkat çeken bir özelliği de kubbe kasnağı idi. Tuğladan yapılan ve nisbet bakımından aşırı denilecek derecede yüksek olan bu kasnak yuvarlak gibi görünmekle beraber aslında onaltı köşeli bir çokgen şeklinde idi³⁰².

Yapı, moloz taş ve tuğladan yapılmış, masif görünümlü, kapalı, sert bir

301 Giriş kapısının da mihrap yönünde olması, yani güney tarafta yer alması Alaeddin Tepesi'nin bu tarafının önemli oluşunda aranmalı ve sosyal hareketliliğe doğru, kapı açılması olarak değerlendirilmelidir.

302 Semavi Eyice, a.g.m., s.286-287

kitle teşkil ediyordu. Plan bakımından ise fazla bir iddia da bulunmaya imkan yoktur. Zamanla çok değişikliğe uğramış olduğundan esas biçimini tahmin etmekte çok güçleşmiştir. Ama dışarı tek taşkınlığı teşkil eden absis, içeride ikisi absis duvarına gömülü, ikisi ise serbest dört payenin meydana getirdikleri kare üzerinde yükselen kubbe, bu karenin üç tarafındaki mekanları ile yapı, Orta Anadolu'da karşılaşılan bir plân tipinin (plân:167 temsilcisi olabileceği tesirini bırakmaktadır³⁰³.

"Alâeddin Tepesi'ndeki bu yapı çok eski bir tarihe ait değildi. Konya metropoliti Amphilokios devrinde, yani dördüncü yüzyılda yapılmış olabileceğine ihtimal vermek pek mümkün değildir. Ama yerinde eski bir dini yapı o dönemden kalmış olabilir. Her halde Eflâton Mescidi olan kilise, Orta Bizans devri içinde inşa edilmiş olmalıydı." şeklinde görüş belirten Semavi EYİCE; İ.Hakkı KONYALI ve diğer araştırmacılardan ayrılmaktadır³⁰⁴.

II.3. ANBER REİS CAMİİ VE TÜRBEŞİ

Eski Cami; 1911 yılında Arifi Paşa'nın Konya valiliği zamanında yapılmış olan yeni Anber Reis Camii'nin karşısında bugünkü Gazi Lisesi'nin batısında, yer alıyordu. Yeni caminin kitâbesi Konya müzesindedir³⁰⁵.

Fatih, Bâyezid ve III. Murat adına Konya evkafını tesbit eden heyetler

³⁰³ Bu plân tipinin en mükemmel örneği Sivrihisar ile Çukurkent ve Meram'daki kiliselerdir. Ayrıca Nevşehir-Göreme bölgesindeki kayaya oyulmuş kilise ve manastırlar arasında'da bu plân tipinin temsil edilmiş olduğu dikkati çeker. Bkz. Semavi EYİCE, a.g.m., s. 288; C. HUART, **Mevleviler Beldesi Konya**, s.100

³⁰⁴ Semavi EYİCE, a.g.m., s.289

³⁰⁵ Konya Müzesi, Env. No. 1251 'de bulunan kitabe şöyledir:"(1)Devr-i Selçuki ricalinden Şihabeddin Anber Reis'in bina kerdesi olan iş bu Camii Şerif külliyyen harap(2) olmuş iken Devlet-i Âliyye-i Osmaniye'nin Birinci Meşrutiyet Padişahı olan es-Sultan ibnü's-Sultan(3) es-sultan Muhammed Reşad Han-ı Hâmis Hazretlerinin ahd-i hilafeti seniyyelerinde Konya valisi el-hac Arifi Paşa himmetiyle müceddiden yapılmıştır.1329

ma'bedi ve vakfiyesini görmüşlerdir³⁰⁶. Fatih defterinde Kızılca ve Bozok köylerinin bazı gelirleri; Karahüyük ve Selverde'ki iki bağ Hocacihan, Kavakköşkü, Selver'de caminin bitişiğindeki birer tarla da evkâfı arasında sayılmaktadır. II. Beyazid defterinde de ilave olarak şunlar tesbit edilmiştir. Tacül-Vezir köprüsünde bir bağ, Selgıyar'da bir tarla, Gödene ile Hatıp arasında bir çiftlik, III.Murat'ın defterinde ise Turgutoğlu Hüseyin Bey'in 826/1422 tarihli bir vakfiye ile Anber Reis Camii'ne bazı vakıflar tesis etmiş olduğu anlaşılıyor. Ayrıca Konya Valisi (Karaman Beylerbeyi) Hüsrev Paşa da ma'bedi esaslı bir surette tamir ettirmiş ve bazı gelirler temin etmiştir³⁰⁷.

Camiin ne zaman yıkılıp yok olduğu kesin olarak bilinmiyor. Fakat türbesi hakkında elimizde fotoğraf (res.48) ve kitâbesi mevcuttur. Bu bilgi ve belgeler ışığında şunları ifade edebiliriz. Bu türbe istasyon caddesi üzerinde Anber Reis Camii doğusunda idi. Selçuklu devri klâsik kümbetleri örneğindeki türbe, kitâbesine göre Selçuklu emirlerinden Şehabeddin Anber adına 663/1264 yılında yaptırılmıştır. Bu Kitabe³⁰⁸ şöyledir: "Bu kubbe yüce Allah'ın rahmetine muhtaç Zaimü'd-dâr Habeşi Şihâbü'd-din Anber'in türbesidir. Allah Kabrini münevver eylesin ve kendisini kıyamet gününde lûtuf ve keremi ile ve peygamberi Muhammed'in hürmetine, korktuğundan kurtulup, umduğuna nail olanlardan eylesin. 663 yılı"

Türbe, 1927 yılında yakınındaki anıt meydanını genişletmek amacıyla Konya Belediyesi tarafından yıktırılmıştır. Türbe, yukarıda bahsedildiği gibi Selçuklu tarzı türbelerden olup, iki kattan meydana geliyordu. Mahzen kısmında cesedin kendisi bulunurken, üst katta da sembolik sandukası vardı. Daha sonra sanduka kaldırılarak burası mescit olarak kullanılmaya başlanmıştı. Türbenin

³⁰⁶ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.321

³⁰⁷ İ. Hakkı Konyalı a.g.e.,s.322; M.Ferit -M.Muhlis -M.Bahri ,a.g.e., s.67

³⁰⁸ Konya Müzesi Env. No. 1251

yıkıldığı yıldan önceleri de, Anıt Meydanı'ndan istasyona giden yol, Anber Reis'e ait tarlaların tam ortasından geçirilerek açılmıştı. Bu durum ve diğer vakıf mallarının da durumu incelendiği zaman görülecek ki, Anber Reis'e ait artık hiçbir şey mevcut değildir³⁰⁹.

Anber Reis Camii'nin türbeden önce yapılması veya beraber yapılması mümkündür. Türbenin kitabesine göre Şihabeddin Anber 663/1264 yılında vefat etmiştir. Bu yılın başlarında Anadolu Selçuklu tahtında IV.Kılıçarslan ve sonlarında da III.Keyhüsrev bulunuyordu. Gerek hükümdarlar zamanında gerekse Anadolu Selçuklularının diğer dönemlerinde, diğer şehirlerde olduğu gibi başkent Konya'da da Ulu Cami durumundaki Alâeddin Camii dışında küçük mescitler inşa edilmişti. Bu genel değerlendirmeden hareketle Anber Reis Camii'nin de bulunduğu yerde nüfus yoğunluğunun az olmasına da dikkat edildiği zaman küçük bir Selçuklu mescidi olduğu kanaatine varılabilir. Diğer Selçuklu mescitlerinden "Sırçalı Mescit ve Bey Hekim Mescidi" gibi mevcut eserler dikkate alındığında, Alâeddin Tepesi merkezine daha yakın olmalarına rağmen plân ve yapı malzemesi olarak mütevazi, tezyinat yönünden muhteşem eserlerdir. Anber Reis Camii'ni de en fazla bu örnekler kadar düşünüp bir muhtemel neticeye gidilebilir³¹⁰.

³⁰⁹ Bkz. İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.322; Mehmet ÖNDER, "Son Yüzyıl İçerisinde Konya'da Yıkıtılan Selçuklu Eserleri", s.172; Yusuf AKYURT, a.g.e., s.107-110

³¹⁰ XIII. yüzyıl ortalarında ve sonunda yapılan bu mescitler, küçük kare plânlı olup taş ve tuğla malzemeden inşa edilmişlerdir. Kubbelelerinde tuğla örgülüdür. İç süsleme unsurları özellikle çini mihrapları ve ahşap pencere işçilikleriyle dikkate şayandırlar.

II.4. TÂCÜ'L-VEZİR TÜRBE, HANKÂH, MESCİD VE MEDRESESİ

Tâcü'l-Vezir Türbesi, Dede Bahçesi'nin doğu tarafındadır. Türbe, Selçuklu devri klâsik kümbetleri tipinde yapılmıştır. Bitişiginde mescit, medrese ve hankâhtan ibaret bir manzume varken, zamanla yıkılmış, yapı topluluğunun yalnız türbesi kalmıştır.

Vakıf kayıtlarına göre burası 637/1239 yılından önce Selçuklu Sultanı I.Alâeddin Keykubat ve II.Gıyaseddin Keyhüsrev devri emirlerinden Tâcü'l-Vezir namı Tâceddin Seyit Mehmet tarafından yaptırılmıştır³¹¹.

Türbe tuğla ile yapılmış, sekizgen bir gövde ve üzerinde yine sekizgen bir pramit kûlahtan ibarettir (res.50). İçerisi sekiz nişle süslenmiş ve yuvarlak bir kubbe ile örtülmüştür. Mezar mahzenine inen kapı yeri örülerek kapatılmıştır. Bu türbenin içinde dört mezar vardır. Bunlardan ikisinin mezar taşı üzerinde Tâcü'l-Vezir soyundan oldukları anlaşılan kişiler hakkında bilgi vardır³¹². Ama Tâcü'l-Vezir'in şahsına ait mezartaşı veya sandukası yoktur.

Yapı topluluğunun plânının tamamı hakkında fikir yürütenler olmuştur. Architekt Şahabettin "Büyük taç kapıdan sonra avluya dahil olunuyordu. İki taraftan odalar devam ediyor batıda eyvan, solda üstü kubbeli bir oda, sağda ise şimdiki türbe vardı ve eyvanın da çok güzel çini bezemesi vardı"³¹³ demektedir. Ayrıca

³¹¹ Konya Vakıflar Müdürlüğü Arşivi ,III/63; Bkz. Mehmet ÖNDER, **Mevlânâ Şehri Konya**, s.180; Bu Şahsın ismi "Tâcü'l -Vezir Ahmet Tacettin" olarak ta geçmektedir.(Bkz. F.Soyman -İ.Tongur,**Konya Eski Eserler Klavuzu** , Yeni Kitabevi Konya 1944, s.109); Ayrıca İ.Hakkı KONYALI da birkaç taceddinden bahsederek bu konuda kesin bir kanaate varmanın mümkün olmadığını söyler (Bkz. **Konya Tarihi** ,s.764) Yine bu konuda bkz. İbni Bibi , **el Evamirü'l-Alâiye fi umuri'l-alaiye** (Tıpkı Basım) ,Ankara,1957, s.82; Eflâkî , **Ariflerin Menkibeleri**, (T. Yazıcı tercümesi) Ankara 1913 ,I/447.

³¹² Konya Müzesi, Env. No 918 ve 920.

³¹³ Architekt Şahabettin , **Konya Abideleri**,s.29

Abdülkadir Bey (Erdoğan); “Tâcü’l-Vezir’in plânı Sırçalı Medrese tipindedir. Yalnız, eyvandan sağdaki kubbeli oda yerinde çok köşeli ehramlı şimdiki türbe bulunuyor”³¹⁴ diyerek hâlâ ayakta olan ve gezme görme imkanı olan bir Selçuklu medresesinden örnek vererek zihinlerde canlandırmaya çalışmaktadır. Medresenin açık ve eyvanlı olduğu kesin bilinmemekle beraber, iki veya dört eyvanlı olup olmadığı henüz karanlıkta kalmaktadır. Kalan kısımlarda kesme ve moloz taşlarla inşâ edilmişlerdi³¹⁵. 964/1556-1557 yılında medresenin zaviye olarak kullanılmasına da karar verildiğini görüyoruz³¹⁶.

Tuğladan sivri bir beşik tonozla örtülü olduğu anlaşılan ana eyvanın tam eksen üzerinde bir, yanlarda ise başlangıçta niş olarak inşâ edilen ve daha sonra pencereye çevrilen iki açıklığı vardır. Ana eyvan duvarının ise, sırlı tuğla ve çinilerle bezeli bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu eyvanda yapı malzemesi olarak tonoz başlangıçlarına kadar kesme taş, örtüde tuğla kullanılmış, aynı sistem kubbeli mekanda da tekrarlanmıştır. Bu kubbeli kısmın bugün yalnız iki trompu belli olmakta, girişi ve duvarlarının büyük bir kısmı yıkılmış bulunmaktadır. Eskiden yüz hatıllı bir girişi, onun üzerinde avlu revaklarının kemer ayakları ve arkasında tuğladan bir kubbenin bulunduğu açıkça görülmektedir. Bu kubbe oldukça basıktır ve çizgili trompları aşağıdan başlamaktadır³¹⁷.

Türbenin ayakta olması ve medresenin de kalıntılarının mukayesinden türbe ve medrese aynı devirlerde inşâ edilmediği anlaşılmaktadır. Türbe önce yapılmış, medrese daha sonra buna eklenmiştir. Böylece ortada bir ana eyvan, solda kubbeli dersane kısmı, daha önce yapılmış olan türbeye eklenmiş ve biraz da türbe

³¹⁴ Abdülkadir Bey (Erdoğan), Babalık Gazetesi ,Konya 1917

³¹⁵ Metin SÖZEN, **Anadolu Medreseleri** , İ.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1972, II/127

³¹⁶ İ.Hakkı KONYALI, a. g. e., s.901

³¹⁷ Metin SÖZEN, a. g. e., s.128

duvarının içine gömülmüştür. Bu yüzden türbenin kapısı çarpık düşmüş ve medreseye türbeden pencere açıldığından, içerideki her kenarın ortasına rastlayan yarım yuvarlak nişlerden biri anormal şekilde kesintiye uğramıştır. Ayrıca revaklardan geçilerek türbeye girilen yerde de normal olmayan örtü şekilleri kullanılmıştır. Hâlbuki iki yapı aynı devirde yapılsaydı; girişlerle pencereler düzenli olacak ve yeniden değişmelere uğramayacaktı³¹⁸.

Mescit ve hankâh³¹⁹ hakkında hiçbir bilgi ve kalıntıya rastlayamadık. Ama Konya'daki mescidi olan medreselerin en ünlüsü ve hâlen mescid kısmını kalıntılarında incelemek mümkün olan "İnce Minare" yi örnek olarak alabiliriz. Buna göre Tâcü'l-Vezir mescidinde küçük kare planlı ve medrese kadrosuyla birlikte hankâha gelenlerin ihtiyacını görece kadar bir alana sahip olduğunu ve mütevazi olduğunu söyleye biliriz. Malzeme olarak yapı topluluğunun sahip olduğu malzemeye aynı olması gerektiğinde ifade edilebilir.

Yine hankâhın da dönemin imkânları ve yapı topluluğunun muhtevası bakımından kendince görevini ifa edecek kadar bir yere sahip olduğu ve diğer medrese, mescid ve türbeye nazaran daha mütevazi olduğu fonksiyonu gereği ortaya çıkmaktadır.

Tâcü'l-Vezir Manzumesi zaman içerisinde birer birer ortadan kalkmaya yüz tutmuştur. Bu süre içerisinde mescid ve hankâh'ın ne zaman yok olduğu belli değildir. Medrese, 19. yüzyılın başlarına kadar tedrisat için kullanılmış ise de, ondan sonra çok harap olduğu için yüzüstü bırakılmış, 1896 yılında da tamamen

³¹⁸ Metin SÖZEN, a.g.e.,s.129

³¹⁹ Hankâh: Gezinlerin ve yoksul yolcuların barındıkları misafirhane niteliğindeki tekke. (bkz. Doğan HASOL, *Mimarlık Sözlüğü*, s.223) Bu manada 964/1556 yılında da medresenin zaviye olarak kullanılmaya başlamasından dolayı buranın aynı zamanda bir tarikat anlayışının hizmetini de yürüttüğünü tahmin ediyoruz.

yıkılmış hâlen ayakta olan kümbet dışında hiçbir şeyden eser kalmamıştır³²⁰.

II.5. İNCEMİNARELİ MESCİD VE HÜCRELERİ

İnce Minare Medresesi (Dâru'l-Hadîs) ile birlikte Alâeddin Tepesi'nin batı yönündedir. Selçuklu vezirlerinden Sahip Atâ ünvanı ile anılan ve Konya'da bir çok hayır hizmetlerinde bulunarak eserler bırakmış olan Fahrettin Âlî tarafından tahminen 1258-1264 yıllarında yaptırılmıştır. Medrese ve mescidin hangi tarihte inşâ edildiğine dair binada bir kayıt yada işaret yoktur. Yalnız ilk vakfiyesinin 663/1264 tarihinde tanzim edildiği dikkate alındığı zaman, mescidin bu yıllarda yapıldığı ortaya çıkar. Mi'mârı, Abdullah b. Kelûk'tur³²¹.

Selçuklu devrinin ünlü kültür müesseselerinden olan bu yapının vakfiyesine göre Konya ve civarında bağ, bahçe, köy, arsa, han ve ev gibi mülk vakıfları vardır. Burası pek çok defalar ta'mir de görmüştür. Son olarak 1293/1876 yılında Tahir Paşa 1317/1899 yılında Konya Valisi Ferit Paşa tarafından tamir ettirilmiştir. Keza son yıllarda da çeşitli tamirler görmüştür³²².

19. Yüzyıl sonlarına kadar bi'l-fiil ders okutulan bu medrese bu gün şâheser bir selçuklu mi'marî eseri olarak teşhir edilmektedir. Hâlen yarım bir minaresi, tâc kapısı, salonu, eyvanı mevcuttur. Talebe hücreleri ve mescidi yıkılmıştır. Bizim de inceleme konumuz Mescidi, minaresi ve hücreleri olacaktır.

Minarenin sağ tarafından doğuya açılan bir kapıdan mescidin yazlığına ve buradan da başka bir kapı ile asıl mescide girilirdi³²³. Mescidin duvarının yarısına kadar kıymetli çiniler süs unsuru olarak kullanılmıştı. Kible duvarına cel'î sülüs

³²⁰ Mehmet ÖNDER, **Konya Maarif Tarihi**, Ülkü Basımevi, Konya 1952, s.25

³²¹ M.Ferit -M.Mesut, **Sahip Ata ile Oğullarının Hayat ve Eserleri**, Konya Halkevi Yayınları, İstanbul, 1934, s.73

³²² Mehmet ÖNDER, **Konya Maarif Tarihi**, s.32 ; İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.814

³²³ M.Ferit-M.Mesut, a.g.e., s.69

hattı ile yazılan levhaların izleri yer yer göze çarpar³²⁴.

Yapı topluluğunun tamamına bakıldığı zaman (res.51) mescid, medreseye göre daha küçük ve basık bir görünüme sahip olduğu anlaşılır. Yükseklik itibariyle de medresenin kubbe kasnağı hizasına ancak ulaşabilmektedir. Kapladığı alan bakımından da mütevâzi, kare planlı olup müessesenin ihtiyacını görecektir. İki şerefeli, çinilerle süslü çok zarif olan minaresi yanında da çok küçük kalıyordu. Bu minare 1901 yılında isabet eden bir yıldırımla birinci şerefeye kadar yıkılmıştı. Bu sırada mescidin tek sağır kubbeside sakatlanmıştı. Ta'mir edilmesi mümkün olan mescid 1929'da tamamen yıktırılmıştır. Mescidin kible duvarındaki mihrap yeri hala görülebilir vaziyettedir³²⁵ (res.52).

İnce Minare Mescidi'nin yıkıldığı ana kadar, hizmet verdiği bilinmektedir. Yukarıda bahsi geçen vakıf malları, burası için de bir gelir kaynağı idi. Görevlilerin bile atanması hususunda Şer'îye sicillerinde kayıtlara rastlıyoruz³²⁶.

Eyvanın sağında ve solundaki yuvarlak kubbeli odalar yıkılmıştır. Bunların dışardan isdinat tırnakları ve askı yerleri görülmektedir. Sahanlığın sağında ve solunda beşik tonozlu dörder hücre vardı. Ana kubbe altına açılan kapıların üstlerinde sivri kemerli pencereler sonradan kapatılmıştır. Bu hücrelerden dışarıya da birer pencere açılırdı. Sağdaki ilk iki hücrenin arkalarına mescid rastladığı için bunların arka pencereleri yoktur. Mevcut hücrelerin de sağda olan ikisi hariç dış kısımlar yıkıldığı için kapıları kapatılmıştır³²⁷.

Medreseye bitişik olan mescidin takriben 50 m. yüksekliğindeki minaresi,

³²⁴ İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s. 311

³²⁵ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.811

³²⁶ **Konya Şer'îye Sicilleri** 50/281. Burada Darü'l -Hadis medresesi mescidinin imamı Mehmet'in vefat etmiş olduğundan yerine ulemâdan Şeyh Mehmed'in getirilmesine dair bilgiler vardır.

³²⁷ İ.Hakkı KONYALI , a.g.e., s.808

ziynet ve zerâfet itibariyle yalnız Konya minarelerinin değil bütün İslâm âlemi minareleri içinde güzide bir yere sahipti. 1901 yılında üzerine düşen bir yıldırım sonucu şimdi sadece üçte biri nisbetinde olan bir kısmı kalmıştır. Kaidesinden tepesine kadar açık, temiz bir tuğladan inşa edilmiş olan bu minarenin dilimleri lâtif ve parlak sırlı mavi tuğlalarla vücûda getirilmiş ve dilimler arası kısımlar siyah, mavi ve kahverengi tuğlalarla mozaik tarzında süslenmişti³²⁸.

Mîmar, mescidle medresenin ara kubbesi arasından çok uzun ve iki şerefeli bir minare yükseltmiştir. Bu minarenin heybetine abidenin umumi ahengiyle fevkalade kaynaşmasına, ihtişamına denk düşmüştür³²⁹. Hakikaten Selçuklu dönemi minareleri gözönüne alındığında bu minarenin ismi gibi ne kadar ince, atılgı ve Osmanlı minarelerinin habercisi olduğu gerçeği ortaya çıkıyor.

İnce Minareli Medrese; tâc kapısı, minaresi ve mescidin, yerleştirilmesinin yanısıra, diğer medreselere nazaran plân bakımından da değişiklik gösterir (plân:19). Öndeki cephe kısmının arkasına odalar konmamış, kapı kısmı dışarıya arkasında bir mekanla taşırılmıştır. Bunda belki de kapının bütün özelliklerini göstermek düşüncesi saklıdır. Mescid kısmını medresenin içine almamış, onu ayrı bir mekan olarak düşünmüştür. Böylece medresenin içinde mi'marî birimlerle oynamak imkanı oluşturulmuş, mescidin ağır basma tehlikesi de ortadan kaldırılmıştır³³⁰.

³²⁸ M.Ferit-M.Mesut, **a.g.e.**, s.67-68

³²⁹ İ. Hakkı KONYALI, **a.g.e.**, s.810

³³⁰ Metin SÖZEN, **a.g.e.**, s.72. Ayrıca medrese kısmı için şu kaynaklara bkz. C.Esad ARSEVEN, **Türk Sanatı Tarihi**, s.127-128; A. CEMAL, **Konya**, İstanbul,1923,s.45-48; E.DIEZ- Oktay ASLANAPA, **Türk Sanatı** , İst. 1955, s.69-87; Semra ÖGEL, **Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı**, Ankara 1966,s.52; M. ÖNDER, **Konya Rehberi**, Konya 1956, s.41; S.Kemal YETKİN, **İslam Mimarisi**, Ankara, 1959, s.179-200; F. SARRE, **Riese'in Kleinasien**, Berlin,1895,s.56

II.6. GAZEZLER TEKKESİ

Konya'ya dair eserlerde hakkında malumata rastlanılmayan "Gazeler Tekkesi"³³¹. İlk defa ilim ve sanat çevrelerine Hasan ÖZÖNDER tarafından sunulmuştur³³².

Türklerin Anadolu fuhatıyla başlayan tasavvuf hareketleri Konya'da da en canlı bir biçimde gözlenme imkanı verir. Âsitane, dergâh, tekke ve zâviye gibi merkezleri ve şu'beleri bulunan tarikat mekânları, eğitim ve öğretim yanında meslekî organizasyonları da içermekteydi. Başta Mevlevîlik olmak üzere birçok târikat anlayışlarını da Konya'da tarihi temelleriyle bulmak mümkündür³³³. Bu anlayışların tekke şekliyle hizmet verenlerinin en meşhurları Mevlevîlik hariç "Yağlıtaş, Misk-i Emir, Gazeler ve Ebu İshak Kazerûnî" dirler³³⁴. Ayrıca bunlar ve daha onlarca isimlerini ve yerlerini bildiğimiz Konya tekkeleri var ve herbirinin de halk arasında çeşitli hastalıklar yönünden bir değeri vardır³³⁵.

Gazeler Tekkesi (res.53), Selçuklu Konya'sının güneyinde, dış surlarının haricinde yer alır. Şehir plânına göre; 25. pafta, 10. ada, 2. parselde kayıtlıdır. Burası çeşitli özelliklerinden dolayı büyük önemi hâizdir. Mi'mârî yönden olduğu

³³¹ Gazeler Tekkesi : "İpekçiler Tekkesi" demektir. Konya'daki ipek ve ipekçilik hakkında bkz. Hasan ÖZÖNDER. "İpek Yolu'nun Konya'daki izlerine dair yeni belgeler ve bilgiler" V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi Tebliğleri, M.Ü. Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, İstanbul, 21-25 Ağustos 1959, s.555

³³² Hasan ÖZÖNDER "Konya'da Gazeler Tekkesi" Prof.Dr. Yılmaz ÖNGE Armağanı S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi ,Konya 1993,s.339-356

³³³ Selçuk ES , **Konyada Yatan Peygamberler ve Evliyalar**, Can Kitabevi, Konya 1994, s.1-30

³³⁴ Mustafa ATAMAN, "Kapatılmadan Önceki Yıllarda Konya'da ki Dört Tekke", **Yeni Konya Gazetesi** , 3-12 Haziran 1991

³³⁵ Abdülkadir ERDOĞAN, "Konya'da Eski Tekekeler", **Konya Dergisi**, Halkevi Yayınları, Yıl 2, Sayı 13, Eylül 1937 Konya, s.615; Afif EVREN, "Konya'da Ocaklar, İrvaseler, Tekekeler" **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, Ocak 1952, Yıl 3, Sayı 28-30 , s.476

kadar sosyo-ekonomik açıdan da önemlidir.

Vakıf kayıtlarında “Zaviye” olarak belirtilen, günümüzde ise “Tekke” olarak yâdedilen yapının bulunduğu mahalle “Uluğbey” adıyla bilinir. Tekkenin güneyinde yer alan “Hacı İshak Mescidi” ise “Gazeler Camii” diye isimlendirilmiş durumdadır. Tekke, camii ve çeşme bir yapılar topluluğu meydana getirmişlerdir.

Tekkeye güneyinde bulunan avlu kapısından geçilmektedir. Bu iki ahşap kanatlı kapının güneydoğu köşesinde, kitâbesi ve fazla tezyinatı bulunmayan dışarıya nazır bir çeşme bulunmaktadır. Kesme taştan yapılmış iki kenarında iki sütuncenin yer aldığı çeşme, daha çok son dönem Osmanlı özelliklerini taşır.

Kapıdan; güneyden kuzeye, kuzeyden de batıya doğru uzanarak ters(L) tipi meydana getiren bir avlunun önceleri çok daha geniş olduğu anlaşılmaktadır. Avlu seviyesi, güneyinde bulunan caminin 60 cm. kadar aşağısında kalmıştır. Camii ile arasında taştan bir duvar bulunmaktadır (res. 54,55).

Tekke genel görünümü itibariyle taş temel üzerine kerpiç ve tuğla ile inşa edilmiş durumdadır. Selçuklular döneminde bulunması gerektiği kanaatinde olduğumuz zaviyeden günümüze maalesef her hangi bir eser intikâl etmemiştir. Bugünkü yapı, gayet sâde ve mütevazî bir görünümde olup, üzeri düz toprak damla örtülüdür. Tekke “Kanatlı Tip” diye adlandırılan plân olup (plân:20), ortası mâbeyinli ve bu mâbeyne açılan karşılıklı iki odadan müteşekkildir³³⁶.

Kuzey- güney doğrultusunda uzanan 8.80 X 3.50 m. ebadındaki mâbeynin odaların hizasından itibaren bir çıkma şeklinde yer alan kapısının önünde, iki basamaklı bir taşlık bulunmaktadır. Kapı 2.80 X 1.60 m. ebadında olup, her iki tarafında birer pencere mevcuttur. Harap durumda bulunan kapının üzerinde 106 X 42 cm. ebadındaki memmer üzerine talikle yazılmış şu Türkçe kitâbe mevcuttur (res.56):

³³⁶ Hasan ÖZÖNDER, a.g.m., s. 340

“Bu dergâh-ı muallaya gelen uşşak safâ bulsun
 Geçüp bâb-ı mecâzîden hakikatte bahâ bulsun
 Sürüldükçe bu meydanda gece ve gündüz ism’ullah
 Nisâr-ı dürrü güherle dil ü cânın şifâ bulsun
 Ki cümle zâkirân u sâlikân yek-dil ider tevhîd
 Feriştahlarla ins ü cân niyâz eyler nümâ bulsun
 Feleklerle aşr-ı a’lâdan nidâ gelür bu dergâha
 Huzûr-u bâb-ı izzete tekerrürle rızâ bulsun”
 İlâhi, pür-kusur Bahrî niyazıyla didî tarîh
 Bu kıblegâh-ı Âgâhı hemân lutf-u Hafâ bulsun

Dergâh-ı Hazreti Nakşibend Âgâh Efendi. Sene 1259

Üzeri ahşap hatıllı düz toprak damla örtülü, tabanı ise ahşap döşemeli mabeyne girilince sağda ve solda birer oda görülür. Sağdaki (batıdaki) 5.10 X 3.80 m. ebadındadır. Bunun üzeri de düz toprak damlıdır. Kapısından girilince batı duvarında bir testilik, onun yanındada bir dolap görülür. Kuzey duvarında , bir yüklük ve bir de dolap bulunmaktadır. Odayı güneyindeki üç pencere aydınlatmaktadır.

Mâbeyne açılan ikinci oda ise batıda olup, 5 X 3.80 m. ebadındadır. Üzeri diğeri gibi dam örtülü iken daha sonra yarım makasla kapatılmıştır. Oda güney ve kuzeyindeki üçerden atı pencereden ışık almaktadır³³⁷.

Mâbeynin bir dolap ile, batısında bir pencerenin bulunduğu kuzey ucunda, güneye nazaran farklı bir durum dikkati çeker. Şöyle ki, bu kısımda doğu yönünde 2.40 X 1.10 m. ebadında bir küçük niş mevcuttur. Mihrâbı andıran fakat doğuya nâzır olduğu için mihrâb olması mümkün olmayan bir niş ile, her iki yanında daha

³³⁷ Hasan ÖZÖNDER, a.g.m., s. 341

küçük birer nişciğin görüldüğü bu girinti, bir hastalığı tedavi noktasında kullanılıyordu³³⁸.

Bu tekke; dînî, tasavvufî öneminin yanısıra, sosyal, kültürel ve iktisadî tarihimiz açısından da önemlidir. Avlusunun bir köşesinde mukadderetına terkedilmiş duran ve nereden çıkarılarak buraya bırakıldığı belli olmayan “Nakşibend Bârigâhı Kibriya Çün Bahâeddin, Şah-ı Evliyâ 1259” Şeklindeki mermer kitabe burada medfun bir nakşî şeyhinin türbesini de haber vermektedir.

“Gazeler” adından hareketle ipek işleriyle uğraşan bir işyerinin hatta ahîlik merkezinin civarında özel olarak inşâ edildiğini düşündüğümüz tekke, Konya’nın bu yönünde ışık tutacaktır. Şehirler ve ülkeler arası kervan yollarının Anadolu’daki düğüm yerlerinden biri olan Konya, tarihi İpek Yolu’nun en önemli konaklama merkezlerindedir. Anadolu Selçukluları’nın başkenti, Beylikler ve Osmanlı döneminin başta gelen kentlerinden olan ve ünlü ipek ve baharat yollarının güzergâhı üzerinde bulunuşuyla da tarihte birçok önemli olaylara ve konulara sahne olmuştur. İşte Gazeler Tekkesi, Selçuklulara kadar uzanan derin mazili ipek yolunun Konya’daki büyük değeri haiz belgelerinden birisidir.

Bu tekke, aradan geçen uzun yıllar boyunca ta’dilat görmüştür. Zamanla mânâ ve mâhiyet değiştiren zâviye, son çeyrek asırda mukadderetıyla başbaşa iken 1991 yılında yanarak harabe halini almıştır³³⁹.

Tasavvuf-tarikat anlayışlarının Anadolu’ya ve Konya’ya kazandırdığı, mi’marî yapı, sosyal müesseseler ve ahlâki güzelleşme süreci, başlı başına geniş bir konuyu muhtevindir. Bu cümleden olarak daha nice merkezlerin ele alınıp ve nice birimlerin estetik ve fonksiyonel olarak değerlendirilmeye tâbi tutulması

³³⁸ Bu civarda yaşayan yaşlı kişilerin ifadelerine göre, yürüyemeyen çocukların şifa bulmaları için kullanıldığı sınıanmış bir yer olarak kullanılmıştır.

³³⁹ Hasan ÖZÖNDER, a.g.m., s.345-346

lâzımdır³⁴⁰.

II.7. SÖYLEMEZİN TEKKESİ

Söylemezın Tekkesi, Konya'da eskiden Kanlıgöl diye bilinen şimdi hafta sonlarında pazar kurulan Muhacir Pazarı'ndaki Balık Hali'nin doğu bitişiğinde idi. Türbe bölümü halen ayakta olan zaviyeyi Nakşbendî Tarikatı halifelerinden aslen Hindistan'ın Allahâbâd şehri ahalisinden eş-Şeyh Hüseyin Fazıl ibn Abdullah yaptıırıp vakfetmiştir. Belgelerde özel bir adla zikredilmeyen tekkeye halk "Söylemezın Tekkesi" dediği için literatüre "Söylemezın Tekkesi" olarak geçmiştir³⁴¹.

Söylemezın Tekkesi'nin iki vakfiyesi bulunmakta olup, birincisinin tarihi 28 Safer 1305 / 15 Kasım 1887³⁴², ikincisinin ise, 3 R.âhir 1312/4 Ekim 1894³⁴³'dür. Vâkıf eş-Şeyh Hüseyin Fazıl, 3600 zirâ genişliğindeki arsası üzerine yaptırdığı üç göz oda, 1 ahır, 1 su kuyusu ile 1 helâyı içeren evine zâviye ve 35 zirâ arsa üzerine kendisi ölünce gömülmek üzere yaptırdığı 1 göz türbeyi vakfetmiştir. Vakfiyedeki şartlara uygun olarak eş-Şeyh Hüseyin Fazıl, 1911 yılında ölünceye kadar kendisi zâviyedâr ve müteveli olmuş ; R.evvel 1329/20 Şubat 1912'den sonra ise aynı görevleri yine Hind asıllı el-Hâc Abdullah Efendi Çeşnî yürütmüştür³⁴⁴.

Söylemezın Tekkesi, 1925'te tekkev ezaviyeler kapatılınca kadar faaliyetini sürdürmüştür. Yakın zamana kadar ayakta kalan zaviyeyi Konyalılar "Söylemezın Konağı" olarak biliyordu. Bina kerpiç ve tuğla karışımı malzeme ile

³⁴⁰ Konya'da ve genel olarak "Tekkeler" Konusunda şu kaynaklara da bkz. Mehmet Yaşar Ocak "Zaviyeler", **Vakıflar Dergisi**, Ankara 1978,XII/79; Evliya Çelebi, **a.g.e.**, III/13-16; Mehmet ÖNDER, **Konya Matbuatı Tarihi**, Ülkü Basımevi, Konya, 1949, s. 23

³⁴¹ İ. Hakkı KONYALI, **a.g.e.**, s. 935.

³⁴² Konya Şer'iye Sicilleri, No : 104, s. 89.

³⁴³ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Defteri, No : 591, s. 251-252.

³⁴⁴ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Defteri, No : 9/2, Sıra:4208.

inşa edilmiş eski bir Konya evi iken 1980'li yıllarda yıktırılarak yeri park haline getirilmiştir. (Res. Ek. 3),

II.8. NALINCI BABA TÜRBEŚİ

Türbe mimarisinin ilk örneklerini, Büyük Selçuklu devri mezar kümbetlerinden olan Anadolu Selçuklu devri kümbetleri, ya cami, medrese gibi önemli yapılara bağlanmışlar, ya da onlardan uzakta tek başına yer almışlardır. Her iki hâlde de, kare, dikdörtgen, çok köşeli ve daire planlı olan türbeler, Türk çadırlarına benzemekte onların taştan veya tuğladan örülmüş anıt yapılarını teşkil etmektedirler.

Selçuklu devrinde klâsik bir yapı tipini temsil eden türbelerin cenâzelik adı verilen birer mahzeni vardır. Bu mahzenlerin üzeri kubbe veya tonozla örtülü olup, çoğu zaman türbe kapısının altındaki ikinci bir kapıdan, merdivenlerle buraya girilmektedir. Bu mahzenin üzerinde sandukanın bulunduğu “Türbe Odası” vardır.

Nalinci Baba Türbesi, Hükümet'ten istasyona giden büyük caddenin solunda ve maarif evlerinin karşısında idi (res. 57,58).

Türbenin kuzey cephesinde yeralan kapısının etrafında Selçuklu tarzında çiçekler, çizgiler örgüler ve çeşitli motifler vardı. Kapısının üstünde ve sağ tarafında, köşeye yakın bir yerde mevcut bir çerçeve içinde kabartma kufi yazı ile “Eş-şükrülillah” cümlesi yazılıydı. Bu cümle yukarıdan bakılırsa “El-azametullah” okunurdu. Köşenin gün batıya bakan yüzünde ve yukarıdaki yazıyla aynı yükseklikte “Ameli Kelük bin Abdullah” ibaresi yer alıyordu. Bunlardan başka yazıya ve tarihe dair bir işaret yoktu. Bu türbenin duvarları yontma sille taşı ile kaplanmış ve üstüne tuğladan yuvarlak bir kubbe inşâ edilmişti. Kapısı dar ve üstündeki kemer tezyinatlı ise de fazla ehemmiyetli değildi. Kubbenin iç yüzünün kenarı mavi ve siyah çini mozaiklerle tezyîn edilmişti. Tarihin bir zamanlarında türbe, mescid olarak da kullanıldığından dolayı güney tarafındaki duvar üzerine

gayet sâde bir mihrap çizilmişti. İçinde medfun olan "Nalıncı Baba"nın sandukası mavi siyah çinilerle süslenmiş olmasına rağmen ne baş ne de ayak ucunda kitâbesi bulunmadığından şahsiyeti meçhul olarak kalmıştır³⁴⁵.

Türbe son yıllarda orijinalliğini kaybeder mahiyette, tabanı sonradan tahtalanmış ve duvarlarına beyaz kireçle badana yapılmıştı.

Bânisi "Sahip Atâ Fahrettin Âlî" ve mi'marı "Abdullah oğlu Kelük" olan bu türbenin etrafında vaktiyle "Nizamiye Medresesi" yeralırdı³⁴⁶. Bu sebepten dolayı medreseye, "Nalıncı Medresesi" de denmiştir³⁴⁷. Aynı gerekçeyle Evliya Çelebi Konya'yı tarif ederken "Dâru't-tedrislerinin en meşhuru Nalıncı Medresesidir" demektedir³⁴⁸. Zaman geçtikçe harap olan medrese arsasının bir kısmına evler yapılmış, bir kısmına da eski Dâru'l- Muallimîn binası kurulmuştu. Zamanla bu binada yıktırılarak yeniden yol geçirilmişti. Nalıncı Baba Kümbetinin önüne de "Rehber-i Hürriyet" isminde bir okul yaptırılmıştı. Buradan Geçen yolun genişletilmesinin lüzûmu üzerine 25 Ağustos 1927 senesinde bu okulla Nalıncı Baba Türbesi birlikte "Konya Mıntıkası Âsâri Atıka Muhipleri Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi"nin karşı koymasına rağmen bir gece yıktırılmıştır. Bu türbenin bazı önemli taşları Konya Müzesi'ne naklolunmuş ise de Nalıncı Baba'nın çinili sandukası yıkım esnasında maalesef parçalanmıştır³⁴⁹.

³⁴⁵ Üzerine türbe yapılmasından da anlaşılacağı üzere oldukça mühim bir şahsiyet olması icabeden "Nalıncı Baba" hakkında malumat bulunamamıştır. Kendisinin hükümdarın "Nalıncı Başısı" olması muhtemeldir. Bkz. M.Ferit-M.Mesut, "Selçuklu Veziri Sahip Ata ve Oğullarının Hayat ve Eserleri", s.74

³⁴⁶ Bu medrese, Selçuklu Sultanlarından İzzeddin Keykavus(1210-1219) zamanında Mahmut Veziroğlu Nizamüddin Ahmet tarafından yaptırılmıştır. Bkz. M.Ferit-M.Mesut, a.g.e., s.75

³⁴⁷ Konya Vakıflar Müdürlüğü Arşivi, Vakıf defterleri ,III/92'de kayıtlı vakfiyenin bamba "Konya 'da vâkî Nalıncı demekle maruf Nizamiye Medresesi" kaydı vardır.

³⁴⁸ Evliya Çelebi , a.g.e., 2/21

³⁴⁹ Bkz. M.Ferit-M.Mesut, a.g.e., s.75

Ayrıca burada bir de "Nalıncı baba Tekkesi" bulunduğu kaynaklarda geçmektedir³⁵⁰. Elde edilen bilgiler cihetinde aynı yerin kastedildiği anlaşılmaktadır. Ama fonksiyon itibarıyla bir değişiklik gündeme gelmiştir. Bu da kanaatimize göre, buradaki medfûn kişinin hayatta iken bir tarikat anlayışının mensubu olduğunu hatırlatıyor. Vefatından sonra da bir müddet tekke olarak kullanılmış olması muhtemel olduğu kadar, vefatından önce de buranın zaten bir tekke hüviyeti taşıdığı da daha ağır basan bir kanaat olarak ortaya çıkabilir.

II.9. AYABAKAN DEDE TÜRBESİ ve TEKKESİ

Bu yapı, dede bahesi'nin doğusunda yer alıyordu. Yani Ferhuniye Mahallesi'nde Başarabey Mescidi'nin de doğu tarafında idi. Moloz taş ve kerpiçe yapılmış, dam örtülü bir binadır. İçinde de sıradan çamurla sıvanmış bir sandukadan başka bir şey yoktur (res.59).

Yapının hiçbir mi'marî ve tezyini özelliği yoktur plân:22). Fakat büyük ve tarihi bir adı vardır. Burası Anadolu Selçukluları Konyası'nın en mamur semti idi. Buraya "Ertaş Kapısı" içi veya öntü denilirdi. Bu kapı da Konya dış surlarının en işlek olanlarından biri idi. Kapının dışında, Musalla tarafından şehrin bir gezinti yeri de vardı³⁵¹.

Karaman ilinin hemen her şehrinde birer meydan gibi birer de

³⁵⁰ M.Ferit(UĞUR) -M.Muhlis-Mümtaz Bahri-Faik Bey, **Konya ve Rehberi**, s.91-92

³⁵¹ Burada II. Beyazıd'ın oğlu Konya Valisi Sultan Şehinşah bir mescid, Sultan Cem de muhteşem bir köşk yaptırmışlardı. Ayrıca Ertaş Kapısı'nın dışında Gömeç Hatun Medresesi, Fenâri Hamami, Fenâri Mektebi gibi müesseseleri bulunuyordu. Kapının içinde birçok devlet adamlarının ve önemli şahsiyetlerin geniş bahçeli konakları bulunuyordu. Bunlara ilaveten Başara Bey Davutağa-Sakahâne Mescidleri , Tacü'l-Vezir Hangâh ve Medresesi , Hıdır İlyas ve Şazbey Zaviyeleri ve Keykâvus Kızı Türbesi vardı. Bunların yanı sıra muhteşem Karatay, Saray ve İç Kale'nin merasim kapısı bulunuyordu Bkz. İ.Hakkı KONYALI, **Konya Tarihi**, s.920

"Hızırilyaslık", (Hızırlık) vardı. Akşehir, Lârende, Ereğli ve Kayseri'de olduğu gibi. Konya'nın Hızırilyaslığı'nı da burada buluyoruz. Bu zâviye için Selçuk Emirlerinden Kemaleddin Oğul Bey 646/1248 yılında çok gelirli bir vakıf tesis etmişti³⁵².

Selçuklular devrinde yaşadığı kesin olan bu türbedeki gömülü zatın Emir Timur mu, yoksa Naib Seyyid Hızır mı olduğu hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. Türbenin adının delaletiyle bu zatın Seyyid Hızır olabileceği hakkındaki ihtimal daha kuvvetlidir³⁵³.

Selçuklu devri tekke ve türbelerinin genel özellikleri doğrultusunda burası ele alındığı zaman, 1994 yılında yıkılan yapı ile bir ilgi kurmak gayet zor olacaktır (res.60). Çünkü yıkılan bina temeli sıradan taşlarla örülmüş, bunun üzerine kerpiçe devam edilmiş ve üzeri toprak damla örtülmüştür. Hâlbuki türbenin mahzeni olması ve kubbeli bir örtü sistemiyle genel olarak tuğla malzemeli olması gerekiyordu. Ayrıca sandukanın da kendine has özellikleri bulunmalıydı. Yine tekkenin belli bir tarikat anlayışının temsilci mekanı olması yanında mi'marî özellikler taşıması gerekiyordu. Bütün bunlardan yoksun olan ve böyle olduğuna dair hiçbir emare de bulunmadığı göz önüne alınırsa, Selçuklu Konyası'ndan kalma bir eserin ismi olmakla beraber kendisinden hiç söz edilemez. Ama o isme izafeten sonradan yapılmış basit bir yapı olduğu düşünülebilir.

II.10.ŞEYH ŞEREFEDDİN TÜRBEŞİ

Türbe, Şerafeddin Camii'nin güney tarafına bitişik hâlde idi. Anadolu Selçuklu türbe mi'marîsinin mevcut örneklerinden çok farklı ve müstesnâ bir yere sahipti (res.61). Türbenin alt kısmı dört köşe idi (plân:23). Sonra yüzleri

³⁵² Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter No.: 601, s.193, sıra No: 254; Konya Vakıflar Müdürlüğü Defter No: 5, s.22

³⁵³ İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.924

sekizleşiyor ve daha sonra da mahrutu kısım başlıyordu. Sekiz yüzünden dördünde beyzi kemerler, Diğer dördünde de birer pencere bulunuyordu. Dört köşeden, sekiz köşeye geçilirken bırakılan köşelerde içten mukarnaslara süslenmişlerdi. Kapısı kibleye açılıyordu. Altında bir cenazelik (Mahzen) vardı. Buradan dört adet menfez bodrumun havalanmasını sağlardı³⁵⁴.

Türbenin yapımında kullanılan harç, taşı ve tuğlayı yekpare bir kaya hâline getirmişti³⁵⁵. Bu sebepten dolayı dinamitlerle yıkmak zorunda kalınmıştı. Türbenin içinde ve kapısında yapıldığı tarihi gösteren bir kitâbe yoktu. Türbenin doğu yüzlerinden birisinde vaktiyle 1293 tarihi vardı. Bu İrfaniye Medresesi'nin³⁵⁶ önünde Hazinedar Yusuf Daru'l-Huffazı yıkıldıktan ve kitapları buraya taşındıktan sonra yazılmıştı³⁵⁷.

Bu türbede medfun kişi hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Şerefeddin adında meşayıhtan biri³⁵⁸ veya Şeyh Şerefeddin Hazretleri, ya da Şerefeddin Mesut isimleri ifade edilir. Fakat hiç birinde kaynağı mevcut değildir. KONYALI'nın, Çeşnigir Şerefeddin Osman olduğu hakkında vakfiye ve Fatih devrinin "Karaman İli Evkaf Defteri" isnadları daha tutarlı ve doğru gelmektedir³⁵⁹. Bu türbe de diğer yıkılan yüzlerce eser gibi 1925 yılında belediyece istimlak edilerek park yapılmak maksadıyla yıktırılmıştır.

Kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Şerafeddin Camii'nin de ilk banisi

³⁵⁴ İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.547

³⁵⁵ Burada kullanılan harç, Türk mimarisi geleneğine uygun olarak "Horasan Harcı" olmalıdır. Bu harç bilindiği gibi tuğla kırığı ile kireç ana maddelerine yumurta akı ve at kılı gibi çeşitli maddelerin katılmasıyla elde ediliyordu. Ama tam manasıyla bir analizi de yapılmış değildir.

³⁵⁶ İrfaniye Medresesi de yıkılan Türk eserlerinden birisidir. Şerafeddin Camii'nin doğu tarafında, Vakıflar binasının yerinde idi.

³⁵⁷ İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.548

³⁵⁸ M.Ferit-M. Muhlis-M.Bahri, **Konya ve Rehberi**, s.82

³⁵⁹ Bkz. İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.548

XIII. yüzyılın Şeyh Şerefeddindir³⁶⁰. Şerafeddin Camii'nin 848/1444 yılında Karamanoğlu İbrahim Bey II. tarafından onarılarak yeni vakıflara bağlandığını görüyoruz³⁶¹. Zamanla harap olan cami 1046/1636 yılında Konyalı Mehmet Çavuşoğlu Memi Bey tarafından yıktırılarak, malzemesinden de faydalanmak suretiyle yeniden yaptırılmıştır³⁶².

Câmiin Selçuklular devrinde, ilk yapılışında çinilerle süslü olduğu, bugün câminin dış yüzlerinde gördüğümüz çini parçalarından anlaşılmaktadır³⁶³.

Burada çeşitli sebeplerden dolayı yokolan sadece türbe değil, buna ilaveten bahsettiğimiz esas Selçuklu devrinden kalan câmii, câmiin doğusunda ve minâre dibine kadar gelen eski bir mezarlık ve daha önce iki defa yapıpta yıkılan bugünkü Osmanlı minaresi öncesi minâreleri de dikkate aldığımız zaman ortaya çıkan durum; Selçuklu döneminden hiçbir iz, işaret ve mi'marî kalıntının olmayışıdır³⁶⁴.

Câmi, Selçuklu dönemi çini örneklerini taşıması bakımından tezyini olarak ta büyük önemi haizdirler. Bu çinileri yeni câmiin duvarlarında kullanan mi'mar, daha da göze çarpmalarını sağlamak üzere, tuğla çerçeveler içinde birer tablo gibi sunmak suretiyle iyice dikkatlere sunarak kadirbilir bir ifade tarzı ortaya koymuştur. Bu çinilerin arasında mor zemin üzerine beyaz ile yazılmış bir kitabenin çok küçük bir parçası dahi yer almaktadır. Bu çiniler yıkılan yapıların devrini ve o zamanki çinilerin özelliklerini gösterecekleri için mâbed kadar kıymetlidirler.

Ayrıca Osmanlı döneminden de yine yokolan bir eser görüyoruz. Bu câmiin batısında olan şadırvan idi³⁶⁵.

³⁶⁰ Konya Vakıflar Müdürlüğü Arşivi, Vakıf Defterleri.C.2,s.96

³⁶¹ Konya Vakıflar Müdürlüğü Arşivi, Vakıf defteri ,c.2,s.97-98

³⁶² Konya Vakıflar Müdürlüğü Arşivi, Vakıf Defteri,C.2.s.96

³⁶³ Mehmet ÖNDER, *Mevlânâ Şehri Konya*,s.243

³⁶⁴ Şerafeddin Türbesi ve diğer Selçuklu eserleri hakkında; bkz. İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.546

³⁶⁵ Bugün bu cephedeki parkın ortasına alınmış ve kitâbesi de kaybolmuştur. Şadırvan 1229/1814 yılında Konya Müftüsü Esenerlizâde Seyyid Abdurrahman Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Bütün bunlardan şunu anlıyoruz ki; câmiî, türbe, mezarlık ve şadırvan kitâbesi bugün kaybettiğimiz ve bir daha yerine koyamayacağımız ecdat yadigârı millî kültür unsurları ve ma'bed anlayışlarıyla birlikte mi'marî dönem özelliği muhtevasında herbiri birer güzellik ve özellik taşıyan güzide eserlerimizdendi.

Bu kaybolan mermer kitâbe, sütlüs yazı ile manzum bir şekilde tanzim edilmişti. Yedi satırlık kitâbede ilk ifade olarak "Rableri onları temiz içeceklerde suladı" manasındaki ayet-i kerime yer alır. Sonra şadırvanı yaptıran ve yapılış tarihleri düşüldür. Böylece suya olan saygı ve fonksiyonel olarak özellikle abdest almaya ve içmeye yarayacak bir şekilde tanzim edilmiş olur

Kitabe şöyle idi :

Rableri onları temiz içeceklerle suladı
 Li vechillah bu şadırvan mahallinde
 Olub bünyâd Mükâfât-ı safâ ola
 Ann banisi müftünün kıyamette
 Şefii ol Muhammed Mustafa ola
 Gelup Müştak gördü söyledi tarih
 Şadırvanın suyundan iç şifa ola **sene1229**

(Bkz..Mehmet ÖNDER, **M.Şehri Konya** ,s.283)

III. BÖLÜM: EĞİTİM VE ÖĞRETİM YAPILARI

III.1. KEMALİYE (KÜÇÜK KARATAY) MEDRESESİ

Küçük Karatay, Kemaleddin Turumtaş veya Kemaliye adıyla tanınan bu medrese; Karatay Medrese'si karşısında, Akıncı Mahallesi'nde, Alâeddin Câmîi'sinin kuzeyindedir.

Küçük Karatay, 649/1251 yılında Emir Celaledin Karatay tarafından yaptırılan Büyük Karatay Medresesi Vakfiyesi'nde, Karatay Medresesi tarif edilirken zikredilir³⁶⁶. Vakfiyeden anlaşıldığına göre, Kemaliye Medresesi, Karatay Medresesi'nden önce Emir Cemaleddin Karatay'ın kardeşi Emir Kemaleddin Turumtaş tarafından yaptırılmıştır. Vakıf kayıtları da bu bilgiyi te'yt etmektedir. 1199/1784 tarihli bir vakıf zeylinde Kemaleddin Turumtaş Medresesi konu edilir³⁶⁷. Medresenin bir adı da "Karatay-ı Sagir (Küçük Karatay)" olup³⁶⁸ ve dârûş-şifâ olarak kullanılmıştır³⁶⁹. Ama dârûş-şifâ olmadığını da söyleyenler vardır³⁷⁰.

Kemaliye Medresesi eyvanının sağ ve solunda kubbeli iki odanın bulunduğu, bunlardan sağdakinin türbe olduğu ve bu türbenin Kemaleddin Turumtaş'a ait olabileceği düşünülmüştür³⁷¹.

Açık avlulu medreseler grubuna girmesi muhtemel bu medrese, bugün üzerinden yol açılması yüzünden temeli altta kalmış bulunmaktadır. XIX. yüzyıl

³⁶⁶ Osman TURAN, *Selçuklu Devri Vakfiyeleri, Karatay Vakfiyesi*, s.2

³⁶⁷ Konya Vakıflar Müdürlüğü Arşivi, VII/91

³⁶⁸ Konya Şer'iyeye Sicilleri, II/44

³⁶⁹ A. Süheyl ÜNVER, *Selçuk Tababeti*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1940, s.65

³⁷⁰ İ. Hakkı KONYALI, a.g.e., s.882 ; Şerare YETKİN, "Anadolu'da Selçuklu Şifahaneleri" *Türk Kültürü*, 1963, X/26-28

³⁷¹ M.Ferit UĞUR - M. Mesut KOMAN, *Selçuklu Büyüklerinden Celaledin Karatay ile Kardeşlerinin Hayat ve Eserleri*, s.58

sonlarında Konya Mevlânâ Dergâhı postnîşinlerinden Abülvâhid Çelebi buraya müderris olarak tayin edilmiş, o da; yeniden öğrenci hücreleri yaptırmış, bu kerpiçten hücreler 1939 yılında yıktırılmıştı. Her hâlde kerpiçten hücreler eski hücrelerin temelleri üzerinde yükseliyordu³⁷².

Bugün medreseden beşik tonozu yıkılmış bir eyvanla taş kapısının bir kanadına ait bir kısım kalmıştır (res. 63,64,65). Ana eyvanın alt kısımlarına ait çiniler tamamen harap olmuş, üst kısımlarında beşik tonoz başlığına kadar olanları yer yer ayaktadır. Bunlarda sırlı tuğlalarla beraber, geometrik bir bezeme sistemi egemendir. Tam ana eyvan ekseninin üzerindeki sivri kemerin şık ve değişik süslendiği, diğer kısımlardan ayrıldığı görülür. Yıkılmış olan beşik tonozun içinin de çinilerle süslenmiş olması muhtemeldir. Ayrıca güney kısmına konan ve sıvalarla doldurulmuş bulunan mihrap da çinili olmalıydı. Bu mihrap medresenin büyük dershanesinin mescidi olarak da kullanıldığını ortaya koymaktadır³⁷³.

Giriş kapısından kalan kanat parçasında ise, iri halat motifleri ve rozetler gözükmektedir. Fakat bu parçaların bir kısmının daha sonra gelişi güzel biraraya getirildiği ilk bakışta anlaşılmaktadır. Gene de medresenin Büyük Karatay kadar olmasa bile çinilerle ve taş işlemlerle zengin bir şekilde bezendiği belli olmaktadır.

Yol geçmeden önceki görünüşüne bakarak, bu medresenin açık avlulu olduğu anlaşılmakta ise de kaç eyvanlı olduğu kesinlike belli değildir. Fakat zengin süslü bir ana eyvanın varlığına karşılık, elde yan eyvanlara ait hiç bir kalıntının bulunmayışı, iki eyvanlı olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Hiç olmazsa ana eyvana uygun yan eyvanlardan az da olsa bir kalıntı günümüze gelebilirdi. Kerpiçten odalar eski temeller üzerine yapılmışsa, gördüğümüz kadarıyla yan eyvanlara ait belirti mevcut değildi. Kesin yargılara varmamakla beraber, bu

³⁷² Metin SÖZEN, a.g.e., s.134

³⁷³ Metin SÖZEN a.g.e., s.135

medreseyi iki eyvanlı olarak kabul edebiliriz (plân: 25).

Temeller ana eyvan onarılıp üzeri örtülürken kesilmiş, bağlantıları ortadan kalkmıştır. Bu yüzden de kubbeli kısımlar hakkında kesin bir kanaat belirtmek çok mümkün değildir. Yapı ayakta olmadığı için mi'marî bakımdan fazla fikir ileri sürmenin imkânsızlığı ortadadır³⁷⁴.

Yukarıda da bahsedildiği gibi bu medresenin en dikkate şayan meselesi çini süslemesidir. Firuze siyah ve patlıcan renkleriyle sırlı tuğladan ve mozaik çinilerden geometrik bezeme unsurları meydana getirilmiştir³⁷⁵.

III.2. SULTAN VELED MEDRESESİ

Bu medrese çeşitli isimlerle anılmıştır³⁷⁶. Konya Mevlânâ Dergâhı'nın batı yönünde ve Sultan Selim Câmii'sin tam karşısında idi.

Hz. Mevlânâ'nın vefatından sonra inşâ edilen türbe ve müştemilatı, bir Mevlevî dergâhı haline getirildikten sonra "Medrese-i Molla-Eski Molla Medresesi-Molla-i Atik Medresesi" olarak tesmiye edilmişti. Daha sonra türbe civarında "Sultan Veled Medresesi" adı ile yeni bir medrese yaptırılmış ve buna da "Yeni

³⁷⁴ İki kardeşin, yani; Emir Celâleddin Karatay ve Emir Kemâleddin Turumtaş'ın karşılıklı yaptırdukları bu medreselerden başka diğer kardeşleri Seyfeddin Karasungur'un da Konya'da bir medresesi vardı. Bunlardan ikisi yıkılmış yalnız Celâleddin Karatay'inki bir kısmıyla ayakta.

³⁷⁵ Şerare YETKİN, *Anadolu'da Türk Çini Sanatı Gelişimi*, İ.Ü. Edb. Fak. Yayınları, İstanbul 1956,s.71; Bu mevcut çini örneklerine ilave olarak, Mehmet ÖNDER tarafından burada yapılan kazılarda elde edilen sırlı tuğla ve mozaik çiniler, Karatay Medresesi Çini Eserler Seksiyonuna kaldırılmıştır.

³⁷⁶ Türbe-i Mevlânâ Medresesi, Medrese-i Celaliyye (Bkz.İ.Hakkı KONYALI, a.g.e., s.901); Molla-i Cedid Medresesi ve Velediyye Medresesi (Bkz. Mehmet ÖNDER, *Konya Maarif Tarihi*,s.19)

Molla Medresesi" demek olan "Molla-i Cedîd Medresesi" denilmiştir³⁷⁷. Yeni bir medrese olduğu konusunda Konya Şer'îye sicillerinde de "Medfîne-i Konya'da medfûn ve âsûde olan merhum Mevlânâ Celâleddin Kuddîse Sırruh evkâfından Sultan Veled Medresesi denilmekle maruf Molla-i Cedîd Medresesi..." gibi ifadelere rastlamak mümkündür³⁷⁸. Eski medrese hakkında da yine şer'îye sicillerinde kayıtlara rastlanır³⁷⁹.

Sultan Veled Medresesi'nin mi'marî özellikleri ve plân durumu (res. 66,67) (plân:26) diğer Selçuklu medreselerine benzer olmalıdır. Yani avlusuyla hücreleriyle, eyvanıyla ve diğer teferruatıyla dönemin özelliklerine sahipti. Ama zamanla harap olup ta'mirler gördüğünden dolayı ilk şeklini kaybetmiştir. Yapıldığı tarihten son yıllara kadar, Mevlânâ sülâlesi ve Mevlevîler için bir tahsil müessesesi olan bu medresede, din dersleri ile birlikte; Mesnevi, Farsça ve Arapça dersleri okutulmuştur. Bilhassa Mevlevî dervişleri hücreye çekilmeden önce bu medresede üç yıl tahsil görmeleri gerekmektedir. 1045/1635 tarihinde yapılan bir ta'mirden sonra kapısı üzerine Farsça bir kitabe konmuştu³⁸⁰.

Sultan Veled Medresesin'de biri İstanbul'dan diğeri Mevlevî Dergâhı'ndan ta'yin edilen iki müderris ders vermiştir. Ayrıca medrese müderrisinin 1101/1690 tarihinde Ali isminde birisi olduğu Seyyid Abdülkâdir Çelebi ile İbn-i Celal Çelebi'nin, medrese mütevellisi olduğu gibi bilgileri de bulmak mümkündür³⁸¹.

1882 yılında, Müderris Abdurrahman Efendi tarafından bu medresede, 21 öğrenciye çeşitli dersler okutulmuş ve 1888 yılında da medrese artık harap bir

³⁷⁷ Mehmet ÖNDER, **Mevlânâ'nın Konya'daki Evi ve Medresesi (Ön Rapor)** Yeni Kitap Basımevi, Konya 1956,s.6

³⁷⁸ **Konya Şer'îye Sicilleri**,35/127-128

³⁷⁹ **Konya Şer'îye Sicilleri**,8/1,30/5

³⁸⁰ Mehmet ÖNDER, **Konya Maarif Tarihi**, s.20

³⁸¹ **Konya Şer'îye Sicilleri** ,35/128

vaziyete düştüğünden Vahid Çelebi, medresenin bir kısmını yıktırarak, çelebi çocukları için "Bahâiyye Mektebi" adı altında bir okul haline getirmiştir. O zaman Şair Sıtkı Dede şu tarih kitâbesini söylemiş ve kapı kemerinin üzerine konulmuştu:

"Medrese-i Sultan Veled idi an asıl bu mahal
Şimdi Mektep oldu Ferzendân-ı Mevlânâ'ya has
Postnişin Vâhid efendidir sebab inşâsına
Sıdkıya tarihi(Mekteb-i mes'adet efzâ menas" 1306³⁸².

Cumhuriyetin ilanından sonra bu okul "İnönü İlkokulu" adı ile Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Müze alanının tanzîmi vesilesiyle 16 Ekim 1951 günü Konya Belediyesi tarafından yıktırılmıştır³⁸³.

III.3.NİZAMİYE MEDRESESİ

Bu medrese Kürkcü Mahallesi'nde, eski belediye binasının doğusunda ve Alâeddin Tepesi'nin de güney-doğu yönünde idi³⁸⁴. Bu medresenin de yapılış tarihinde çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Bunlardan biri Nizâmeddin Ebu'l Hasan Ali İbn-i İlmîş İbn-i İdris 635/1237 yılında yaptırmıştır diyenler³⁸⁵ ve İzzeddin Keykâvus I.(1210-1219) zamanında (Naib-i arz) Mahmut Veziroğlu Nizâmeddin Ahmet tarafından yaptırılmıştır diyenler vardır³⁸⁶. III. Murat devrinden beri gelen kayıtlarda "Nalıncı Medresesi" olarak geçmesinin nedenini;"Nalıncı" adıyla müderrislik yapan kişiye³⁸⁷ veya civarında "Nalıncı Baba

³⁸² Konya Müzesi Env. No:1161

³⁸³ Mehmet ÖNDER, **Konya Maarif Tarihi**,s.21

³⁸⁴ Bkz. İ.Hakkı KONYALI, **a.g.e.**, s.884; Mehmet ÖNDER, **Konya Maarif Tarihi**, s.13

³⁸⁵ İ. Hakkı KONYALI, **a.g.e.**, s.885; Metin SÖZEN, **Anadolu Medreseleri**, s.196

³⁸⁶ M.Ferit-M.Mesut , **Sahipata ve Oğulları** ,s.75; Mehmet ÖNDER, **Konya Maarif Tarihi**, s.13

³⁸⁷ Metin SÖZEN, **a.g.e.**, s.196

Türbesi" bulunması³⁸⁸ sebebiyle söylendiği anlaşılmaktadır³⁸⁹.

Nizâmiye Medresesi, Selçuklu devri medreselerinin meşhurlarından biri olmuş, kezâ Osmanlılar devrinde de şöhretini yaşatmıştır. Evliya Çelebi, "Seyahatame"'sinde³⁹⁰ Konya'yı anlatırken "Dâr'ut-tedrislerinin en meşhuru Nalıncı Medresesi'dir" demektedir. Ayakta kalan anıtsal kubbesi 1927 yılında yıkılmış, kapısının ve kitabesinin bazı kısımlarıyla, bir kemeri Konya Müzesi'ne kaldırılmıştır. Belki bu yıkılan son kubbeli kısım medreseden kalan ve Emir Nizâmeddin'in türbesi olması gereken yerdir. Bir çok medreselerin yer aldığı Konya'da Evliya Çelebi'nin bile en ünlü yapı dediği Nizâmeddin Medresesi'nin bugün ayakta olmayışı sanat tarihi bakımından büyük bir kayıptır. Çünkü Selçuklu devrinin sayılı mi'marlarından Keltük b. Abdullah'ın eseridir³⁹¹.

Nizâmiye Medresesi'nin 17. yüzyıla ait faaliyetlerini gösteren elimizde kayıtlar vardır. Bir berât-ı hümâyun'a göre 1642 yılında medresenin müderrisi Mevlânâ Ali isminde bir zât ve mütevellîsi de Abdurrahman isminde birisidir³⁹². Yine bir başka vesikaya göre, aynı tarihten dört yıl sonra 1646 yılında müderrislik 25 akçe yevmiye ile Mevlânâ İsmail Efendi'ye verilmiştir³⁹³.

Nizamiye Medresesi'nin müderrisliği 1785 yılına kadar İstanbul'dan tevcih olunmuş³⁹⁴. Diğer vazifeler ise mahallinde tevdi edilmiştir.

Nizamiye Medresesi'nin 19. yüzyıla kadar eğitim ve öğretim faaliyetleri yürütülmüştür. 1916 yılında Konya Valisi Muammer Bey'in teşebbüsü ile

³⁸⁸ Mehmet ÖNDER, a.g.e., s.13

³⁸⁹ **Konya Vakıflar Müdürlüğü Arşivi**, Vakıf Defterleri, III/92'de kayıtlı vakfiyenin başında "Konya'da vaki' Nalıncı demekle maruf Nizamiye Medresesi" Kaydı vardır.

³⁹⁰ Evliya Çelebi, a.g.e., III/21

³⁹¹ Metin SÖZEN, a.g.e., s. 197

³⁹² **Konya Şer'iyeye Sicilleri**, 6/172

³⁹³ **Konya Şer'iyeye Sicilleri**, 9/62

³⁹⁴ M.Ferit-M.Mesut, **Sahipata ve Oğulları**, s.75

medresenin yerine "Dâru'l- Muallimîn" binası yaptırılmış; sonra da aynı yere "Rehber-i Hürriyet" okulu inşâ edilmiştir. 25 Ağustos 1927 yılında gerek okul gerekse Nalıncı Baba Türbesi, belediye tarafından istimlak edilerek yıktırılmıştır³⁹⁵.

III. 4. ZİYÂEDDİN / ZİYÂİYE MEDRESE-İ CEDÎD

Yeri, Şerafeddin Camii'nin hemen batısındaki park, şadırvan ve helaların bulunduğu kısımdı. Konya Müftüsü Eşenlerli-zâde Seyyid Abdurrahman Efendi tarafından 1814 yılında yaptırılmıştır. Ortası bahçe, dört tarafında 33 odası ile "girenlerin gönlüne ferahlık" verecek şekilde yaptırılmış, zengin vakıflarla da desteklenmiştir. İlk müderrisi, vakıf Seyyid Abdurrahman Efendi bilâveled ölünce, 1232 / 1817'de ulemâdan Konevî İsâ Efendi (Ö. 1820) onun yerine müderris olarak atanmıştır. İsa Efendi, bu görevi 1236 / 1820 yılına yâni ölümüne kadar devam ettirmiştir³⁹⁶. Medresesinin son dönemde en şöhretli müderrisi, 1873'ten itibaren Kadınhanlı Hacı Hüseyin Efendi (Ö. 1894) olup, onun zamanında diğerlerinden çok farklı bir eğitim veren medrese, "Konya'nın Dârû'l-Fünûnu" (üniversite) haline gelmiştir. 1883'te 90 talebeye Buharî-i Şerîf, Tasdikât, Molla Câmî, Menâif dersleri okutan Hüseyin Efendi, 1886'dan itibaren Konya Müftülüğü de yapmıştır. Hüseyin Efendi'den sonra, oğlu Kadınhanlı-zâde Ali Rıza efendi (1857 - 1931) ve Aksekili Mehmed Emin Efendi (Büyük Aksekili) (1855 - 1937) müderrislik yapmışlardır. Medrese, 1923'den sonra yol geçirme çalışmaları sırasında yıktırılarak park haline getirilmiştir³⁹⁷. (Res. Ek. 4).

³⁹⁵ Mehmet ÖNDER, **Konya Maarif Tarihi**, s.15; Bkz. Cahit BALTACI, **XV-XVI Asırlar**

Osmanlı Medreseleri, İrfan Matbaası, İstanbul 1976, s.105-106

³⁹⁶ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Defteri, No : 555, s. 8, 14, 22.

³⁹⁷ Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, k:16, 2, 140 ; Konya Şer'iye Sicilleri, No : 137, s. 116.

III.5. KONYA HALKEVİ BİNASI

Cumhuriyet devri eğitim ve öğretiminin temel özelliklerinden biri de sadece okuma ve yazma öğretmekle kalmayıp halkı sosyal yönden de eğitmektir. İşte halkevleri bu amaçla kurulmuştur. Muhlis Koner'in de dediği gibi ilk defa batıda Danimarka'da Grurvig'in (1783-1872) kurduğu bu mektepler o yıllarda Macaristan, Çek, İtalya ve Almanya'da da kurulmuştur³⁹⁸. Bizde ise ilk numuneleri "Millet Mektepleri" olarak kurulmuştu. Daha sonra "Halkevi" olarak devam etmiştir.

Konya'da 1932 yılında faaliyete geçen halkevi, Safa ODABAŞI'nın belirttiğine göre kilisenin karşısındaki Alâeddin Tepesi'nde eski bir Rum mektebinin yerindeydi (res. 69). Halkevinin alt katında kütüphane, üst katında ise konferans salonu ve münferid odalar vardı (plân: 28). Şunu da söyleyebiliriz ki; Konya Halkevi, Anadolu'da en faal halkeviydi. Kütüphanesi, zaman zaman açılan meslek ve dil kurslarıyla, müsabakalar, temsiller, çeşitli toplantılar ve neşriyatı ile halkevi Konya'nın eğitiminde önemli bir yer işgal eder. Konya Halkevi bu faaliyetlerini şu'belere paylaşmıştı. Dokuzaya ayrılan bu şu'belere şunlardır:

- 1- Dil ve Edebiyat Şu'besi
- 2- Güzey Sanatar Şu'besi
- 3- Temsil Şu'besi
- 4- Spor Şu'besi
- 5- Sosyal Yardım Şubesi
- 6- Halk Dersaneleri ve Kurslar Şu'besi
- 7- Kütüphanecilik ve Yayıncılık Şu'besi
- 8- Köycülük Şu'besi

³⁹⁸ Muhlis KÖNER, *Konya Mecmuası*, Temmuz 1943, sayı:57, s.3

9- Tarih ve Müze Şu'besi³⁹⁹.

1936 yılından sonra Halkevi, "Konya" adında bir dergi çıkarmıştır. Bu dergi genellikle Konya'yı ilgilendiren eski medeniyetlerden bahsederek tarih, folklor, dil, edebiyat, etnografya, coğrafya, arkeoloji, sanat yönünden Konya'yı incelemiştir. Bu dergi 150 sayı çıkmıştır. Bu faaliyetleriyle birlikte 1950 yılına kadar Konya Halkevi, vazifesini ifâ etmiştir.

³⁹⁹ Komisyon, "Türk İllustrasyonu"; **Konya Mecmuası**, 2-Temmuz-1944, s.73

SONUÇ

Türk kültür ve medeniyetinin en önemli temel dinamiklerinden biri de Türk San'atı'dır. Hatta san'atsız bir millî kimlik ve evrensel boyut yakalayabilmek neredeyse mümkün değildir. San'at âbidevî ifâdesini mi'maride bularak müşahhas bir tezahür olarak ortaya çıkar. Bu durum yapının sağlam malzemeden yapılmasını ve nesilden nesile ulaşmasını da gerekli kılıyor. Bu cümleden olarak hem fonksiyonları gereği uzun müddet hizmet vermesi hem de bir milletin sahip olduğu değerler manzûmesinin istikbâle nakledilmesi misyonu geliştirilmiş olur.

Şimdi bizler Türk tarihinin temellerini ortaya koyarken atalarımızın yaşadığı Altaylardan, Urallara ve Hazar Denizi'ne varıncaya kadar yayılan anayurtlarının sınırlarını tesbit edip, Orta Asya ve Kafkasya dediğimiz bölgede yapılan arkeolojik kazılardan hareket ediyoruz. M.Ö. V.-VII. yüzyıla tarihlenen *Pazırık kurganlarından* başlayıp, *Orhun Abidelerine* gelinceye kadar eski Türk tarihiyle ilgili müşahhas deliller ortaya koyuyoruz. Tıpkı bunun gibi bal-bal'lardan çadıra ve evlerden kümbetlere, hatta ilk Türk - İslam mi'marisinden hareketle Selçuklu san'atına ve mi'marîsine gelmekteyiz. Bütün bu tarihi kökenlerimizi temellendirdiğimiz milli kültür unsurlarımız, bizi köklü ve en eski milletlerden biri yapmaktadır ve öyle olduğumuzu da ispat etmektedir.

Bu gerçekler muvâcehesinde, Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olan Konya'nın 1072'den 1308'e kadar dini, sivil, askeri ve idari yapılarla donatıldığını biliyoruz. Herbiri Anadolu Selçuklu mi'marîsinin şaheseri olan bu yapılardan bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır. Bir kısmı da maalesef günümüze ulaşamamıştır. Zamanımıza kadar ulaşamayan mi'marî eserlerimizin başında Konya Köşkü, Konya Surları, Konya Dâru'ş-şifâsı, medreseler, camiler, mescitler, hanlar, hamamlar ve sivil-sosyal yapılar yer almaktadır. Yokolan yapılar sadece Selçuklular döneminin

olmayıp çeşitli kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla Karamanlı Beyliği döneminden de önemli eserler ihtiva etmektedir. Karaman Beylerbeyi konağından çeşitli yapılara varıncaya kadar günümüze ulaşamayan mi'marî eserlerin mevcut olduğunu öğreniyoruz.

Osmanlılar devrinden kalan abidevi eserler istisna tutulursa daha mütevazî durumda olan çeşitli yapıların da devrimize kadar çeşitli sebeplerden dolayı gelemediğini görüyoruz. Hatta cumhuriyet döneminde inşa edilen birtakım eserlerin bile i'mar faaliyetleri çerçevesinde ortadan kaldırıldığına şahit oluyoruz.

Türk tarih, kültürü ve medeniyetinin temellendirilmesi ve devamı konusunda san'at eserlerimizin ve mi'marî yapılarımızın kesinlikle korunması lâzımdır. Türk plastik sanatlarının en sağlam yapısı ve en özellikle tezyîni ifadesiyle birlikte en fonksiyonel tarzını ortaya koyan mi'marîmize, korunması noktasında çok ehemmiyet gösterilmelidir. Çünkü bugün mevcut olan eserlerimizin yarınların temelini atacağını farketmek gerekmektedir.

Bu tesbitlerden sonra, Konya'nın mevcut tarihi dokusunun muhafazası yanında, günümüze ulaşamayan bu dokunun bazı parçalarından örnekler vermeye çalıştık. Üzerinde çalıştığımız idari, sivil, dini ve eğitim yapılarının mevcut olanlar kadar güzel ve mi'marî özellik taşıdığı gerçeğine ulaştık. Eğer yok olan bu yapılar muhafaza edilebilseydi, Konya açısından, Türkiye açısından hatta Türk tarihi ve Türk mimarisi bakımından çok önemli eserlere sahip olurduk.

Bütün bu tarihi gerçekler ve yanlış uygulamaların verdiği dersle, Türk mi'marî örneklerinin korunması ve nesilden nesile iletilmesi konusunda hassas olunmalıdır. Bu milli bir vazife ve vebal meselesi olarak addedilmeli ve bir şuur mertebesine ulaşarak kamu vicdanına mâl olmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Konya, kentlerin yapısal analizleri yapılırken sahip olduğu özellikleri açısından ele alınmalıdır. Bu özelliklerin en önemlisi, XII. yüzyılın başlarından itibaren Selçuklu payitahtı olarak önce ağır, fakat yüzyılın son çeyreğinde hızlı bir gelişme göstermesiyle ön plana çıkar. Tipik islâm kentinde mekansal yapının beş ana unsuru olarak tanımlanan

- 1- Kale,
- 2- Saray ve üst kademe yöneticilerin oturduğu ve yönetim işinin sürdürüldüğü yapıların oluşturduğu merkez.
- 3- Cuma camisi, eğitim kurumları, hanlar, bedestenler ve açık pazar yerlerinin oluşturduğu dini, sosyal ve ticaret muhtevalı kent merkezi,
- 4- Mahalleler (yoğun konut alanı),
- 5- Dış mahalleler (az yoğun ve heterojen yapı arz eder),

bu maddeler incelendiğinde, ikinci sırada yer alan yönetim merkezinin devlet yönetim merkezi durumundaki kentlerde ortaya çıktığı görülür. Bu bakımdan Konya'nın bir başkent oluşu ve onun getirdikleri dikkate alınarak işe başlanılmalıdır.

Çalışmamızda yer verdiğimiz Konya Sarayı'ndan bugün sadece tuğla, moloztaş ve kerpiçten meydana gelen doğu duvarından bir parçası kalan Konya Köşkü, tamamına yakın bir şekilde 1905 - 1908 yılları arasında ortadan kalkmıştır. Yok olan Köşk'ün mimari ve tezyini özellikleri diyebileceğimiz unsurları şunlar olabilir; 10 x 10 m. ebadında bir kare plana oturtulmuş ve yüksekliği de 10 m.'ye varıyordu. Köşk'ün ikinci katında mukarnaslı balkonlar yer alıyor, bu balkon ve odaların tavanlarını süslemeli ahşap bir örtü tutuyordu. İç dekorasyon alçı kabartma ve sır üstü çinilerle tamamlanmıştı. Bu alçı kabartmalar üzerinde çift başlı kartal, dragon, kanatlı melek, insan figürleri ve suvari resimleri vardı. Yine burada Farsça şiirler ve Arapça metinler yazılıydı. Köşk'ün ön tarafında bulunan nişlerde taştan

yontulmuş oturur vaziyette birer Aslan heykeli bulunuyordu.

Konya Köşkü, Alâeddin Tepesinin kuzey eteğinde ve caminin de altında bir konumuyla saygı ve tevazu örneği sergilemektedir. Dönemin Selçuklu Sultanları böyle bir tavır ortaya koyarak dünya görüşlerini ve yönetim anlayışlarını idare merkezleriyle dahi ifade etmişlerdir. Bahsetmeye çalıştığımız mimari ve süsleme unsurlarıyla da fonksiyonel, sanatlı ve ince zevk anlayışıyla en küçük birimden en son formuna kadar örnek ve Türk - İslam kültürünün bir ifadesi olarak tarihi yerini almış, ama gerek yapı malzemesinin taş, toprak ve tuğla gibi karışık olması, gerek se iyi korunmaması ve ihmalden dolayı günümüze kadar gelememiştir.

XIII. yüzyıl başlarında şehrin her yöndeki büyümesi Alâeddin Tepesi etrafındaki tahkimatın artık işe yaramamasına yol açtı. Alâeddin Keykubat 1221 yılında dış kalenin inşasına karar vermiş ve uzman mimar ve ressamları çağırarak, Konya'nın etrafını dolaşmış, burç ve bedenlerle kale kapılarının yerlerini tespit etmiş ve projelerini hazırlatmıştı. Kalenin dört kapısı ile birkaç burcu hazineden, diğerleri de emirler tarafından yaptırılacaktı.

Kale kesme taşlardan yapılmış ve iç kısımları molozlarla doldurulmuştu. Aynı zamanda, Grek, Roma ve Bizans devirlerinden kalma inşaat malzemeleri ve kitabeler burç, beden ve kapılarda kullanılmıştı. Ayrıca Selçuklu sanatkarları tarafından işlenen kitabeler ve kabartma tasvirler de kaleye serpiştirilmiş, böylece Konya surları sanat eserleriyle donatılmıştı. Sur büyük bir ihtimalle bugünkü Konya'nın Aziziye Camii doğusundan başlıyor, kuzeye doğru İstanbul caddesini takip ederek, batıya dönüyor, Karma Ortaokulu ve Devlet Hastanesi binalarının önünden hafif bir kıvrılma ile Zindankale semtine ulaşıyor, tekrar güneye kıvrılarak Sahib-i Ata külliyesine ordan da doğuya dönerek Aziziye Camii'ne ulaşıyordu. Evliya Çelebi'nin onbin adım dediği bu sur'un çevresi 5 - 6 km.'yi bulmakta idi. Duvarlarının yüksekliği 19m. olup her 40 m.'de bir kulesi vardı. Sur'un etrafını çeviren hendeğin kapılara gelen kısımlarında asma köprüler bulunuyordu. Dış

kalenin aynı zamanda 12 kapısı vardı. 1- Larende Kapısı, 2- Atpazarı Kapısı, 3- Telli Kapı, 4- Aksaray Kapısı, 5- Debağlar Kapısı, 6- Ertaş Kapısı, 7- Halkabeğüş Kapısı, 8- Ayas Kapısı, 9- Sille Kapısı, 10- Meram Kapısı, 11- Çeşme Kapısı, 12- Eski Kapı.

Nihayet XIX. yüzyılın sonlarına doğru taşlarından şehirdeki kargir binaların yapımında faydalanılmasına göz yumulmuş, 1867 yılı yangınından sonra tekrar yapılan Kapı Camii ve Aziziye Camii inşaatında kale taşları kullanılmıştır. Konya surlarının son artıkları da Hükümet Konağı'nda kullanılmıştır.

Konya surlarının savunmaya dönük görkemi yanında figürlü taş kabartmaları, insan, balık, çift başlı kartal, kanatlı melek, arslan ve ejder gibi çeşitli canlılar ihtiva etmektedir.

Konya, şehirlerin en önemli özelliklerinden olan sağlam bir müdafaa tesisine sahip olmakla, milletine verdiği güvenliğin yanı sıra Akdeniz'den Karadeniz'e varıncaya kadar iktisadi olarak da büyük bir gelişmeye sebep olmuştu. Türklerin Anadolu hakimiyetini sağlamlaştırması ve şehrin mimari dokusunun da buna paralel olarak yerleşmesi güvenlik telkiniyle daha rahat olmuştu. Neticede, savunma, güvenlik ve planlı şehir oluşumuna yardımcı olması ve bütün dekoratif unsurlarıyla var olması gereken Konya Surları şuursuzca yağmalama ve başka yerlerde kullanma sonucunda ortadan kaldırılmıştır.

Şehirlerin bir diğer önemli özellikleri, pazar yeri oluşlarıdır. Konya Türk devri öncesinde de çevresinin bir pazar yeri idi. Bu hususiyetini Selçuklulardan itibaren daha da arttırarak devam ettirmiştir. Çin'den gelen ipek, Hindistan'dan gelen baharat yollarının kilit kentidir. Bu ülkeler ve kıtalar arası karayollarının önemine uygun şekilde meydana getirilen yapı ve müesseselerle, ticaret; kolay, emniyetli ve cazip bir meslek durumuna getirilmiştir. Bunun için yapılan iki müessese dikkati çeker; biri "Derbent Teşkilatı" diğeri de "Han ve Kervansaraylar" dır. Bu kurumlar arasında şehir hanları da kent içerisindeki konaklama, dinlenme ve buluşma tesisleri

olarak son derecede büyük görevleri ifa etmişlerdir. Kıymetli malların teşhir edildiği ve satışa sunulduğu "Bedestenler" de şehir merkezinde en güzide yerlerde yapılmışlardır. "Bezzazistan" veya "Bezistan" diye de adlandırılmışlardır. Ticari hayatın çekirdeğini teşkil eden bedestenlerin etrafını, çoğu yerde çeşitli dükkanlar, arasta denilen kapalı çarşılar ve iş hanları çevirirler. Bedestenler, bu mimari manzumenin ortasında yüksek taş yapıları ve kubbeleriyle bir iç kale gibi yükselirler.

Bahsetmeye çalıştığımız ticaret merkezlerinden, tezimizde "Konya Şehir Hanları ve Taşhan", "Konya Bedesteni" ve "Buğday Pazarı" başlıklı araştırmalarla ortaya koymaya çalıştık. Bu araştırmalardan Taşhan; bize intikal eden görünümü itibariyle XVIII. yüzyıl Osmanlı şehir hanlarının inşa malzemeleriyle yapılmıştır. Zaman içerisinde tamir ve tecdit edilen han, genel itibariyle taş temel üzerine kerpiç ve tuğla ile inşa edilmiş durumda idi. Han, yer aldığı semt itibarı ile de şehrin canlı bir merkezindedir. Tahtatepen Senti, Yağlıtaş Medresesi gibi ilim yuvaları, Saman Pazarı, Kadınlar Pazarı, Buğday Pazarı gibi iş ve ticaret yerleriyle tanınmış bir muhittir.

Konya Bedesteni ise, Anadolu Selçuklu Devleti zamanında inşa edilmiş olsa gerek. Bu ihtimali II. Keykavus'un 1258 tarihli temliknamesinin şahitlerinden birinin bezzaz olmasından ve Fatih Sultan Mehmet'in Konya'yı Osmanlı topraklarına kattığı sırada bedesten dükkanlarının bir kısmının Alâeddin Camii vakfı olmasından dolayı kuvvetli buluyoruz. Konya Bedesteni, bugün Konya Müzesi'de bulunan iki satırlık manzum kitabesine göre 1538 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından yeniden yaptırılmıştır. Yıkılmadan iki yıl önce 1898'de çekilen bir fotoğrafına göre, Bedesten, kare planlı, dokuz kubbeli kargir bir yapıdır.

Konya Buğday Pazarı, Konya'da zahire pazarı tarihi süreci içerisinde İl'in en önemli ticaret merkezlerinden birisi olarak aynı zamanda tarım toplumlarının genel özelliği çerçevesinde ve sosyal bünyesinin de merkezi konumunu almıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki, Konya'da tahıl üretiminin başında buğday geldiği için halk

arasında genellikle "Buğday Pazarı" olarak ifade edilmiştir. Konya Buğday Pazarı, Sultan Selim İmareti'nde 1901 yılına kadar varlığını sürdürmüş, daha sonra bugünkü yerine Ferit Paşa tarafından nakledilmiştir. Geniş bir sahaya yayılan pazarın çevresine tek katlı ve çatılı mekanlar sıralanmıştır. etrafı tamamen kapatılmış, doğu ve batı yönünde de kitabeli kapıları mevcuttur.

Şehirlerin dini yapıları, merkezdeki Cuma Camii olmak üzere ihtiyaca göre camiler ve mescidler olarak yayılmışlardır. Konya Alâeddin Camii, İplikçi Camii, Kapı Camii, Aziziye Camii ve Sultan Selim Camii gibi merkezî ve abidevî camiler ayakta ve hizmet veriyor olmalarından dolayı biz yok olan mescidler, hankâhlar, tekke ve türbeler üzerinde durmaya çalıştık.

Bu mescidlerden "Ulvî Sultan Mescidi" nde, gerek mescide ait kayıtlardan gerekse mescidin inşa tarzı ve mihrabındaki sanat özelliklerinden, eserin Anadolu Selçuklularının son devrine isabet eden XIII. yüzyıl sonları ve XIV. yüzyıl başlarında yapıldığı kanaatine varmak mümkün görülmektedir. Mescidin üzerini örten geniş kubbesi gibi, duvarları da tuğladandı. Kare planlı mescidin güneyinde mahzeni yer alıyor ve üç adet sanduka mevcuttu. Türbenin de gerek duvar, gerekse külah şeklinde örtü sistemi tuğladandı. Yer yer kesme taş malzeme de kullanılarak güzel bir mimarî kompozisyon meydana getirilmişti.

Anber Reis Camii ve Türbesi de Selçuklu Mescidleri tarzında yapılmış, yapı malzemesi ve türbesiyle Ulvî Sultan'a çok yakınlık gösterir. Daha çok fotoğrafı ve kitabesi olması sebebiyle türbe üzerinde yoğunlaşmaya gayret ettik. Selçuklu devri klasik kümbetleri örneğindeki türbe, kitâbesine göre Selçuklu emirlerinden Şehabeddin Anber adına 1264 yılında yaptırılmıştır.

Tacü'l Vezir manzumesi, Dede bahçesinin doğu tarafında medrese, hankâh, mescid ve türbe olarak dînî, tasavvufî ve eğitim kurumları bir arada olarak son şeklini almış, ancak korunamamasından dolayı şimdi ilk şeklini almak üzeredir. Çünkü türbe dışında hiçbir yapıdan eser kalmamıştır.

Mescid ve Hankâh hakkında hiçbir bilgi ve kalıntıya rastlayamadık. Ama Konya'da, mescidi olan medreselerin en ünlüsü ve hâlen mescid kısmını kalıntılarında incelemek mümkün olan "İnce Minare"yi örnek olarak alabiliriz. Buna göre Tacü'l Vezir mescidinin de küçük kare planlı ve medrese kadrosuyla hankâh'a gelenlerin ihtiyacını görece kadar bir alana sahip olduğunu ve mütevazi olduğunu söyleyebiliriz.

Yine hankâh'ın da dönemin imkanları ve yapı topluluğunun muhtevası bakımından kendince görevini ifa edecek kadar bir yere sahip olduğu ve diğer medrese, mescid ve türbeye nazaran daha mütevazi olduğu fonksiyonu gereği ortaya çıkmaktadır.

İnce Minareli Medrese'nin mescidi, medresenin içine alınmamış, o ayrı bir mekan olarak düşünülmüştür. Medresenin kuzeyinde küçük kare planlı ve basık kubbesiyle daha hafif bir yer işgal etmesine özen gösterilmiştir.

Eflâtun Mescidi ise Konya Alâeddin tepesi üzerinde idi. Bina Bizanslılar döneminde kilise olarak yapılmış, Selçuklular devrinde mescide çevrilmiştir. Osmanlılar zamanında onarımlar görmüş, 1872 yılında kulesine bir saat yerleştirilmiştir. Bundan sonra saat kulesi olarak da tanınan Eflâtun mescidi 1921 yılında göçme tehlikesi göstermesi sebebiyle yıktırılmıştır.

Bu yapı, daha önce mevzu bahs ettiğimiz Türk yapılarından Bizans dönemi kilisesi olmasıyla, plan, malzeme ve fonksiyon itibarıyla ayrılır. Bizim inceleme konusu yapmamızın sebebi ise, Selçuklular ve Osmanlılarla Türkleşmiş olması ve bin yıla yakın Türk insanının ibadet ihtiyacını mekansal olarak karşılamış olmasındandır.

Türklerin Anadolu fuhatıyla başlayan tasavvuf hareketleri Konya'da da en canlı biçimde gözlenme imkanı verir. Âsitâne, derğâh, tekke ve zaviye gibi merkezleri ve şubeleri bulunan tarikat yapıları, eğitim ve öğretim yanında meslekî organizasyonları da içermekteydi. Başta mevlevîlik olmak üzere bir çok tarikat

anlayışlarını da Konya'da tarihî temelleriyle bulmak mümkündür. Bu cümleden olarak Gazezler tekkesi ve Ayabakan tekkesini konu içinde ele almaya çalıştık.

Türbe mimarisinin ilk örneklerini, Büyük Selçuklu devri mezar kümbetlerinden alan Anadolu Selçuklu devri kümbetleri, ya cami ve medrese gibi önemli yapılara bağlanmışlar, ya da onlardan uzakta tek başına yer almışlardır. Her iki halde de kare, dikdörtgen, çok köşeli ve daire planlı olan türbeler unutulmaması gereken, devlet adamları, din adamları ve sevilen halk adamları için inşa edilmişlerdir.

Bizim inceleme ve araştırma konusu yaptığımız türbelerden Nalinci Baba, kare planlı olup, mahzenli, taş ve tuğla yapı malzemesi kullanılmış ve kubbelidir. Şeyh Şerafeddin Türbesi ise, Anadolu Selçuklu türbe mimarisinin mevcut örneklerinden çok farklı ve müstesna bir yere sahipti. Türbenin alt kısmı dört köşe idi. Sonra yüzleri sekizleşiyor ve daha sonra da mahrutî kısım başlıyordu. Sekiz yüzünden dördünde birer pencere bulunuyor, diğer dördünde beyzî kemerler yer alıyordu. Dört köşeden sekiz köşeye geçilirken bırakılan köşelerde içten mukarnaslarla süslenmişlerdi. Kapısı da kibleye açılıyordu. Ayrıca inşaatında kullanılan harç taşı ve tuğlayı yekpare bir kaya haline getirmişti. Bu sebepten dolayı dinamitlenerek yıkılmıştır.

Türk dünyasında medrese mimarisi Gazneliler'den sonra Büyük Selçuklulara geçmiş, mimarî, tezyînî ve fonksiyonel olarak gelişimini Anadolu'da tamamlamıştır. tek ve kubbeli bir formdan hareketle tekamül etmiştir.

Şehir hayatının bir gereği de öğretimin aile çerçevesinden çıkıp kurumlaşması olmaktadır. Konya'da ilk medrese, II. Kılınçarslan tarafından yaptırılmıştı. "Medrese-i Sultaniye" adını taşıyan bu medrese, kale içinde olup 1202'den önce yapılmış olmalıdır. Konya'daki medreseler aynı zamanda Daru'l Fukaha, Daru'l Hadis, Daru'l Huffaz ve Daru'l Kurra gibi isimlerle de anılmaktadır. Bu isimler o medresede hangi ihtisas öğretiminin yapıldığını göstermesi açısından

önemlidir.

Konya'da Anadolu Selçukluları, Karamanoğulları ve Osmanlılar devrinde pek çok medrese yapılmış, ancak bunların çok az bir kısmı günümüze kadar gelmiştir. Onlar da Anadolu Selçuklularına aittir. Karamanoğulları ve Osmanlılara ait medreseler inşa malzemelerinin basitliği ve abidevî olmamaları sebeplerinin tesiri ile de ortadan kaldırılmıştır.

Konya'da bugün mevcut olan Anadolu Selçuklu medreselerini tiplerine göre iki gruba ayırıyoruz.

1- Açık Avlulu Medreseler (Eyvanlı),

2- Kapalı Avlulu Medreseler (Kubbeli).

Ele aldığımız medreselerden Kemaliye Medresesinin açık avlulu medreseler grubuna girmesi muhtemeldir. Bu medresenin en dikkate şayan unsurlarının başında çini süsleme ve Fruze siyah ve patlıcan renkleriyle sırlı tuğladan ve mozaik çinilerden geometrik bezeme meydana getirilmiş olması gelir. Fonksiyon itibariyle de daru'-ş-şifa olarak kullanıldığı yaygın bir kanaattir.

Sultan Veled Medresesi ise, "Molla-i Cedid Medresesi" diye de ifade edilmiştir. Bu medrese de avlusuyla, hücreleriyle, eyvanıyla ve diğer teferruatıyla öbür Selçuklu Medreselerine benzer ve açık avlulu tipoloji örneği gösterirdi.

Nizamiye (Nalıncı) Medresesi, Evliya Çelebi'nin "Daru't - Tedrislerinin en meşhuru" diye ifade ettiği Anadolu Selçuklularının İlk medreselerinden ve Osmanlı döneminde de önemini muhafaza eden medrese olması itibariyle önem arz etmektedir.

Son devirde yıkılan ve Cumhuriyet Türkiye'sinde halkın eğitimi gibi bir görevi üstlenen "Konya Halkevi Binası" daha çok sivil mimari örneklerinden olmasına rağmen bir eğitim kurumu olması sebebiyle dikkat çekmektedir.

Sivil mimarî, kent dokusunun tabii gelişim sürecinde daha sade ve daha doğal örnekler ortaya koyar. Geleneğe bağlı olmakla beraber şahsi tercihlerin ve ihtiyaca cevap verecek tarzda gelişimin abartısız seyri izlenir.

Konya, mimarlık tarihinin en eski ve en önemli konut örneklerine sahip bir şehirdir. Bunda, coğrafi şartların yanında, neolitik çağdan günümüze uzanan mimari mirasın ve Selçuklu devletine başkentlik yapmış bir şehrin kültür ve sanat birikiminin payı büyüktür.

Konya evleri ve özellikle bizim kaybolan evler üzerindeki araştırma ve incelemelerimiz mimari özellikler bakımından şu bilgileri veriyor :

A. Yapı Malzemesi ve Yapı Elemanları : Konya evlerinin ana yapı malzemesi taş, kerpiç ve ahşaptır.

Taş: Zeminde temel ve izbe duvarında 50-60 cm. yüksekliğe kadar kullanılmıştır. İki tür taş kullanılmıştır. Gödene taşı duvarlarda, Sille taşı daha çok avlu ve mabeynlerin döşemesinde saltaşı olarak görülmektedir.

Kerpiç : Geleneksel yapı malzemesi olup ana ve kuzu olarak iki türü vardır.

Ahşap : Kavak, söğüt ve ardıç türleri örtü sistemlerinde yaygın olarak kullanılır.

Kapı ve pencere gibi doğramalar çam ağacından yapılmıştır.

Tuğla : Bazı duvar bölmelerinde, kirpi saçaklarda, kiremit ise kırma çatılarda kullanılmıştır.

Toprak : Damların ana örtü malzemesidir. Klasik bir örtü tarzına sahiptir. Mertekler üzerine hasır (kındıra, saz) veya fardı (ağaç dalı), ot, özel yoğrulmuş çamur serilir.

B- Planı oluşturan önemli mekanlar ise şunlardır:

Odalar : Odalarda ahşap malzeme ağır basmaktadır. Yüklükler, çiçeklikler, dolaplar ahşap oymalı ve bezemelidir. Odalardaki kapaksız ve kemerli dolaplara "ağzı açık" denilmektedir. Boş odalar, sandık odaları, yaz odası (çatıda köşk oda), kış odası gibi türleri vardır. Odaların kalın kerpiç duvarları içerisine dolaplardan daha büyük açıklıklar da yerleştirilmiştir.

Mabeyn : Zemin kattaki odalar arasındaki geçit mekanı, bir tür küçük sofadır.

Konya'da birinci kattaki esas sofaya mabeyn denilmektedir.

Sofa : Konya evlerinde iklimden dolayı kapalıdır. Sedirleri ve köşe pencereleri

bulunur. Daha çok iç sofa kullanılmıştır. Kapalı dış sofalarda bulunmaktadır.

Hayat : Konya evlerinde evin sahip olduğu iç avlu, bahçeye denir.

Tahtaboş : Bir veya iki katlı evlerde hayata açılan bir çeşit balkondur.

İzbe : Bir tür bodrum kat. Yiyecekler burada depo edilmektedir.

Mutfak, tandırdamı, Ahır, Samanlık : Evden ayrı olarak avlunun bir kenarında yer alır.

Çereş : Pekmez yapmaya yarayan hacim.

Hariciye : Misafirler için ayrı olarak yapılmış veya evin planı içerisinde ayrılmış selamlık bölümü. Haremlik ve selamlık bölümü olan evlerde vardır.

C. Plan Tipleri : Konya evlerinin plan tipleri sofasız (Hayatlı) plandan iç sofalı plana doğru bir gelişme gösterir.

1- Hayatlı Evler : Hayat denen iç avlu, bahçenin etrafında bir veya iki odadan oluşan evlerdir.

a- Tek katlı,

b- İki katlı olan tipleri vardır.

2- Mabeynli evler : Bu evler bir su basman (izbe) üzerine bir mabeyn ve yanlardaki odalardan meydana gelmektedir. Mabeynli evler sofasız evlerle iç sofalı evler arasında geçiş safhası teşkil ederler.

3- Sofalı evler : Mabeynli evlerin gelişmiş bir plan çeşididir. Zemindeki mabeynden bir merdivenle birinci kat sofasına çıkılır. Konya evlerinde sofanın konumuna göre üç çeşit ev planı vardır. a- Dış sofalı evler, b- İç sofalı evler, c- Orta sofalı evler.

D- Konya evlerinin cephe özellikleri çeşitlik göstermektedir. Cephenin önem verilmiş unsurları ; tahtaboşlar, çıkmalar ve saçaklardır.

E- Süsleme : Konya evlerinin süsleme bakımından oldukça zengin olduğunu görüyoruz. Eski örneklerde süslemenin sadece kapı ve pencere kafeslerinde görülmesine rağmen 19. yüzyılın ortalarından itibaren süsleme cephede

yaygınlaşmıştır.

Oda ve sofhalarda malzemeye bağlı üç ayrı süsleme tekniği kullanılmıştır.

- 1- Ahşap oyma ve ajur tekniğindeki süslemeler,
- 2- Çivili süsleme,
- 3- Boyalı bezeme.

Konya'nın kaybolan su yapılarına gelince; Temizliği dinin esaslarını yerine getirmede ön şart olarak kabul eden islam toplumlarında su yapılarının dînf önemi vardır. islam şehri belirleyen yapılar cami ve hamam olarak kabul edilir.

Anadolu'da bilinen Selçuklu çağı hamamlarının günümüze kadar geleni çok azdır. Kaynaklarda da sınırlı sayıda hamam ismi geçmektedir. Bizim araştırma konusu yaptığımız Türbe hamamının Selçuklular zamanından kalmış olması mümkün görülmektedir. Çünkü imaretin yanında olması bu fikri çok kuvvetli kılıyor. Bu hamam camekan, soğukluk, sıcaklık, külhan, göbek taşı ve şadırvanlarıyla bir hamamda bulunması gereken bütün unsurları ihtiva ediyordu. Erkekler ve kadınlar kısmı bölümleriyle de hizmetini sürdürüyordu.

Özellikle namaz için abdest almak için ve diğer hizmetler için kullanılan Kapı camii şadırvanının dikkat çeken ve bir özellik olarak da ortaya çıkan yanı, ahşap ayaklar üzerine bindirilmiş, üzeri kurşunla kaplı bir kubbe ile örtülmüş olmasıdır. Havuz, taşlardaki dekoratif unsurlar ve musluklar dönemin diğer şadırvanları gibi idiler.

Sosyal yapılar diye ifade edebileceğimiz bahçeler, imaret, muvakkithane ve kahvehaneler gibi müesseseler şehir hayatının insan ihtiyaçları bakımından vazgeçilemez unsurlarıdır.

Konya'nın batı ve güneyini bağ ve bahçeler çevirdiği için tarihi boyunca, Konya'da oturanların çoğu yaz mevsimini buralarda geçirmişler, kışında şehre inmişlerdir. Bu durum yerleşik şehir hayatına geçişle birlikte değişmeye başlamış ve zamanla şehrin muhtelif yerlerine bahçeler ve parklar yapılmasına yol açmıştır.

İşte bunlardan biri olan dede bahçesi, Anadolu Selçukluları devrinde kurulmuş ve zaman içinde sahipleri değişmiştir. Bu bahçede zamanla bütün ihtiyaçlara cevap verecek yapılar da meydana getirilmiştir. Bu yapılar dinlenme yerlerinin ve havuzların yanı sıra dînî ve sosyal muhtevalı olarak göze çarpar. Çeşmeden tekkeye ve Tacü'l - Vezir Mescid, medrese, hanıgah ve türbesine varıncaya kadar uygun mekanlarda yer almışlardır.

Çarpık kentleşme ve sanayileşmenin etkisiyle köyden kente göçler sonucu diğer kentler gibi önemli bir mimari mirasa sahip Konya'nın tarihî kimliği yok edilmiştir. Zaman geçirmeden şehirdeki bütün sit alanlarını kapsayacak koruma amaçlı imar planları hazırlanarak hayata geçirilmelidir.

Mevcut sit alanları ve sokaklar üzerinde bulunan mimarî eserler ve evler yeterli kaynak bulunarak restore edilip, fonksiyonel hale getirilerek yaşatılmalıdır.

Eski konutlarda yaşayanlar genellikle fakir insanlardır. Kendilerine restorasyon için maddî destek sağlanmalıdır.

Eski eserlerin korunmasında yeni örgütlenmelere gidilmelidir. Bakanlıklar, üniversiteler, mahalli idareler, gönüllü kuruluşlar ve halk geniş katılımlarla iş birliği yapmalıdır.

Tarihi eserlerle ilgili sadece koruma kararı almak yeterli değildir. Halkın eğitilmesi ve korumaya özendirilmesi gerekmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmet Eflaki; Menakübül-Arifin, Neşreden: Tahsin Yazıcı, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1959,I/376

AKOK, Mahmut; "Türk Tarih Kurumu Adına, Konya Alâeddin Tepesinde 1941 Yılında Yapılmış Olan Arkolojik Kazıda Elde Edilen Mimari Buluntular", VII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri I, Ankara, 1972

Aksaraylı Kerimeddin Mahmut; Müsâmeratü'l - Ahyar, Çev. Nuri Gençosman - F. Nafiz Uzluk, Selçuki Devletleri Tarihi, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara, 1948

AKYURT, M. Yusuf; Konya Klavuzu (Daktilo Edilmemiş Metin) Türk Tarih Kurumu Kitaplığı, No 600

-----; Konya Asarı Antika Müzesi Muhtasar Rehberi, Konya, 1932

ALP, Sedat; "Konya Karahöyük Hafriyatının Neticeleri", VI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, Ankara, 1967

Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi; I, İstanbul, 1982, s.43

Ancyclopedia Britanica; "Konia" Maddesi, 1910

Anonim; Konya İl Analitik Etütleri, Ankara, (tarihsiz)

Anonim; Tarih-i Ali Selçuk (Feridun Nafiz Uzluk; Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III, Ankara, 1952)

ARCHITEKT, Şehabettin; Konya Abideleri, Konya, 1939

-----; Konya'nın Selçukiler Zamanı Şehir Mimarisi, Babalık Basımevi, Konya, 1935

ARITAN, A. Saim; "Anadolu Selçuklu Cilt Sanatının Özellikleri" I.,II. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Konya,1993

ARSEVEN, Celal Esat; Türk Sanatı, İstanbul, 1984

- ASLANAPA, Oktay;** Türk Sanatı, II, İstanbul, 1973, s.147
- ATAMAN, Mustafa;** "Kapatılmadan Önceki Yıllarda Konya'daki Dört Tekke", Yeni Konya Gazetesi , 3-12 Haziran 1991
- ATÇEKEN, Zeki;** Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması, (S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi) Konya, 1988
- ATLAN, Sabahat;** Roma Tarihinin Ana Hatları, İstanbul, 1970
- AYCAN, İrfan - SARIÇAM, İbrahim;** Emeviler, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993
- BALTACI, Cahit;** XV-XVI Asırlar Osmanlı Medreseleri, İrfan Matbaası, İstanbul, 1976
- BAŞTAK, Naci Fikret;** "Hitit Medeniyeti", Konya Dergisi, Halkevi Yayınları, Konya, Haziran 1937
- ; Konya I., Yeni Kitap Basımevi, Konya, 1945
- BAYKARA, Tuncer;** Türkiye Selçukluları Devrinde Konya, Kültür ve Turizm Bak. Yayınları Ankara, 1985
- BERK, Celile;** Konya Evleri, İstanbul, 1951
- CAN, Mustafa;** "Selçuklular Devri Konya Kütüphanelerinin Tarihçesi", Selçuk Dergisi, Sayı: 1, Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Konya, Aralık 1986 s.56
- CANSEVER, Turgut;** Şehir ve Mimari, Ağaç Yayınları, İstanbul, 1992
- CEMAL, A.;** Konya, İstanbul, 1923
- CEZAR, Mustafa;** Typical Commercial Buildings Of The Ottoman Classical Period And the Ottoman Construction System, Türkiye İş Bankası Cultural Publications, İstanbul, 1983
- ; Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul 1977.

CUMBUR, Müjgan; "Selçuklu Devri Konya Kütüphanesi", Selçuk Dergisi, Sayı:1, Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Konya, Aralık 1986

DARKOT, Besim; "Konya" maddesi, İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1977

DIEZ, E.- ASLANAPA, Oktay; Türk Sanatı , İstanbul,1955

DONBAZ, Veysel; "Konya Civarı Hitit Anıtları; Türkiye Turizm Otomobil Kurumu Belleteni, İstanbul, 1971, 31/310

DIEZ, E. - ASLANADA, Oktay - KOMAN, M. Mesut; Karaman Devri Sanatı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1950

DÜLGERLER, Osman Nuri; "Konya'nın Dünü ve Bugünü", Konya, Hazırlayan: Feyzi Halıcı, Kültür ve Turizm Derneği Yayınları, Ankara, 1984, s. 9

el-Herevi (Ebül Hasan Ali Ebu Bekr); Kitabu-l Ziyarat, Şam, 1957

ERDEM, Kamil; "Gazzî-Mekkî Seyahatnâmesi", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Semineri Dergisi 1 - 2, İstanbul 1937, s. 27

ERDOĞAN, Abdülkadir; "Kitabelerin Değeri ve Konya", Konya Dergisi, Halkevi Yayınları, Birinci Kanun, 936, Konya, 4/221 - 225

-----; "Konya'da Eski Tekkeler" Konya Dergisi Halkevi Yayınları, Yıl 2, sayı 13, Eylül 1937 Konya, s. 615

-----; "Konya ile İlgili En Eski Bir Selçuklu Vakfiyesi", Konya Dergisi, Halkevi Yayınları, Konya, Şubat 1937, 6/373-4

ERGENÇ, Özer; XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları, Ankara, 1995

ERSOY, Ayla; Türk Tezhip Sanatı, Akbank Yayınları, İstanbul, 1988

ES, Selçuk; Konyada Yatan Peygamberler ve Evliyalar, Can Kitabevi, Konya 1994

Evliya Çelebi; Seyahatnâme, Üçdal Neşriyat İstanbul, 1986

EVREN, Afif; "Konya'da Ocaklar, İrvaseler, Tekkeler" Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Ocak1952, yıl 3, sayı 28-30 s.476

-----; Folklor Demeti, Babalık Basımevi 1945 Konya

-----; Konya İçin, Babalık Basımevi, Konya, 1944

EYİCE, Semavi; "Konya'nın Aâeddin Tepesinde Selçuklu Öncesine Ait Bir Eser; Eflatun Mescidi" Sanat Tarihi Araştırmaları IV İ.Ü. Sanat Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1971, s. 274

FERİT M. - MESUT M.; Selçuklu Veziri Sahip Ata ile Oğullarının Hayat ve Eserleri, Konya Halkevi Yayınları, İstanbul,1934

GÖKKAYA, Basri; "Seyahatnâmelerde Konya", Ekekon Gazetesi, sayı; 2875, 29 Eylül 1948

GÖYÜNÇ, Nejat; Atatürk ve Milli Mücadele, Emek Matbaası, İstanbul, 1984

GÜNGÖR, Erol; Tarihte Türkler, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1988

Hakkı İzzet; "Mevlana Türbesi'nin Çini Kaplamaları", Türk Tarih Kurumu Belleteni, Sayı: 64, Ankara, 1952, XVI/580

Hamdizade Abdülkadir (Erdoğan); "Saat Kulesi", Ocak Dergisi, Sayı: 14, Konya, 31 Mart 1334, s. 155-116

Hamdullah Müsta'fi; Nüzhetü'l-Kulub, London, 1915

HASOL, Doğan; Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yem Yayınları, İstanbul,1990

HAYD, V; Histoire du Commerce du Levant, II. Page 113-Pegolotti

HAYDAR, Gülzar; Şehirlerin Ruhu, İnsan Yayınları, İstanbul, 1991

- HCHARIGNON, A.J.;** Le Livre de Marco Polo, Tomo I, Pekin 1924
- HİNÇER, İhsan;** "Konya Evleri", Folklor Postası, sayı:19, s.23
- HINZ. W,** Çev: Acar Sevim, İslamda Ölçü Sistemleri, Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul 1990.
- Hoca Saadetin Efendi;** Tacü't - Tevarih, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992
- HUART, Clement;** Mevlevîler Beldesi Konya, Tercüman Yayınları, İstanbul 1978
- İbni Batuta;** Seyahatname-i İbni Batuta, İstanbul, 1917-1919
- İbni Bibi (Hüseyn b. Muhammed b. Ali el-Caferi el-Rugedi);** el- Evamiru'l-Alaiyye Fi'l-Umuri'l Alaiyye (Tıpkı basım) T.T.K. Yayınları, Ankara, 1956
- İbnü'l - Esir;** el - Kâmil Fi't-Tarih, Çev.Yunus Apaydın, Bahar Yayınları, İstanbul, 1986
- İĞDEMİR, Uluğ;** "Merhum Halil Ethem Eldem'in Türk Tarih Kurumuna Armağan Ettiği Türk İslam Devri Kitabe Estampajları", Türk Tarih Kurumu Belleteni, sayı: 16, Ankara, 1. Teşrin, 1940, IV/545-563
- İLHAN, Nevzat;** "Les Buzhane de Konya" Fifth International Congress of Turkish Art, Budapest,1978
- İZZET, Hakkı;** "Mevlânâ Türbesi'nin Çini Kaplamaları", Türk Tarih Kurumu Belleteni, Sayı: 64, Ankara, 1952, XVI/580
- KAFESOĞLU, İbrahim;** Selçuklu Tarihi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992
- ; Türk Milli Kültürü, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984
- KARAHAN, Abdülkadir;** "Karaman'ın Osmanlı Ülkesine Katılması ve Konya'nın Önemi", Mevlânâ Güldestesi, Turizm Derneği Yayınları, Konya, 1965

KARPUZ, Haşim; "14.Tarihi Türk Evleri Haftası", Konya Dergisi, Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yıl:2, Sayı: 8, Temmuz-Ağustos, 1996, s.9

Kâtip Çelebi; Cihannuma, İstanbul, 1732

KENDİ, İbrahim Aczi; Konyalı Aşık Şem'i Konuşuyor, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1951

KINAL, Fûruzan; Eski Anadolu Tarihi, Ankara, 1962

KOMAN, M. Mesut; "Konya Şehrinde Selçuklulardan Evvelki Devirlere Ait Eserler Üzerine Bazı Notlar", Konya Dergisi, Halkevi Yayınları, Konya, ikinci Kanun, 1937, 5/308

Komisyon; Ata Dergisi, S.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Konya, 1993, IV/73-74

Komisyon; Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, İstanbul, 1986

Komisyon; "Türk İllustrasyonu"; Konya Mecmuası, 2-Temmuz -1944, s. 73

KONER, Muhlis; Konya Mecmuası, Temmuz 1943, sayı:57, s. 3

Konya İl Yıllığı; 1973

Konya Şer'iyye Sicilleri; Mevlânâ Müzesi, Konya

Konya Vilayeti Salnamesi; 1330

KONYALI, İbrahim Hakkı; Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi, Yeni Kitap Basımevi, Konya, 1964

-----; "Herevi'nin Seyahatnamesi", Tarih Hazinesi Dergisi, Sayı: 15, 1952, s. 799-802

KORAP, Ali Rıza; "Medeni Şehir Karakteri", Konya Dergisi, Halkevi Yayınları, Sayı: 84 - 85, Konya, Ekim - Kasım 1945, s. 19

KÖPRÜLÜ, Fuad; "Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları"
Türk Tarih Kurumu Belleteni, 1943, VII/241

KÖSOĞLU, Nevzat; Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine
Düşünceler, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1990

KÖYMEN, Mehmet Altay; Selçuklu Devri Türk Tarihi, Ankara, 1962

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf; "Konya Mevlana Dergahı ve Türbe Hamamına
Dair İki Mevlevi Vakfiyesi" Vakıflar Dergisi XXIII/78

-----; "Konya'da Alâeddin Daru'ş-Şifası, Tıp Medresesi ve
Mescidi'nin Yeri, Yapısı", Osmanlı Araştırmaları (The Journal of Ottoman
Studies) İstanbul, 1989, s. 357

-----; Lale Devrinde Konya, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 1989

-----; Selçuklular ve Konya, Selçuklu Belediyesi Yayınları,
Konya, 1994

KURAN, Abdullah; Anadolu Medreseleri, I, Ankara 1969

Mehmet Neşri; Neşri Tarihi, Haz. M.Altay Köymen, Kültür ve Turizm
Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1938

MELLEART, James; Çatal Höyük a Neolithic Townin Anatolia,
London, 1967,

Mimar Şahabettin; (Selçuklu Şehirleri) Mimar Aylık Mecmua, Sene:2,
Sayı:1 İstanbul, Kanunusani 1932

MOLTKE, H. V.; Briefe aus der Turkei (1835-1839), Berlin,1911

OCAK, Mehmet Yaşar; "Zaviyeler", Vakıflar Dergisi, Ankara,
1978,XII

ODABAŞI, A.Sefa; “Geçmişten Günümüze Konya Bahçe ve Parkları”
Konya, Yıl: 2, Sayı: 6, Konya, Mayıs-Haziran, 1996, s.36

-----; "Konya Kahvehaneleri", Yeni Konya Gazetesi, 8 Temmuz
1995, Konya

-----; "Türbeöntü Evleri", Konya, Büyükşehir Belediyesi Yayınları,
yıl:2 Sayı:8, Temmuz - Ağustos, 1996, s.7

OĞUZOĞLU, Yusuf; “17. Yüzyılda Konya Şehrindeki İdari ve Sosyal
Yapılar”, Konya, Haz: Feyzi Halıcı, Konya Kültür ve Turizm Derneği
Yayınları, Ankara, 1984, s. 97-108

ORAL, M. Zeki; “Konya'nın Tarihi Eserleri ve Bugünkü Durumları”,
Konya Dergisi, Halkevi Yayınları, Sayı: 84 - 85, Konya, Ekim - Kasım
1945, s. 33

-----; “Kitap Kitabeleri” Anıt Dergisi 1/2, Konya, Mart 1949,
s. 17-18

OSTROGORSKY, Georg; Bizans Devleti Tarihi, Ankara, 1981

ÖGEL, Bahaeddin; Türk Kültür Tarihine Giriş, Kültür Bakanlığı
Yayınları, Ankara, 1991

ÖGEL, Semra; Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı, Ankara 1966

ÖNDER, Mehmet; “Son Yüzyıl İçerisinde Konya'da Yıktırılan Selçuklu
Eserleri”, Yılmaz ÖNGE Armağanı, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi
Yayınları Konya, 1993, s. 170

-----; "Konya'da Alevi Sultan Mescidi ve Mihrabı", Vakıflar
Dergisi, Ankara, 1958, IV/241

-----; “Yıktırılan Bedestenlerimiz” Türk Kültürü Dergisi, Türk
Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları, Yıl: 3, sayı: 30, Nisan 1965, s.
400

-----; Konya Maarif Tarihi, Ülkü Basımevi Konya 1952

- ; Konya Matbuatı Tarihi, Ülkü Basımevi, Konya, 1949
- ; "Konya'da Selçuklulardan Önceki Devirlere Ait Eserler Üzerine Kısa Notlar", Anıt Dergisi, Sayı 30, Konya, s. 28
- ; Mevlânâ Şehri Konya, Konya Turizm Derneği Yayınları, Ankara, 1971
- ; Mevlana'nın Konya'daki Evi ve Medresesi (Ön rapor) Yeni Kitap Basımevi, Konya 1956
- ; Seyahatnâmelerde Konya, Yeni Kitap Basımevi, Konya, 1948
- ÖNEY, Gönül**; "Anadolu Selçuklu Sanatında Balık Figürü", Sanat Tarihi Yıllığı, İ.Ü. Sanat tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1968, s.142-159
- ÖNGE, Yılmaz**; "Alâeddin Keykubat Döneminde Konya'da İnşa Edilmiş Mimarlık Eserleri", Selçuk Dergisi, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, sayı: 3, Konya, Haziran 1988, s. 49
- ; "Konya Evinin Tezyinatı", Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri, 5-7 Mart 1990, Konya, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 137-143
- ; "Konya Mevlânâ Dergâhının Kaybolan Bir Yapısı: Türbe Hamamı" 5.Milli Mevlana Kongresi (Tebliğler) ,S.Ü.Selçuklu Araştırmaları Merkezi yayınları ,Konya 1992, s. 75
- ; "Konya ve Çevresindeki Mukarnaslı Şadırvanlar", Vakıflar Dergisi, XIX, Ankara, 1985, s. 95-108
- ÖZALP, Kazım**; Milli Mücadele, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1985
- ÖZELSEN, Cevat**; "Garp Eserlerine Göre Konya" Konya Dergisi, Halkevi Yayınları, S.36, Nisan 1941, s. 36

ÖZÖNDER, Hasan; “Konya Evlerinde Hattî Süsleme”, Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri, 5-7 Mart 1990, Konya, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 145-146

-----; “Sadreddin Konevi Mamuresinin Mimari Teşekkülü”, Selçuk Dergisi, Sayı: 4, Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Konya, Ocak 1989, s. 143

-----; “İpek Yolunun Konya’daki İzlerine Dair Yeni Belgeler ve Bilgiler” V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi, İstanbul, 21-25 Ağustos, 1989, Tebliğler, Ankara, 1990, s.550-559

-----; "Konya Şehir Hanları ve Kaybolan Bir Örneği: Taşhan ", İpek Yolu Dergisi, Konya Ticaret Odası yayınları, Sayı: 101, Temmuz 1966, s. 36

-----; Konya Vakıf Eserleri, Vakıflar Bölge Müdürlüğü Yayınları, Konya, 1985

-----; “Konya’da Gazezler Tekkesi” Prof.Dr. Yılmaz Önge Armağanı, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi, Konya, 1993, s. 339-356

-----; Konya Velileri, Kuzucular Ofset, Konya, 1990

-----; "Konya’da Selçuklu Devri Abidelerinde Görülen Epigrafik Özellikler" Konya, Haz: Feyzi Halıcı, Konya Kültür ve Turizm Derneği Yayınları, Ankara, 1984, s. 16-17

Paulys Realencyelopaedia, IX/1 (1914), s.990 - 991

PELLIOT, P.; Nateson Marco Polo, Paris, 1959, I/403-404

SADİ, Hamid; “ Anadolu’dan Geçen Kadim Transit Yolları”, Türk Yurdu Mecmuası, Sayı: 28, Nisan 1927

Saint-Quentin, S.; Histoire des Tartares, neşr. J. Richard, Paris, 1965

- SARRE, F.;** Konya Köşkü, Çev. Şahabeddin Uzluk, Ankara 1967
 -----; Riese'in Kleinasien, Berlin,1895
- SERJEANT, R.B.;** İslâm Şehri, Çev:Elif Topçugil, Ağaç Yayınları, İstanbul, 1992
- SEZAL, İhsan;** Şehirleşme, Ağaç Yayınları, İstanbul, 1992
- SOYMAN, Faik - TONGUR, İbrahim;** Konya Eski Eserler Klavuzu, Yeni Kitabevi Yayınları, Konya, 1944
- SÖZEN, Metin;** Anadolu Medreseleri, İ.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul,1972
- SÖZEN, Metin - DÜLGERLER Osman Nuri;** "Konya Evlerinden Örnekler", ODTÜ Mimarlık Fak. Dergisi, C : 5, Sayı :1, Bahar 1979, s. 79 - 87
- SÜMER, Faruk - SEVİM, Ali;** İslâm Kaynaklarına göre Malazgirt Savaşı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1971
- SÜMER, Faruk;** "Türkiye Kültür Tarihine Umumi Bir Bakış", A.Ü. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, XX/ 3-4 (1962)
- Şikâri;** Karamanoğulları Tarihi, Konya, 1946
- TABERÎ (Ebû Cafer Muhammed b. Cerir);** Tarihu'l - Umemi Ve'l-Muluk, Daru'l-Fikir Yayınları ,Lübnan, 1987, V/342;
- TAN, M.Turan;** "Onyedinci Asırda Konya", Konya Dergisi, Halkevi Yayınları, Konya, İkinci Teşrin, 936, s. 174 - 175
- Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü;** "Kuyud-u Kadime" Defter No: 548,18b
- TEXIER, Charles;** Küçük Asya III, İstanbul, 1923 (Asie Mineure, description géographique, historique et archéologique, Paris Librairie de Firmin-Didot et C, 1882, P:760+36)

TUNAY, Mehmet; "Çatalhöyük", Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belleteni, İstanbul, 1971, 31/310

TUNCER, Orhan Cezmi; "Konya Tarihi Çevresine Gösterilmesi Gereken İlgi ve Bozulan, Yok Olan Bazı Yapılarımız", Konya, Haz: Feyzi Halıcı, Konya Kültür ve Turizm Derneği Yayınları, Ankara, 1984, s. 109-110

TURAN, Osman; "Selçuklu Devri Vakfiyeleri, I, Şemseddin Altun-Abâ Vakfiyesi ve Hayatı" Türk Tarih Kurumu Belleteni, Sayı : 42 Ankara, Nisan 1947, s. XI/200-201

-----; "Şemseddin Altun-Abâ Vakfiyesi", Konya Vakıflar Müdürlüğü Arşivi, Defter No: 4

-----; "II. İzzettin Keykavus'a Ait Bir Temlikname", Zeki Velidi Togon'a Armağan, İstanbul, 1950-55, s. 156-170

-----; "Selçuk Devri Vakfiyeleri III, Celaleddin Karatay Vakıfları ve Vakfiyeleri", Türk Tarih Kurumu Belleteni, 1948, XII/17-170

-----; Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993

Türk Ansiklopedisi; "Konya" Maddesi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1974

UYAR, Veli Sabri; Defter, Koyunoğlu Müzesi, Konya

UZLUK, F. Nafiz; Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi, Ankara, 1958

UZLUK, Şehabettin; "Konya'da Mevlana'nın Hatıralarını Taşıyan Abideler" Milli Mecmua Cilt 13, sayı 150, 15 Ağustos, 1952, s. 13

ÜLKEN, Hilmi Ziya; "Konya'da Anadolu Selçukileri Devrinde İlim ve Felsefe", Konya Dergisi, Halkevi Yayınları, Konya, Nisan 1937,

8/ 490-97

ÜNVER, A. Süheyl; "Konya'da İkinci Çift Şerefeli Minare" Konya Halkevi Yayınları, no 105-107, s. 1-8

-----; "Yetmiş Yıl Önce Konya", Türk Tarih Kurumu Belleteni XXXI (1967) s. 201-220

-----; "Konya'da XIII-XV Asırlarda yapılan Kitap Tezhibleri" Konya Dergisi, Halk Evi Yayınları, Konya, Ağustos 1945, 82/1-12

-----; Selçuk Tababeti, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1940

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi; No 601, s.193

Yakut el-Hamavi; Mu'cemü'l-Buldan, "Konya" Maddesi, Mısır, 1906

YALÇIN, Osman; Konya, Özyürek Yayınevi, İstanbul, 1957

YALÇINKAYA, Ekrem; Coğrafya'da Tarihte ve Bugünkü Konya, Yeni Kitap Basımevi Konya, 1943

YETKİN, Şerare; "Anadolu'da Selçuklu Şifahaneleri", Türk Kültürü, 1963, 10/26-28

-----; Anadolu'da Türk Çini Sanatı Gelişimi, İ.Ü. Edb. Fak. Yayınları, İstanbul, 1956

YETKİN, S.Kemal; İslâm Mimarisi, Ankara, 1959

YİNANÇ, Mükrimin Halil; Anadolu'nun Fethi, İstanbul 1944

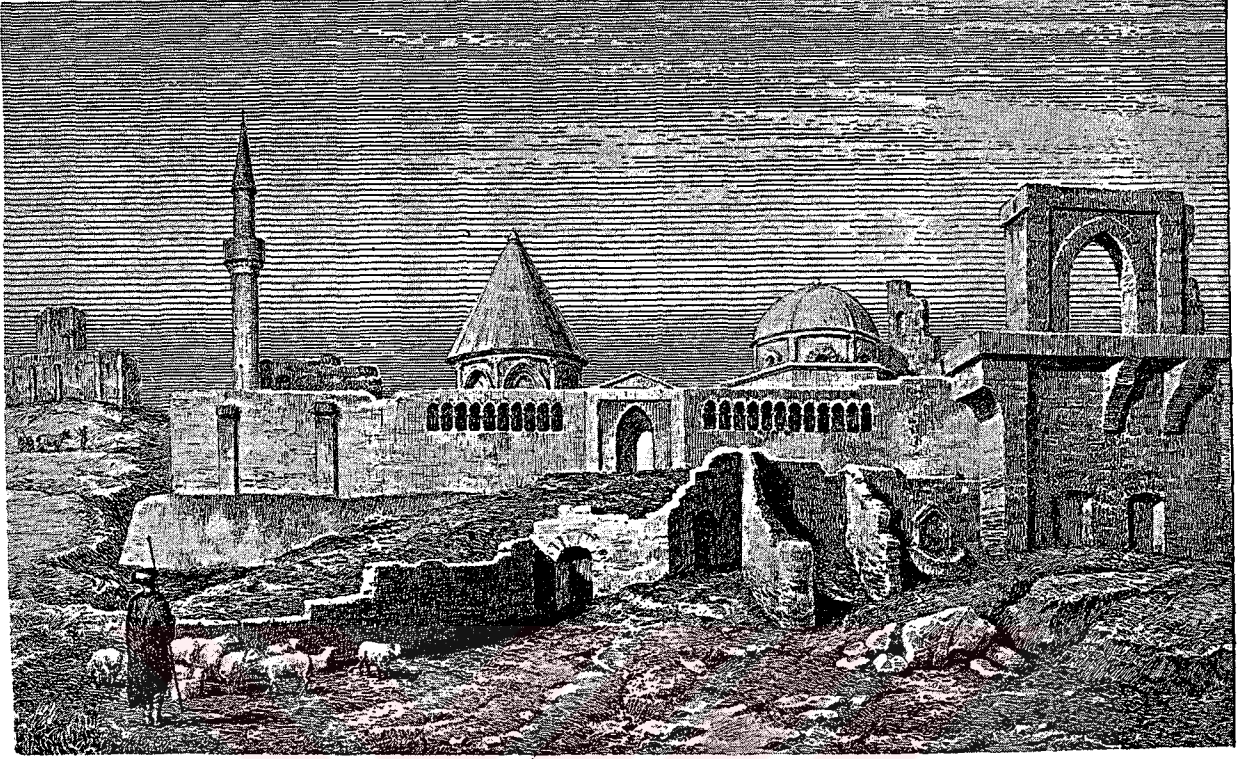
Yurt Ansiklopedisi; "Konya" maddesi, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982-83

ZOROĞLU, K. Levent; Konya Adının Kaynağı, (Ayrı Basım)

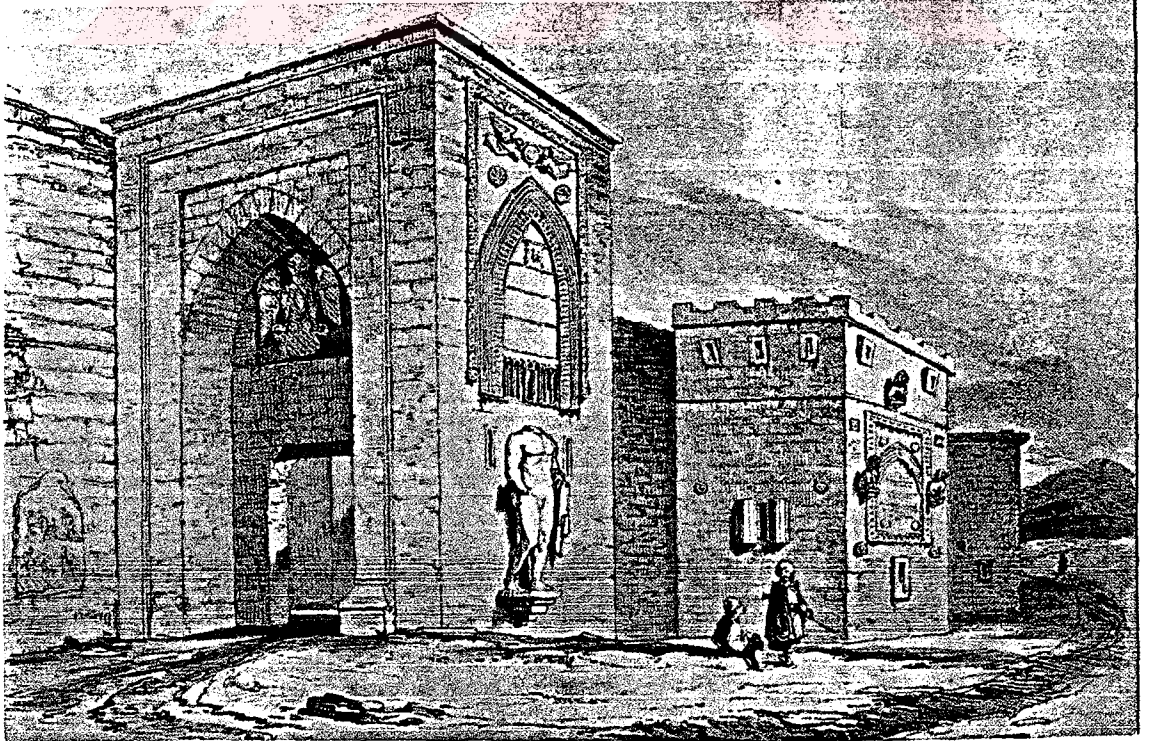
T.T.K.Yayınları, Ankara, 1984

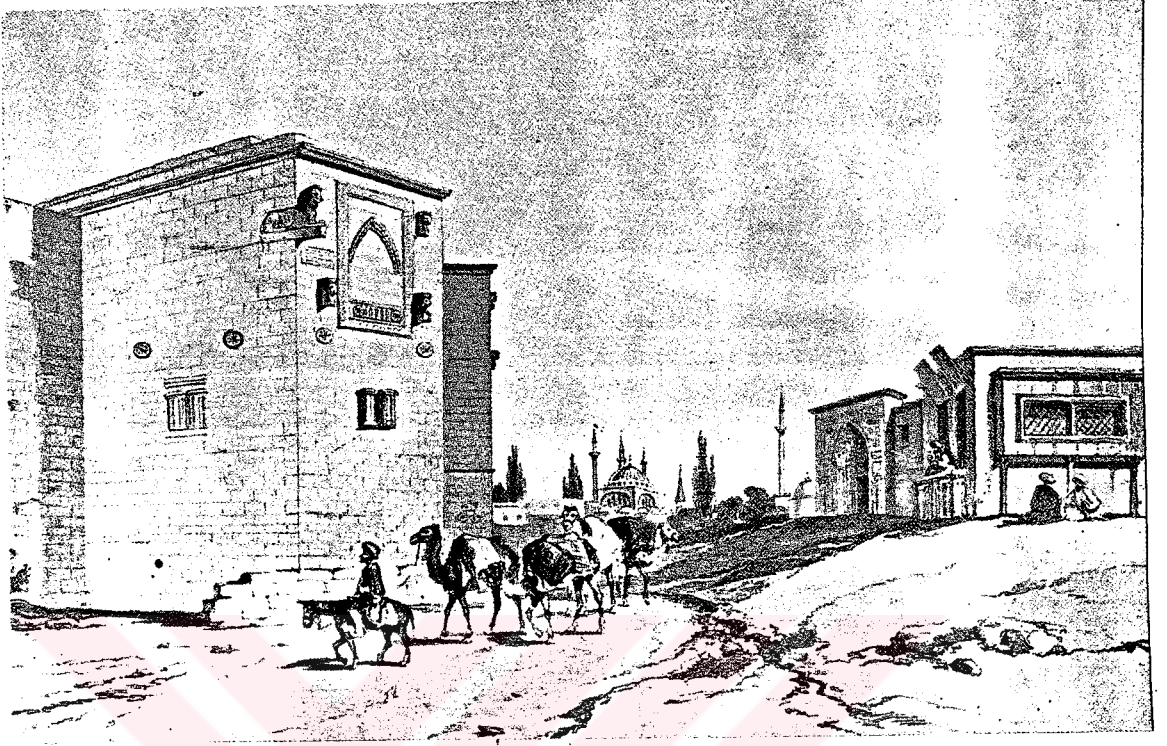
KATALOG

RESİM: 1 - KONYA İÇ SURU

RESİM: 2 - KONYA DIŞ SURU

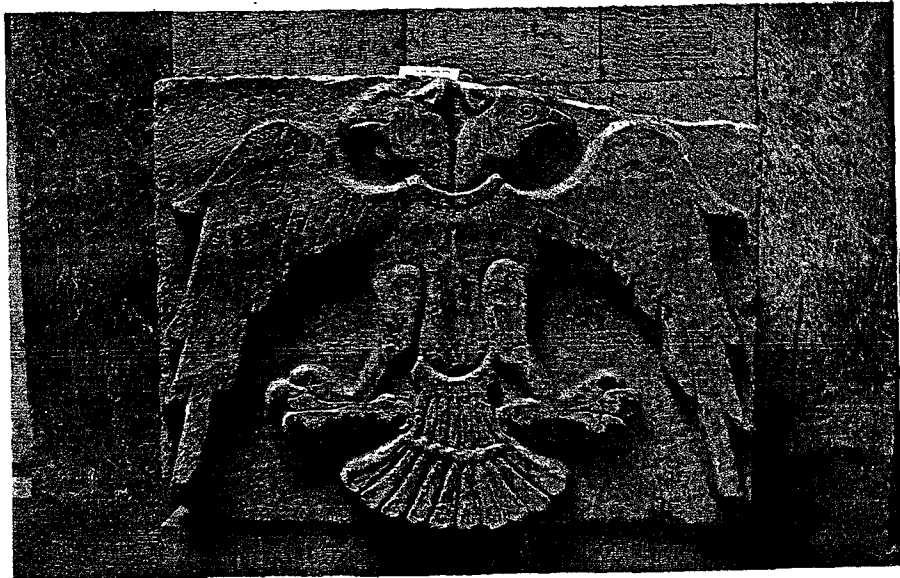
RESİM: 3- KONYA DIŞ SURU

RESİM: 4- MATRAKÇI NASUH'UN KONYA MİNYATÜRÜ

RESİM: 5 - KONYA SURLARINDAN KABARTMA

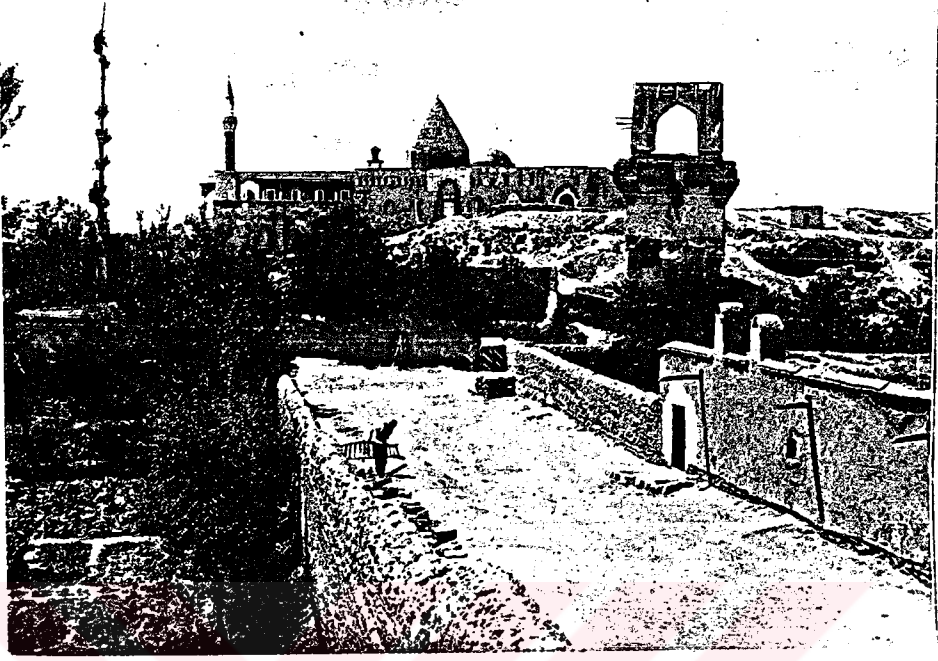
RESİM: 6 - KONYA SURLARINDAN KABARTMA

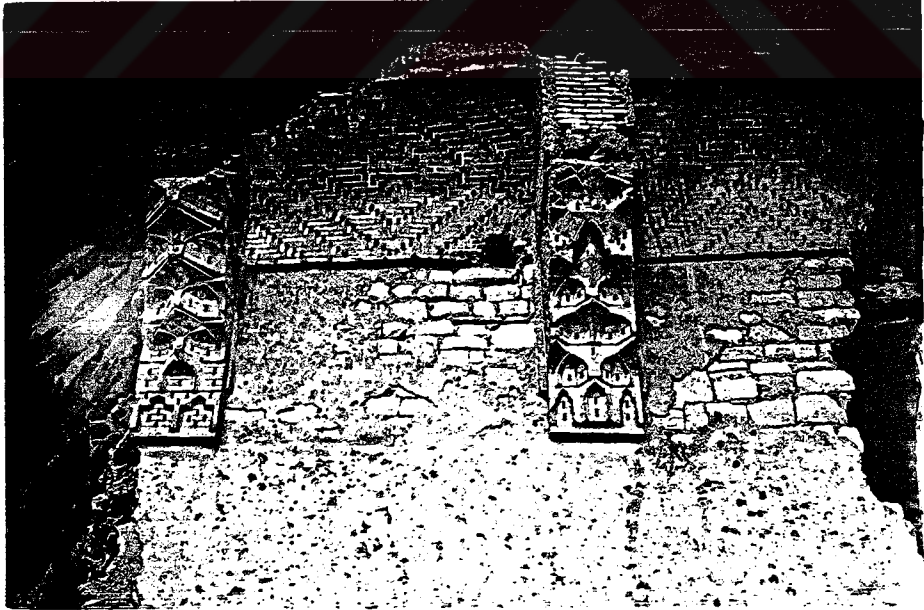
RESİM: 7 - KONYA SURLARINDAN

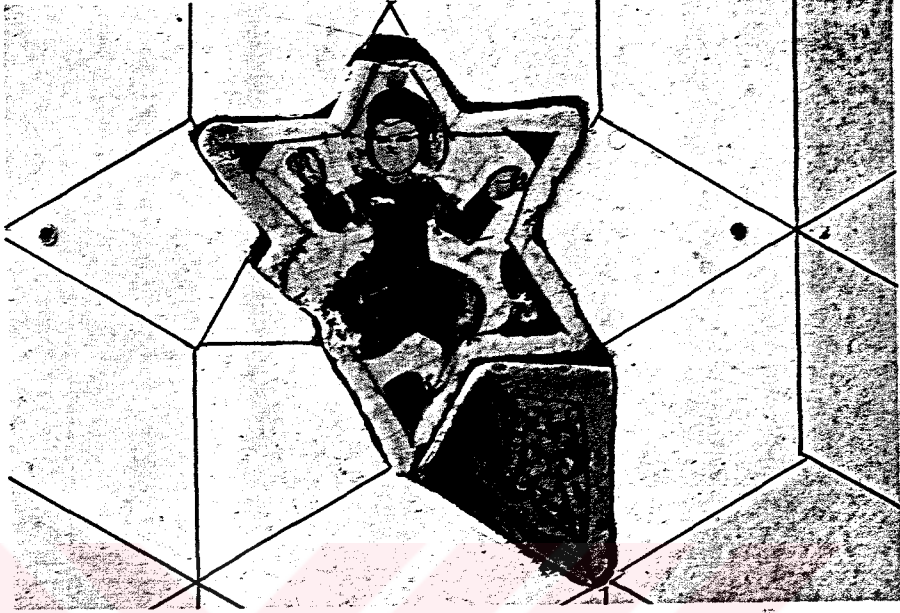
RESİM: 8 - KONYA SURLARINDAN

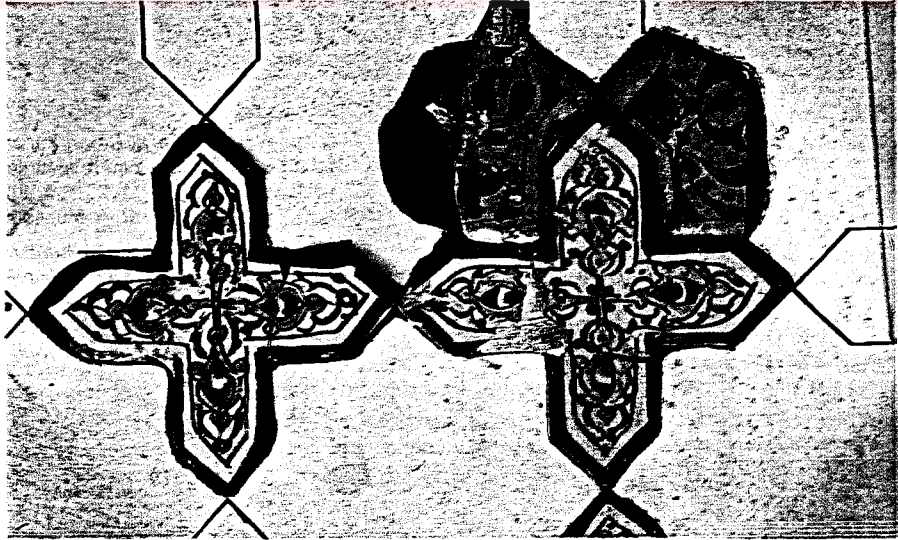
RESİM: 9 - KONYA KÖŞKÜ

RESİM: 10 - KONYA KÖŞKÜNDEN

RESİM: 11 - KONYA KÖŞKÜNDEN

RESİM: 12 - KONYA KÖŞKÜNDEN

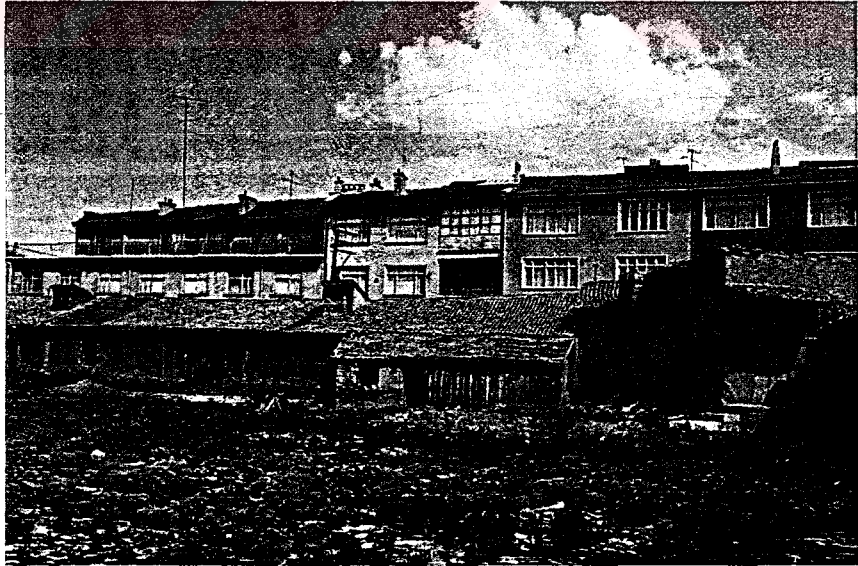
RESİM: 13 - TAŞHAN

RESİM: 14 - TAŞHAN'IN ODALARI

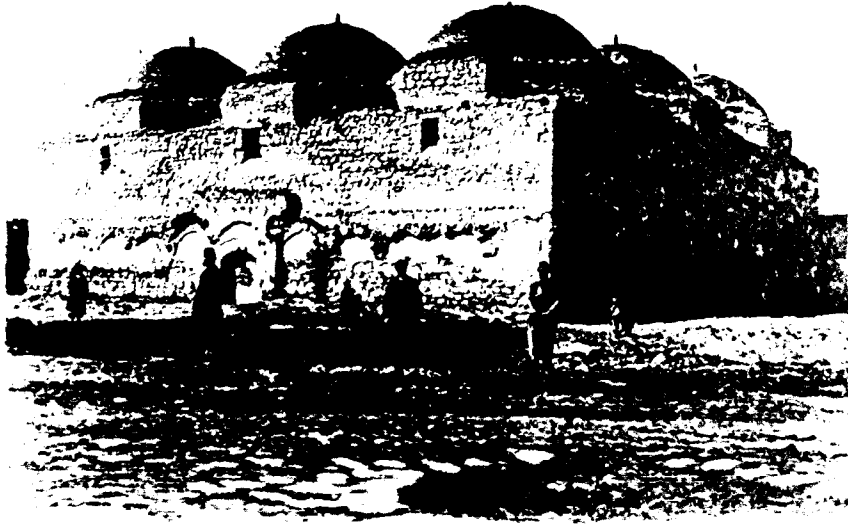
RESİM : 15- TAŞHAN'IN BODRUMU

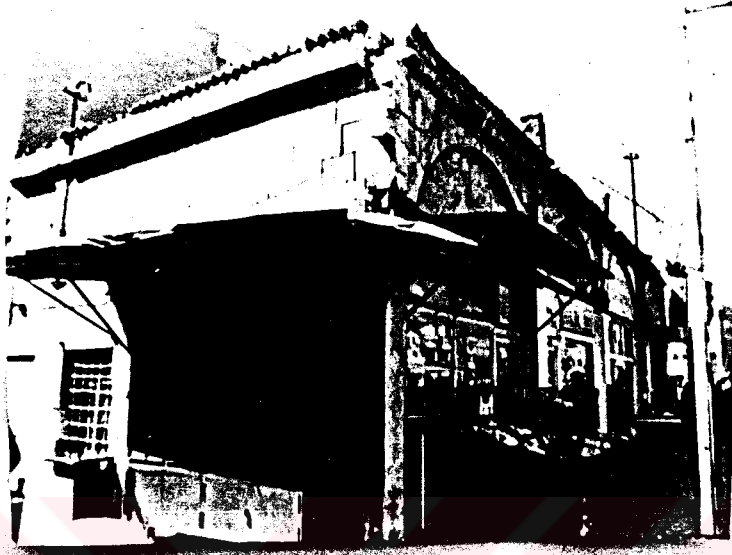
RESİM : 16- TAŞHAN'IN AHIR, SAMANLIK VE DEPOLARI

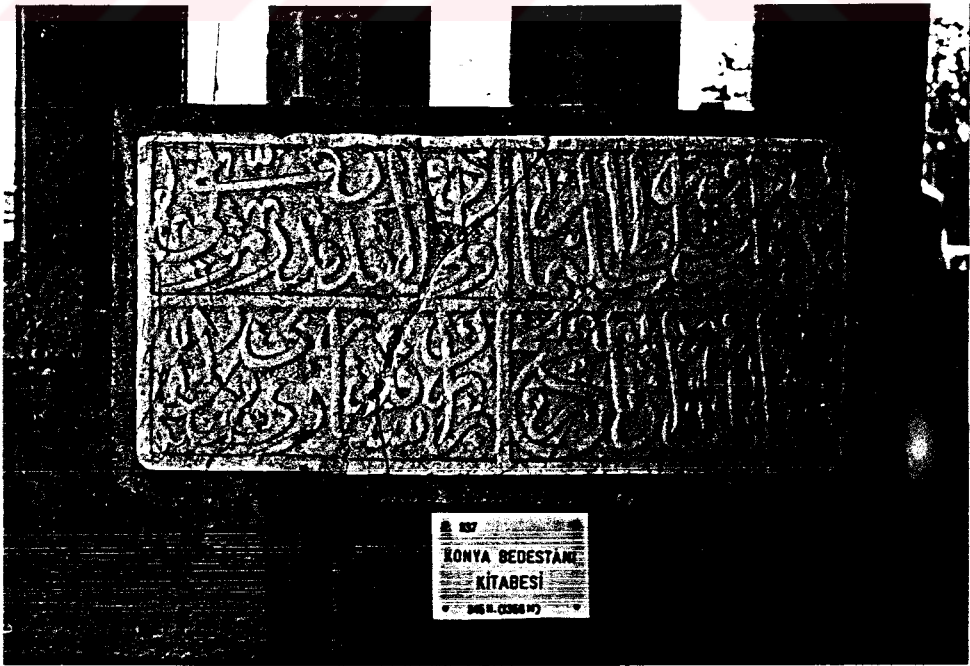
RESİM: 17- TÜRBE HAMAMI

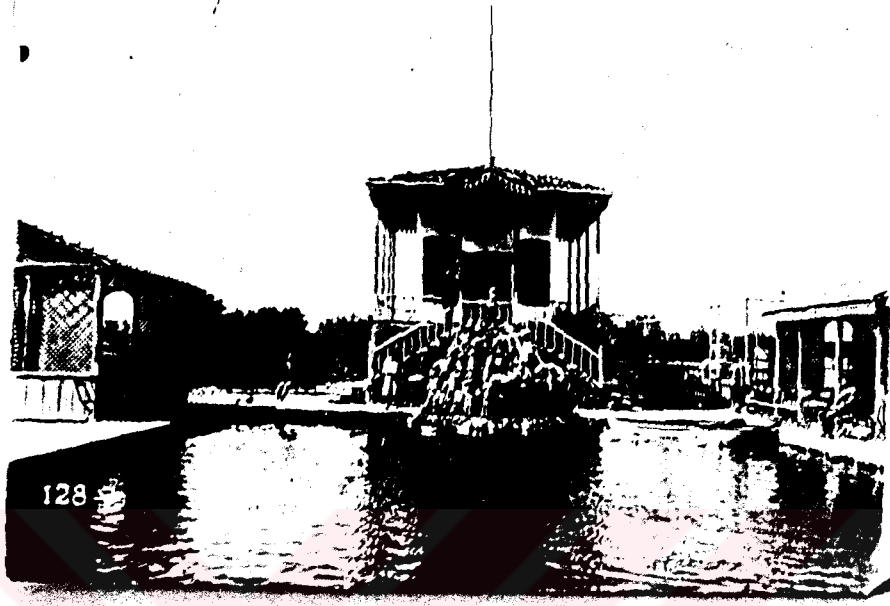
RESİM: 18- BEDESTEN

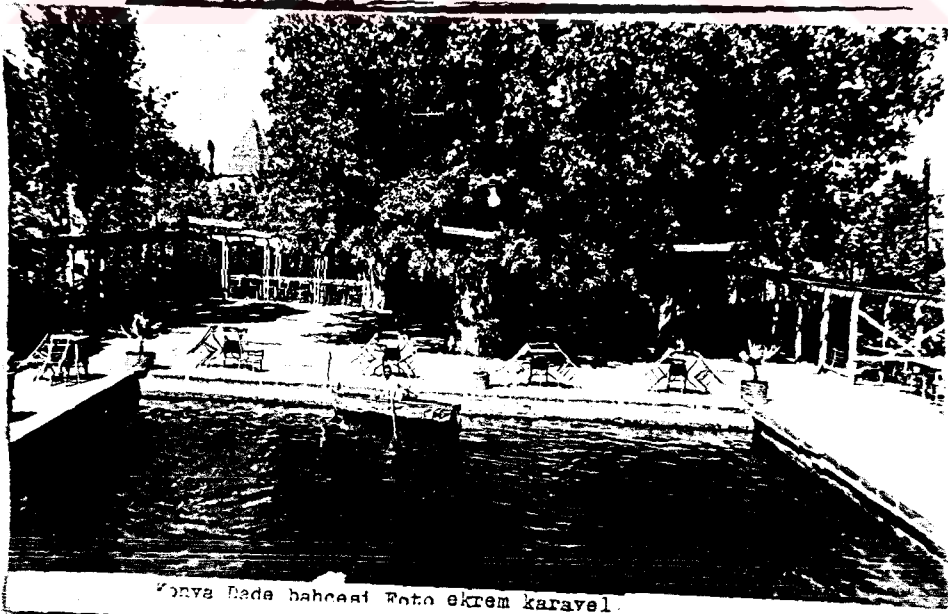
RESİM: 19- BEDESTEN SOKAĞI

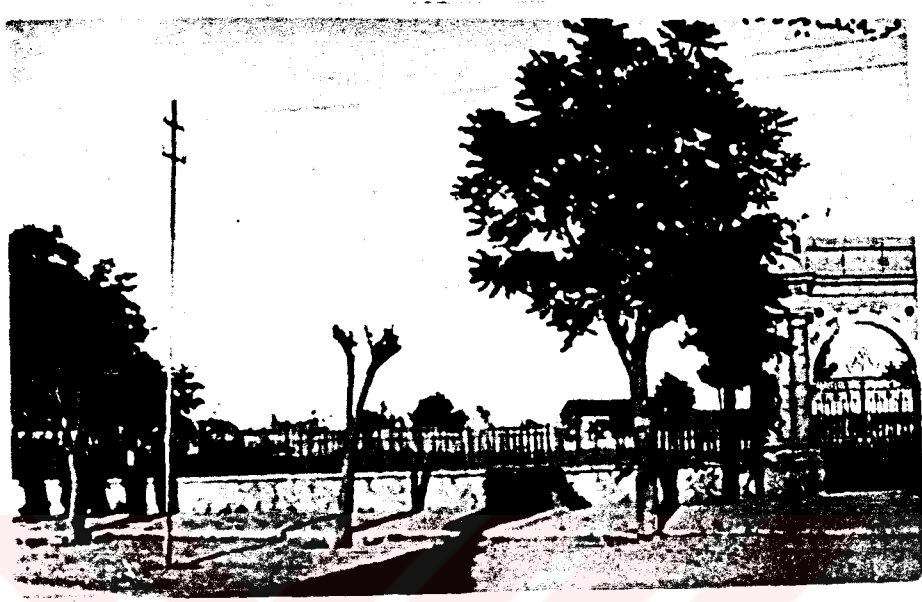
RESİM: 20 - KONYA BEDESTENİ KİTABESİ

RESİM: 21- DEDE BAHÇESİ

RESİM: 22- DEDE BAHÇESİ

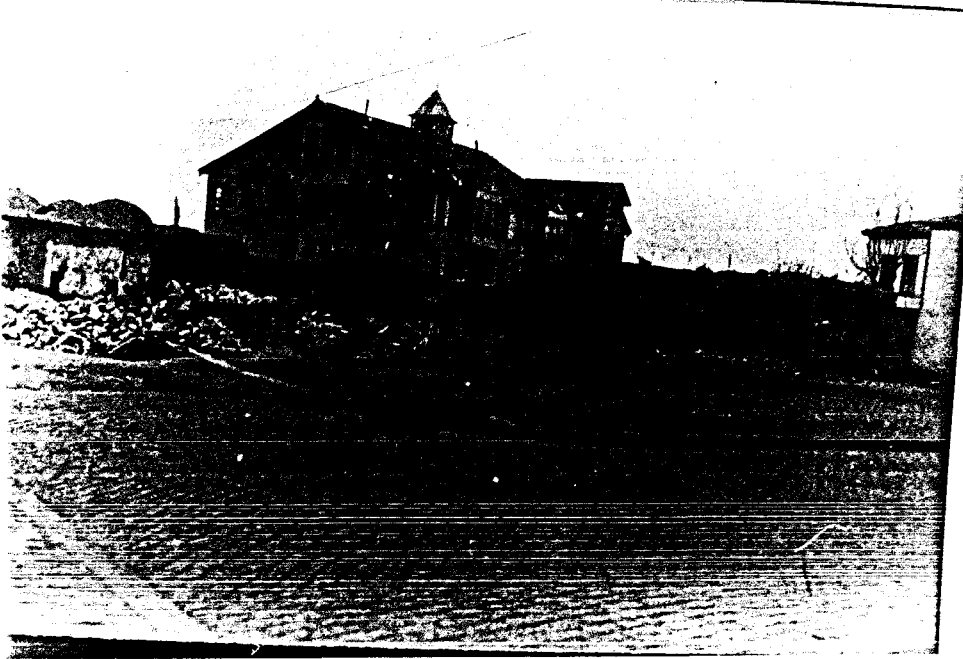
RESİM: 23 - MİLLET BAHÇESİ

RESİM: 24 - MİLLET BAHÇESİ

RESİM: 25 - S. SELİM İMARETİ

RESİM: 26 - S. SELİM İMARETİ'NİN YIKILMA ANLARI

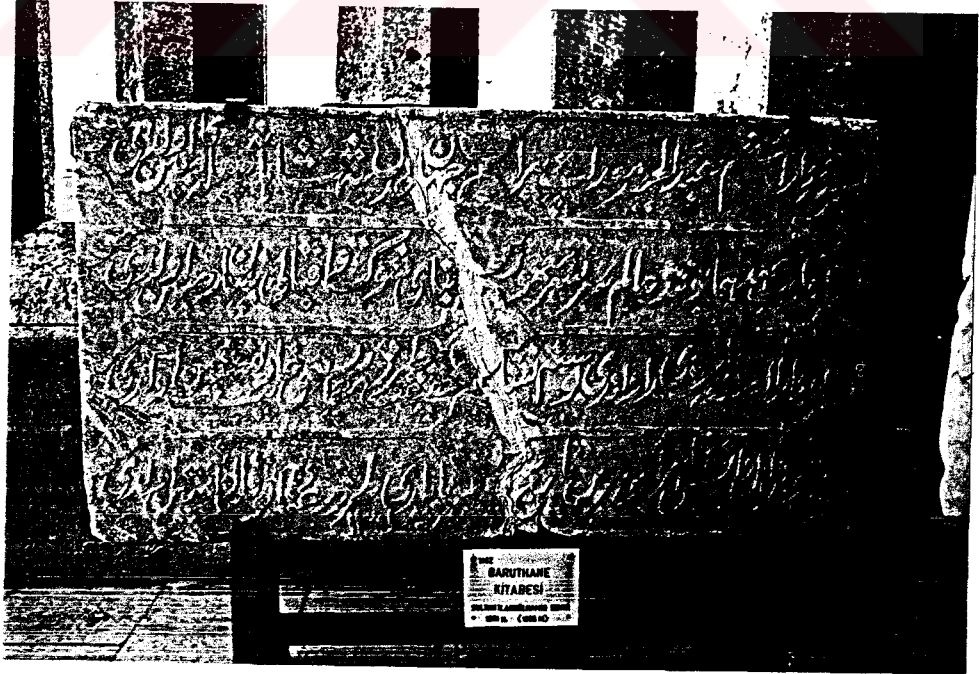
RESİM : 27 - KAYIKLI KAHVE

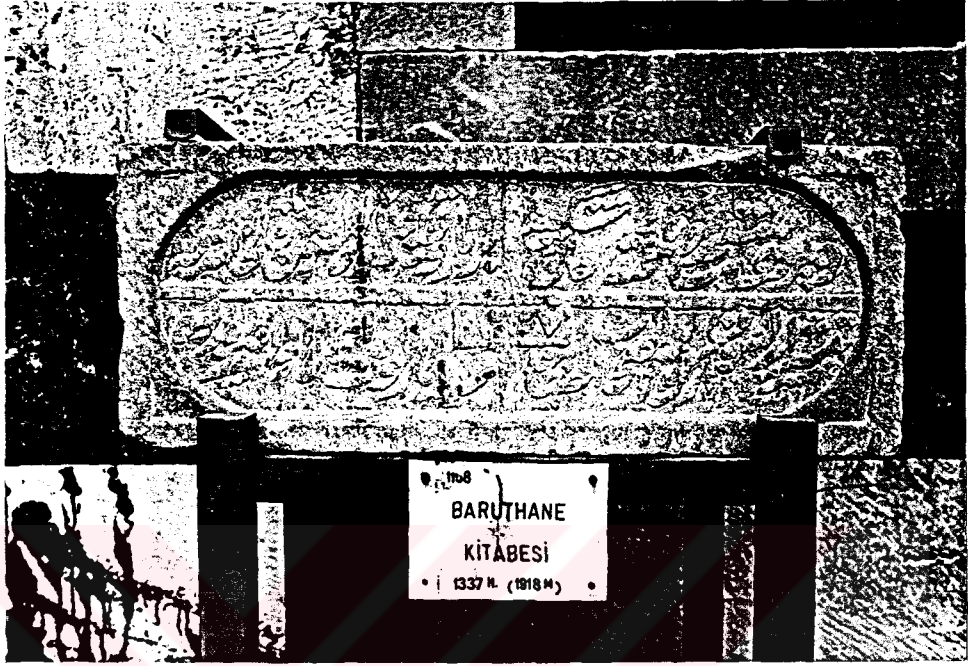
RESİM : 28 - HAVZAN BUZHANESİ

RESİM : 29 - BUĞDAY PAZARI

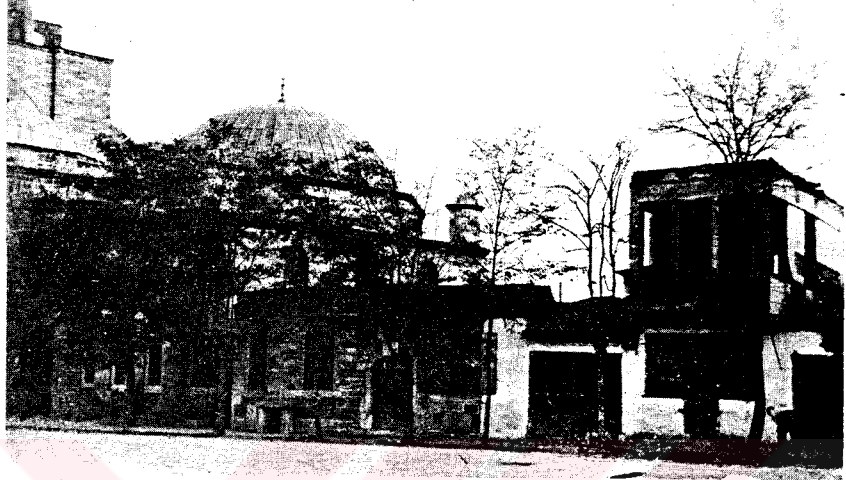
RESİM : 30- BARUTHANE KİTABESİ

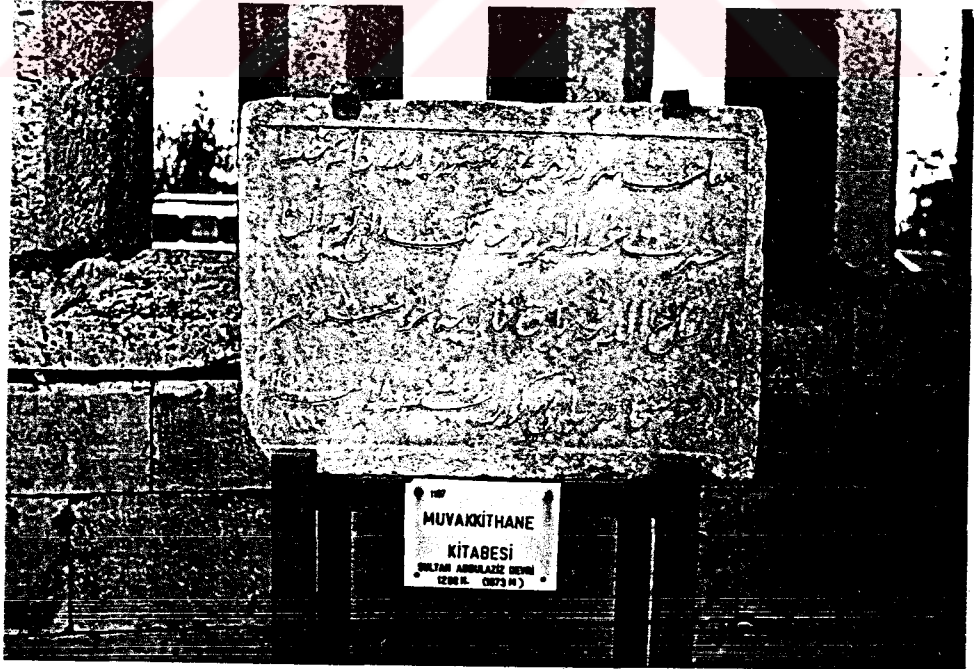
RESİM : 31 - BARUTHANE KİTABESİ

RESİM : 32 - MUVAKKİTHÂNE

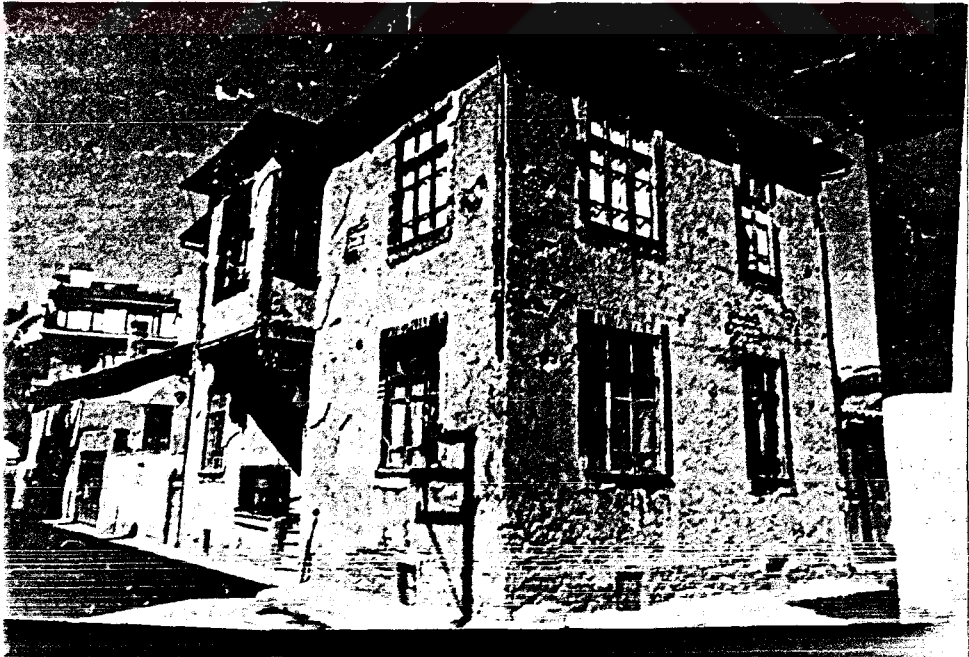
RESİM: 33 - MUVAKKİTHÂNE

RESİM: 34- MUVAKKİTHÂNE KİTABESİ

RESİM: 35 - KONYA EVLERİ

RESİM: 36 - KONYA EVLERİ

RESİM: 37 - ÇELEBİ KONAQLARI

RESİM: 38 - ÇELEBİ KONAQLARI

RESİM : 39 - BAŞARALI KONAĞI

RESİM : 40 - BELEDİYE EVLERİNDEN

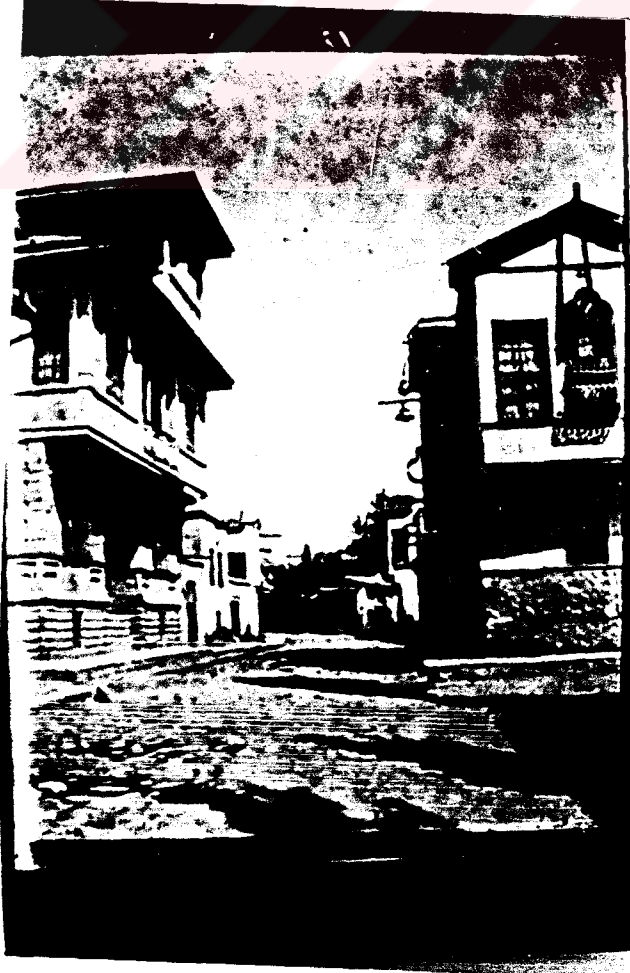
RESİM: 41 - SARI EVLERDEN

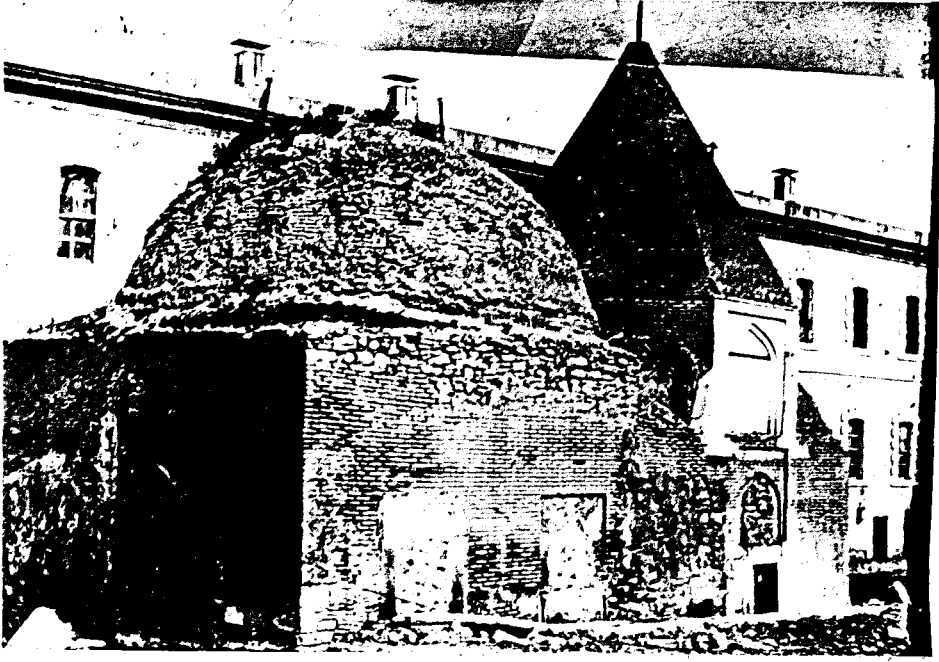
RESİM: 42 - NIĞDELİ AV. HİLMİ BEY'İN EVİ

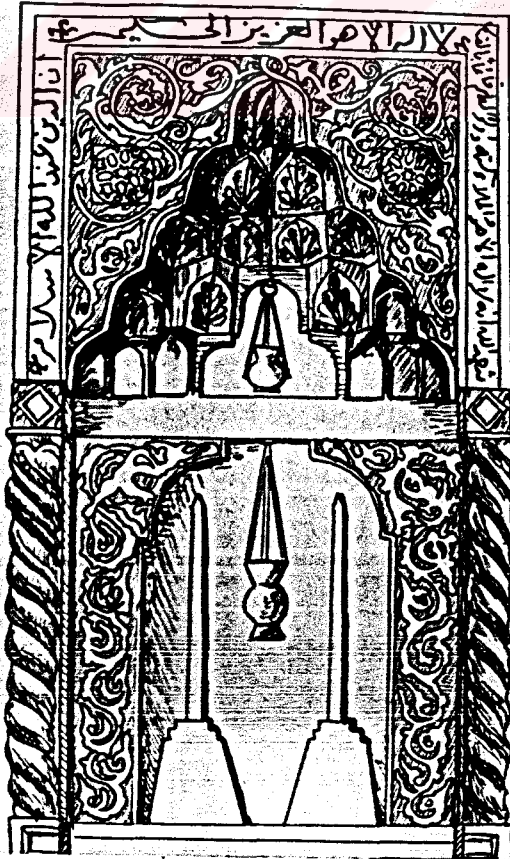
RESİM : 43
MAARİF EVİ

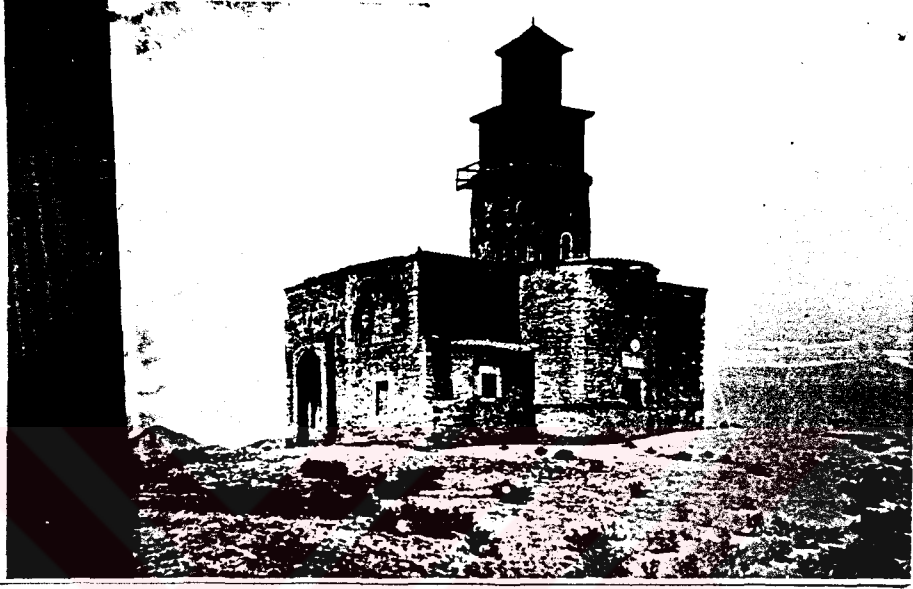
RESİM : 44
YUSUF PAŞA'NIN EVİ

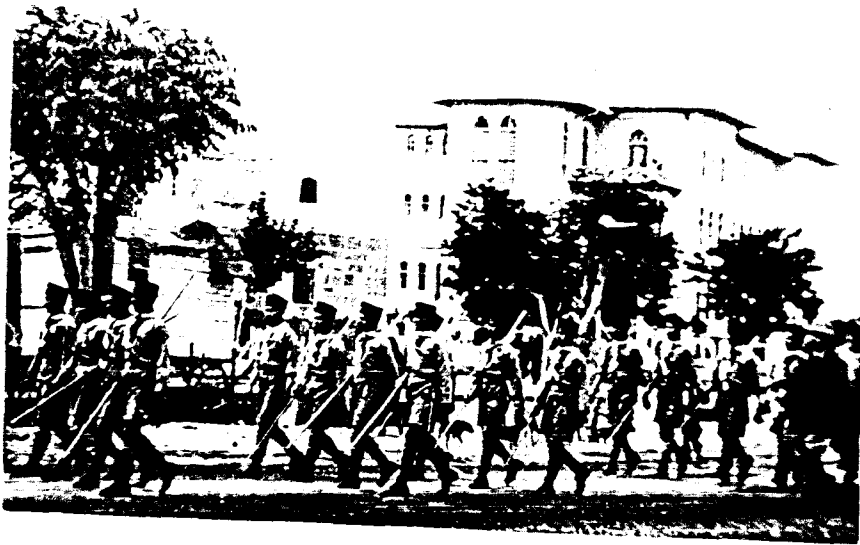
RESİM : 45 - ULVÎ SULTAN MESCİD VE TÜRRESİ

RESİM: 46 - ULVÎ SULTAN MESCİDİ MİHRABI

RESİM: 47- EFLÂTUN MESCİDİ

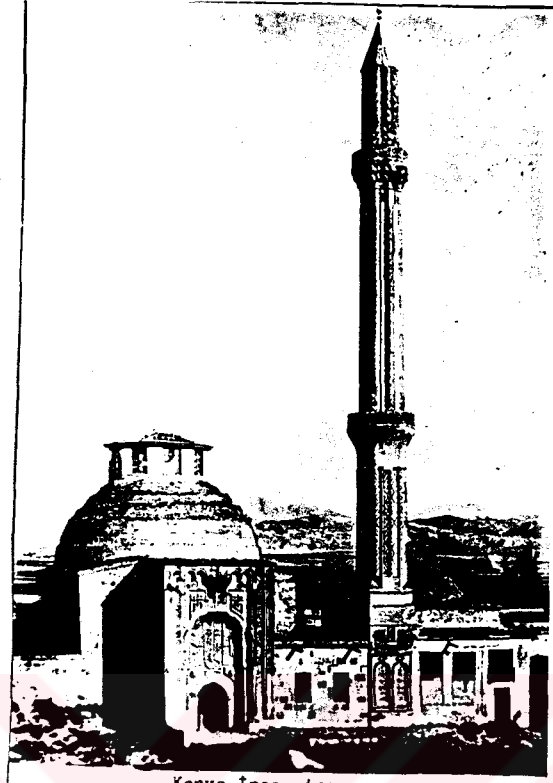
RESİM: 48 - ANBER REİS TÜRBESİ

RESİM: 49- ANBER REİS CAMII KİTABESİ

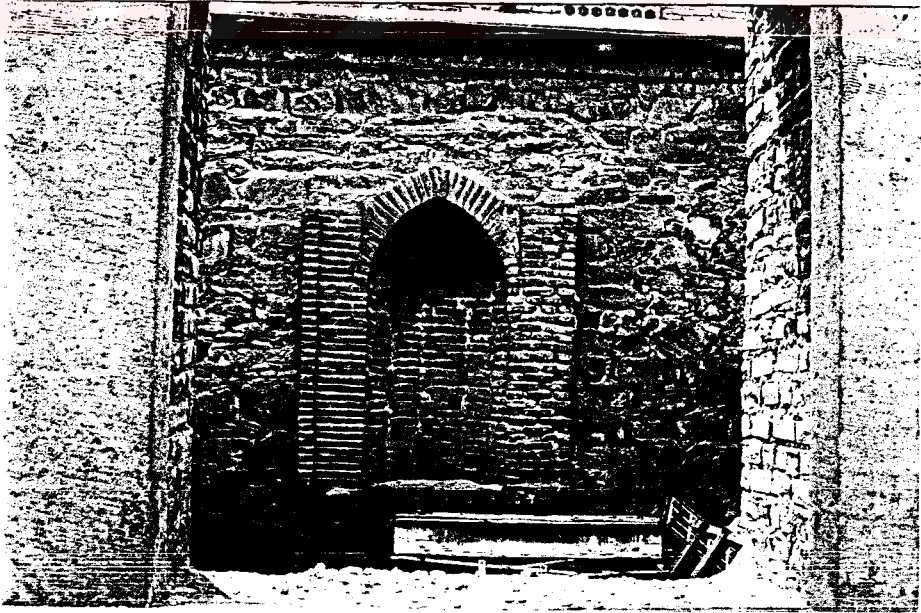

RESİM: 50 - TACÜL-VEZİR TÜRBESİ

Konya İnce Minare

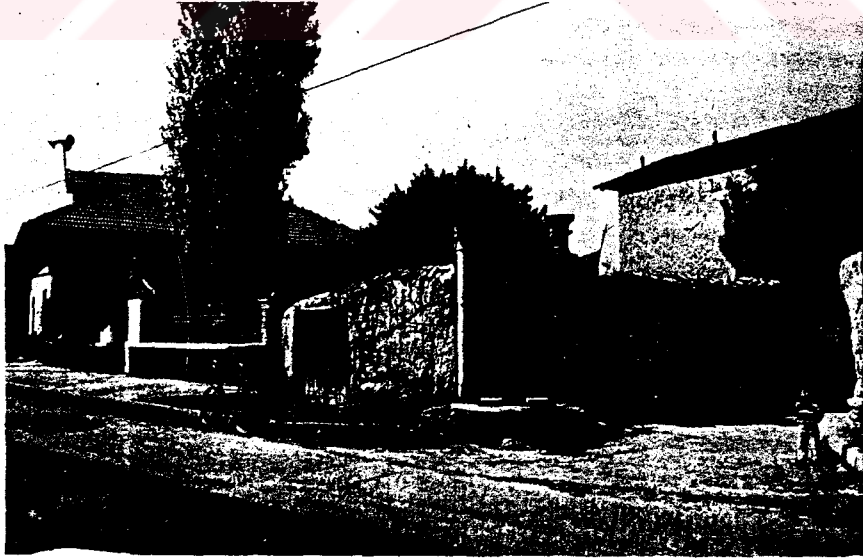
RESİM: 51 - İNCE MİNARE

RESİM: 52 - İNCE MİNARE MESCİDİ MİHRABI

RESİM: 53 - GAZEZLER TEKKESİ

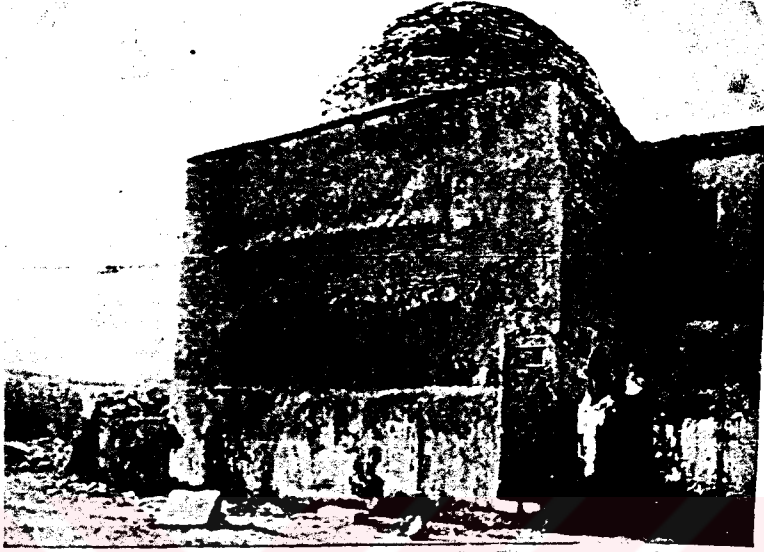
RESİM: 54 - GAZEZLER TEKKESİ

RESİM: 55 - GAZEZLER TEKKESİ

RESİM: 56 - GAZEZLER TEKKESİ KİTABESİ

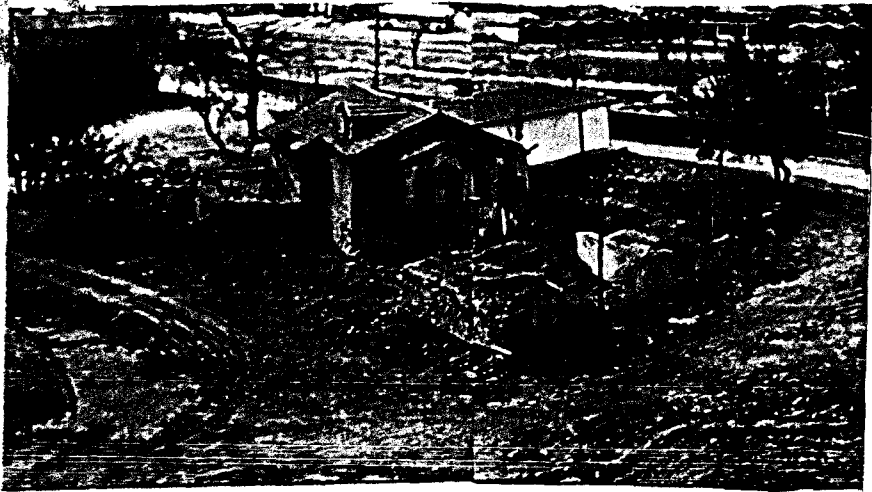
RESİM: 57 - NALINCIBABA KÜMBEDİ

RESİM: 58 - NALINCIBABA TÜRBESİ

RESİM: 59 - AYABAKAN DEDE TÜRBESİ

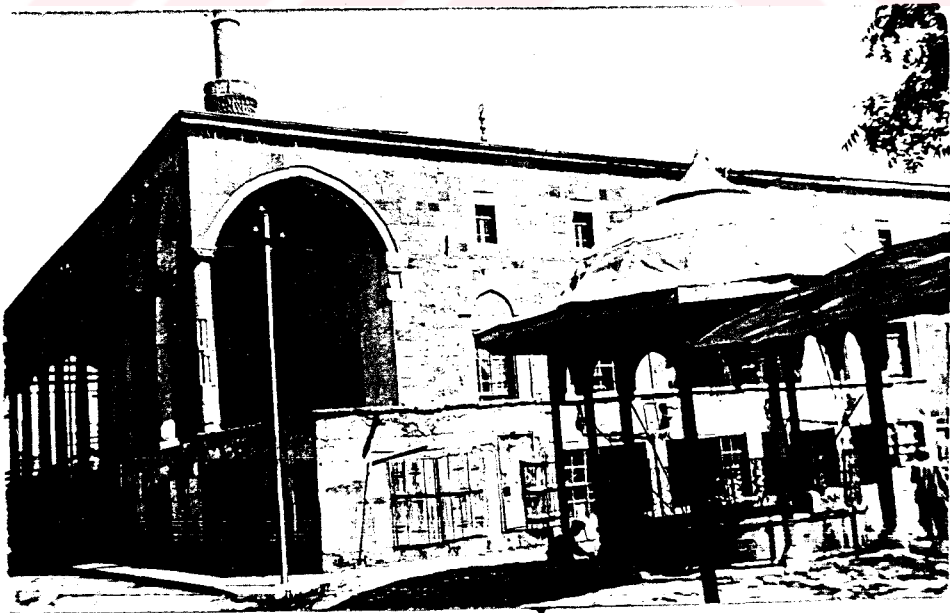
RESİM: 60 - AYABAKAN DEDE TÜRBESİ

Konya

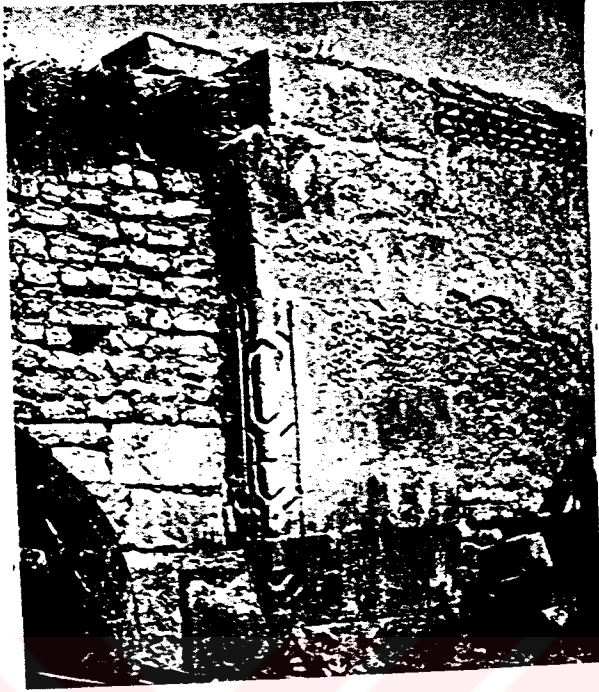
توربة شرف الدين
ابن الشريف

RESİM : 61 - ŞEYH ŞERAFEDDİN TÜRBESİ

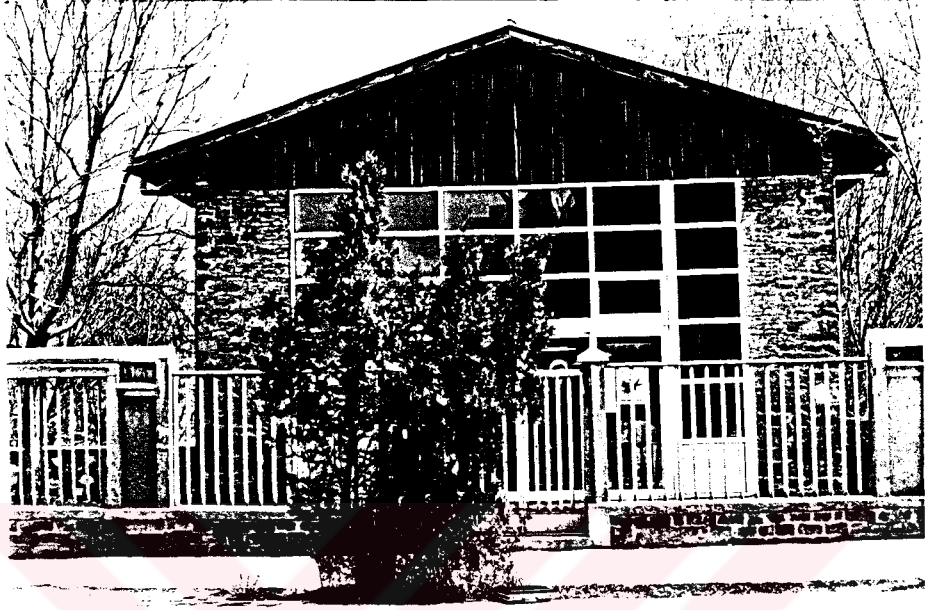
RESİM : 62 - KAPI CAMİİ ŞADIRVANI

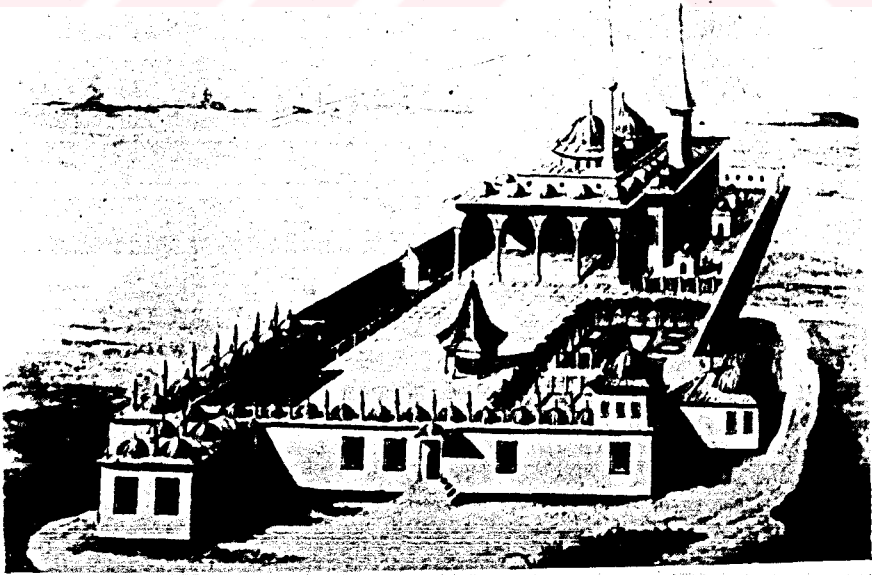
RESİM : 63
KEMALİYE MEDRESESİ

RESİM : 64
KEMALİYE MEDRESESİ

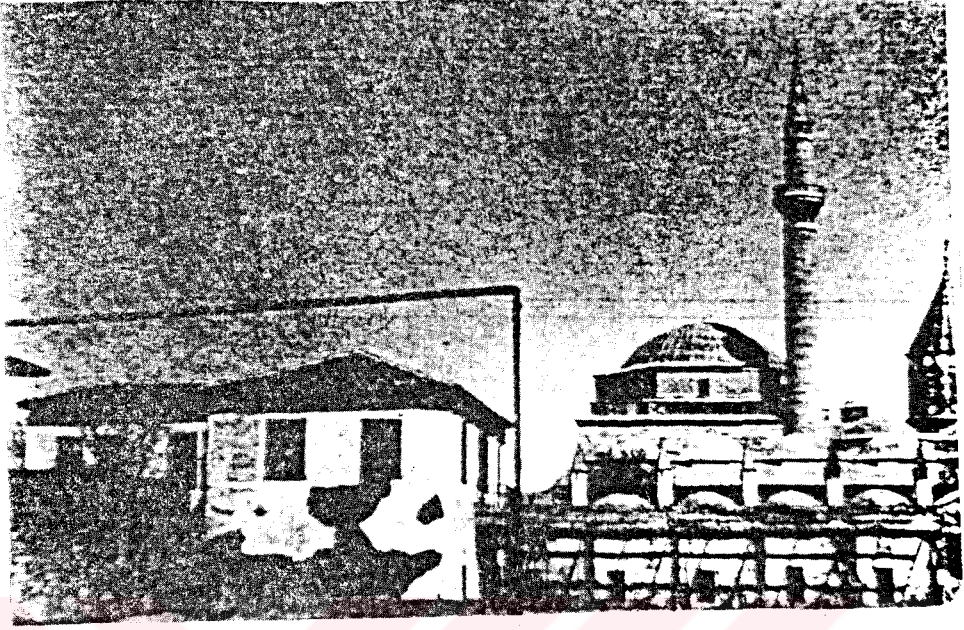

RESİM : 65 - KEMALİYE MEDRESESİ

142 — Mevlâna Külliyesi, Solda Sultan Veled medresesi görülmektedir. (Darül-Kütüb-ül-Mariyye T. 43)

RESİM : 66 - SULTAN VELED MEDRESESİ

RESİM: 67- SULTAN VELED MEDRESESİ

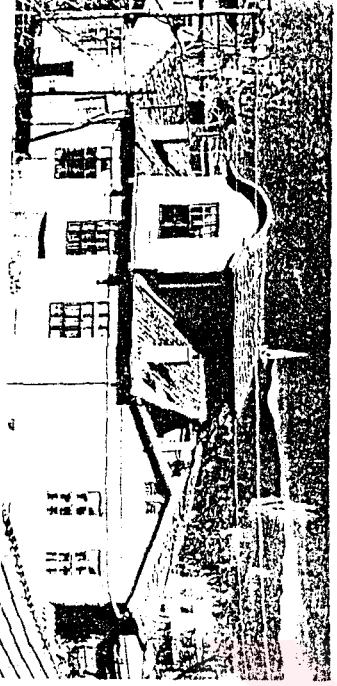
RESİM: 68 - KONYA HALKEVİ BİNASI

- Hacı Mustafa Efendi
nın Birinci Kat Sofası
nın İki tarafı.

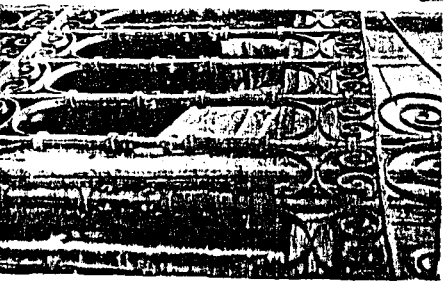
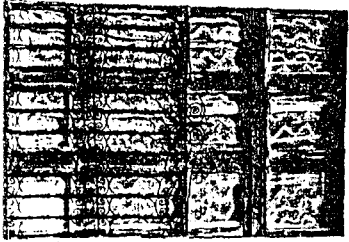
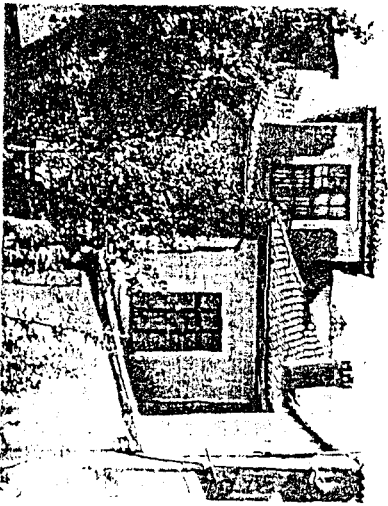

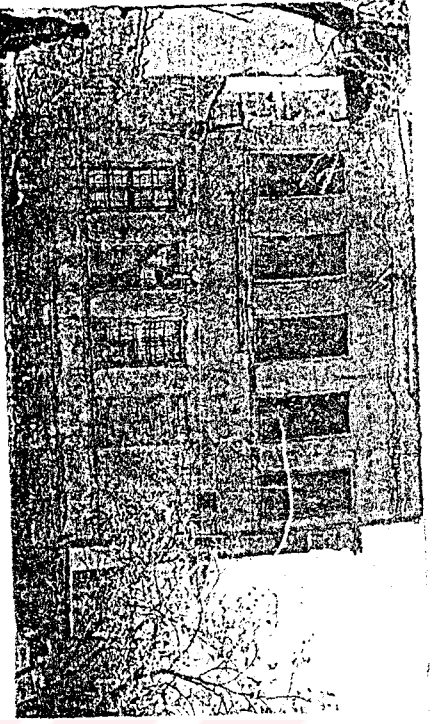
- Hacı Mustafa Efendi
nin Kapılarının Ayrıntı.

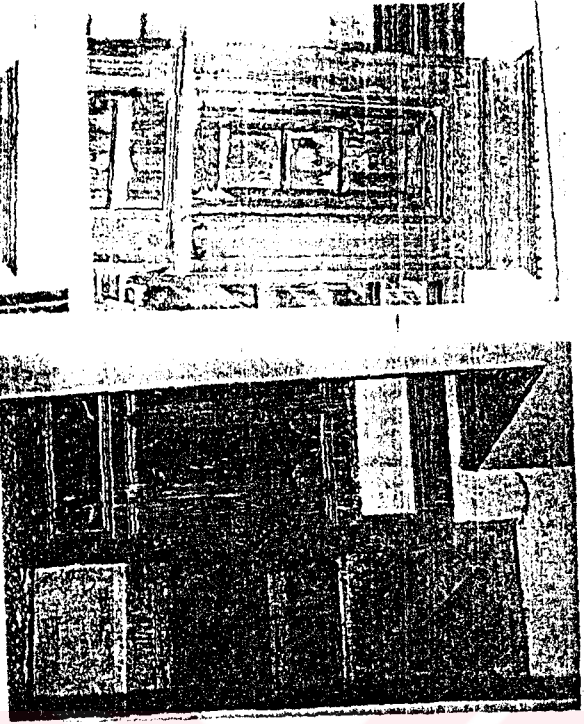
Aktaş Hacı Mustafa Efendi
Evinin Şahmeden (Kuzey)
Cahından.

Aktaş Hacı Mustafa Efendi
Evinin İki Katlı Sofası
Pencerelerinden Birisi.
Aktaş Hacı Mustafa Efendi
Evinin Pencerelerinin Diğer
Örneğinden Bir Ayrıntı.

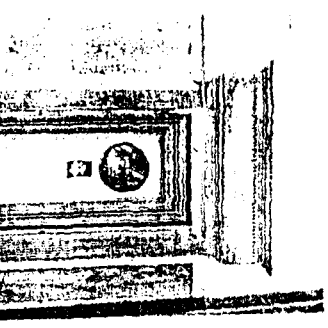

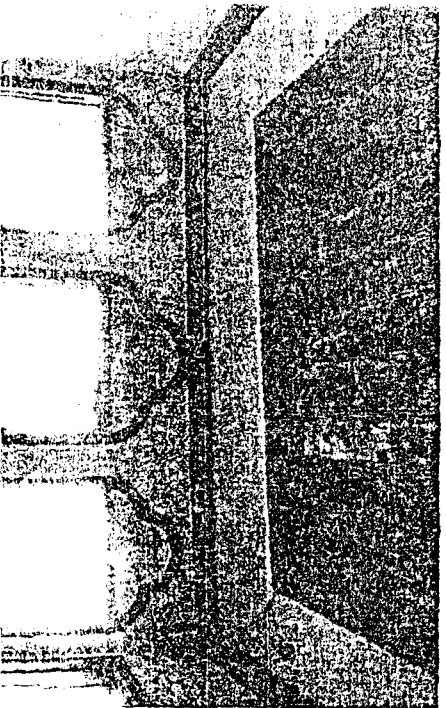
in banyo

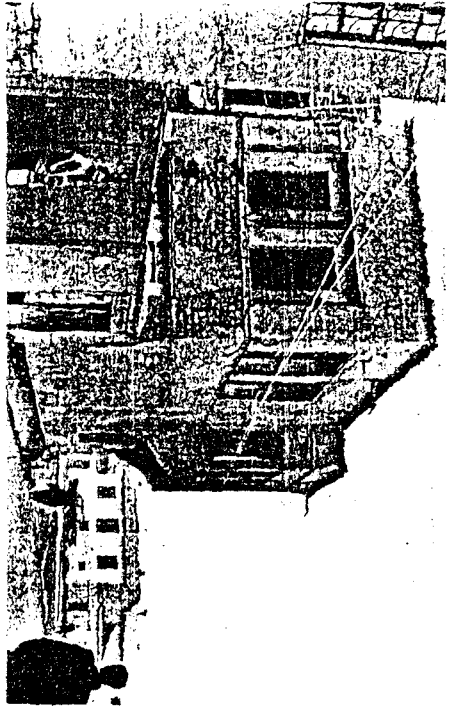
indemki 317
1930.
inde Ağaçağık
sarımsız.

Molla Muscafa Evi Sofra
lavabından ayrıncı.

Molla Muscafa Evinin
çimneyden Genel görünüşü.

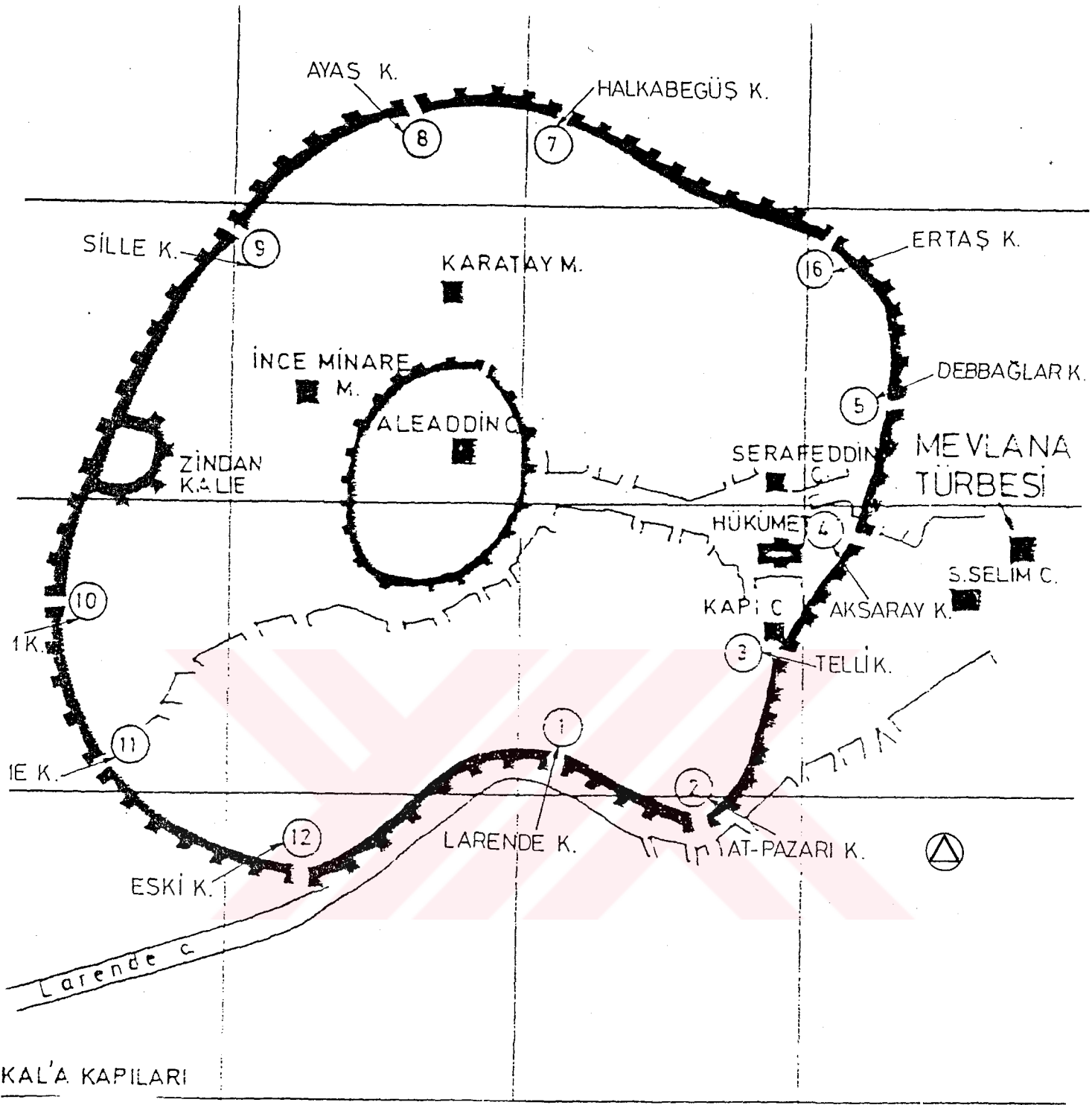
Söylemez Tekkesi : Türbesi

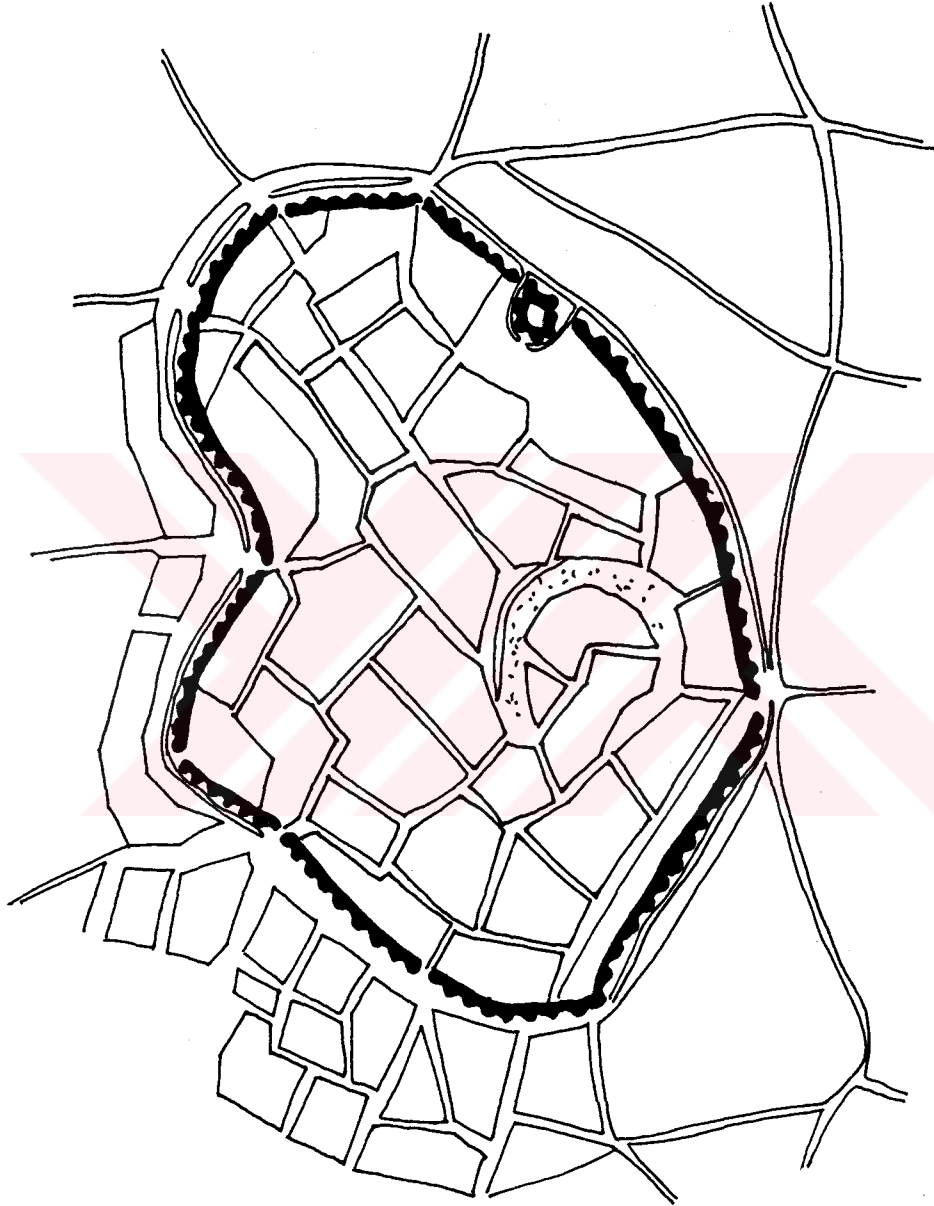
Söylemez Tekkesi : Konak

Serafepaşhane Camii ve Ziyaiye Medresesi

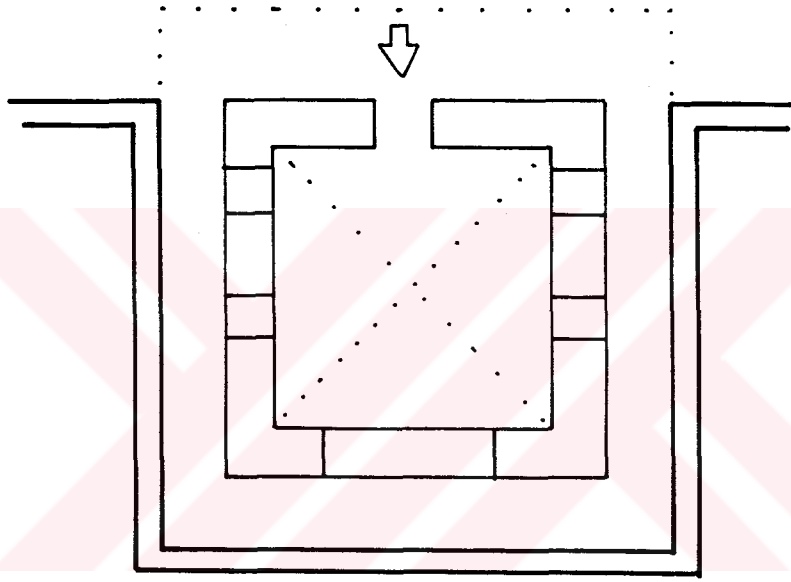

2. Konya Kalesinin kapıları (A. Alkan'dan düzeltilerek)

KONYA SURLARI

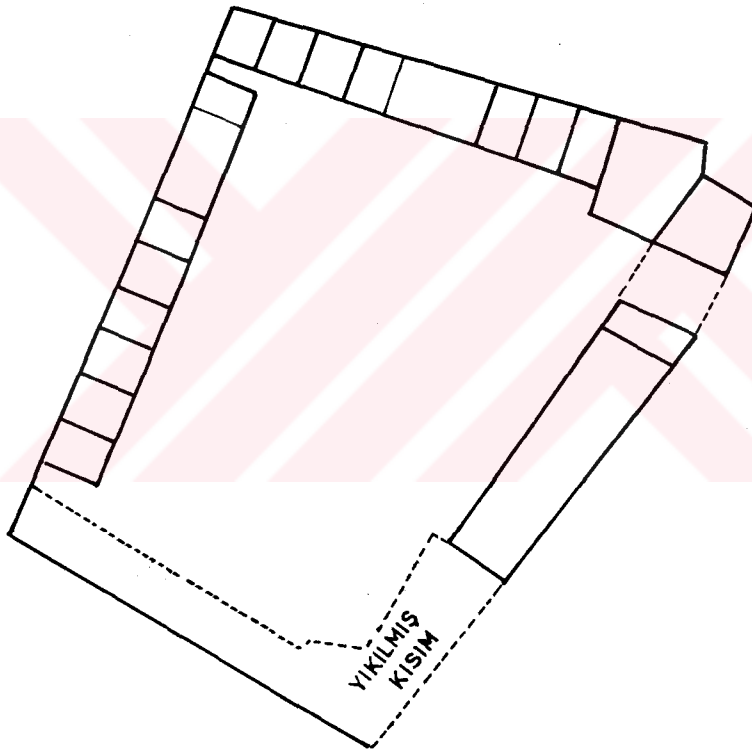
PLAN : 1

KONYA KÖŞKÜ

00 0,50 10 20 50

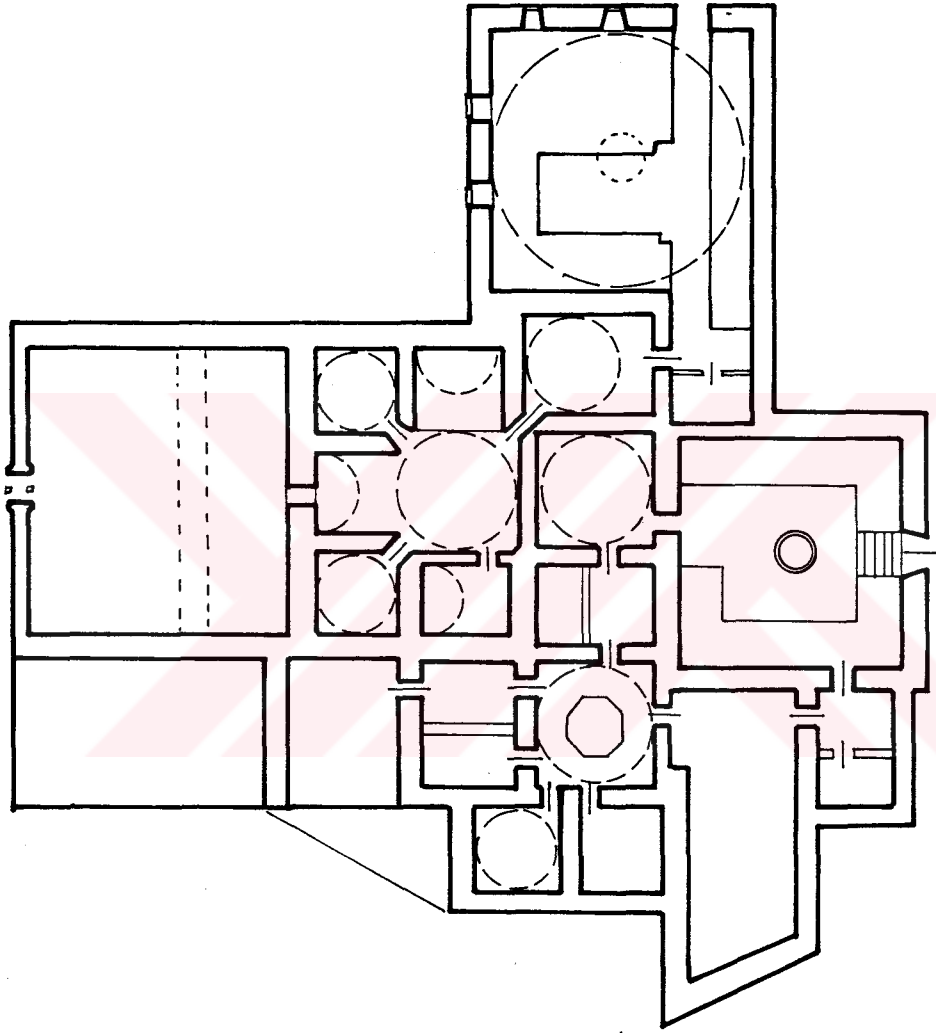
PLAN : 2

TAŞHAN

00 0.50 10 20 5.0

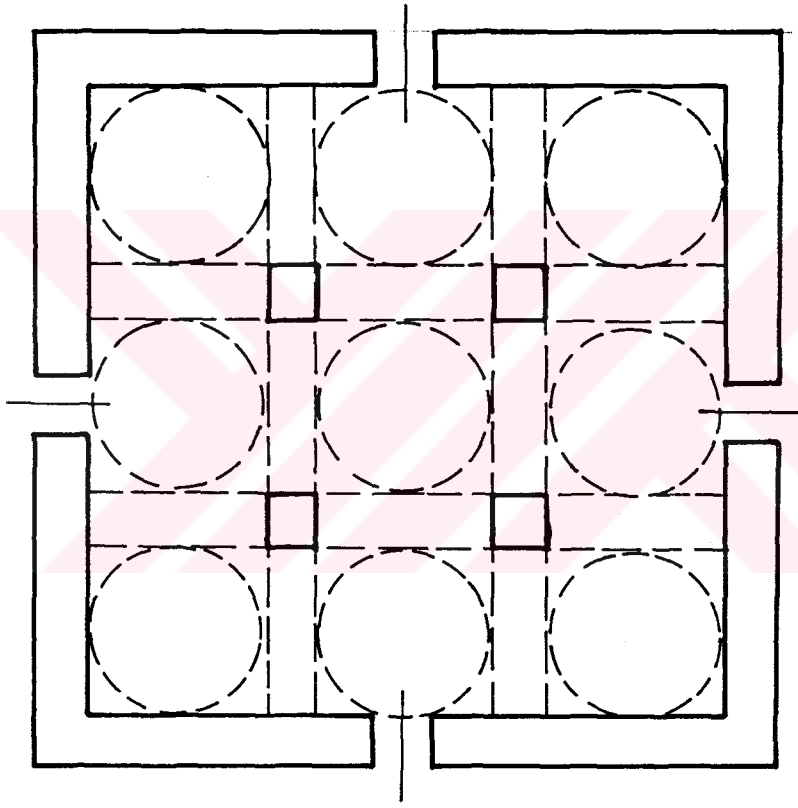
PLAN : 3

TÜRBE HAMAMI

00 0.50 10 20 50

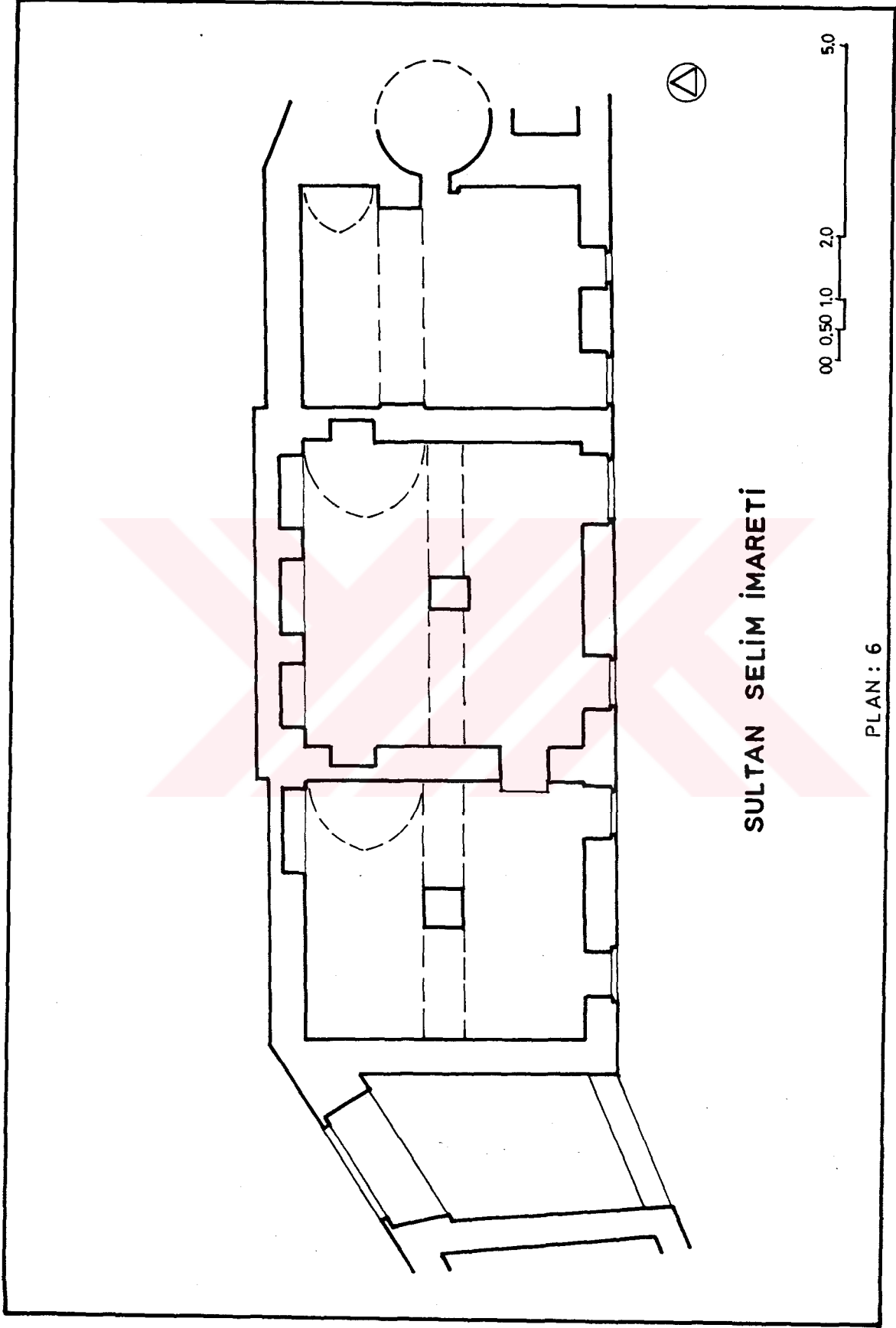
PLAN: 4

KONYA BEDESTENİ

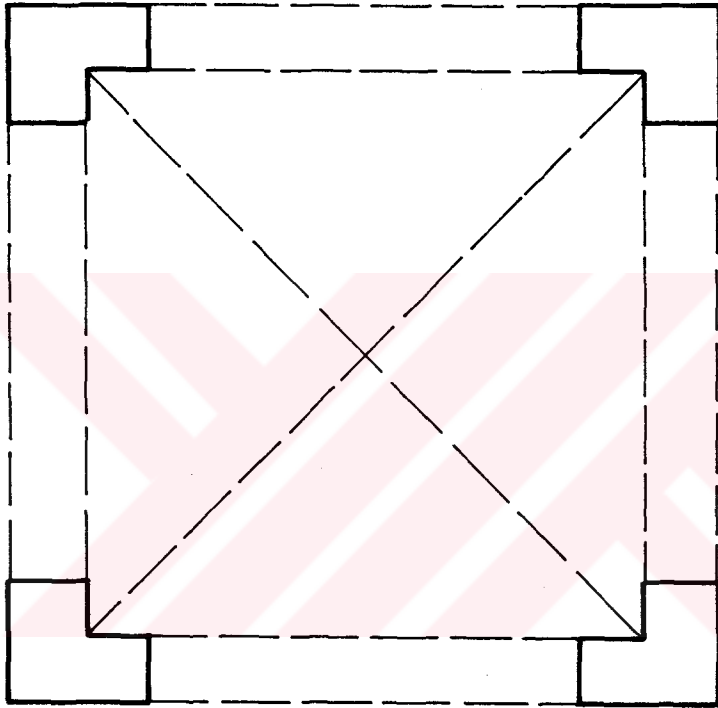
00 0,50 10 20 50

PLAN : 5

SULTAN SELİM İMARETİ

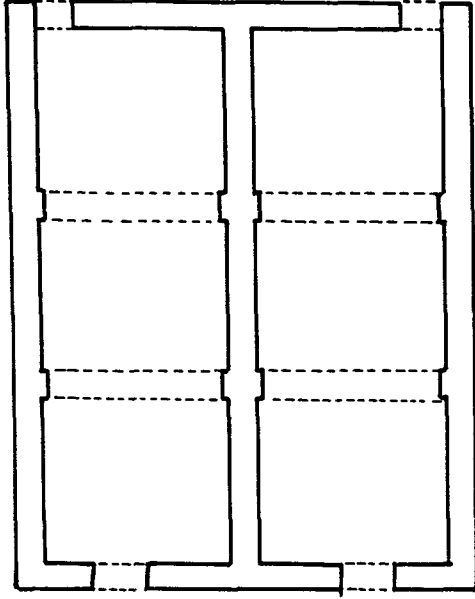
PLAN : 6

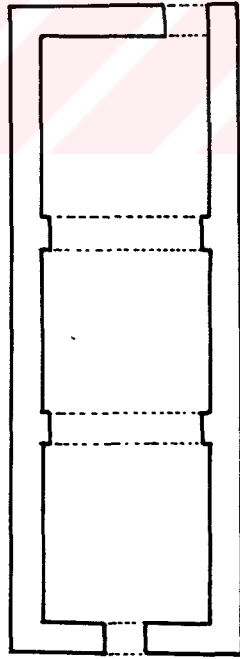
KAYIKLI KAHVE

00 0.50 1.0 2.0 5.0

PLAN : 7

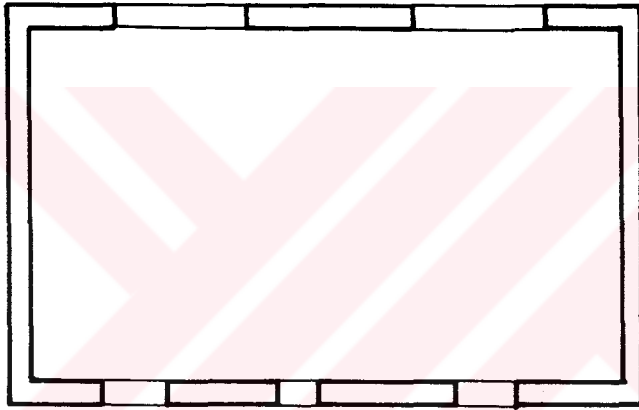
PLAN: 8

00 0.50 1.0 2.0 5.0

KONYA BUZHANELERİ

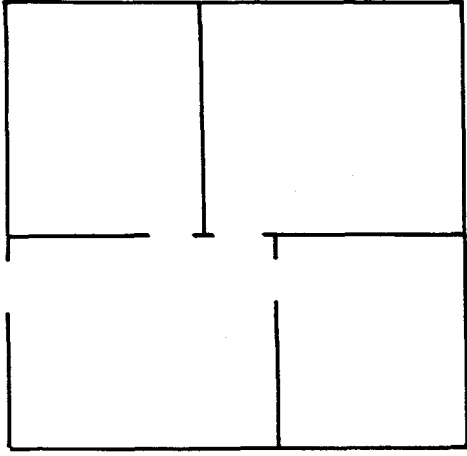
PLAN: 9

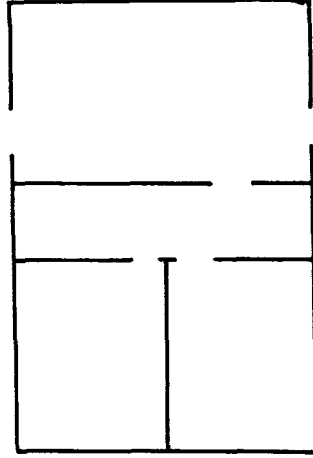
MUVAKKITHÂNE

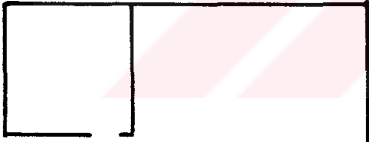
PLAN: 10

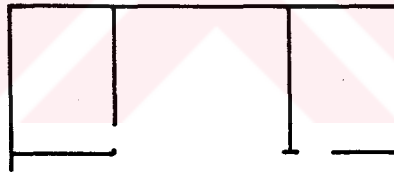
PLAN : 11

PLAN : 12

PLAN : 13

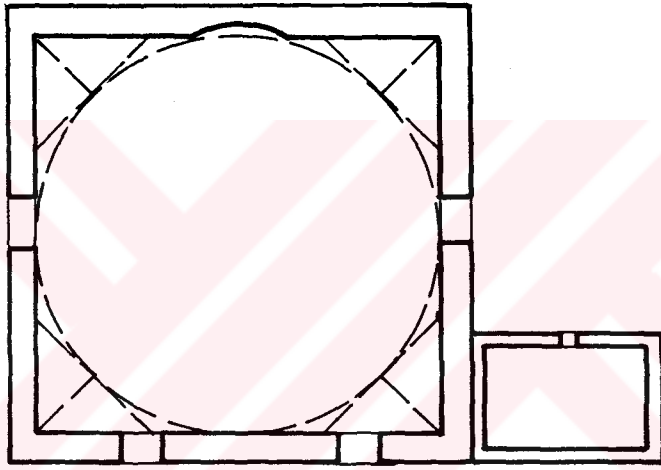

PLAN : 14

KONYA EVLERİNDEN ÖRNEKLER

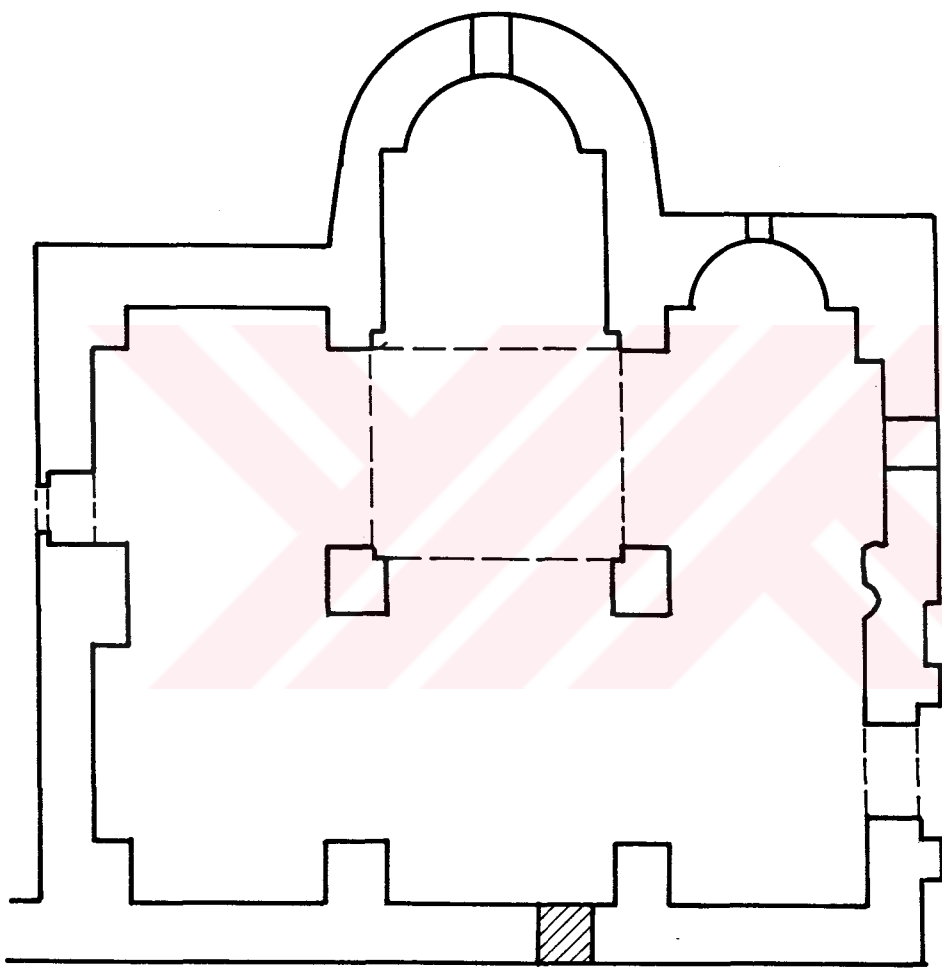
00 0,50 10 20 50

ULVİ SULTAN MESCİDİ VE TÜRBE Sİ

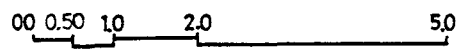
00 0.50 1.0 2.0 5.0

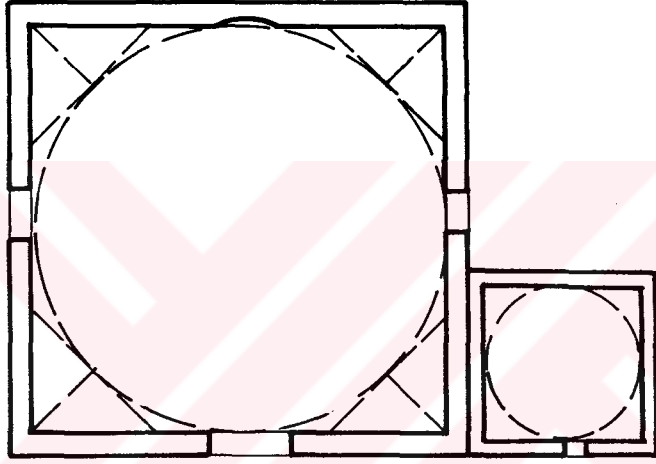
PLAN : 15

EFLÂTUN MESCIDI

PLAN : 16

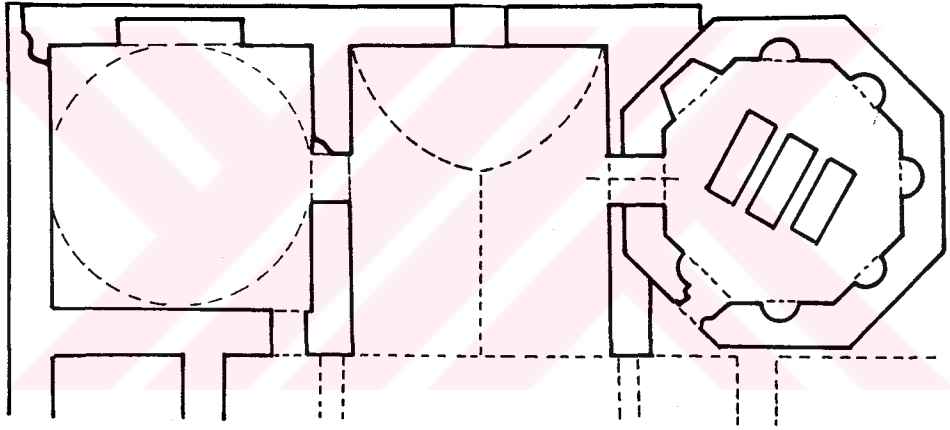

ANBER REİS CAMİİ VE TÜRRESİ

00 0.50 10 20 50

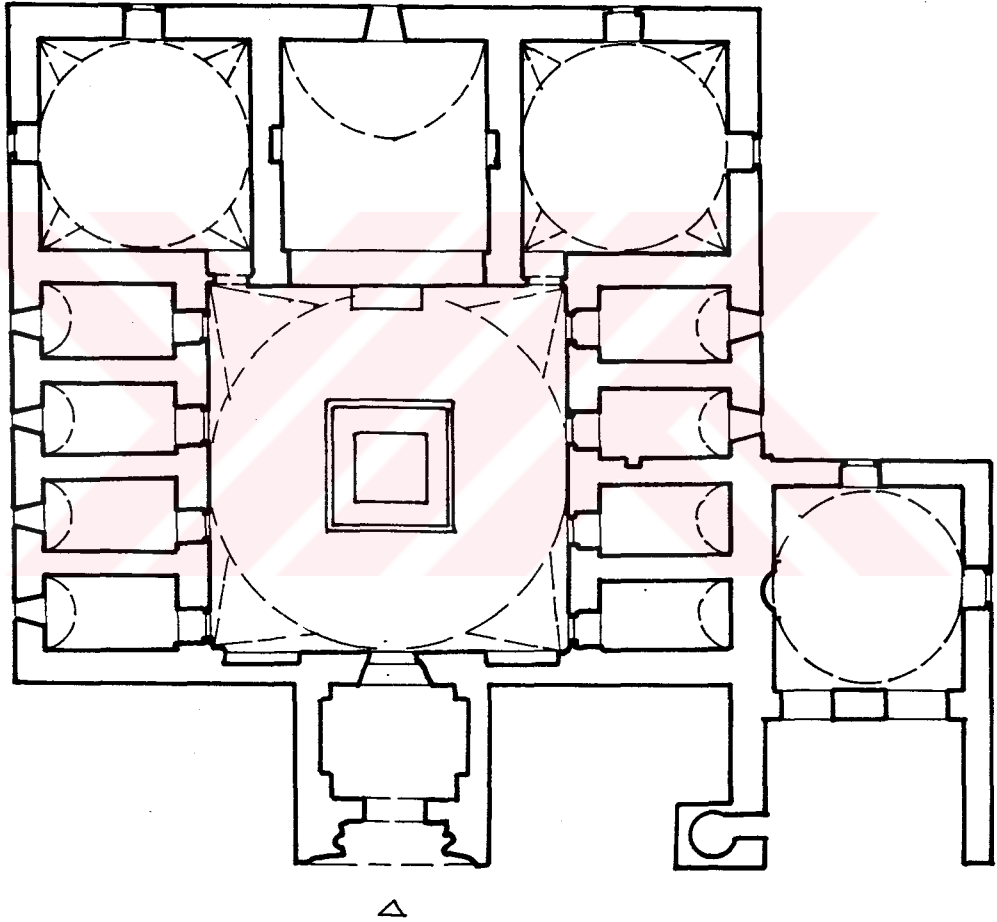
PLAN:17

TACÜ'L - VEZİR MEDRESE VE TÜRRESİ

00 0.50 1.0 2.0 5.0

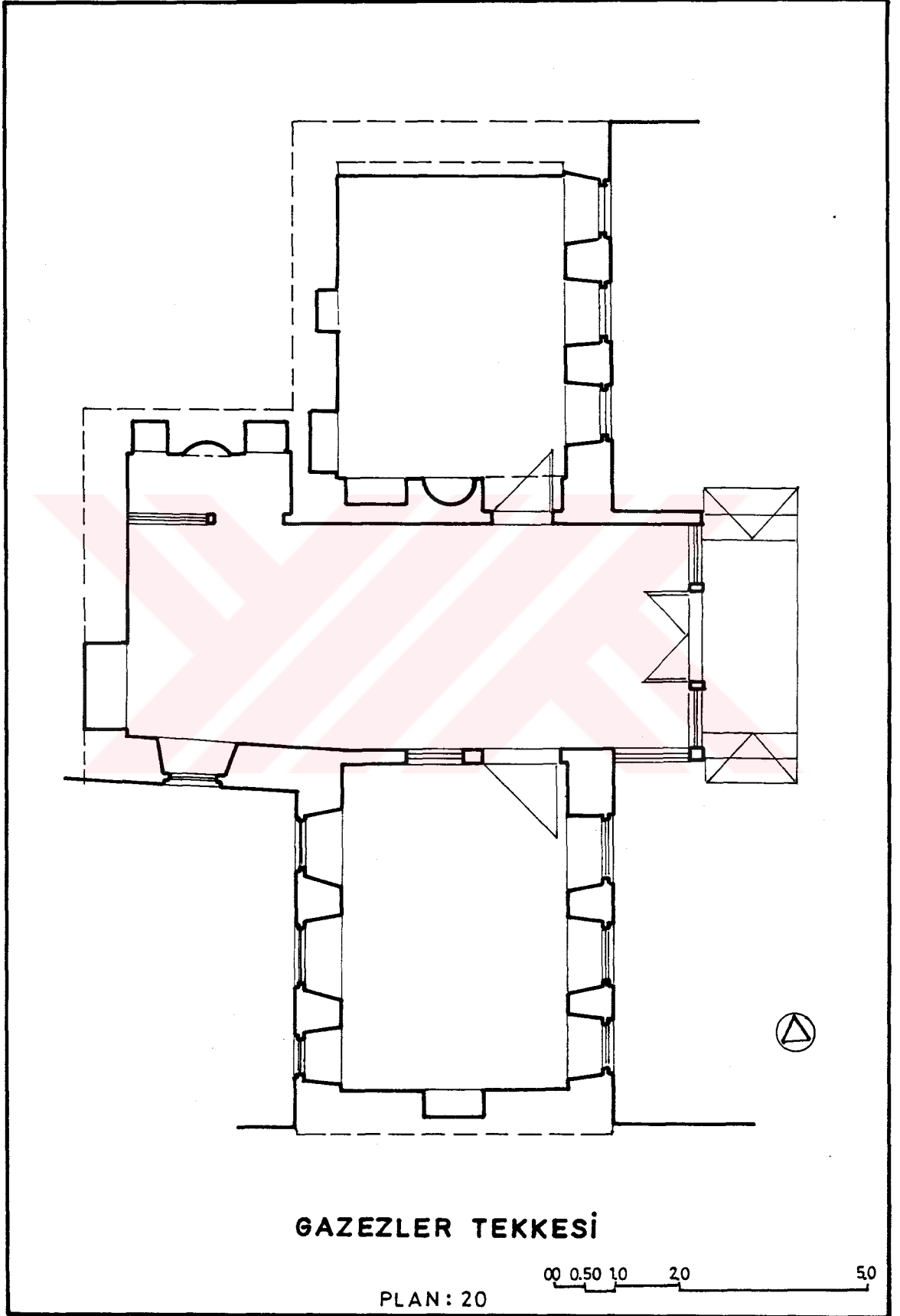
PLAN : 18

İNCE MİNARE MEDRESESİ MESCİD VE
HÜCRELERİ

00 0.50 1.0 2.0 5.0

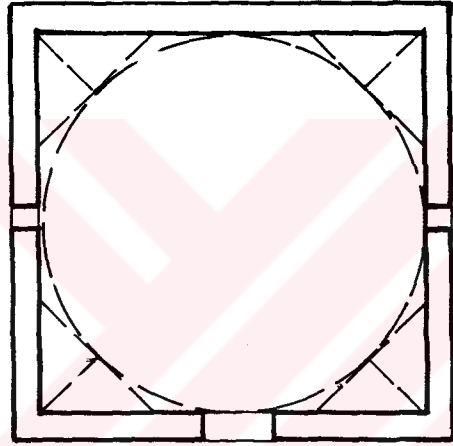
PLAN : 19

GAZELER TEKKESİ

PLAN: 20

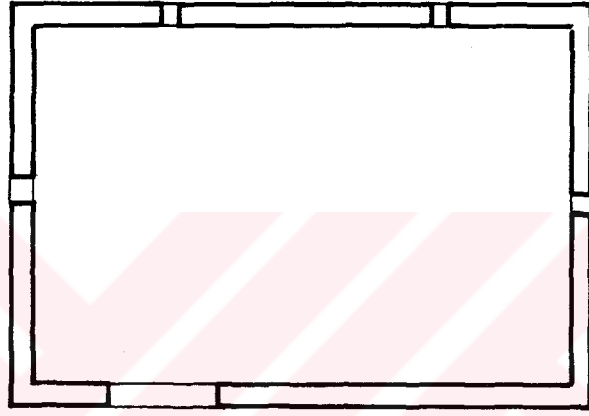
00 0.50 10 20 50

NALINCI BABA TÜRRESİ

00 0.50 10 20 50

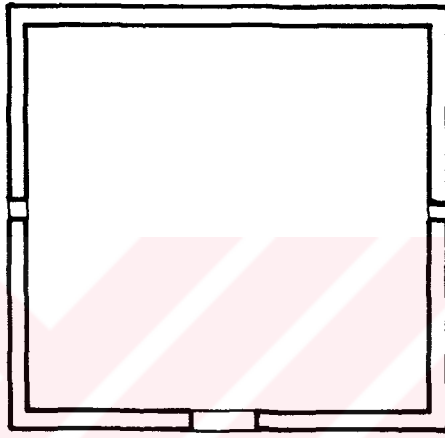
PLAN : 21

AYABAKAN DEDE TÜRBESİ

00 0.50 1.0 2.0 5.0

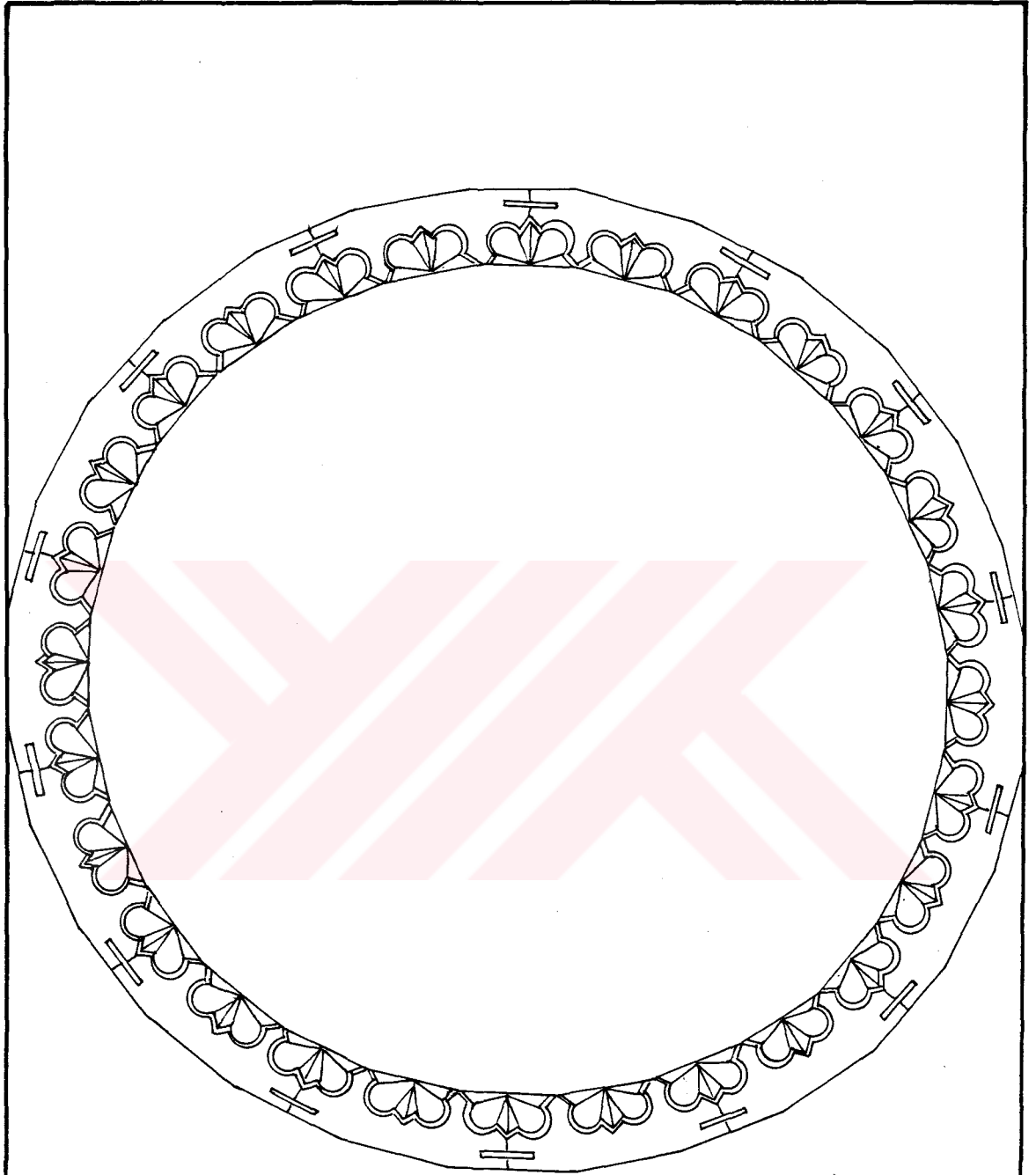
PLAN : 22

ŞEYH ŞERAFEDDİN TÜRBESİ

00 0.50 10 20 5.0

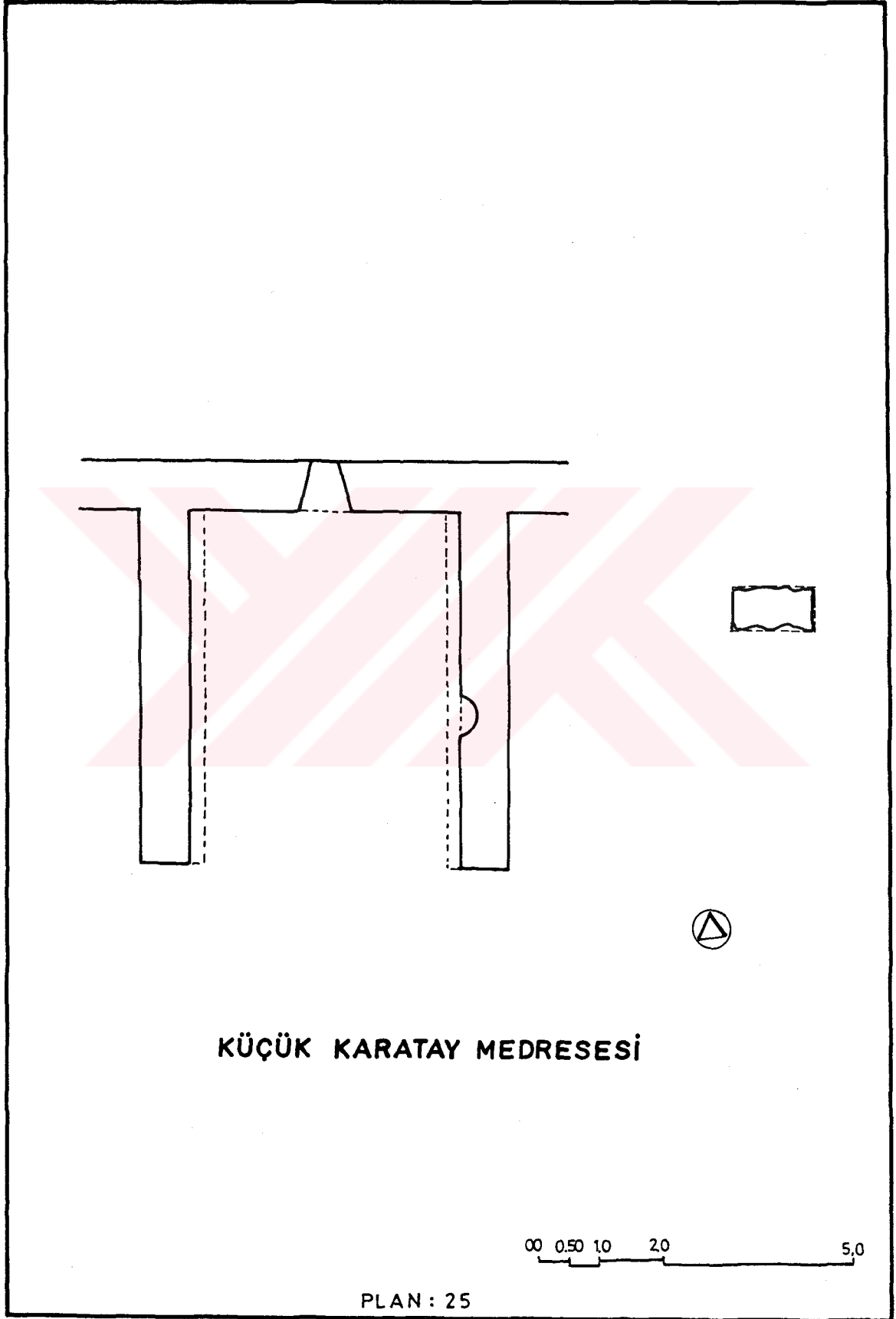
PLAN : 23

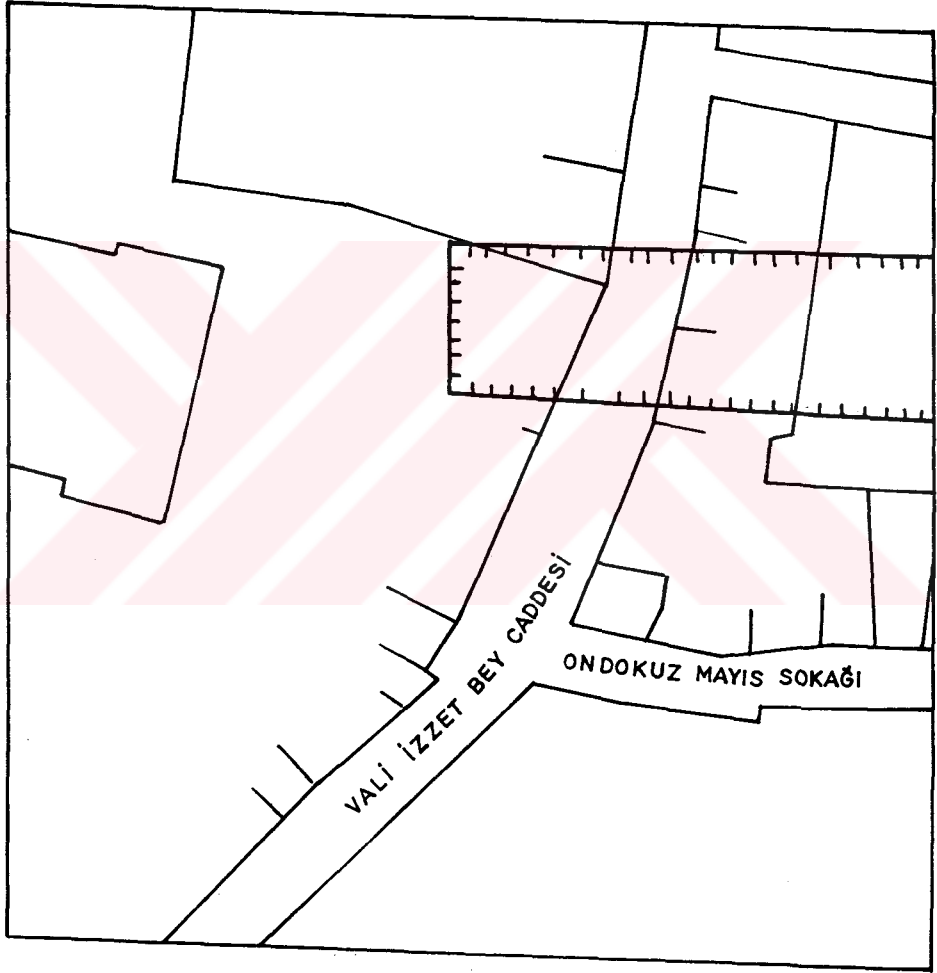

KAPI CAMİİ ŞADIRVANI

00 0.50 1.0 2.0 5.0

PLAN : 24

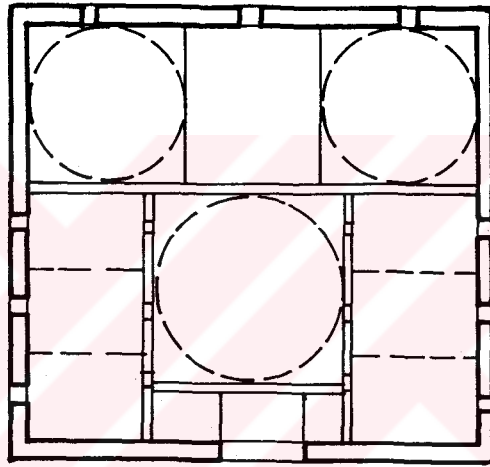

SULTAN VELED MEDRESESİ

00 0.50 10 2.0 5.0

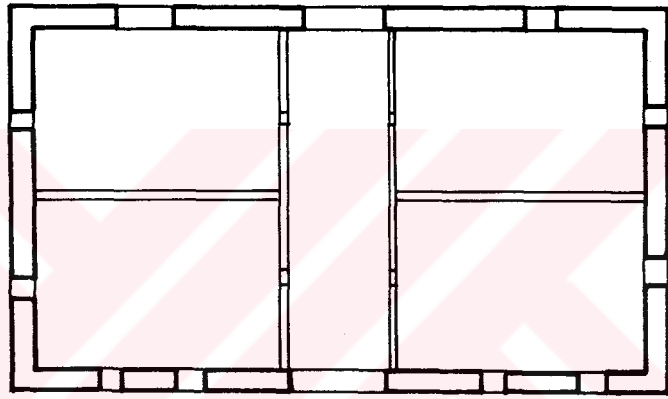
PLAN : 26

NİZAMİYE MEDRESESİ

00 0.50 1.0 2.0 5.0

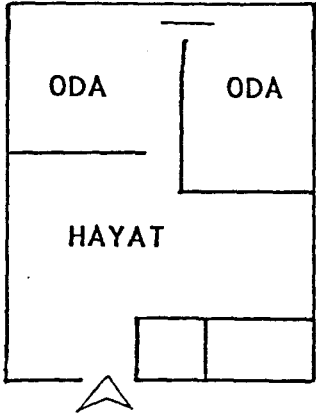
PLAN : 27

HALKEVİ BİNASI

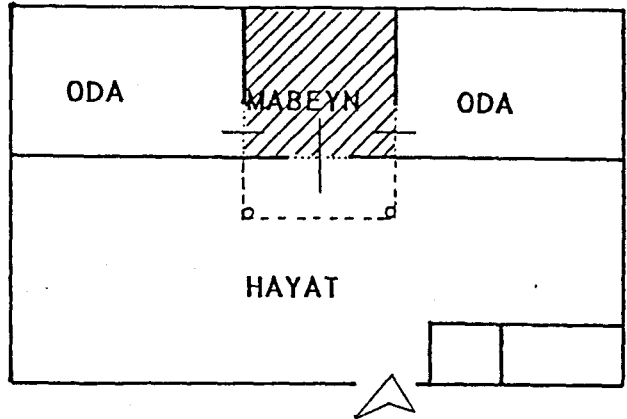
00 0.50 10 20 5.0

PLAN : 28

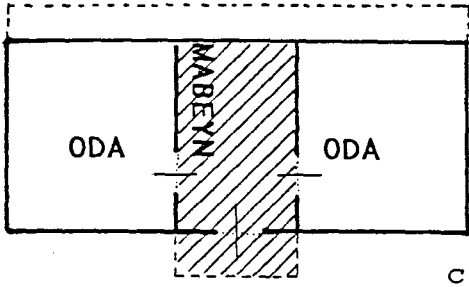
a.

Zevle Sultan Mah. Bir Ev.

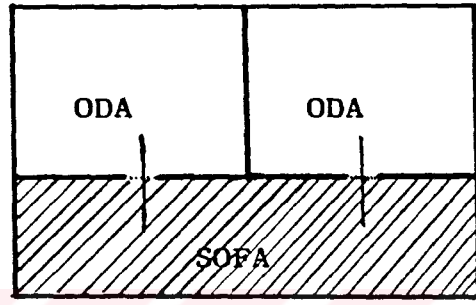
b.

Esenlü Mah. H.Kadirler Evi

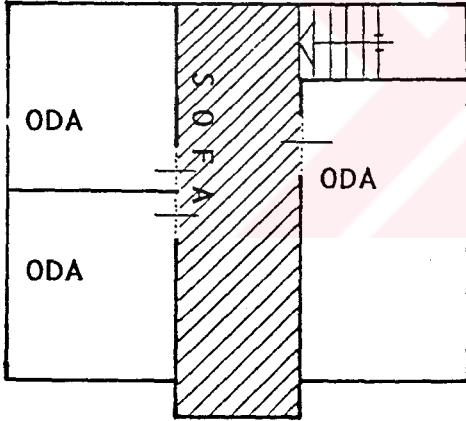
c.

Karaman H.Ömer Ağa Evi

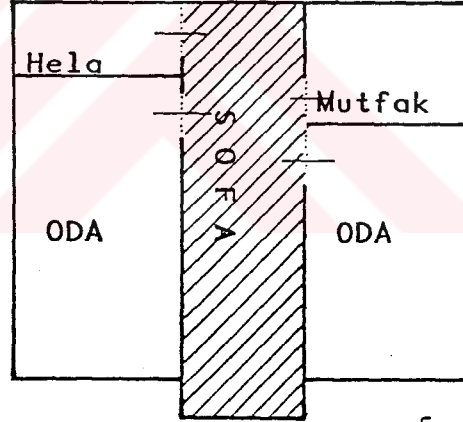
d.

Dış Sofalı, Outer Hall

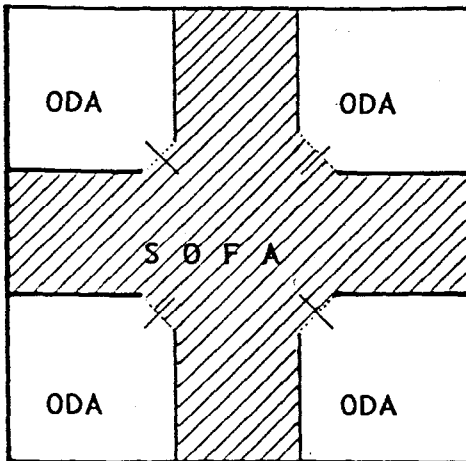
e.

Fuar Dedeler Evi

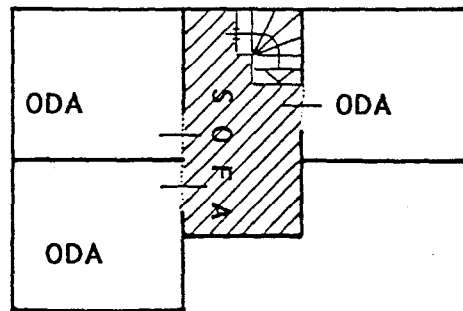
f.

Mengüç Cad. 45 Nolu Ev.

h.

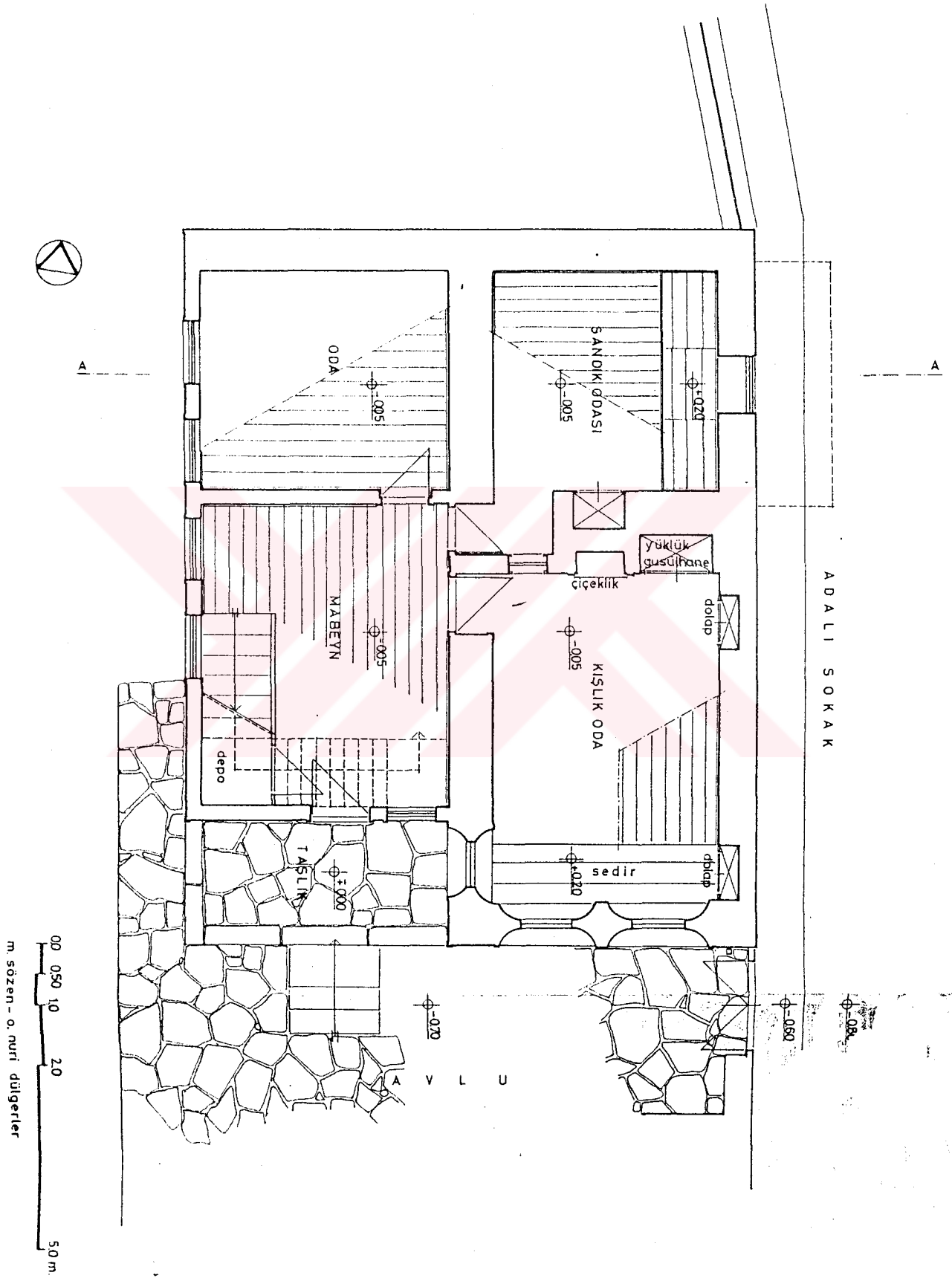
Karaman Tartanlar Evi

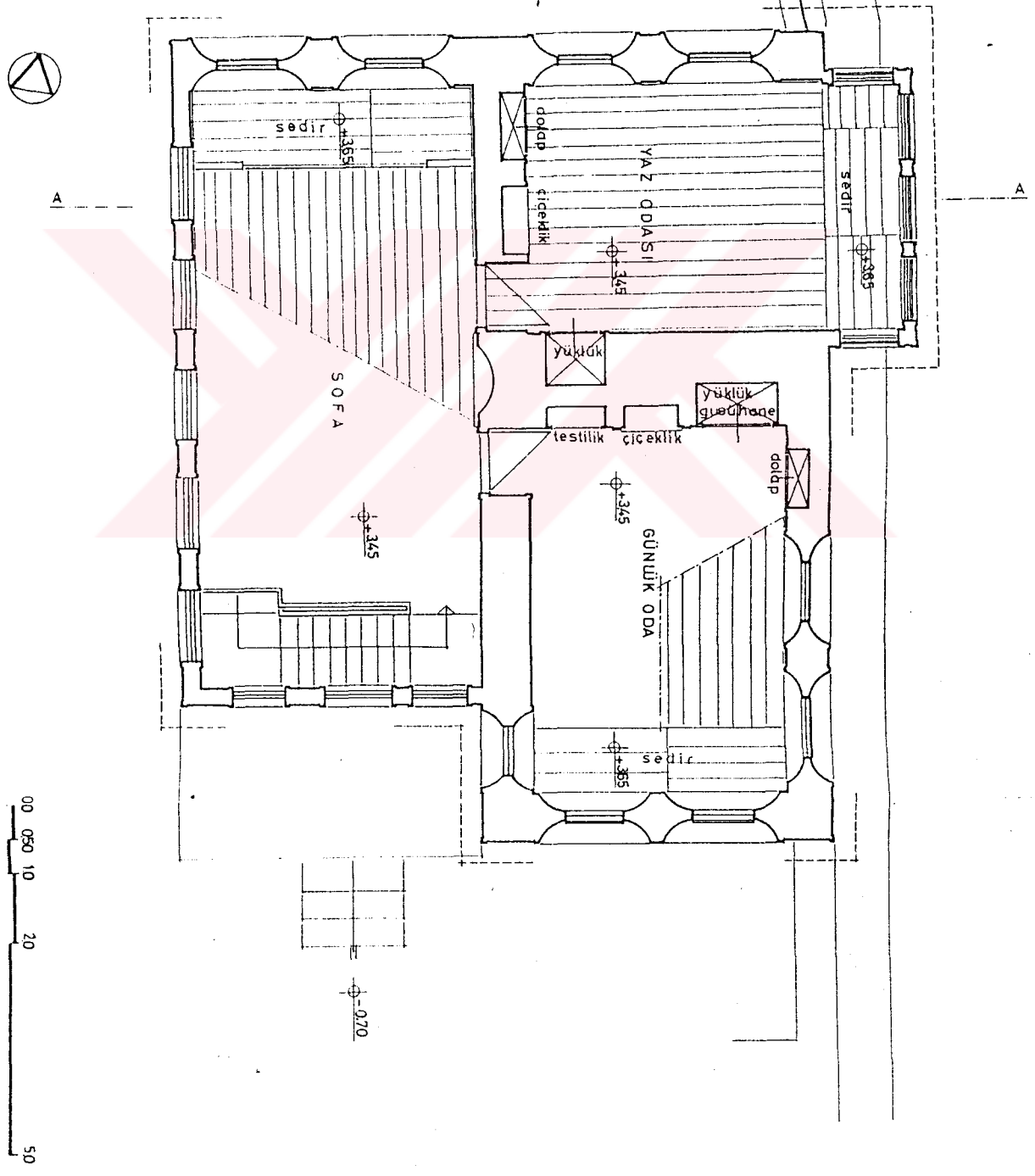

g.

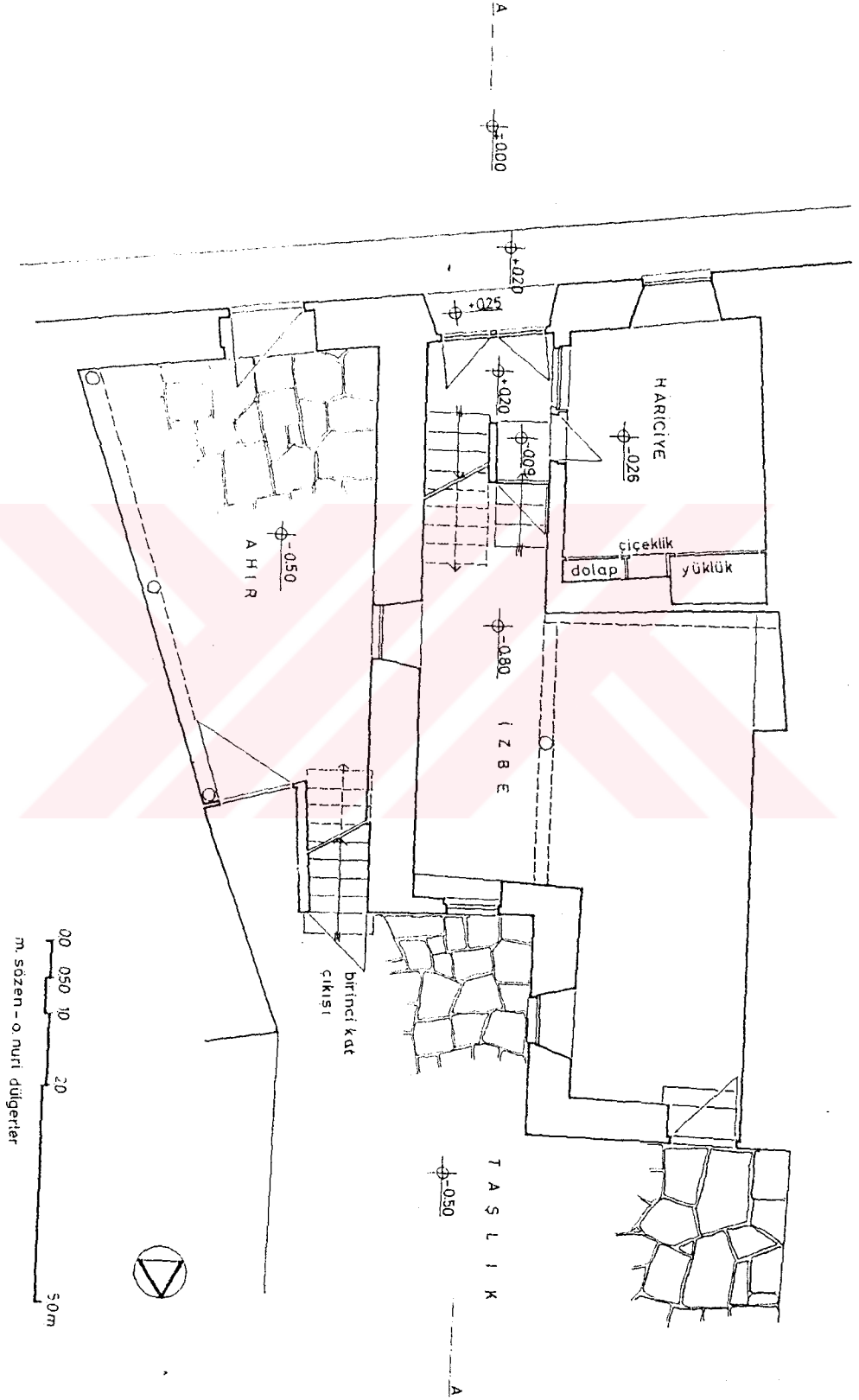
Sedirler 144 Nolu Ev.

00 0.50 10 20 50

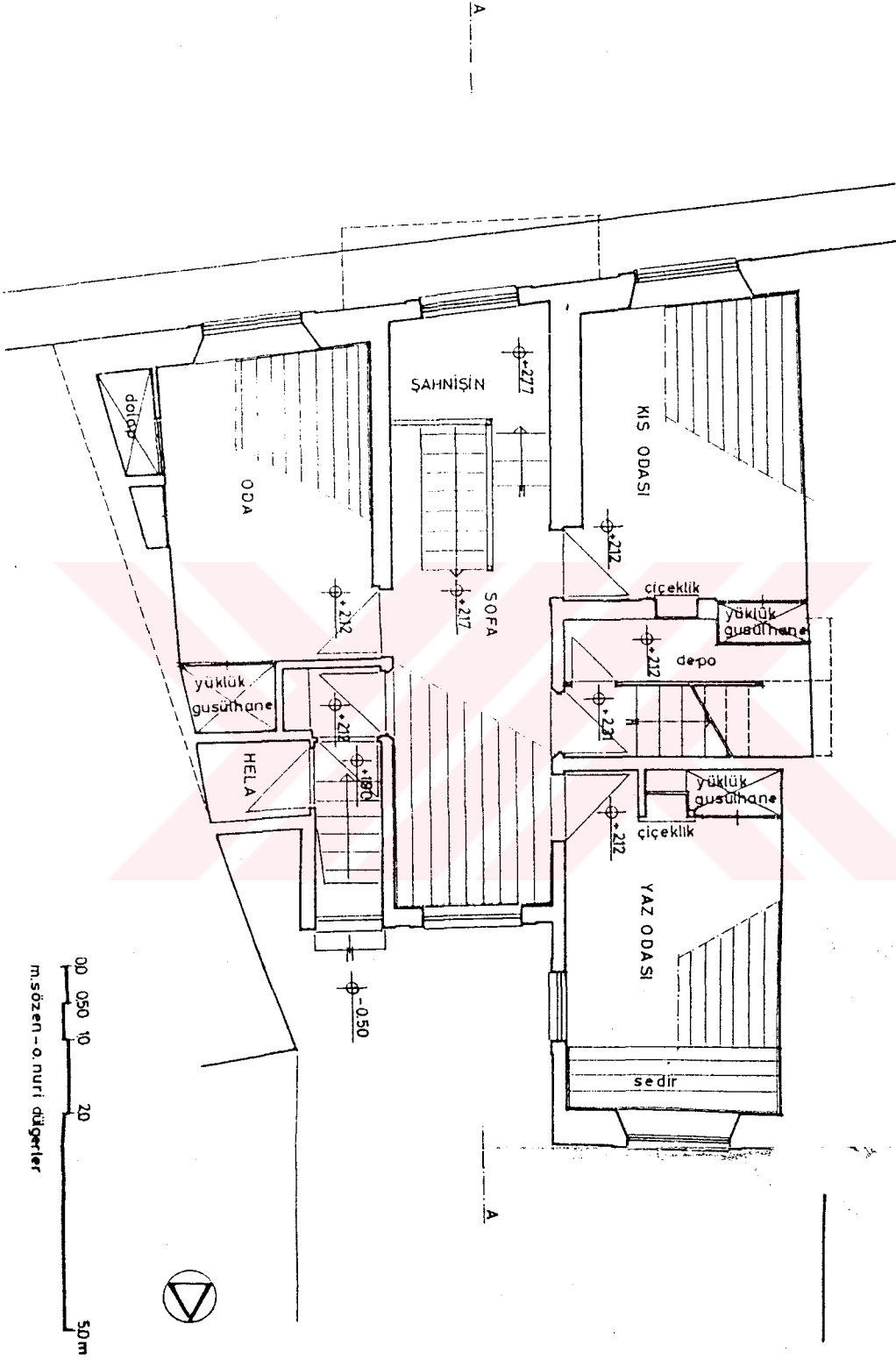

00 05 10 20 50
m. söz en - a. nuri ölçümler

00 0.50 10 20 50m
 m. sözen - o. nuri dülgerler

1/10.000

- 1- KONYA SURLARI
- a- İÇ KALE
- b- DIŞ KALE
- 2- KONYA KÖŞKÜ
- 3- TAŞHAN
- 4- TÜRBE HAMAMI
- 5- BEDESTEN
- 6- DEDE BAĞÇESİ
- 7- MİLLET BAĞÇESİ
- 8- SULTAN SELİM İMARETİ
- 9- KAYIKLI KAHVE
- 10- BUZHANE
- 11- BUĞDAY PAZARI
- 12- BARUTHANE
- 13- MUVAKKİTHANE
- 14- ÇELEBİ KONAKLARI
- 15- BAŞARALI KONAĞI
- 16- MAARİF EVLERİ
- 17- ULVİ SULTAN MESCİDİ
- 18- EFLATUN MESCİDİ
- 19- ANBER REİS
- 20- TACÜL - VEZİR TÜRBE HANKAH MESCİD VE MEDRESESİ
- 21- İNCEMİNARELİ MESCİD VE HÜCRELERİ
- 22- GAZELER TEKKESİ
- 23- NALINCI BABA TÜRBE
- 24- AYABAKAN DEDE TÜRBE
- 25- ŞEYH ŞERAFEDDİN TÜRBE
- 26- KAPI CAMİİ ŞADIRVANI
- 27- KEMALİYE MEDRESESİ
- 28- SULTAN VELED MEDRESESİ
- 29- NİZAMİYE MEDRESESİ
- 30- HALKEVİ BİNASI

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

KONYA
ŞEHİR HARİTASI

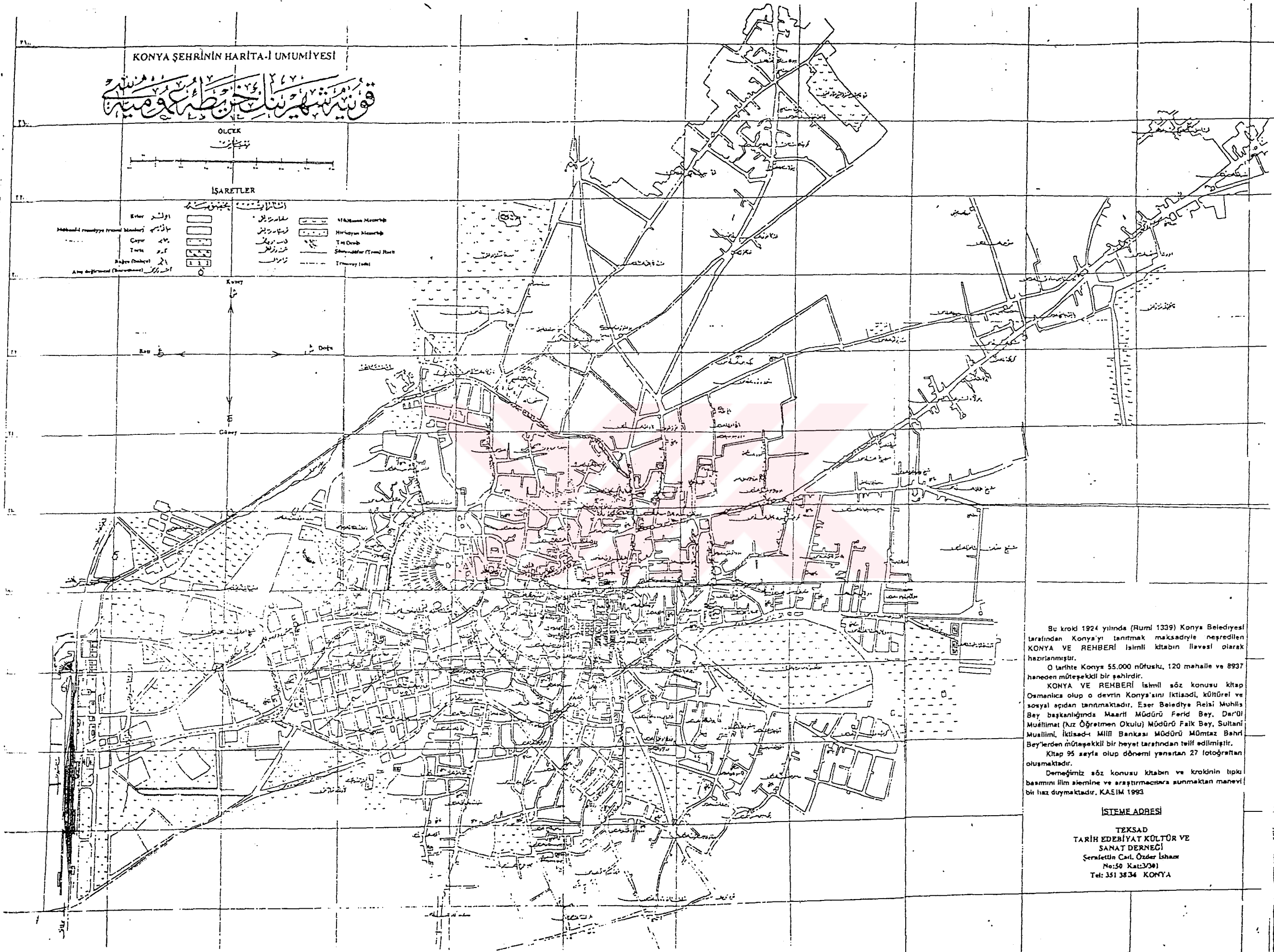
KONYA ŞEHRİNİN HARİTA-I UMUMİYESİ

کونیا شهرینین حاریتا اومومییسی

OLÇEK

İŞARETLER

Kırsal Alanlar	Müftülük
Mekânî (Mevkî) (Mevkî) (Mevkî)	Halkın Mektebi
Çayır	Taş Duvar
Tarık	Şehirciler (Ticari) Harik
Şehir (Şehir)	Ticari (Ticari)
Aynı (Aynı) (Aynı) (Aynı)		

Bu krokid 1924 yılında (Rumî 1339) Konya Belediyesi tarafından Konya'yı tanıtmak maksadıyla neşredilen KONYA VE REHBERİ isimli kitabın ilavesi olarak hazırlanmıştır.

O tarihte Konya 55.000 nüfusu, 120 mahalle ve 8937 hanedan müteşekkül bir şehirdir.

KONYA VE REHBERİ isimli söz konusu kitap Osmanlıca olup o devrin Konya'sını iktisadî, kültürel ve sosyal açıdan tanıtmaktadır. Eser Belediye Reisi Muhlis Bey başkanlığında Maarif Müdürü Ferid Bey, Dar'ül Muallimat (Kız Öğretmen Okulu) Müdürü Fakih Bey, Sultanî Muallimî, İktisadî Millî Bankası Müdürü Mümtaz Behri Bey'lerden müteşekkül bir heyet tarafından telif edilmiştir.

Kitap 95 sayfa olup dönemi yansıtan 27 fotoğraftan oluşmaktadır.

Dememiz söz konusu kitabın ve krokinin tipki basımını ilim alemine ve araştırmacılara sunmaktan manevî bir huz duymaktadır. KAEİM 1993

İSTEME ADRESİ

TEKSAD
TARİH EDEBİYAT KÜLTÜR VE
SANAT DERNEĞİ
Serafettin Caddesi, Özdemir İşhanı
No:50 Kat:3/301
Tel: 351 3834 KONYA

ÖZGEÇMİŞİM

10.10.1964 tarihinde Kahramanmaraş'ın Elbistan İlçesi'nin Söğütlü Kasabası'nda doğdum. İlkokulu bitirdikten sonra Elbistan İmam Hatip Lisesi'nin ortaokul bölümünü 1980 yılında tamamladım. 1984 yılında da Ankara Merkez İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldum. Aynı yıl girmiş olduğum üniversite yerleştirme sınavlarında, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni kazandım. 1989 senesinde bu fakülteden mezun oldum.

1990'da bir yıl süreyle Ankara Özel Yükseliş Koleji'nde, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği görevinde bulundum. 21.01.1991 tarihinde S.Ü. İlahiyat Fakültesi "Türk İslâm Sanatları Anabilim Dalı" 'nda "Araştırma Görevlisi" oldum.

1992'de başladığım S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk İslâm sanatları Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda, seminer olarak "Nakşların Yaddaşı" isimli Azerî kriliyle yazılmış kitabı, Türkçe'ye çevirdim ve tez olarak da "Konya'da Bulunan XIX. Asır Azerbeycan Halılarından Örnekler" konulu çalışmayı yaptım.

1994 yılında aynı enstitüde "doktora" programına başladım ve dersleri başarıyla tamamladıktan sonra, doktora semineri olarak "Ahmet Yakuboğlu ve Türk El Sanatlarındaki Yeri" isimli araştırmayı ve "Bektâşî Mezartaşlarındaki Dekoratif Sanatlar" adındaki ikinci seminer çalışmasını tamamladım.

Hâlen S.Ü. İlahiyat Fakültesi "İslâm Tarihi ve Sanatları" Bölümü, "Türk İslâm Sanatları" Anabilim Dalı'nda; "araştırma görevlisi" olarak bulunmaktayım.